

GRAMATIKA

ARABSKOG JEZIKA

ZA NIŽE RAZREDE MEĐRESA
I SREDNJIH ŠKOLA

II DIO

SINTAKSA I ČITANJE SA RJEČNIKOM

NAPIŠALI:

D. ŠAČIĆ ŠKORIĆ

MOHAMED PAŠIĆ I

MEHMED KANDIĆ

IZDANJE VAKUFOSKE DIREKCIJE
U SARAJEVU

CENA 40 — DINARA

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU — 1937

الحاجی ماطر شکاری باقالویک
 رئیس الامام فی اسود جبل یوغوسلاویا
 الیوم سقہ و عشرین من شهر جمادی الاول
 فی سقہ ۱۳۱۰ من ہجرت

GRAMATIKA

ARAPSKOG JEZIKA

ZA NIŽE RAZREDE MEDRESA I SREDNJIH ŠKOLA

II DIO

SINTAKSA I ČITANKA SA RJEČNIKOM

NAPISALI:

Dr. ŠAĆIR SIKIRIĆ, MUHAMED PAŠIĆ I MEHMED HANDŽIĆ

IZDANJE VAKUFSKE DIREKCIJE U SARAJEVU

1 9 3 6

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU

Ovaj je udžbenik izrađen po nalogu Ulema-medžlisa u Sarajevu prema programu koji je sastavila naročita anketa. Rukopis udžbenika je pregledan i ispravljen od stručnjaka, pa je zaključkom Odbora Naiba za I. V. Z. u Sarajevu br. Pov. 94/36 od 26 aprila 1936 odobren za uporabu u nižim razredima medresa i sličnih srednjih škola.

II DIO

SINTAKSA

Nauka o nizanju riječi u rečenici zove se sintaksa (عِلْمُ النَّحْوِ)

Ova se nauka dijeli na sintaksu imena, sintaksu glagolskih oblika i sintaksu čestica.

A) SINTAKSA IMENA

Ime može biti:

a) primitivno (أَلْبَاسِدُ) t. j. ono koje nije izvedeno iz druge riječi, na pr. قَلَمٌ *pero*, أَرْضٌ *zemlja*.

b) izvedeno (أَلْمُشْتَقُّ) t. j. ono koje je izvedeno od infinitiva.

Infinitiv (أَلْمُصَدَّرُ) t. j. glagolska imenica je dakle oblik iz kog se tvore izvedena imena. Infinitiv je od I vrste glagola nepravilan (سَمَاعِيٌّ), a od proširenih glagolskih vrsta pravilan (قَبَائِيٌّ).

Infinitiv kao (مُضَافٌ إِلَى الْفَاعِلِ) može imati aktivno i pasivno značenje (مُضَافٌ إِلَى الْمَفْعُولِ). Kada infinitiv ima aktivno značenje, imenica iza njega stoji kao subjekatski genitiv, na pr. بُكَاءُ الْوَلَدِ *plakanje djeteta*, t. j. *dijete plače*. Prema tome je subjekat glagolskog infinitiva u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَحَلًّا) u nominativu.

Ako infinitiv ima pasivno značenje, onda je iza njega objekatski genitiv, na pr. لِّلْهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ *Ljudska je dužnost u ime Boga posjećanje Kabe* t. j. *posjećati Kabu*. U ovom slučaju je glagolski objekat u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَحَلًّا) u akuzativu.

Kada infinitiv koji je postao od tranzitivna glagola ima aktivno značenje, dolazi glagolski subjekat kao subjekatski genitiv, a objekat ostaje u akuzativu ili s prijedlogom u genitivu kao dalji objekat, na pr. *كَانَتْ غَلَبَةُ الْجَيْشِ الْأَعْدَاءَ (لِلْأَعْدَاءِ)* *Vojska je pobijedila neprijatelja.*

Uz infinitiv može stajati i genitiv koji znači mjesto ili vrijeme, na pr. *تَعْلِيمُ الْمَدْرَسَةِ* *ulazak u džamiju*; *دُخُولُ الْمَسْجِدِ* *školska obuka*; *نَوْمُ اللَّيْلِ* *noćno spavanje.*

Iz infinitiva izvedena imena su:

1) Particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), koji se tvori od aktivnih glagola i pokazuje osobu koja vrši glagolsku radnju ili znači prolazno stanje u kome se neko ili nešto nalazi, na pr. *كَاتِبٌ* *koji piše*; *نَائِمٌ* *koji spava*. Particip aktivni kao imenica može biti الْمُضَافُ pa ako je particip postao od tranzitivnog glagola, onda iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ كَاتِبُ الْمَكْتُوبِ* *Zejd je pisac pisma*. Ako li je particip postao od intransitivnog glagola, onda iza njega slijedi genitiv mjesta ili vremena, na pr. *نَائِمٌ السَّحَرِ* *koji spava u zoru*; *سَاكِنُ الْبَلَدِ* *koji stanuje u gradu.*

2) Particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ) tvori se od pasivnih glagola i znači osobu ili stvar na kojoj se vrši glagolska radnja pa iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ مَسْمُوعُ الْكَلِمَةِ* *Zejdova se riječ čuje* (zapravo: *Zejd je čuvene riječi*).

3) Pridjev (الصِّفَةُ الْمَشَبَّهَةُ) znači stalno ili prolazno svojstvo osobe ili stvari. Pridjevi se tvore od 4 razreda neprelaznih i 5 razreda I vrste glagola, na pr. *فَرِحَ* *veseo*; *كَبِيرٌ* *velik*; *star*. Od proširenih glagolskih vrsta pridjev dolazi na oblik participa aktivnoga, na pr. *مُسْتَقِيمُ الرَّأْيِ* *ispravna mišljenja.*

Iza pridjeva dolazi subjekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ حَسَنُ السَّيْرِ* *Zejd je lijepa vladanja.*

U prvom dijelu ove knjige (str. 41, 42, 43, 93, 94, 95 i 101) navedeni su oblici pridjeva i oba participa od I i proširenih glagolskih vrsta. Značenje riječi međutim odlučuje o tome da li

će se riječ smatrati participom ili pridjevom. Ako riječ naime znači osobu koja vrši ili trpi glagolsku radnju ili se nalazi u nekom prolaznom stanju, smatra se participom, a ako pokazuje stalno ili prolazno svojstvo, onda je pridjev. Tako riječ *عَالِمٌ* *učen* može biti pridjev premda ima oblik participa aktivnoga, a *مَرِيضٌ* *bolestan* i *جَرِيحٌ* *ranjen* su participi premda imaju pridjevni oblik.

4) Komparativ i superlativ pridjeva (إِسْمُ التَّفْضِيلِ) dolazi na oblik أَفْعَلٌ od I vrste glagola od kojih pozitiv pridjeva nije na oblik أَفْعَلٌ. Od proširenih glagolskih vrsta i od pridjeva čiji pozitiv ima oblik أَفْعَلٌ tvori se komparativ i superlativ, da se pridjev pretvori u glagolsku imenicu u akuzativu bez određenog člana i pred nju stavi riječ أَشَدُّ *jači*, أَقَلُّ *manji*, أَكْبَرُ *veći*, أَعْظَمُ *veći* i t. d., na pr. أَحْمَرُ *crven* — أَشَدُّ حُمْرَةً مِنْ (crveniji od), أَقَلُّ أَمْتِدَادًا — أَكْثَرُ *pružen* — أَكْثَرُ *kraći*.

Oblik أَفْعَلٌ u komparativu ostaje isti bez obzira na rod i broj i iza njega stoji prijedlog مِنْ, a u superlativu je الْمُضَافُ imenici ili ličnoj zamjenici ili ima određeni član.

A) Kada superlativ ima određeni član, mijenja se prema svojoj imenici po rodu i broju ovako:

	Muški rod:	Ženski rod:
Singular	الْأَفْعَلُ	الْفُعْلَى
Dual	الْأَفْعَلَانِ	الْفُعْلَيَانِ
Pr. plur.	الْأَفْعَلُونَ	الْفُعْلَيَاتُ
Nepr. plur.	الْأَفْعَالُ	الْفُعْلُ

Primjeri:

Muški rod:

Singular	الرَّجُلُ الْأَفْضَلُ	najvredniji čovjek
Dual	الرَّجُلَانِ الْأَفْضَلَانِ	dvojica najvrednijih ljudi

Pr. plur. الرِّجَالُ الْأَفْضَلُونَ najvredniji ljudi

Nepr. plur. الرِّجَالُ الْأَفْضَلُ najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular الْأَمْرَأَةُ الْفُضْلَى najvrednija žena

Dual الْأَمْرَأَتَانِ الْفُضْلَيَانِ dvije najvrednije žene

Pr. plur. النِّسَاءُ الْفُضْلَيَاتُ najvrednije žene

Nepr. plur. النِّسَاءُ الْفُضْلُ najvrednije žene.

B) a) Kada je superlativ الْمُضَافُ određenom imenu, može se slagati u rodu i broju sa imenicom kojoj pripada, a može biti i u jednini muškog roda bez obzira na rod i broj imenice. Genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ) ovoga superlativa stoji u množini, na pr.

Muški rod:

Singular أَفْضَلُ الرِّجَالِ najvredniji čovjek

Dual أَفْضَلَا (أَفْضَلُ) الرِّجَالِ dva najvrednija čovjeka

Pr. plur. أَفْضَلُو (أَفْضَلُ) الرِّجَالِ najvredniji ljudi

Nepr. plur. أَفْضَلُ (أَفْضَلُ) الرِّجَالِ najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular فَضْلَى (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ najvrednija žena

Dual فَضْلَيَا (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ dvije najvrednije žene

Pr. plur. فَضْلَيَاتُ (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ najvrednije žene

Nepr. plur. فَضْلُ (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ najvrednije žene.

b) Ako je superlativ الْمُضَافُ neodređenoj imenici, ostaje u jednini muškog roda kao i komparativ, a njegov الْمُضَافُ إِلَيْهِ može biti u singularu, dualu ili pluralu, na pr.

مُحَمَّدٌ أَعْظَمُ رَجُلٍ Muhammed je najveći čovjek

فَاطِمَةُ أَفْضَلُ امْرَأَةٍ Fatima je najvrednija žena

فَاطِمَةُ وَعَائِشَةُ أَفْضَلُ امْرَأَتَيْنِ Fatima i Aiša su dvije najvrednije žene

سَالِمٌ وَرَاسِمٌ وَكَاسِمٌ أَفْضَلُ تَالِبِينَ Salim, Rasim i Kasim su najvredniji učenici.

5) Imenica mjesta i vremena (إِسْمُ الْمَكَانِ وَالزَّمَانِ).

6) Imenica oruđa (إِسْمُ الْأَلَاةِ).

Od imena su izvedene:

1) Imenice koje znače mnoštvo nečega na nekom mjestu (إِسْمُ الْكَثْرَةِ) i dolaze na oblik مَفْعَلَةٌ, na pr. مَأْسَدَةٌ gdje ima mnogo lavova (od أَسَدٌ lav); مَقْشَاةٌ gdje ima mnogo krastavica (od قِشَاءٌ krastavica).

2) Pridjevi koji znače pripadnost nečemu (إِسْمُ الْمَنْسُوبِ), na pr. قُرَيْشِيٌّ Kurejšija, مَكِّيٌّ Mekkanac.

3) Deminutiv (إِسْمُ التَّصْغِيرِ), na pr. رَجُلٌ čovjek, رَجُلٌ čovječuljak, عُصْفُورٌ vrabac, عُصْفِيرٌ vrapčić, عَقْرَبٌ - عَقِيرِبٌ štipavčić, مَكْتُوبٌ - مَكْتَبٌ pisamce, كُوتِبٌ - كَاتِبٌ pisarčić.

المعرفةُ والنكرةُ (Određena i neodređena imena)

Arapska imena (الْأَسْمَاءُ) mogu biti određena (المعرفةُ) i neodređena (النكرةُ).

Određenih imena ima sedam vrsta:

1) Vlastita imena (الْعَلَمُ), na pr. أَحْمَدُ Ahmed; زَيْنَبُ Zejneba; دِمَشْقُ Damask; الْجَزَائِرُ Alžir i t. d.

2) Lične zamjenice (الْمُضَمَّرَاتُ - الضَّمَاثِرُ), na pr. أَنَا ja; أَنْتَ ti; هُوَ on; هُمْ oni; نَحْنُ mi.

3) Pokazne zamjenice (أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ), na pr. هَذَا ili ذَا ovaj; هَذِهِ ili ذِه ova; أُولَئِكَ oni.

4) Odnosne zamjenice (أَسْمَاءُ الْمَوْصُولِ - الْمُوَصُولَاتُ), na pr. الَّذِي koji; الَّتِي koja; مَنْ ko; مَا što.

5) Riječi koje imaju određeni član (الْمُعَرَّفُ بِاللَّامِ), na pr. الرَّجُلُ čovjek (poznati); الرَّحِيمُ milostivi; الثَّالِثُ treći.

Ako vlastito ime ima određeni član, ne može ga izgubiti, osim kada je اَلْمُضَافُ ili u vokativu, na pr. اَلرَّشِيدُ *Rešid*; اَلنَّابِغَةُ *Nabiga*; اَلسَّمُوءِلُ *Semuel*; اَلْمَدِينَةُ *Medina*; اَلشَّامُ *Sirija*, ali يَا نَابِغَةُ *O Nabiga*; مَدِينَةُ النَّبِيِّ *Grad Božjeg poslanika, Medina*.

Ako opet vlastito ime nema određenog člana, ne može ga dobiti, na pr. مُحَمَّدٌ *Muhammed*; اَمْرٌ¹⁾ *Amr*; مَكَّةُ *Mekka*; مِصْرُ *Egipat*.

Neka vlastita imena mogu imati određeni član, a mogu biti i bez njega, na pr. اَلْفَضْلُ i فَضْلٌ *Fadl*; اَلْعَبَّاسُ i عَبَّاسٌ *Abbas*; اَلْحَارِثُ i حَارِثٌ *Haris*.

Kako je vlastita imenica sama po sebi određena, određeni član koji stoji na takoj imenici zove se اَلْاِثْمُ suvišni اَلْاِثْمُ.

Isto se tako smatra suvišnim اَلْاِثْمُ u odnosnim zamjenicama اَلَّتِي i اَلَّذِي.

6) Ime koje je u genitivnoj vezi kao اَلْمُضَافُ jednoj od spomenutih pet vrsta određenih riječi, na pr. دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*; دَارُكَ *tvoja kuća*; دَارُ مَنْ *kuća onoga* ili čija kuća? دَارُ الرَّجُلِ *kuća čovjeka (poznatoga)*.

7) Vokativ (اَلْمُنَادَى), kada se doziva neko određeno lice, na pr. يَا رَجُلُ *čovječe!* يَا صَالِحَةً *dobra!*

Vlastite imenice (اَلْعَلَمُ)

Vlastita imenica može biti jedna riječ, na pr. عُمَرُ *Omer*; مَكَّةُ *Mekka*; اَلشَّامُ *Sirija*, a može biti sastavljena od dvije riječi, na pr. بُخْتَنْصَرُ *Nebukadnezar*, سَيْبَوَيْهٌ *Sibevejh*, عَبْدُ اللَّهِ *Abdulah*, تَيْبَبَتَا *Teebbeta Šerren*, بَلَبَكُ *Balebekk* (ime grada), حَضْرَمَوْتُ *Hadremevt*.

¹⁾ Riječ اَمْرٌ ima u nominativu i genitivu na kraju اَمْرٌ, a u akuzativu اِمْرًا, da se razlikuje od عَمْرٍ.

Arapi razlikuju tri vrste osobnih imena:

- 1) Pravo ime (الْأَسْمُ), na pr. أَحْمَدُ *Ahmed*.
- 2) Naziv koji počinje riječju أَبٌ, أُمٌّ, ابْنٌ ili بِنْتُ (الْكُنْيَةُ), na pr. أَبُو الْقَاسِمِ *Ebul-Kasim*; أَبُو حَنِيفَةَ *Ebu Hanifa*; أُمُّ عَطِيَّةَ *Ummu Atijja*; ابْنُ الْأَثِيرِ *Ibnul-Esir*; بِنْتُ حُوَيْلِدٍ *Bintu Huvejlid* i
- 3) Priimenak t. j. naziv po nekom svojstvu (اللقبُ), na pr. الصِّدِّيقُ *Siddik* (iskreni); الْفَارُوقُ *Faruk* (koji strogo razlikuje istinu od neistine); الْبَغْدَادِيُّ *Bagdadānin*; النَّحْوِيُّ *gramatičar*; الْهَاشِمِيُّ *Hašimija*.

Lične zamjenice (الْمُضَرَّاتُ – الضَّمَاثِرُ)

Sastavljene lične zamjenice (الضَّمِيرُ الْمُتَّصِلُ) mogu biti u nominativu, genitivu i akuzativu. Sastavljena zamjenica je u nominativu kao glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) ili u akuzativu kao objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), ako je sastavljena s glagolom, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*; ضَرَبْتُهُ *Udario sam ga*. Ako je sastavljena lična zamjenica spojena uz ime ili uz prijedlog, onda je u genitivu, na pr. كِتَابُكَ *tvoja knjiga*. Sastavljena zamjenica uz glagol može biti izrečena, a može se samo pomišljati, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*; زَيْدٌ ضَرَبَ (هُوَ) *Zejd je udario*.

Rastavljena lična zamjenica (الضَّمِيرُ الْمُنْفَصِلُ) stoji u nominativu kao subjekat imenske rečenice, na pr. هُوَ عَالِمٌ *On je učen*; هِيَ مُعَلِّمَةٌ *Ona je učiteljica*, ili u akuzativu kao objekat, na pr. مَا رَأَيْتُ إِلَّا إِيَّاكَ ili إِيَّاكَ رَأَيْتُ *Samo sam tebe vidio*.

Lična zamjenica u 3 licu (ضَمِيرُ الْغَائِبِ) uvijek se odnosi na riječ koja je u rečenici prije te zamjenice. Ime na koje se odnosi lična zamjenica zove se الْمَرْجِعُ, na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ فَأَكْرَمْتُهُ *Došao mi je Zejd pa sam ga počastio*;
جَاءَنِي زَيْدٌ وَآمَرٌ فَأَكْرَمْتُهُمَا *Došao mi je Zejd i Amr pa sam ih počastio*;

جَاءَنِي الرِّجَالُ فَأَكْرَمْتُهُمْ *Došli su mi ljudi pa sam ih počastio*.

Katkada se dogodi da se lična zamjenica u 3 licu odnosi na cijelu rečenicu, koja iza nje slijedi. Ova zamjenica nema *كَانَ* (هُوَ) i zove se *صَمِيرُ الشَّانِ* (zamjenica koja izražuje činjenicu), ako je muškoga roda, a *صَمِيرُ الْقِسَّةِ*, ako je ženskoga roda, na pr. *Zejd je učen*; *هُوَ زَيْدٌ عَالِمٌ*; *Zaista je Zejd učen*; *إِنَّهُ زَيْدٌ عَالِمٌ*; *Zejd je stajao*; *زَيْدٌ قَائِمٌ*; *Ovaj svijet je manji od najmanjega*; *هِيَ الدُّنْيَا أَقْلُ مِنَ الْقَلِيلِ*.

Pokazne (demonstrativne) zamjenice (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*) i odnosne (relativne) zamjenice (*الْمَوْصُولَاتُ*) naučili smo u I dijelu ove knjige. Treba naročito istaknuti da se nastavak *كَ* u pokaznih zamjenica kao što je *أُولَئِكَ*, *ذَٰلِكَ*, *ذَٰلِكَ* smatra ličnom zamjenicom. Ova se zamjenica katkada ravna u broju i rodu prema licu s kojim se govori, na pr. *ذَٰلِكُمْ*, *ذَٰلِكُمَا*, *ذَٰلِكَ*, *ذَٰلِكَ* ovaj ili onaj. Prefiks *هَـ* kod pokaznih zamjenica nije sastavni dio zamjenice, nego je prilog (*حَرْفُ التَّنْبِيهِ*) i znači »eto«, na pr. *هَٰذَا* (eto) ovaj; *هَٰؤُلَاءِ* (eto) ovi, ove.

Katkada pokazna zamjenica ima prefiks *هَـ* i na kraju ličnu zamjenicu kao sufiks, na pr. *هَٰذَاكَ* (eto ti) ovaj.

Određeni član na participu aktivnom i pasivnom smatra se kao odnosna zamjenica, na pr. *الَّذِي يَضْرِبُ* i *الضَّارِبُ* znači što *koji tuče*, *الْمَضْرُوبَةُ* znači što *koja je tučena*.

Određeni član (*لَامُ التَّعْرِيفِ*) i nunacija (*التَّنْوِينُ*)

U određena imena spada ime koje na početku ima određeni član *ال* (*لَامُ التَّعْرِيفِ*). Ako ime nema određenog člana, onda mora na kraju imati nunaciju (*التَّنْوِينُ*)¹⁾ ako ide po potpunoj deklinaciji. Nunacija je *نْ* na kraju imena koji se ne piše,

¹⁾ Zamjenice nemaju određenog člana niti nunacije, na pr. *هُوَ*, *أَنْتَ*, *أَنَا*, *أَنْتُمْ*, *أَنْتِ*, *أَنْتُمْ*, *أَنْتِ* i t. d.

ali se izgovara. Ovaj se ن u izgovoru spaja uz vokal zadnjeg suglasnika, a u pismu se označuje na taj način, da se zadnji vokal kod imena podvostruči, na pr. زَيْدًا - زَيْدٍ - زَيْدٌ¹).

Određeni član može značiti:

- a) određenost vrste (لَامُ الْجِنْسِ);
- b) određenost jedne jedinice (لَامُ الْعَدَدِ).

Određeni član koji znači određenost vrste može biti:

1) Određenost vrste kao cjeline (لَامُ الْجِنْسِ) na pr. وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ *Od vode smo stvorili svaku živu stvar.* To znači od vode kao vrste pa se ne može mjesto određenog člana staviti riječ كُلٌّ i mjesto الْمَاءِ reći كُلٌّ مَاءٍ od svake vode.

2) Određenost svake pojedine jedinice od neke vrste (لَامُ الْجِنْسِ), na pr. خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا. *Svaki je čovjek stvoren slabim.* U ovom slučaju ostaje značenje isto i kad bi se određeni član u الْإِنْسَانِ zamijenio riječju كُلٌّ *svaki.*

Jedinica sa određenim članom (لَامُ الْعَدَدِ) može biti određena:

1) Kada je već jedanput spomenuta (لَامُ الْعَدَدِ الْكَرِّيَّةِ), na pr. جَاءَنِي ضَيْفٌ فَأَكْرَمْتُهُ الضَّيْفَ *Došao mi je gost pa sam toga gosta počastio.* Mjesto ove određene imenice može se uvijek staviti lična zamjenica. Tako se u gornjem primjeru može reći جَاءَنِي ضَيْفٌ فَأَكْرَمْتُهُ *Došao mi je gost pa sam ga počastio.*

2) Ako je govor o nečem što je već otprije poznato (لَامُ الْعَدَدِ الْعِلْمِيَّةِ), na pr. جَاءَ الْأَمِيرُ *Došao je vladar.*

3) Ako se ističe neka neodređena jedinica od neke vrste (لَامُ الْعَدَدِ الْذَهْنِيَّةِ), na pr. فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ *Pojeo ga je (neki) vuk.*

Ime koje ima određeni član koji je naveden pod 3), smatra se kao da nije ni određeno.

¹) Vlastito ime gubi na kraju nunaciju, ako iza njega stoji kao apozicija riječ ابْنٌ sa svojim genitivom, na pr. زَيْدُ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ *Zejd, sin Ibrahimov.*

(الْمُنَادَى) Vokativ

Čestice kojima se doziva (حُرُوفُ الدِّاءِ) jesu: يَا , هَيَّا , أَيَّا , Čestica وَآءُ jao! upotrebljuje se samo u jadikovanju (وَآءُ الدُّبَّةِ), na pr. *Jao za Zejdom!*

Vokativ, kako smo već vidjeli, nije posebni padež. Ime koje stoji iza vokativne čestice (الْمُنَادَى) može biti:

1) U nominativu bez nunacije, ako je jedna riječ i ako se doziva neko određen, na pr. *O Zejde! يَا مُسْلِمَانِ* O dva muslimana! *O muslimani! يَا مُسْلِمُونَ*

2) Vokativ stoji u akuzativu kao objekat glagola أَذْعُو zovem, mjesto koga stoji vokativna čestica, ako je ime iza vokativne čestice الْمُضَافُ ili slično الْمُضَافُ t. j. ime koje se ne može potpuno razumjeti što mu se neće dodati još koja riječ ili ako se doziva neko neodređen, na pr. *O Abdulahu! يَا عَبْدَ اللَّهِ* O ti koji se penješ na brdo! *O bolji od Zejda! يَا طَالِمًا جَبَلًا* O (neki) čovječe! *Yَا رَجُلًا*

Ako vokativ dobije sufiks آءُ t. j. nastavak kojim se doziva u pomoć ili se jadikuje (أَلِفُ الْأَسْتِغَاثَةِ أَوْ الدُّبَّةِ), onda zadnji suglasnik ima vokal e (ـَ), na pr. *Jao za Zejdom! يَا زَيْدَاهُ* ili *U pomoć Zejde!*

Kada se pred vokativ stavi prefiks كَلْ, onda je vokativ u genitivu. Značenje ovoga prefiksa valja razlikovati na taj način što كَلْ znači da se neko doziva u pomoć (أَلْمُسْتَعَاثُ بِهِ ili أَلْمُسْتَعَاثُ), a كَلْ da se nekomu doziva pomoć (أَلْمُسْتَعَاثُ لَهُ), na pr. *U pomoć Zejdu! يَا لَزَيْدٍ* *U pomoć Zejde! يَا لَزَيْدٍ*

Vokativom se izrazuje i čuđenje ili divljenje nečemu, na pr. *O čuda! يَا لَلْعَجَبِ* ili *Yَا عَجَبًا*

Ako poslije vokativne čestice dođe ime koje ima određeni član, onda se između čestice i vokativa stavi أَيُّهَا ili هَذَا za

muški rod, a أَيُّهَا ili هَذِهِ za ženski rod, na pr. يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ
O čovječe! يَا أَيُّهَا الْمَرْأَةُ O ženo! Može se reći i يَا هَذَا الرَّجُلُ
O čovječe! يَا هَذِهِ الْمَرْأَةُ i يَا أَيْتَهُ الْمَرْأَةُ O ženo!

Izuzeci su od ovoga pravila يَا اللَّهُ Bože! اللَّهُمَّ Moj Bože!

Vokativna čestica se može i ispustiti, na pr. رَبِّ (mjesto يَا رَبِّي) Moj Bože!

(التذكير والتأنيث) Rod imena

Imena mogu biti:

- a) muškoga roda (الْمذكر);
- b) ženskoga roda (الْمؤنث).

Imena koja mogu biti muškoga i ženskoga roda (الْمستوى) nabrojena su u I dijelu (str. 26).

(الْمؤنث) Imena ženskog roda

Imena ženskoga roda mogu biti po obliku (الْمؤنث اللفظي) po značenju (الْمؤنث المعنوي) i po upotrebi (الْمؤنث السماعي).

Imena ženskoga roda koja znače ženska živa bića zovu se prava imena ženskoga roda (الْمؤنث الحقيقي), na pr. امرأة žena; دابة deva. Ostala imena zovu se formalna imena ženskoga roda (الْمؤنث الغير الحقيقي), na pr. ظلمة tmina; عين oko; دار kuća.

Nastavci su za ženski rod:

- 1) Kratko ة (تاء التأنيث), na pr. امرأة žena.
- 2) (الألف الممدودة) - ا i (الألف المقصورة) - ي, na pr. حمراء trudna žena pustinja.

Iz ovoga se pravila izuzimaju imena muških lica, koja imaju nastavak ženskoga roda, na pr. حمزة Hamza; زكرياء (ili زكريا) Zekerijja. Sa ovakim imenima se u vezi s drugim riječima postupa kao sa imenima muškoga roda, na pr. جاء حمزة Došao je Hamza; زكرياء عاقل Zekerijja je pametan.

Ima pet oblika pridjeva koji vrijede za oba roda. To su:

1) *فَعُولٌ* ako znači što i oblik *فَاعِلٌ* t. j. ako ima značenje participa aktivnog, na pr. *صَبُورٌ* *strpljiv (a)*; *كَذُوبٌ* *laživ (a)*.

2) *فَعِيلٌ* ako znači kao i *مَفْعُولٌ* t. j. ako ima značenje participa pasivnog, na pr. *قَتِيلٌ* *ubijen (a)*; *جَرِيحٌ* *ranjen (a)*.

3) *مِفْعَالٌ*, na pr. *مُكْسَالٌ* *lijenčina*; *مِبْسَامٌ* *šaljivčina*.

4) *مِفْعِيلٌ*, na pr. *مِسْكِرٌ* *pijanica*; *مِكْثِرٌ* *brbljavac*.

5) *مِفْعَلٌ*, na pr. *مِنْشَمٌ* *neustrašiv (a)*.

Glavni brojevi od 3–10 zaključno za muški rod imaju nastavak *ة*, a u ženskom rodu su bez toga nastavka, na pr. *ثَلَاثَةُ رِجَالٍ* *tri čovjeka*; *أَرْبَعُ نِسْوَةٍ* *četiri žene*.

U složenim glavnim brojevima 13–19 zaključno nastavak *ة* dolazi u muškom rodu samo na prvi, a u ženskom rodu samo na drugi broj, na pr. *ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا* *13 ljudi*, *خَمْسَ عَشْرَةَ أَمْرَأَةً* *15 žena*.

Ostali brojevi su ženskog roda ako imaju nastavak *ة*, a inače su muškog roda. Brojevi *مِائَةٌ* i *أَلْفٌ* vrijede za oba roda, na pr. *مِائَةُ رَجُلٍ*, *مِائَةُ أَمْرَأَةٍ*.

Nastavak *ة* koje označuje ženski rod (*تَاءُ التَّأْنِيثِ*) može imati ova značenja:

1) Može značiti jedninu (*تَاءُ الْوَحْدَةِ*), na pr. *وَرَقٌ* *lišće* — *شَجَرَةٌ* *stablo*; *شَجَرَةٌ* *stabla* — *وَرَقَةٌ* *list*.

2) Neko svojstvo u većoj mjeri (*تَاءُ الْمُبَالَغَةِ*), na pr. *خَلِيفَةٌ* *halifa*; *عَلَّامَةٌ* *učenjak*.

3) Dolazi kao naknada za ispušteni و ili ي (*تَاءُ الْإِوَاضِ*), na pr. (*إِهْيَابٌ*, *إِقْوَامٌ*, *وَعْدَةٌ*). *إِهْيَابٌ* *prestrašiti*; *إِقْوَامٌ* *boraviti*; *وَعْدَةٌ* *obećati*.

4) Na kraju nepravilnih množina znači pripadnost (*تَاءُ النِّسْبَةِ*), na pr. *أَشْمَرِيٌّ*, pl. *أَشَاعِرَةٌ*, *pripadnik ešariskog pravca*.

5) Na kraju oblika *مَفْعَلَةٌ* nekada označuje mnoštvo nečega (*تَاءُ الْكَثْرَةِ*), na pr. *مَأْسَدَةٌ* *zemlja gdje ima mnogo lavova*.

Broj imena (الْفَرَادُ وَالتَّثْنِيَّةُ وَالْجَمْعُ)

Arapska imena dolaze u singularu (الْفَرَادُ), dualu (التَّثْنِيَّةُ) i pluralu (الْجَمْعُ).

Pravilni plural muškoga roda (الْجَمْعُ الْمَذَكَّرُ السَّالِمُ) imaju:

1) Vlastita imena muških lica, na pr. أَحْمَدُ, pl. أَحْمَدُونَ *Ahmed*.

2) Pridjevi koji znače svojstva razumnih bića i u kojih se ženski rod tvori dodavanjem nastavka ة, na pr. صَالِحٌ, pl. صَالِحُونَ, *dobar*.

3) Deminutivi općih imenica koje znače razumna bića, na pr. رَجُلٌ *čovjek* — رُجَيْلٌ *čovječuljak*, pl. رُجَيْلُونَ.

Ovaj plural ne mogu imati imena koja imaju za oba roda isti oblik, na pr. جَرِيحٌ *ranjen(a)* niti ona imena muškoga roda koja se svršuju na ة, na pr. حَمْزَةٌ *Hamza*; عَلَامَةٌ *učenjak*.

Pravilni plural ženskoga roda (الْجَمْعُ الْمَوْثُوثُ السَّالِمُ) imaju:

1) Vlastita imena žena kao i ona vlastita imena ljudi koja se svršuju na ة, na pr. هِنْدٌ *Hind*, pl. هِنْدَاتٌ; حَمْزَةٌ *Hamza*, pl. حَمَزَاتٌ.

2) Pridjevi ženskoga roda, od kojih muški rod ima pravilni plural muškoga roda, na pr. صَالِحَةٌ, pl. صَالِحَاتٌ, *dobra*.

3) Imena ženskoga roda na يَ ili اِ — , na pr. حُبْلَى, pl. حُبْلَى, *trudna žena*; صَحْرَاءٌ, pl. صَحْرَاوَاتٌ, *pustinja*.

4) Infinitivi I vrste glagola, koji imaju oblik ženskoga roda i svi infinitivi proširenih vrsta glagola, na pr. دِرَايَةٌ, pl. دِرَايَاتٌ, *shvatiti*; تَعْرِيفٌ, pl. تَعْرِيفَاتٌ, *definicija*; إِصْطِلَاحٌ, pl. إِصْطِلَاحَاتٌ, *tehnički izraz*.

5) Imenice koje su po upotrebi ženskoga roda, na pr. سَمَاءٌ, pl. سَمَاوَاتٌ, *nebo*.

6) Glagolski pridjevi koji se upotrebljuju kao imenice, na pr. *كَائِنٌ*, pl. *كَائِنَاتٌ*, *biće*; *مَخْلُوقٌ*, pl. *مَخْلُوقَاتٌ*, *stvorenje*; *مُسْكِرٌ*, pl. *مُسْكِرَاتٌ*, *opojno piće*.

7) Deminutivi imenica koje znače nerazumna bića, na pr. *جَبَلٌ* *brdo*, deminutiv *جَبِيلٌ* *brdašce*, pl. *جَبَيْلَاتٌ*.

Nepravilni plural (*الْجَمْعُ الْمَكْسَرُ* ili *الْجَمْعُ التَّكْسِيرُ*) nastaje unutarnjom promjenom singularnog oblika. Ta promjena biya:

a) Dodavanjem koga glasa singularu, na pr. *قَلَمٌ*, pl. *أَقْلَامٌ*, *pero*.

b) Oduzimanjem koga glasa singularu, na pr. *رَسُولٌ*, pl. *رُسُلٌ*, *Božji poslanik*.

c) Mijenjanjem vokala singularnog oblika, na pr. *أَسَدٌ*, pl. *أُسْدٌ*, *lav*.

Nepravilne množine se dijele na:

1) *الْجَمْعُ الْقِلَّةُ* t. j. plurali koji pokazuju množinu od 3—10 predmeta. Ove množine dolaze na oblike: *فِعْلَةٌ* i *أَفْعَلَةٌ*, *أَفْعَالٌ*, *أَفْعُلٌ*.

2) *الْجَمْعُ الْكَثْرَةُ* t. j. plurali koji znače množinu predmeta od 11 dalje. Ovo značenje imaju svi oblici nepravilnih množina osim četiri spomenuta.

Ovo razlikovanje međutim ne vrijedi svagdje pa se često jedni od ovih oblika upotrebljuju mjesto drugih.

Pravilna množina muškoga i ženskoga roda također vrijedi za množine od tri pa dalje bez obzira na broj jedinica.

Deklinacija

Imena (*الْأَسْمَاءُ*) mogu biti promjenljiva (*الْمُعْرَبُ*) i nepromjenljiva (*الْمَبْنِيُّ*).

Imena imaju tri padeža:

- 1) Nominativ (*الرَّفْعُ*);
- 2) Genitiv (*الْخَفْضُ* ili *الْجَرُّ*) i
- 3) Akuzativ (*النَّصْبُ*).

Padežni nastavak (الْأَعْرَابُ) može biti:

a) Vokal i to:

1) Za nominativ َ, za genitiv ِ, a za akuzativ ُ¹⁾. Ove nastavke imaju imena koja se mijenjaju po potpunoj deklinaciji (الْمُنْصَرِفُ) u singularu i nepravilnom pluralu, na pr.

رَجَالًا - رِجَالٍ - رِجَالٌ ; رُجُلًا - رَجُلٍ - رَجُلٌ

2) Za nominativ nastavak ُ, a za genitiv i akuzativ ِ. Tako se mijenjaju imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji (غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ), na pr. nominativ عُسْمَانُ, a genitiv i akuzativ عُسْمَانَ.

Ova imena ne mogu imati nunacije.

3) Za nominativ nastavak ُ, a za genitiv i akuzativ ِ. Tako se mijenjaju pravilne množine ženskoga roda, na pr. nominativ مُعَلِّمَاتٌ, genitiv i akuzativ مُعَلِّمَاتٍ.

b) Konsonant i to:

1) Za nominativ و, za genitiv ي, a za akuzativ ا. Ove nastavke imaju imenice (الْأَسْمَاءُ السَّيِّئَةُ الْمُعْتَلَّةُ) ذُو ا فَمٌ, هُنَّ, هَمٌّ, أَخٌ, أَبٌ kada su الْمُضَافُ imenu osim 1 lica singulara lične zamjenice, ako su u jednini i nisu u deminutivu, na pr. Zejdov otac, أَبُو زَيْدٍ, njezin otac, أَبُوهَا, naš brat أَخُونَا, رَأَيْتُ أَبَا زَيْدٍ, i t. d.

2) Za nominativ و, a za genitiv i akuzativ ي. Tako se mijenjaju pravilne množine muškoga roda, riječ أَوْلُو (pl. od ذُو) i desetice brojeva od 20—90, na pr. nom. مُسْلِمُونَ, gen. i akuz. عِشْرِينَ (nom.) عِشْرُونَ ; مُسْلِمِينَ.

3) U nominativu ا, a za gen. i akuz. ي. Ove nastavke imaju imena u dualu i brojevi اِثْنَانِ dva i اِثْنَانِ dvije. Osim toga

¹⁾ Ako ime ima određeni član, onda su nastavci ُ, ِ i ِ.

broj *كِلَا* oba, obadva, i *كِلْتَا* obje, obadvije kad su *الْمُضَافُ* ličnoj zamjenici, na pr. u

nominativu

genitivu i akuzativu

رَجُلَانِ
اِثْنَانِ
كِلَاهُمَا
كِلْتَاهُمَا

رَجُلَيْنِ
اِثْنَيْنِ
كِلَيْهِمَا
كِلْتَيْهِمَا

Ako je riječ *كِلَا* ili *كِلْتَا* kao *الْمُضَافُ* drugom kome imenu, onda se ne mijenja, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ* oba čovjeka, obojice ljudi i obojicu ljudi.

Predikat iza *كِلَا* i *كِلْتَا* može stajati u singularu, a i u dualu, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمَانِ* i *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمٌ* Oba su čovjeka učena.

Imena, koja se mijenjaju po nepotpunoj

deklinaciji (غَيْرُ الْمُنْصَرَفِ)

Imena koja imaju vokal kao padežni nastavak mogu se mijenjati potpuno t. j. svaki padež ima svoj padežni nastavak i nepotpuno t. j. genitiv ima nastavak akuzativa (ـَ). Imena, koja se mijenjaju potpuno, zovu se *الْمُنْصَرَفُ*, a ona, koja idu po nepotpunoj deklinaciji *غَيْرُ الْمُنْصَرَفِ*.

Nepotpuno promjenljiva imena ne mogu imati na kraju vokal »i« (ـِ) niti nunacije.

Nepotpuno promjenljiva imena mogu biti radi jednog ili radi dva uzroka.

Imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji radi dva uzroka mogu biti vlastita imena (*الْأَسْمَاءُ*) ili pridjevi (*الْصِّفَةُ*).

A) Vlastita imena (*الْأَسْمَاءُ*)

Ovamo spadaju:

1) Arapska vlastita imena (*الْمَعْرِفَةُ*) i to:

a) Vlastite imenice ljudi i žena koje imaju nastavak :

na pr. *فَاطِمَةُ* Fatima; *طَالِحَةُ* Talha.

b) Vlastite imenice koje su po značenju (الْمَوْنَتُ الْمَعْنَوِيَّةُ) ili po upotrebi ženskoga roda (الْمَوْنَتُ السَّمَاعِيَّةُ), ako te imenice imaju više od tri suglasnika ili tri od kojih je srednji sa vokalom (مُشَحَّرَةٌ), na pr. سَعَادُ *Suad* (žen. ime), زَيْنَبُ *Zejneba*, پَكَو *pakao*. Ako arapska vlastita imenica ženskoga roda ima oblik فَعْلٌ, onda može ići po potpunoj i nepotpunoj deklinaciji, na pr. هِنْدٌ ili هِنْدُ *Hind*. Ovaka vlastita imenica žen. roda koja potječe iz stranoga jezika ide po nepotpunoj deklinaciji, na pr. بَلْحُ *Belh* (ime grada), جُورُ *Džur* (ime grada), حِمَصُ *Hims* (ime grada), مِصْرُ *Egipat*.

2) Strane vlastite imenice (الْمَعْجَمَةُ) koje ne dolaze na oblik فَعْلٌ, na pr. اِبْرَاهِيمُ *Ibrahim*, طُولُونُ *Tulun*, شَتْرُ *Šeter*, ali نُوحٌ *Nuh*.

3) Složene vlastite imenice (الْتَرَكِيْبُ) koje su složene od dvije među se neovisne riječi, na pr. بَعْلَبَكُّ *Balebekk*, حَضْرَمَوْتُ *Hadremevt*, مَعْدَى كَرِبُ *Madi Kerib*.

4) Vlastite imenice koje imaju nastavak اِنْ (الْأَلِفُ وَالْثَوْنُ), na pr. عُثْمَانُ *Osman*, عِمْرَانُ *Imran*, غَطَفَانُ *Gatafan*.

5) Vlastite imenice koje imaju glagolski oblik (وَزْنُ الْفِعْلِ), na pr. أَحْمَدُ *Ahmed*, يَزِيدُ *Jezid*, شَمَّرُ *Šemmer*.

6) Vlastite imenice koje dolaze na oblik koji je neobičan kod arapskih imena (الْعَدْلُ). Kod vlastitih imena se smatra oblik فَعْلٌ i فَعَالٌ kao neobičan.

Na oblik فَعْلٌ dolaze vlastite imenice muškoga roda, na pr. عُمَرُ *Omer*, زُفَرُ *Zufer*, زُحْلُ *Saturn*, قَزَحُ *Kuzah* (ime brda kod Mekke), a na oblik فَعَالٌ vlastite imenice ženskoga roda, na pr. كَطَامُ *Katam*, سَدْجَاهُ *Sedžah*, حَذَامُ *Hazam*.

Ovamo se pribrajaju još ove riječi:

أَجْمَعُ	sav	أَجْمَعُ	muški rod	أَجْمَعُ	sve (pl. od
أَكْتَعُ	,,	أَكْتَعُ	,,	أَكْتَعُ	,,
أَبْنَعُ	,,	أَبْنَعُ	,,	أَبْنَعُ	,,

'بُصْعُ sve (pl. od بُصْعَاءُ, muški rod أَبْصَعُ sav)
'أُخْرُ druge, ostale (pl. od أُخْرَى m. r. آخِرُ drugi)
'أَوَّلُ prve (,, ,, أَوَّلَى ,, ,, أَوَّلُ prvi).

B) Pridjevi (الْوُصْفُ).

Ovamo spadaju:

1) Pridjevi na oblik أَفْعَلُ i فَعْلَانُ¹⁾, ako im ženski rod ima nastavak يَـ ili اِـ (a ne ة), na pr.

أَسْوَدُ crn	سَوْدَاءُ crna
أَكْبَرُ veći	كُبْرَى veća
غَضَبَانُ srdit	غَضَبَى srdita, ali
عُرْيَانُ go	عُرْيَانَةٌ gola
نَدْمَانُ drug kod stola	نَدْمَانَةٌ drugarica kod stola.

2) Pridjevi koji dolaze na oblik **فُعَالٌ** ili **مَفْعَلٌ**, jer se ovi oblici smatraju neobičnim (**الْمَذَلُ**). To su distributivni brojevi kad služe kao atribut, na pr.

أَحَادُ ili مَوْحَدُ po jedan
ثَنَاءُ ili مَثْنٍ po dva i t. d.

Imena koja se radi jednog uzroka nepotpuno dekliniraju jesu:

1) Imena ženskoga roda koja imaju nastavak ـة ili ـى ,
na pr. حَمِلَى *trudna*, صَحْرَا *pustinja*, عَذْرَا *djevica*.

Ovamo spadaju i nepravilne množine na oblik أَفْعِلَاءَ, فُعَلَاءَ i one koje se svršuju na ـى , na pr. اُنْبِيَاءَ učenjaci; Božji poslanici; عَذَارَى djevice; اَصْحَارَى pustinje; حَبَالَى trudne.

1) Kod pridjeva na oblik أَفْعَلُ je drugi razlog što idu po nepotpunoj deklinaciji to što taj oblik pripada glagolima, a pridjev na oblik فَعْلَانُ ima nastavak اِنَّ .

2) Nepravilne množine koje poslije pluralnog ا imaju dva konsonanta ili tri od kojih je srednji bez vokala, a nemaju na kraju ة (صِيفَةٌ مُنْتَهَى الْجُمُوعِ), na pr. مَسَاجِدُ pl. od مَسْجِدٌ *džamija*, مَصَابِيحُ pl. od مِصْبَاحٌ *svjetiljka*, ali فِرَاعُونَ pl. od فِرْعَوْنٌ *Faraon*, سَوَارٍ pl. od سَوَارٌ *narukvica*, أَسَاتِذَةٌ pl. od أَسَاطِذٌ *profesor*.

Da se lakše zapamti pravilo o riječima, koje idu po nepotpunoj deklinaciji, izraženo je u ovim stihovima:

مَوَانِعُ الصَّرْفِ تَسَعُ كُلَّمَا اجْتَمَعَتْ ثِنْتَانِ مِنْهَا قَا لِلصَّرْفِ تَصْوِيبُ
عَدْلٌ وَوَصْفٌ وَتَأْنِيثٌ وَمَعْرِفَةٌ وَعُجْمَةٌ ثُمَّ جَمْعٌ ثُمَّ تَرْكِيبُ
وَالنُّونُ زَائِدَةٌ مِنْ قَبْلِهَا أَلِفٌ وَوَزْنُ فِعْلٍ وَهَذَا الْقَوْلُ تَقْرِيبُ

Ako ime koje se nepotpuno deklinira dobije određeni član ili kao الْمُضَافُ dobije genitiv, ići će po potpunoj deklinaciji, na pr.

أَحْسَنْتُ إِلَى أَفْضَلِ *Dobro sam učinio najvrednijem.*

أَحْسَنْتُ إِلَى أَفْضَلِ النَّاسِ *Dobro sam učinio najvrednijem čovjeku.*

Promjena na kraju imena (الْإِعْرَابُ)

Imena mogu imati ovake promjene:

a) Promjenu u izgovoru (الْإِعْرَابُ اللَّفْظِيُّ), a to je kada se padežni nastavak na kraju imena izgovara, na pr. زَيْدٌ شَاعِرٌ *Zejd je pjesnik.*

b) Zamišljenu promjenu (الْإِعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ). To biva kod imena koja po pravilima oblikoslovlja ne mogu primiti padežni nastavak, na pr. جَاءَ الْقَاضِيُ mjesto جَاءَ الْقَاضِي *Došao je sudac.*

c) Promjenu prema položaju (الْإِعْرَابُ الْمَحَلِّيُّ). To biva kod nepromjenljivih riječi koje se uvijek jednako izgovaraju. Kako take riječi stoje u rečenici, zamišljamo ih u padežu koji im prema položaju pripada, na pr. مَنْ جَاءَكَ *Ko ti je došao?*
« مِنْ » - مِنْ حَرْفِ جَرٍّ je prijedlog.

Istu ovu promjenu imaju i riječi, koje stoje u nekom padežu, ali položaj tih riječi u rečenici zahtijeva da te riječi po smislu budu u nekom drugom padežu, na pr. *مُرَّ بِرَيْدٍ* *Prošlo se pokraj Zejda*.

Imena koja imaju zamišljenu promjenu (*الْأَعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ*) jesu:

1) Imena koja se u singularu svršuju na *ا* ili *ى*, na pr. *عَصَا* *štap*, *رَحَى* *žrvanj*. Ovake riječi u sva tri padeža imaju zamišljenu promjenu.

2) Imena u singularu i pluralu kada su *الْمُضَافُ* prvom licu lične zamjenice u jednini, na pr. *غَلَامِي* *moj dječak*, *رِجَالِي* *moji ljudi*, *مُعَلِّمَاتِي* *moje učiteljice*.

Ako je ime koje je *الْمُضَافُ* 1 licu lične zamjenice u pravilnoj množini muškoga roda, onda je samo u nominativu zamišljena promjena a u gen. i akuz. se padežni nastavak izgovara, na pr. *مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ* *moji muslimani* (od *مُسْلِمُوِيَّ*), genitiv i akuzativ također *مُسْلِمِيَّ* (od *مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ*).

Imena u dualu u ovom slučaju imaju nastavak koji se izgovara (*لَفْظِيَّ*), nom. na pr. *غَلَامَايَ* *moja dva dječaka*, gen. i akuz. *غَلَامَايَ* *moje dvojice dječaka* ili *moju dvojicu dječaka*.

3) Imena koja zadrže oblik u kome su prvobitno rečena, na pr. kad neko rekne *رَأَيْتُ زَيْدًا* *Vidio sam Zejda*, a ti na to dodaš *مَنْ زَيْدًا* *koga Zejda?* U ovom slučaju je riječ *زَيْدًا* ostala u akuzativu kako je prvobitno rečena premda bi zgodnije bilo reći *مَنْ زَيْدٌ* *Ko je Zejd?*

Ovamo spadaju i složene vlastite imenice u kojih je prvi dio nepromjenljiv, na pr. *تَابَّطَ شَرًّا* *Teebbeta šerren* (ime pjesnika) u svim padežima.

4) Imena koja se svršuju na *ى*, pred kojim stoji vokal »i« (*ـِ*). Ova imena imaju zamišljenu promjenu samo u nominativu i genitivu, na pr. nom. i gen. *قَاضٍ*, ali akuzativ *قَاضِيًا*.

5) Imena u kojih je padežni nastavak konsonant, ako iza njih dolazi riječ koja počinje sa ا (هَمْزَةُ الْوَصْلِ). Ako je to ime jedna od imenica koje se iznimno dekliniraju (الْأَسْمَاءُ السَّيِّئَةُ), zamišljena promjena je u sva tri padeža (jer se krajni slabi konsonant, koji je kao padežni nastavak, ne izgovara — i ako postoji u pisanju — da se izbjegne إِتْقَاءُ السَّائِكِينَ), na pr. nom. أَبَا الْقَاسِمِ, genitiv أَبِي الْقَاسِمِ, akuzativ أَبَا الْقَاسِمِ.

Isto tako se u ovom slučaju mijenja ime u pravilnoj množini muškoga roda, na pr. nom. طَالِبُوا الْمَدْرَسَةَ gen. i akuz. طَالِبِي الْمَدْرَسَةَ. Jedino ako u pravilnoj množini muškoga roda predzadnji suglasnik ima vokal »e« (ـَ), na pr. مُصْطَفَوْنَ (od مُصْطَفَيْنَ - مُصْطَفَوْنَ - مُصْطَفِيُونَ), ili مُصْطَفَيْنَ (od مُصْطَفَيْنَ - مُصْطَفَيْنَ - مُصْطَفَيْنَ), onda se padežni nastavak u sva tri slučaja izgovara, na pr. nominativ مُصْطَفَوُ الْقَوْمِ, genitiv i akuzativ مُصْطَفَى الْقَوْمِ.

Ako je u ovakom slučaju ime u dualu, onda je zamišljena promjena samo u nominativu, na pr. nominativ غُلَامَا أَبْنِكَ genitiv i akuzativ غُلَامَي أَبْنِكَ.

6) Imenice na kojima se u izgovoru zastaje (الْوَقْفُ), na pr. أَحْمَدُ.

Ako ovaka imenica nema na kraju nunacije ili ima ت od nastavka prav. mn. ž. roda, onda je u sva tri padeža zamišljena promjena, na pr. مُسْلِمَاتُ, أَحْمَدُ. Ako li ime ima nunaciju, onda je u nom. i gen. zamišljena promjena, a u akuzativu se padežni nastavak izgovara, na pr. nominativ i genitiv زَيْدٌ, akuz. زَيْدًا.

Promjena prema položaju riječi (الْأَعْرَابُ الْمَحَلِّيَّةُ)

Promjenu s obzirom na položaj riječi u rečenici imaju:

1) Riječi koje idu po potpunoj deklinaciji i imaju padežni nastavak, ali s obzirom na položaj u rečenici po smislu stoje u nekom drugom padežu, na pr. مَرَزْتُ بِزَيْدٍ *Prošao sam pokraj*

Zejda. Kako je glagol *مَرَّ* *proći* neprelazan, može imati samo dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom pa je zato *زَيْدٍ* radi prijedloga u genitivu, ali se zamišlja da kao objekat stoji u akuzativu. Isto tako u primjeru *مُرَّ بِزَيْدٍ* *Prošlo se pokraj Zejda* riječ *زَيْدٍ* zbog prijedloga stoji u genitivu, ali se zamišlja da kao subjekat pasivnog glagola (*تَأْتِبُ الْفَاعِلِ*) stoji u nominativu.

2) Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيُّ*) samo po smislu stoje u nekom padežu, na pr. *جَاءَنِي مَنْ عَلَّمَكَ* *Došao mi je onaj ko je tebe poučavao*, *رَأَيْتُ مَنْ عَلَّمَكَ* *Vidio sam onoga ko je tebe poučavao*, *مَرَرْتُ بِمَنْ عَلَّمَكَ* *Prošao sam pokraj onoga ko je tebe poučavao*. U prvom primjeru je riječ *مَنْ* »ko« u nominativu, u drugom u akuzativu, a u trećem u genitivu.

Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيُّ*)

Poznato je da su čestice (*الْمُرُوفُ*) nepromjenljive (*الْمَبْنِيُّ*). Osim toga ima i imena koja se ne mijenjaju.

Nepromjenljiva se imena dijele:

a) Imena koja se nikako ne mijenjaju (*الْأَبْنِيُّ الْأَلَزِمُ*).

Ovamo spadaju:

1) Zamjenice: lične (*الْمُضَمَّرَاتُ*), pokazne (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*), odnosno (*أَيُّ* i *أَيَّةٌ*) (*أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ*) i upitne (*الْمَوْصُولَاتُ*)

2) Riječi koje imaju glagolsko značenje (*أَسْمَاءُ الْأَفْعَالِ*), na pr. *هَيْهَاتَ* *Daleko je!* *سُتِي!*

3) Riječi koje dolaze na oblik *فَعَالٍ*, ako imaju značenje infinitiva, na pr. *فَجَارِ* *griješiti* ili pridjeva ženskog roda, na pr. *يَا فَسَاقِ* *Griješnice!*

4) Složene vlastite imenice koje se svršuju na *وَيْهِ*, na pr. *سَيْبَوَيْهِ* *Sibevejh* (ime slavnog arapskog gramatičara).

5) Glavni i redni brojevi od 11—19 osim riječi *إِثْنَا* i *إِثْنَتَا* u izrazima *إِثْنَا عَشَرَ* i *إِثْنَتَا عَشَرَ*, na pr. *أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا* jedanaest ljudi; *إِحْدَى عَشَرَ أَمْرَأَةً* jedanaest žena; *الثَّلاثَ عَشَرَ* trinaesti čovjek, ali *بِأَثْنَى عَشَرَ دِينَارًا* za dvanaest zlatnika.

6) Ponovljene imenice kada služe kao adverbii, na pr. *هَذَا الْكُتُوبُ هُوَ جَارِي يَنْتَ يَنْتَ* On je moj susjed kuća uz kuću; *بَيْنَ بَيْنَ* Ova je odjeća srednja.

b) Imena koja se samo u nekim slučajevima ne mijenjaju (*الْمَبْنِيُّ الْعَارِضُ*):

1) Vokativ (*الْمُنَادَى*) kad je jedna određena riječ i bez ikakva sufiksa ili prefiksa, na pr. *يَا زَيْدُ*.

2) Prilozi koji su postali od imenica (*الظُرُوفُ*) kad se svršuju na vokal »u« (¹) (*ـُ*), na pr. *أَمَامُ* pred, *تَحْتَ* pod i t. d.

Ovamo se pribrajaju izrazi *حَسْبُ* i *لَيْسَ غَيْرُ*, لا غَيْرُ samo i *Dosta je*.

Kada su ovaki prilozi *الْمُضَافُ* glagolskoj rečenici ili vremenskoj rečenici sa veznikom *إِذْ* kada, mogu se mijenjati, a mogu biti nepromjenljivi sa nastavkom »e« (*ـَ*) na kraju, na pr. *هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ* Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.

Riječ *يَوْمٌ* znači što i *كَذَا* *إِذْ* *tada*, pa se prvi dio t. j. *يَوْمٌ* može mijenjati, a može ostati i nepromjenljiv.

Kao ovi prilozi mijenjaju se riječi *كَأَنَّ* kao; *غَيْرُ* osim, kada iza njih stoji *أَنَّ* ili *أَنْ*.

3) Subjekat čestice *لَا* koja izrazuje odlučno općenito nje-kanje (*إِسْمٌ لَا لِنَفْسٍ أَلْجِنْسِ*), kada je jedna neodređena riječ koja slijedi odmah iza *لَا* i nije ponovljena, na pr. *لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ* U kući nema nikoga.

¹) Ako iza ovakih priloga slijedi genitiv, onda su imenički prijedlozi i tada se mijenjaju, na pr. *مِنْ وَرَاءَ الْحِجَابِ* iza zastora.

Ako se ova čestica ponovi i odmah iza nje budu dvije neodređene imenice, mogu te obe imenice biti nepromjenljive sa nastavkom »e« (ـة), na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, mogu biti obje imenice promjenljive sa nastavkom ـ, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, može biti prva imenica nepromjenljiva, a druga promjenljiva sa nastavkom ـ ili ـة, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ (قُوَّةً) إِلَّا بِاللَّهِ, i može biti prva promjenljiva sa nastavkom ـة, a druga nepromjenljiva, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. To znači: *Nema nikakve preinake niti moći osim s Bogom.*

Pridjev koji je atribut neodređene imenice koja stoji iza čestice لَا, može biti također nepromjenljiv, a može stajati u nominativu ili akuzativu, na pr. لَا رَجُلَ ظَرِيفٍ (ظَرِيفٌ - ظَرِيفًا). *Nema nikakva oštroumna čovjeka.*

Padeži (الْمَعْمُولَاتُ pl. الْمَعْمُولُ)

Imena imaju tri padeža: nominativ (الرَّفْعُ), genitiv (النَّصْبُ) i akuzativ (الْجَرُّ).

Nominativi (الْمَرْفُوعَاتُ)

U nominativu stoji: subjekat glagolske rečenice (الْفَاعِلُ) ili (تَائِبُ الْفَاعِلِ), subjekat i predikat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), subjekat pomoćnih glagola (إِسْمُ بَابِ كَانَ), predikat glagolu sličnih čestica (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), predikat čestice لَا koja znači odlučno općenito nijekanje (خَبَرُ لَا لِنَفْيِ الْجِنْسِ) i subjekat čestice مَا i لَا koje su slične glagolu لَيْسَ (إِسْمُ مَا وَلَا الْمُشَبَّهَتَيْنِ يَلْبِسُ).

1) Subjekt aktivnih glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ الْمَعْلُومِ), na pr. يُجْلِسُ يَجْلِسُ Sjedi (on). *Napisali smo (mi); Tukao je Zejd; Zejd je Zejd.*

2) Subjekt pasivnih glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. قُتِلَ زَيْدٌ. *Ubijen je Zejd.*

Subjekat pasivnih glagola zove se zamjenikom subjekta (نَائِبُ الْفَاعِلِ) radi toga, što je on uistinu glagolski objekat. Tako rečenica *ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا* Udario je Zejd Amra u pasivu glasi *عَمْرٌو* Udaren je Amr.

Kao što glagol tako i glagolu slična imena *شِبْهُ الْفِعْلِ* mogu imati glagolski subjekat. To su: infinitiv (الْمَصْدَرُ), particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ), pridjev (الْصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةُ), pridjevi na oblik *فَعَالٌ*, *فَعُولٌ* i *مِفْعَالٌ*, koji znače neko svojstvo ili stanje u većoj mjeri (مُبَالَغَةُ اسْمِ الْفَاعِلِ), komparativ i superlativ pridjeva (إِسْمُ التَّفْضِيلِ) i riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ).

Infinitiv (الْمَصْدَرُ)

Infinitiv može vrijediti kao glagol pa bio sa određenim članom ili bez njega, bio *الْمُضَافُ* ili ne bio, na pr. *بَلَّغَنِي تَطْلِيقَ زَيْدٍ* Čuo sam da je Zejd pustio Hindu; *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ* Čudo mi je da je Muhammed u petak očekivao Amra.

Mjesto nominativa češće iza infinitiva stoji subjekatski ili objekatski genitiv, na pr. *بَلَّغَنِي تَطْلِيقَ زَيْدٍ هِنْدًا* Čuo sam da je Zejd otpustio Hindu ili *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ مُحَمَّدٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَمْرًا* Čudim se Muhammedovu očekivanju Amra u petak.

Može se staviti rečenica sa česticom *أَنَّ* da ili *مَا* što mjesto infinitiva koji vrijedi kao glagol. Tako mjesto *بَلَّغَنِي الْقَتْلُ مُحَمَّدٍ* može se reći *بَلَّغَنِي أَنَّ قَتَلَ مُحَمَّدٌ أَخَاهُ* Čuo sam da je Mahmud ubio svoga brata.

Infinitiv količine koji znači broj ili količinu (مَصْدَرُ الْمَرَّةِ) ili način radnje (kvalitativni infinitiv — مَصْدَرُ التَّوَرُّعِ) ne može vrijediti kao glagol. Isto tako ne može vrijediti kao glagol infinitiv koji ima atributa ili koji znači pojačanje gl. radnje

i dolazi od istoga korjena od koga je i glagol, na pr. ضَرْبٌ شَدِيدٌ *jak udarac*; ضَرْبُهُ ضَعِيفٌ *Udarilo ga je jako*. Ako se glagol ovakoga infinitiva mora ispustiti, onda infinitiv može vrijediti kao glagol, na pr. سَقَى اللَّهُ سَقِيًّا زَيْدًا *mjesto Bog napojio Zejda!*

Izvedena imena (شِبْهُ الْفِعْلِ)

Ovamo se ubraja particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ), pridjev (الصِّفَةُ الْمَشَبَّهَةُ), pridjev pripadanja (إِسْمُ التَّنْصِيلِ) i riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ).

a) Particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ) kao i aktivan glagol može imati subjekat u nominativu, a ako je particip postao od tranzitivna glagola, može iza njega doći još i bliži i dalji objekat, na pr. خَالِدٌ مُجْتَهِدٌ أَوْلَادُهُ *Halidova se djeca trude* (zapravo: *Halid, trude se njegova djeca*); هَلْ مُكْرِمٌ سَعِيدٌ ضَيْوْفُهُ *Da li Seid časti svoje goste?*

Ako particip aktivni ima određeni član, onda taj particip vrijedi kao glagol. Isto tako vrijedi kao glagol neodređeni particip, ali u tom slučaju particip mora biti predikat imenske rečenice (الْخَبَرُ), atribut (الصِّفَةُ) ili oznaka stanja (الْحَالُ) ili treba pred njim da stoji upitna, negativna ili vokativna čestica, na pr. خَالِدٌ مُسَافِرٌ أَبَوَاهُ *Halidovi roditelji putuju*; هَذَا رَجُلٌ مُجْتَهِدٌ أَبْنَاءُهُ *Ovo je čovjek, čiji se sinovi trude*; يَخْطُبُ عَلِيٌّ رَافِعًا صَوْتَهُ *Alija drži govor visokim glasom*; هَلْ مُكْرِمٌ أَنْتَ زَيْدًا *Ti ne slijediš njihove Kible*; يَا طَالِمًا جَبَلًا *Hoćeš li počastiti Zejda*; يَا طَالِمًا جَبَلًا *O ti koji se penješ na brdo!*

Sva gornja pravila koja vrijede za particip u singularu, vrijede i onda kada je particip u dualu ili pluralu, na pr. وَالَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ *I oni koji se Boga mnogo sjećaju*.

Gornja pravila u cjelosti vrijede i za participe koji izražuju neko stanje ili svojstvo u jačoj mjeri (مُبَالَغَةُ اسْمِ الْفَاعِلِ), na pr. أَنْتَ حَلَّالٌ عُقْدَ الْمُشْكِلَاتِ *Ti vrlo spretno rešavaš čvorove teškoća.*

Particip aktivni ne može imati subjekatski genitiv, a objekatski može, na pr. زَيْدٌ مُعِينٌ الْعَاجِزِ *Zejd pomaže nemoćnoga.*

b) Particip pasivni (اسْمُ الْمَفْعُولِ) vrijedi kao glagol u pasivu t. j. iza njega može stajati subjekat u nominativu (نَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمًا جَارُهُ *Velik je onaj čiji je susjed častan.*

Iza participa pasivnog može stajati i subjekatski genitiv, na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمَ الْجَارِ.

Inače sva pravila koja su navedena za particip aktivni, vrijede i za particip pasivni.

c) Obični pridjev (الصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةُ) također može vrijediti kao glagol uz uvjete nabrojene kod participa aktivnog, na pr. زَيْدٌ الْحَسَنُ خُلُقُهُ صَدِيقِي *Zejd ima lijepu narav; Zejd, koji ima lijepu narav, moj je prijatelj.*

Subjekt pridjeva može doći i u genitivu pa ako pridjev ima određeni član, mora biti određen sa اَلْ i genitiv ili taj genitiv mora imati iza sebe riječ u genitivu na kojoj stoji određeni član, na pr. زَيْدٌ حَسَنُ الْخُلُقِ *Zejd je lijep; Zejd je lijepe naravi; Zejd, čiji je otac lijepe naravi.*

d) Komparativ i superlativ pridjeva rijetko kada može imati glagolski subjekat, na pr. مَا رَأَيْتُ رَجُلًا أَوْ قَعَّ فِي نَفْسِهِ النَّصِيحَةُ كَعَلِيِّ *Nisam vidio nikoga kao Aliju da na njega bolje djeluje savjet.*

e) Kako i za obični pridjev tako ova pravila vrijede za vrstu pridjeva koji se zove اِسْمُ الْمَنْسُوبِ, na pr. جَاءَنِي زَيْدٌ مَكِّيٌّ أَبُوهُ. *Došao mi je Zejd, čiji je otac Mekkanac.*

Particip aktivni i pridjev od tranzitivnih glagola može imati osim subjekta (الْفَاعِلُ) još i objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ).

Subjekat participa pasivnog zove se zamjenik subjekta (تَائِبُ الْفَاعِلِ), jer se ovaj oblik tvori od glagola u pasivu. Isto tako se i subjekat pridjeva اِسْمُ الْمَنْسُوبِ zove تَائِبُ الْفَاعِلِ.

Particip pasivni može imati objekat samo onda, ako je postao od glagola koji ima dva objekta, na pr. زَيْدٌ مُعَلِّمٌ كَلَبُهُ. *Zejd, čiji je pas poučen loviti.*

f) Riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ) mogu imati gl. subjekat (الْفَاعِلُ) ili objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. هَيْهَاتَ زَيْدٌ. *Daleko je Zejd!* هَاتِ شَيْئًا *Daj nešto!* Ove riječi imaju značenje perfekta, na pr. هَيْهَاتَ زَيْدٌ *Daleko je Zejd* ili imperativa (اِسْمُ فِعْلٍ), na pr. هَاتِ *Daj!* (الْأَمْرُ).

Glagol i njegov subjekat

Subjekat aktivnih i pasivnih glagola ne može stajati prije svoga glagola, jer bi tada postao subjektom imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ).

Ako se intransitivan glagol pretvori u pasiv, mora imati dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom, koji se onda smatra glagolskim subjektom, (تَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. مَرَّ بِزَيْدٍ. *Prošlo se je pokraj Zejda;* مِصْطَبَةٌ يُجْلِسُ عَلَيْهَا *Klupa na kojoj se sjedi.*

Glagolski se subjekat ne može nikada ispustiti.

Subjekat može biti lična zamjenica (الْمُضَمَّرُ) ili koje drugo ime (الْمُظْهَرُ), na pr. كَتَبُوا. *Pisali su oni;* جَاءَ زَيْدٌ. *Došao je Zejd;* جَاءَ ثَلَاثَةٌ. *Došla su tri.*

Ako je subjekat lična zamjenica, može biti izgovorena (الْبَارِزُ), a može se samo pomišljati (الْمُسْتَتَرُ), na pr. كَتَبْتَ. *Pisao si ti,* (هِيَ) كَتَبَتْ *Pisala je (ona).*

U nekim glagolskim oblicima glagolski subjekat može biti zamišljena lična zamjenica ili koje drugo ime (جَائِزُ الْأِسْتِثَارِ). U nekim je pak subjekat uvijek zamišljena lična zamjenica, a nikad koje drugo ime (وَاجِبُ الْأِسْتِثَارِ).

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica može se pomišljati (جَائِزُ الْأِسْتِثَارِ) u 3 licu singulara muškoga i ženskoga roda perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. لَا يَضْرِبُ, لِيَضْرِبَ, زَيْدٌ يَضْرِبُ, هِنْدٌ تَضْرِبُ, زَيْدٌ ضَرَبَ. U svim spomenutim oblicima glagolski subjekat može biti i koje drugo ime osim lične zamjenice, na pr. لِيَضْرِبَ عَمْرُو, ضَرَبَتْ هِنْدٌ, ضَرَبَ زَيْدٌ.

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica mora se pomišljati (وَاجِبُ الْأِسْتِثَارِ) u 1 licu singulara i plurala i 2 licu singulara muškoga roda imperfekta (الْمُضَارِعُ) i imperativa (أَمْرُ الْخَاضِرِ), na pr. تَضْرِبُ Tučemo (mi), أَضْرِبُ Tučem (ja), (وَنَهَى الْخَاضِرَ) تَضْرِبُ Tučeš (ti), لَا تَضْرِبُ Tuci! اِضْرِبُ Tuci!

Glagolski subjekat koji je sastavljena lična zamjenica (الضَّمِيرُ الْبَارِزُ الْمُتَّصِلُ) jesu slijedeći lični nastavci:

- ا kod dvojina perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. اِضْرِبَا, لِتَضْرِبَا, يَضْرِبَانِ, ضَرَبْتُمَا, ضَرَبَا, لَا تَضْرِبَا i لَا يَضْرِبَا.
- و kod glagola u množini muškoga roda za 3 i 2 lice, na pr. تَضْرِبُونَ, يَضْرِبُونَ, (jer je postalo od ضَرَبْتُمُوا) ضَرَبْتُمْ, ضَرَبُوا i لِيَضْرِبُوا.
- ن kod glagola u množini ženskoga roda, na pr. ضَرَبْتُنَّ, ضَرَبْنَ, لَا تَضْرِبْنَ i لَا يَضْرِبْنَ, اِضْرِبْنَ, لِتَضْرِبْنَ, يَضْرِبْنَ, تَضْرِبْنَ.
- ت u 1 i 3 licu perfekta singulara oba roda, na pr. ضَرَبْتَ, ضَرَبْتُ i ضَرَبْتَ.
- ث u 1 licu perfekta plurala oba roda, na pr. ضَرَبْنَا.
- ي za 2 lice ženskoga roda kod svih glagolskih oblika osim perfekta, na pr. لَا تَضْرِبِي i اِضْرِبِي, تَضْرِبِينَ.

Slaganje glagola sa svojim subjektom

Kada je u glagolskoj rečenici subjekat koje drugo ime osim sastavljene lične zamjenice, glagol stoji uvijek u 3 licu singulara muškoga ili ženskoga roda pa makar subjekat bio u dvojini ili množini, na pr. *ضَرَبَ الزَّيْدَانِ*, *ضَرَبَتْ هِنْدٌ*, *ضَرَبَ زَيْدٌ*.¹⁾ *ضَرَبَتْ الْهِنْدَاتُ*, *ضَرَبَ الزَّيْدُونَ*, *ضَرَبَتْ الْبَهِنْدَانِ*.

Glagol je u singularu muškoga roda, ako je subjekat ime muškoga roda u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr. *ذَهَبَ الصَّالِحُونَ*, *ذَهَبَ رَجُلٌ* (رَجُلَانِ).

Glagol mora biti ženskoga roda, ako je subjekat imenica koja znači žensko lice u singularu ili dualu i ako stoji odmah iza svoga glagola, na pr. *ضَرَبَتْ هِنْدٌ* (الْهِنْدَانِ).

Isto je tako u spomenutom slučaju glagolu slično ime *زَيْدٌ مُعَلِّمَةٌ بِنْتُهُ* u singularu ženskoga roda, na pr. *Zejdova je kći učiteljica* (zapravo: Zejd, učiteljica je njegova kći); *Zejdova je sestra počašćena* (zapravo: Zejd, počašćena je njegova sestra); *Zejdova je kći lijepa* (zapravo: Zejd, lijepa je njegova kći).

Kako je u dualu i pluralu izvedenih imena uvijek subjekat lična zamjenica koja se zamišlja, ne može kod njih subjekat biti izrečen, na pr. *Došao je Zejd i Amr*, *جَاءَ زَيْدٌ وَعَمْرُو الْعَمَلِمَانِ* koji su učenici.

Glagol i iz infinitiva izvedeno ime može biti u singularu muškoga i ženskoga roda u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat imenica ženskoga roda koja ne znači osobu, na pr.:

Pošla je deva; *سَارَ (سَارَتْ) النَّاقَةُ*

Izašlo je sunce; *طَلَعَ (طَلَعَتْ) الشَّمْسُ*

Zejdova se riječ čuje *زَيْدٌ مَسْمُوعٌ (مَسْمُوعَةٌ) كَلِمَتُهُ*

¹⁾ Vlastito ime koje u singularu nema određenog člana, mora ga dobiti u dualu ili pluralu.

b) Kada je glagolski subjekat u pravilnoj množini ženskoga roda ili nepravilnoj množini ili zbirna imenica, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْمُعَلِّمَاتُ *Došle su učiteljice;*

جَاءَ (جَاءَتْ) الرِّجَالُ *Došli su ljudi;*

يَنْعَمُ (يَنْعَتِ) الثَّمَرُ *Dozrio je plod;*

زَيْدٌ يَانِعٌ (يَانِعَةٌ) ثَمَرَتُهُ *Zejdov je plod dozrio.*

c) Ako je subjekat imenica ženskoga roda koja ne slijedi odmah iza svoga glagola, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْقَاضِيَةُ الْيَوْمَ أُمْرَأَةً *Danas je došla sucu jedna žena;*

زَيْدٌ ذَاهِبٌ (ذَاهِبَةٌ) الْيَوْمَ بِنْتُهُ *Zejdova kći danas putuje.*

Kada je u imenskoj rečenici (الْجُمْلَةُ الْأَسْمِيَّةُ) predikat glagol ili iz infinitiva izvedeno ime, mora se taj glagol ili izvedeno ime slagati sa subjektom rečenice u rodu i broju, ako je subjekat u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr.

الرَّجُلُ ذَهَبَ (ذَاهِبٌ) *Čovjek je otišao (ide);*

الشَّمْسُ طَلَعَتْ (طَالِعَةٌ) *Sunce je izašlo (izlazi);*

الرَّجُلَانِ ذَهَبَا (ذَاهِبَانِ) *Dva su čovjeka otišla (idu);*

الْمُعَلِّمُونَ ذَهَبُوا (ذَاهِبُونَ) *Učitelji su otišli (idu).*

Ako je subjekat imenske rečenice u pravilnoj množini ženskoga roda ili u nepravilnoj množini, onda se glagol ili iz infinitiva izvedeno ime kao predikat slaže sa subjektom u broju ili stoji u singularu ženskoga roda, na pr.

الرِّجَالُ ذَهَبُوا (ذَهَبَتْ - ذَاهِبُونَ - ذَاهِبَةٌ) *Ljudi su otišli (idu);*

النِّسَاءُ ذَهَبْنَ (ذَهَبَتْ - ذَاهِبَاتٌ - ذَاهِبَةٌ) *Žene su otišle (idu);*

الْأَشْجَارُ قُطِعَتْ (قُطِعْنَ - مَقْطُوعَةٌ - مَقْطُوعَاتٌ) *Stabla su posječena.*

3) U nominativu stoji subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd je učen;* الذَّهَبُ أَصْفَرُ *Zlato je žuto.*

Subjekat može biti i cijela rečenica, na pr.

صِيَامُكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ t. j. وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ Postiti vam je bolje;
سَمَاعُكَ بِالْمُعَيْدِي خَيْرٌ مِنْ رُؤْيَيْكَ إِيَّاهُ t. j. تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ
Bolje ti je Muajdiju čuti nego vidjeti.

Ako je subjekat rečenica na kojoj stoji čestica أَنْ, onda predikat imenske rečenice mora stajati prije rečenice koja je subjekat, na pr. حَقُّ أَنَّكَ عَادِلٌ Istina je da si ti pravedan.

Kao što glagolska rečenica (الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْفَاعِلُ) tako isto i imenska rečenica (الْجُمْلَةُ الْأَسْمِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْمُبْتَدَأُ). Ako dakle iza subjekta u rečenici bude još koje ime vezano za subjekat kojim veznikom, to se ime iza veznika ne smatra drugim subjektom, nego je ono الْمَعْطُوفُ t. j. vezano, na pr. زَيْدٌ وَعَمْرُو عَالِمَانِ Zejd i Amr su učeni.

Subjekat imenske rečenice mora biti određeno (الْمَعْرِفَةُ) ili bar atributom ili genitivom donekle određeno ime (النَّكْرَةُ), (الْمُخَصَّصَةُ), na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen;

الذَّهَبُ أَصْفَرٌ Zlato je žuto.

وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ Rob, koji vjeruje, bolji je od poganina.

Imenski se subjekat može i ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. زَيْدٌ Zejd u odgovoru na pitanje مَنْ الْعَادِلُ Ko je pravedan?

4) Predikat imenske rečenice (خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen.

Predikata u imenskoj rečenici može biti i više, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ عَادِلٌ فَاضِلٌ Zejd je učen, pravedan i vrijedan. Kako se vidi predikati, ako ih ima više, stoje jedan iza drugoga bez veznika.

Predikat se sa subjektom slaže u rodu i u broju, ako je predikat izvedeno ime (الْمُسْتَقُّ), na pr.

النِّسَاءُ عَالِمَاتٌ , الرِّجَالُ عَالِمُونَ , هِنْدٌ عَالِمَةٌ , زَيْدٌ عَالِمٌ .

Ako je predikat primitivno ime (الْجَامِدُ), ne mora se slagati sa subjektom u broju, na pr. الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ . *Sunce i mjesec su dva Božija znaka*, ali النَّاسُ قِسْمَانِ : عَالِمٌ وَ مُتَعَلِّمٌ . *Ljudi se dijele na dvoje: učenjak i učenik*.

Predikat može biti i cijela imenska ili glagolska rečenica, na pr. زَيْدٌ أَبُوهُ عَالِمٌ *Zejdov je otac učen* (zapravo: *Zejd, njegov je otac učen*); زَيْدٌ كَرِيمٌ أَبُوهُ *Zejdov je otac plemenit* (zapravo: *Zejd, plemenit je njegov otac*). Kada je predikat cijela rečenica, mora ona imati ličnu zamjenicu, koja tu rečenicu spaja sa subjektom kao što se to vidi iz gornjih primjera. Ova lična zamjenica zove se اَلْعَائِدُ t. j. zamjenica, koja spaja predikat sa subjektom. Zamjenica koja spaja taki predikat sa subjektom može biti i zamišljena (مُسْتَتِرٌ) ili izostavljena (مَحْذُوفٌ), na pr. اَللُّوْلُوْ مُشْقَالٌ بِدِيْنَارٍ *Biser je miskal za dukat*; اَلْعِلْمُ يُرْقِيْ اَلْاُمَمَ *Nauka pridiže narode*.

Ako je predikat imenske rečenice ime, obično je ono neodređeno, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd je učen*. Može međutim nekada biti i određeno, na pr. اَللّٰهُ اِلٰهُنَا *Allah je naš Bog*.

Kada je predikat određen, obično se pred njega stavi lična zamjenica (ضَمِيرُ الْفَصْلِ وَالتَّأْكِيْدِ), da naglasi da je to predikat, a da nije atribut (الصِّفَةُ), na pr. اَللّٰهُ هُوَ الْحَقُّ *Samo je Bog istina*.

Predikat može biti i prijedlog sa svojim imenom, na pr. زَيْدٌ فِي الدَّارِ *Zejd je u kući*.

Predikat može stajati i prije svoga subjekta, na pr. فِي الدَّارِ رَجُلٌ *U kući je neko*.

Predikat se može i ispustiti, ako se po smislu razumije, na pr. *أَزِيدُ عَالِمٌ أَمْ عَمْرُو* Je li učen Zejd ili Amr?

Ako pred subjektom imenske rečenice stoji čestica *أَمَّا* što se tiče, pred predikatom mora doći veznik *فَ*, na pr. *أَمَّا الْإِسْكَندَرِيَّةُ فَدِينَةُ قَدِيمَةٌ* Što se tiče Aleksandrije, to je stari grad.

Veznik *فَ* može doći pred predikat imenske rečenice u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

الَّذِي يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko mi dođe, dobiće groš;

الَّذِي فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko je u kući, dobiće groš.

b) Ako je atribut subjekta odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

الرَّجُلُ الَّذِي عَلَّمْتَهُ فَهُوَ (هُوَ) يُحِبُّكَ Čovjek, koga si poučavao, voli te.

c) Kada je subjekat neodređeno ime, čiji je atribut (الصِّفَةُ) glagol ili prijedlog s imenom. To neodređeno ime može biti i *الْمُضَافُ*, na pr.

رَجُلٌ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Čovjek, koji mi dođe, dobiće groš;

رَجُلٌ فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْHَمٌ Čovjek, koji je u kući, dobiće groš;

صَدِيقُ رَجُلٍ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Prijatelj čovjeka, koji mi dođe, dobiće groš.

d) Kada je subjekat riječ *كُلُّ* svi, sva, sve kao *الْمُضَافُ* neodređenom imenu koje ima atributa jednu riječ ili uopće nema atributa, na pr.

كُلُّ رَجُلٍ عَالِمٍ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki učen čovjek će dobiti groš;

كُلُّ رَجُلٍ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki čovjek će dobiti groš;

Pred subjekat imenske rečenice u spomenutim slučajevima može doći čestica *إِنَّ*, *لَكِنَّ* ali, *زَايِسْتَا* zaista i *أَلِي* ali, na pr.

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ Reci, zaista ona smrt, od koje vi bježite, svakako će vas sresti.

5) Subjekat glagola *biti* (إِسْمُ بَابِ كَانَ) i ostalih pomoćnih glagola (أَخَوَاتُ كَانَ), na pr. *Egipćani bijahu civilizivoni*.

Pravila o glagolskom subjektu (الْفَاعِلُ Vidi str. 30) potpuno vrijede i za subjekat pomoćnih glagola koji se zove *إِسْمُ صَارَ*, na pr. *subjekat od كَانَ*, *subjekat od كَانَ* i t. d.

6) Predikat čestice *zaista* (إِنَّ), *da* (أَنَّ), *kao da* (كَأَنَّ), *ali* (لَكِنَّ), *ipak* (لَيْتَ), *kad bi (bilo)!* (لَعَلَّ) i *ne bi li, možda* (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), na pr. *Zaista je Zejd učen*.

Ove se čestice zovu *الْمُرُوفُ الْمُشَبَّهَةُ بِالْفِعْلِ* t. j. čestice koje sličie glagolu. Ove čestice dolaze pred imensku rečenicu i sva pravila koja vrijede za predikat imenske rečenice, vrijede i za predikat koji stoji poslije jedne od spomenutih čestica. Jedino treba naročito istaknuti da predikat ovih čestica ne može stajati prije njihova subjekta, osim ako je predikat prijedlog sa svojim imenom (الظَّرْفُ). U tom slučaju predikat može stajati prije subjekta, ako je subjekat određeno, a mora, ako je subjekat neodređeno ime, na pr. *Zaista će se oni nama povratiti*; *Zaista u kući ima neko*.

7) Predikat čestice *nema* (لَا), *ne postoji* (خَبَرُ لَا لِنَفْيِ الْجِنْسِ), na pr. *Nema ničijega roba koji sjedi*.

Za predikat ove čestice vrijede sva pravila koja su spomenuta kod predikta imenske rečenice (خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ Vidi str. 34), jedino se predikat ove čestice vrlo često ispušta i samo se pomišlja, na pr. *Za radišu nema siromaštva*.

8) Subjekat čestice *ma* (مَا) i *nije* (لَا), koje znače što i glagol *Zejd nije učen*; *Čovjek nije prisutan*.

Pravila koja vrijede za subjekat imenske rečenice (الْمُبْدَأُ) Vidi str. 34) vrijede i za subjekat (الْأَسْمُ) ovih čestica.

Naročito treba istaknuti da subjekat čestice لَا mora biti neodređeno ime, a subjekat čestice مَا može biti određen i neodređen, na pr. لَا (مَا) أَحَدٌ أَفْضَلُ مِنَ الْمُخْلِصِ فِي عَمَلِهِ. *Nije niko vredniji u svome radu od iskrenoga, ali مَا التَّكَبُّرُ لَا ثِقًا لِلْعَالِمِ. Oholost ne dolikuje učenjaku.*

Ako između مَا i لَا i njihova subjekta dođe koja druga riječ ili se pred njihov predikat stavi čestica إِلَّا osim, onda subjekat i predikat ovih čestica stoji u nominativu, na pr.

مَا زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd nije učen;

مَا عَالِمٌ زَيْدٌ Zejd nije učen;

مَا زَيْدٌ إِلَّا عَالِمٌ Zejd je samo učen.

Čestica إِنَّ

Ova se čestica čita إِنَّ zaista¹⁾ u glavnoj, a اِنَّ u podređenoj rečenici, na pr.

إِنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ Zaista je Zejd plemenit;

أَعْلَمُ أَنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ Ja znam da je Zejd plemenit.

Prema tome treba čitati إِنَّ u ovim slučajevima:

1) Kada إِنَّ stoji na početku imenske rečenice, na pr.

إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Zaista je Zejd učen.

2) Kada ova čestica stoji poslije zakletve, na pr.

وَاللَّهِ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Boga mi je Zejd učen.

3) Ako je إِنَّ u rečenici koja slijedi iza odnosne zamjenice (الضَّمِيرُ), na pr. وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ (الضَّمِيرُ), *Dali smo mu riznicu, čiji bi ključci bili teški cijeloj grupi ljudi.*

¹⁾ Ova čestica u najviše slučajeva ne znači »zaista« u pravom smislu te riječi, nego samo jače naglašuje riječ, pred kojom stoji, pa se smatra samo kao uvod u rečenicu.

4) U slučaju kad je rečenica, pred kojom stoji **إِنَّ**, predikat imenske rečenice, čiji je subjekat konkretna imenica, na pr.

زَيْدٌ إِنَّهُ عَالِمٌ Zejd je zbilja učen.

5) Kad ova čestica stoji pred subjektom rečenice, pred čijim predikatom ima čestica **لَ** za pojačanje (**لَا مُؤَكِّدٍ**), na pr.

عَلِمْتُ إِنَّ زَيْدًا لَعَالِمٌ Ja znam da je Zejd zbilja učen.

6) Poslije glagola **قَالَ** reći (a ne u značenju »misliti«), na pr.

قُلْ إِنَّ اللَّهَ وَاحِدٌ Reci, zbilja je Bog jedan.

7) Poslije čestice **حَتَّى** čak, koja stoji na početku rečenice, na pr.

أَتَقُولُ ذَلِكَ حَتَّى إِنَّ زَيْدًا يَقُولُهُ Zar ti to kažeš, pa čak i Zejd to govori?

8) Kada **إِنَّ** stoji iza potvrdnih čestica (**حُرُوفُ التَّصْدِيقِ**), na pr.

نَعَمْ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Da, zaista je Zejd učen.

9) Poslije čestica **أَلَا**, **أَمْ** ili **هَآ** eto (**حُرُوفُ التَّنْبِيهِ**), na pr.

أَلَا إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Eto zbilja je Zejd učen.

10) Kada **إِنَّ** stoji iza čestice **وَ** koja označuje stanje (**وَآوُ الْحَالِ**), na pr.

دُودُوهُ وَ إِنَّ الشَّمْسَ تَغْرُبُ Dodoh, a sunce zalazi.

Ova se čestica čita **أَنَّ** kada je rečenica, pred kojom stoji:

1) Subjekt aktivnih glagola (**الْفَاعِلُ**), na pr.

بَلَّغَنِي أَنَّكَ عَالِمٌ Čuo sam da si učen.

Isto tako kada je rečenica subjekat pasivnih glagola

(**تَأْتِبُ الْفَاعِلِ**), na pr.

عُلِمَ أَنَّكَ صَادِقٌ Saznalo se je da si iskren.

2) Subjekt imenske rečenice ili njezin predikat, čiji je subjekat apstraktna imenica, na pr.

عِنْدِي أَنَّكَ مُسْتَحِقٌّ لِلْكَرَامَةِ Ja držim da ti zaslužuješ poštovanje;

الْحَقُّ أَنَّ الْجَهْلَ عَارٌ Istina je da je neznanje mana;

ظَنِّي أَنَّكَ فَاضِلٌ Ja mislim da si ti vrijedan.

3) Objekat, na pr.

عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Znam da je Zejd učen.*

4) الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

إِجْلِسْ حَيْثُ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ *Sjedi gdje Zejd sjedi.*

5) Poslije čestice لَوْ *da*, jer je rečenica poslije ove čestice subjekat (الْفَاعِلُ) zamišljenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. (لَوْ ثَبَّتَ ذَهَابُكَ لَذَهَبْتُ) (isto kao da je rečeno: لَوْ أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ideš, i ja bih išao.*

6) Poslije لَوْلَا *da nije*, jer je rečenica iza ove čestice subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), na pr. لَوْلَا أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ (isto što i لَوْلَا ذَهَابُكَ مَوْجُودٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ne ideš, otišao bih ja.*

7) Iza čestice مَا *dok*, poslije koje stoji vremenska rečenica, koja se može zamijeniti infinitivom (مَا الْمَصْدَرِيَّةُ التَّوْقِيئِيَّةُ), jer se ta rečenica smatra subjektom ispuštenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. (isto što i إِجْلِسْ مَا أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ) (isto što i إِجْلِسْ مُدَّةَ ثُبُوتِ جُلُوسِ زَيْدٍ) to jest إِجْلِسْ مَا ثَبَّتَ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ *Sjedi dok Zejd sjedi!*

8) Iza prijedloga, na pr.

عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُهْمِلٌ *Čudim se da ti zanemaruješ!*

9) Iza veznika (الْمُرُوفُ الْعَاطِفَةُ), koji vežu riječi, a ne rečenice, na pr.

عَرَفْتُ أُمُورَكَ حَتَّى أَنَّكَ صَالِحٌ (حَتَّى صَلَاحِكَ) *Znam tvoja djela pa čak i da si dobar;*

بَلَّغَنِي أَجْتِهَادَكَ وَأَنَّكَ حَسَنُ الْخُلُقِ (وَحُسْنُ خُلُقِكَ) *Čuo sam da se trudiš i da si lijepe čudi;*

سُرِرْتُ مِنْ أَدَبِ خَلِيلٍ وَأَنَّهُ عَاقِلٌ (وَكُونِهِ عَاقِلًا) *Veseli me odgoj Halilov kao i to što je pametan.*

Rečenica, pred kojom stoji čestica أَنَّ, smatra se kao infinitiv (الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ). Ova se rečenica pretvara u infinitiv na taj način da se predikat rečenice, pred kojom je أَنَّ (خَبَرُ أَنَّ), pretvori u infinitiv pa se stavi kao الْمُضَافُ subjektu te rečenice,

koji će tada doći u genitiv, na pr. mjesto *بَلَّغْنِي أَنَّكَ عَالِمٌ* može se reći *بَلَّغْنِي عَنْكَ* Čuo sam da si učen; mjesto *عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُهِمِلٌ* može se reći *عَجِبْتُ مِنْ إِهْمَالِكَ* Čudim se da zanemaruješ. Rečenica, pred kojom stoji *أَنَّ*, smatra se dakle kao jedna riječ.

Prema svemu što je o čestici *إِنَّ* i *أَنَّ* rečeno ovu je česticu dozvoljeno čitati na oba načina kada ona stoji poslije čestice *فَ* pa, koja dolazi na drugi dio pogodbene rečenice (*فَاءُ الْجَزَاءِ*), na pr. *مَنْ يُكْرِمْنِي فَإِنِّي أَكْرِمُهُ* Ko me počasti, i ja ću njega počastiti.

Isto je tako kada *إِنَّ* stoji poslije *إِذَا* koje ima značenje iznenađenja (*الْمُفْجَأَةُ*), poslije riječi *لَا جَرَمَ* (nema nikakve sumnje) i kada je rečenica sa *إِنَّ* uzročna bez uzročne veze, na pr.

نَظَرْتُ فَإِذَا إِنَّ الْعَدُوَّ مِنْهُمْ Pogledah kad li neprijatelj poražen;
لَا جَرَمَ إِنَّ الْعَدْلَ يَرْفَعُ قَدْرَ الْحَكَامِ Nema nikakve sumnje da pravda diže
 vrijednost upravnika;

إِحْذَرِ الْكَسَلَ إِنَّهُ عِلَّةُ الْفَقْرِ Čuvaj se lijenosti, ona je uzrok
 siromaštvu.

Kada čestica *إِنَّ* izgubi pojačanje i dođe u obliku *إِنْ*, onda se pred predikat rečenice, pred kojom je ta čestica, stavi čestica *لَا* (*لَا أَلَا بُتْدَاءَ*), na pr.

إِنْ نَظَنْتُكَ لِمَنِ الْكَاذِبِينَ Mi te zaista držimo da si lažac.

U ovom slučaju *إِنْ* može doći pred glagolsku rečenicu kao u prošlom primjeru, a može stajati i pred imenskom rečenicom. Ako je pred imenskom rečenicom, onda može subjekat i predikat te rečenice stajati u nominativu ili prvi u akuzativu, a drugi u nominativu, na pr.

إِنْ أَنْتَ لَصَادِقٌ Zaista si ti iskren;

إِنْ زَيْدٌ لَصَادِقٌ Zaista je Zejd iskren.

I čestica *أَنَّ* može izgubiti pojačanje pa glasi *أَنْ*. Ovu česticu treba dobro razlikovati od *أَنْ* da, uz koju dolazi imperfekat glagola u zavisnom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ*), na pr. *أَنْ يَكْتُبَ*.

da piše. Čestica *أَنَّ*, koja je postala od *أَنَّ*, dolazi pred imensku ili glagolsku rečenicu. U oba slučaja zamišlja se poslije *أَنَّ* lična zamjenica, koja se odnosi na slijedeću rečenicu (*ضَمِيرُ الشَّأْنِ*), na pr.

وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Zadnja je njihova izjava: »Hvala Bogu, stvoritelju svjetova!«

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ Misli li čovjek da nikako nećemo sabrati njegove kosti?

Ako je *أَنَّ* pred glagolskom rečenicom može biti:

a) Glagol koji se potpuno ne mijenja, na pr.

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى Čovjeku je samo ono što zasluži.

b) Glagol koji se potpuno mijenja. U ovom slučaju mora između *أَنَّ* i glagola biti jedna od ovih riječi:

1) Čestica *قَدْ*, na pr.

وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتُنَا I da mi znamo da si nam zaista istinu rekao.

2) Čestica *سَوْفَ* ili *سَ*, koje označuju da imperfekat ima značenje futura (*حَرْفُ التَّنْفِيسِ*), na pr.

عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضًى Znao je da će sigurno od vas biti bolesnih;

وَأَعْلَمَ فَعِلْمُ الْمَرْءِ يَنْفَعُهُ • أَنْ سَوْفَ يَأْتِي كُلُّ مَا قُدِرَ

Znaj (a znanje čovjeku koristi) da će sigurno sve doći što je suđeno.

3) Negativne čestice *لَنْ* nikako (ubuduće), *لَمْ* nije i *لَا* ne, na pr.

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ Misli li on da ga nije vidio niko?

عَلِمْتُ أَنْ لَا تَقُومُ Znao sam da nećeš stajati.

4) Pogodbena čestica, na pr.

وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا A da istraju na ovom putu, mi bi ih zaista napojili obilnom vodom.

Glagol, koji stoji prije čestice *أَنَّ*, uvijek znači uvjerenje kako se to vidi iz gornjih primjera.

Kako iza *إِنْ* ili *أَنْ* tako i iza svih čestica, koje sličje glagolu, može doći čestica *مَا* (مَا الْكَافَّةُ). U ovom slučaju i subjekat i predikat imenske rečenice, koja stoji iza ovih čestica, stoji u nominativu, na pr.

إِنَّمَا زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je samo učen.

Kada ove čestice imaju *مَا*, može iza njih stajati i glagolska rečenica, na pr.

كَأَنَّمَا يُسَافِرُونَ إِلَى الْمَوْتِ Kao da se tjeraju u smrt.

Kao što čestica *إِنْ* i *أَنْ* nekad može izgubiti pojačanje tako i čestice *كَأَنَّ* i *لَكِنَّ* mogu stajati bez pojačanja na zadnjem suglasniku. U ovom slučaju iza ovih čestica može stajati imenska i glagolska rečenica. Ako je iza njih imenska rečenica, onda subjekat i predikat stoje u nominativu, na pr.

كَأَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Kao da je Zejd učen;

جَاءَ عَلِيٌّ لَكِنَّ سَافِرًا خَلِيلٌ Došao je Alija, ali je oputovao Halil.

AKUZATIVI (الْمَنْصُوبَاتُ)

U akuzativu stoji:

1) Opći objekat (الْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ)

Ovaj se objekat zove općim zato što može doći uz prelazne, neprelazne, aktivne i pasivne glagole svih vrsta. Opći objekat je infinitiv (الْمَصْدَرُ) u akuzativu, koji potječe od istoga glagola, koji se nalazi u toj rečenici ili od drugog glagola, koji ima isto značenje, na pr.

ضَرَبَهُ ضَرْبًا Udario ga je jako;

قَعَدَ جُلُوسًا On sjede potpuno.

Ovaj akuzativ znači:

a) Pojačanje radnje (الْتَأَكِيدُ), kada obični infinitiv stoji sam, na pr. *يَنَامُ نَوْمًا On spava snom.*

b) Broj radnje (الْعَدَدُ), ako je infinitiv koji znači broj radnje (مَصْدَرُ الْمَرَّةِ), na pr.

ضَرْبَةُ ضَرْبَةٍ Udario ga je jedanput;

ضَرْبَةُ ضَرْبَتَيْنِ Udario ga je dvaput;

ضَرْبَةُ ضَرْبَاتٍ Udario ga je više puta.

c) Način radnje (النَّوْعُ), kada je infinitiv koji pokazuje način (مَصْدَرُ الْهَيْئَةِ ili مَصْدَرُ النَّوْعِ), na pr.

يَمْشِي مِثْلَ الْأَسَدِ Ide poput lava.

Isto tako ovaj akuzativ znači način, ako iza infinitiva stoji atribut, genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ) ili odnosna rečenica, na pr.

ضَرْبُهُ ضَرْبًا شَدِيدًا Udario ga je jakim udarcem;

خَافَ خَوْفَ الْجَبَانِ Bojao se je poput strašivice;

ضَرْبِي الضَّرْبَ الَّذِي لَا يَخْفَى عَلَيْكَ Udario me je udarcem, koji je tebi poznat.

Infinitiv, koji znači broj ili način radnje, može stajati i prije svoga glagola, ako je na infinitivu sila govora, na pr.

مِثْلَ الْأَسَدِ يَمْشِي Poput lava ide;

ضَرْبَةً ضَرَيْتُ Jedanput sam udario.

Nekada ovaj akuzativ dolazi samo zato da nadomjesti ispušteni glagol, na pr.

إِصْبِرْ صَبْرًا mjesto صَبْرًا Strpi se!

أَسْمِعْ وَأَطِيعْ mjesto سَمْعًا وَطَاعَةً Slušam i pokoravam se!

Ovamo spada i prilog أَيْضًا također, opet, koji je nastao od آضَ أَيْضًا Povratio se.

2) Objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ)

Ovaj akuzativ dolazi samo uz prelazne glagole (الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي) i zove se bliži objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ الصَّرِيحُ), na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا Istukao je Zejd Amra.

Objekat može biti svako ime. Ako je objekat lična zamjenica, može biti sastavljena (الْمُتَّصِلُ) i rastavljena (الْمُنْفَصِلُ), na pr. رَأَيْتُكَ *Vidio sam te*; إِيَّاكَ رَأَيْتُ ili إِيَّاكَ مَا رَأَيْتُ إِلَّا *Samo sam tebe vidio*.

Neprelazni glagoli (الْفِعْلُ اللَّازِمُ) mogu imati samo dalji objekat t. j. objekat koji stoji u genitivu s kojim prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهِ الْغَيْرُ الصَّرِيحُ), na pr.

مَرَزْتُ بِزَيْدٍ *Prošao sam pokraj Zejda*;
زَيْدٌ يَشْكُ فِي هَذَا *Zejd sumnja u to*.

Promjenom prijedloga nekada i glagol mijenja svoje značenje, na pr.

بَكَى مِنْ *plakati na nešto* بَكَى عَلَى *plakati za nečim*;
رَغِبَ فِي *težiti za nečim*; رَغِبَ عَنْ *izbjegavati nešto*.

Valja naročito zapamtiti da glagoli, koji su u srpskohrvatskom jeziku tranzitivni, mogu biti u arapskom jeziku intransitivni i obratno, na pr.

جَاءَ زَيْدٌ عَمْرًا *Došao je Zejd Amru*,
إِسْتَخَفَّ بِزَيْدٍ *Omalovažio je Zejda*.

Objekat može stajati i prije svoga glagola, na pr. زَيْدًا ضَرَبْتُ *Zejda sam istukao*. Isto se tako objekat može i ispustiti, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*. Može se ispustiti i glagol, ako se iz smisla razumije, na pr. kad na pitanje مَنْ أَسْأَلُ *Koga ću pitati?* neko odgovori زَيْدًا *Zejda*.

Kada se prelazan glagol pretvori u pasiv, glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) otpada, a na njegovo mjesto stupa objekat, koji dođe u nominativu i nosi ime نَائِبُ الْفَاعِلِ (zamjenik glagolskog subjekta), na pr. فَتَحْتُ الْبَابَ *Otvorio sam vrata* u pasivu glasi فُتِحَ الْبَابُ *Vrata su otvorena*. Ako se pretvori u pasiv glagol

koji ima dva ili tri objekta, onda prvi objekat dođe mjesto subjekta, a drugi i treći ostaju u akuzativu, na pr.

Naučio sam Muhammeda arapski jezik
 عَلِمْتُ مُحَمَّدًا الْإِسْـنَ الْعَرَبِيَّ
 pretvoreno u pasivu glasi:

عَلَّمَ مُحَمَّدٌ اللِّسَانَ الْعَرَبِيَّ *Muhammed je poučen arapski jezik.*

3) Akuzativ mjesta ili vremena (الْمَفْعُولُ فِيهِ)

Ovaj akuzativ izrazuje:

a) Vrijeme kada se radnja događa, na pr.

سرتُ حِينَا Išao sam neko vrijeme;

صَمْتُ شَهْرًا Postio sam mjesec;

جاءَ طُلُوعُ الشَّمْسِ Došao je kad je sunce izlazilo;

مَا تَتْ بِذَتْ رُسُولِ اللَّهِ (صَلَّام) مَرْجَعَهُ مِنْ بَدْرِ *Umrla je kći Božjeg poslanika kad se je vratio sa Bedra.*

b) Mjesto u kome se radnja događa, ako je mjesto neograničeno (غَيْرُ مَحْدُودٍ), na pr.

سَافِرَ بَرًّا وَبَحْرًا Putovao je po kopnu i moru

نَظَرَ يَمِينًا وَشِمَالًا Gledao je desno i lijevo.

Ovaj akuzativ dolazi kod prijedloga koji su postali od imenica: أَمَامُ, قُدَّامُ *pred* خَلْفُ *za*; يَمِينُ *desno*; يَسَارُ, شِمَالُ *lijevo*; إِزَاءَ, بَيْنَ *među*; وَسْطُ *usred*; لَدَى, عِنْدَ *kod*; تَحْتَ *pod*; فَوقُ *nad*; تَلَقَّاءُ, حَذَّاءُ *prema¹*), *na pr.*

أَمَامَ الدَّارِ *pred kućom*; فَوْقَ الرَّأْسِ *više glave i t. d.*

Ovamo spadaju i akuzativi mjera za dužinu: **فَرَسَاحٌ** fersah, tri milje (1200 koraka); **مَيْلٌ** milja (400 koraka); **بَرِيدٌ** 12 milja, na pr. **مَشَى فَرَسَاحًا** Išao je fersah.

1) Riječi وَجْهٌ i جِهَةٌ, نَاحِيَةٌ, جَانِبٌ strana, kraj dolaze u genitivu sa prijedlogom, na pr. نَمْتُ فِي نَاحِيَةِ الدَّارِ Spavao sam u jednom kraju kuće.

Ako riječ znači neko ograničeno mjesto (الْمَحْدُودُ), onda stoji u genitivu s prijedlogom osim poslije glagola تَرَكَ *otsjesti*, دَخَلَ *unići* i سَكَنَ *stanovati*, na pr. أَكَلْتُ فِي الدَّارِ *Jeo sam u kući*, ali دَخَلْتُ الدَّارَ *Unišao sam u kuću*.

Imenice mjesta (إِسْمُ الْمَكَانِ) stoje u akuzativu kad znače bivanje, postojanje ili boravljenje negdje, na pr. جَلَسْتُ تَجْلِسُ زَيْدٍ *Sjeo sam na mjesto gdje Zejd sjedi*.

Imenice مَوْضِعٌ i مَكَانٌ, مَقَامٌ stoje u akuzativu kad je pred njima glagol, koji znači bivanje, postojanje ili boravljenje, na pr. جَلَسَ مَكَانَهُ *Sjeo je na mjesto, gdje on sjedi*; سَجَدَ مَوْضِعَ زَيْدٍ *Sjedi mjesto Zejda*, ali مَاتَ فِي مَوْضِعٍ كَذَا *Umro je u tom i u tom mjestu*.

Kad mjesto akuzativa mjesta ili vremena stoji genitiv s prijedlogom (الظَّرْفُ), smatra se da ime, koje je u genitivu, prema svome položaju u rečenici (مَحَلًّا) stoji u akuzativu, na pr.

ضَرَبْتُهُ حِينَ كَذَا - ضَرَبْتُهُ فِي حِينَ كَذَا *Istukao sam ga tada i tada*.

Akuzativ mjesta i vremena može stajati i prije one riječi na koju se odnosi, na pr. حِينًا سِرْتُ *Neko vrijeme sam putovao*; الدَّارَ دَخَلْتُ *U kuću sam unišao*. Taj se akuzativ može i ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. na pitanje هَلْ صَامَ زَيْدٌ شَهْرًا *Da li je Zejd postio mjesec?* može se odgovoriti صَامَ زَيْدٌ *Zejd je postio (to jest mjesec)*. Isto se tako može ispustiti i riječ, na koju se akuzativ mjesta ili vremena odnosi, na pr. na pitanje كَيْدَ مَتَى ذَهَبْتَ *Kad si ti otišao?* može se odgovoriti يَوْمَ الْجُمُعَةِ *u petak*.

4) Akuzativ uzroka ili svrhe (الْمَفْعُولُ لَهُ)

Ovaj akuzativ je uvijek infinitiv (الْمَصْدَرُ), koji slijedi iza glagola ili iza imena koje je slično glagolu. Glagolsku radnju kao i radnju infinitiva mora vršiti isti subjekat u isto vrijeme, na pr.

هَرَبَ خَوْفًا *Pobjegao je od straha*;

قُمْنَا تَعْظِيمًا لَهُ *Ustali smo iz poštovanja prema njemu*.

Ako oznaka uzroka nije infinitiv ili radnju ne vrši isto lice u isto doba, onda stoji u genitivu s prijedlogom *لِ*, na pr.

جِئْتُكَ لِلْكِتَابِ Došao sam ti radi knjige;

أَكْرَمْتُكَ لِأَكْرَامِكَ Počastio sam te zato što si ti mene počastio;

جِئْتُكَ الْيَوْمَ لِوَعْدِي أَمْسٍ Došao sam ti danas, jer sam ti obećao jučer.

Što je rečeno za prometanje i ispuštanje oznake mjesta i vremena kao i za ispuštanje riječi, kojoj ta oznaka pripada, vrijedi i za oznaku uzroka.

5) Akuzativ uz riječ *وَ* sa (الْمَفْعُولُ مَعَهُ)

Kada *وَ* znači »sa«, »udruženo« ili »pokraj« (وَأَوُّ الْمَصَاحَبَةِ), onda iza te čestice slijedi akuzativ, na pr.

جِئْتُ وَخَالِدًا Došao sam sa Halidom;

إِذْهَبْ وَالتَّهْرَ Idi pokraj rijeke!

Ovaj akuzativ ne može doći prije glagola ili prije riječi sa kojom je vezan.

6) Akuzativ stanja (الْمَالُ)

Stanje, u kome se nalazi glagolski subjekat ili objekat za vrijeme dok se glagolska radnja zbiva, izražuje se akuzativom, koji se zove الْمَالُ, na pr.

جَاءَ بَاكِيًا Došao je plačući;

وَجَدْتُهُ نَائِمًا Našao sam ga spavajući.

Oznaka stanja mora biti neodređeno i obično je iz infinitiva izvedeno ime, koje uvijek stoji u vezi sa glagolom (الْفِعْلُ), glagolu sličnim imenom (شِبْهُ الْفِعْلِ) ili riječi, koja ima glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ), na pr.

جَاءَ بَاكِيًا Došao je plačući;

زَيْدٌ رَاجِعٌ بَاكِيًا Zejd se vraća plačući;

زَيْدٌ فِي الدَّارِ بَاكِيًا Zejd u kući plače (zapravo: Zejd se u kući nalazi plačući).

Nekad se riječ, sa kojom je oznaka stanja u vezi, može i ispustiti kad se iz smisla razumije, na pr. kad se nekom, koji polazi na put, rekne رَاشِدًا مَهْدِيًّا *Pravim putem upućen!* t. j. سِرْ *Putuj!*

Mjesto akuzativa stanja može stajati glagolska ili imenska rečenica sa وَ (وَأَوَّالِ) ili bez njega. Čestica وَ jedino ne može doći kada je oznaka stanja afirmativni imperfekat. Ako je oznaka stanja perfekat, mora pred njim stajati ili se zamišljati čestica قَدْ, na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ يَرْكَبُ قَدْرَكِبَ (وَقَدْرَكِبَ) *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ لَا يَرْكَبُ (وَلَا يَرْكَبُ) *Došao mi je Zejd nejašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَ رَكِبَ عَمْرُو *Došao mi je Zejd, a Amr je jahao;*

جَاءَنِي زَيْدٌ هُوَ (وَهُوَ) رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَ عَمْرُو رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd, a jahao je Amr.*

Kada je oznaka stanja rečenica, mora ona imati česticu وَ ili ličnu zamjenicu (rečenu ili zamišljenu) ili oboje, koji služe kao veza (الرَّابِطُ), kojom se oznaka stanja spaja sa riječi čije stanje označuje (صَاحِبُ الْحَالِ ili ذُو الْحَالِ).

Ako je oznaka stanja jedna riječ, koja označuje stanje određenog imena, može akuzativ stanja doći i prije te imenice, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا زَيْدٌ *Došao mi je jašući Zejd.* Jedino ako je ذُو الْحَالِ u genitivu sa prijedlogom, ne može oznaka stanja doći prije njega, na pr.

مَرَرْتُ بِزَيْدٍ جَالِسًا *Prošao sam pokraj Zejda, koji je sjedio.*

Kad je ذُو الْحَالِ neodređeno ime, onda الْحَالُ mora doći prije njega, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا رَجُلٌ *Došao mi je jašući jedan čovjek.*

Akuzativa koji znače stanje može biti u jednoj rečenici i više, na pr. جَاءَنِي زَيْدٌ رَاكِبًا ضَاحِكًا *Došao mi je Zejd jašući i smijući se.*

7) Akuzativ koji поближе označuje nešto (التَّمْيِيزُ)

Ovaj akuzativ je uvijek neodređeno ime, koje stoji:

a) Iza riječi koje imaju općenito značenje, na pr.

طَابَ زَيْدٌ أَبَا Zejd je dobar kao otac ili po ocu;

الْحَوْضُ مُتَمَلِّئٌ مَاءً Čatrnja je puna vode;

زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا Zejd je lijepa lica;

زَيْدٌ أَفْضَلُ مِنْ عَمْرِو عَلَمًا Zejd je vredniji od Amra znanjem.

Ovaj se akuzativ smatra po svome značenju kao glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. mjesto rečenice زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا može se reći زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهَهُ.

b) Iza riječi, koje znače mjere ili brojeve, na pr.

عِشْرُونَ دِينَارًا dvadeset zlatnika; رِطْلٌ زَيْتًا ritl ulja;

Uz brojeve 3—10 uključivo التَّمْيِيزُ dolazi kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ u genitivu plurala¹⁾, a od 11—99 u akuzativu singulara, na pr.

أَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ أَمْرًا 24 žene; ثَلَاثَةُ رِجَالٍ tri čovjeka;

U složenim brojevima od 20—90 desetice ostaju uvijek iste, a jedinice se mijenjaju prema rodu imenice, na pr. ثَلَاثٌ وَعِشْرُونَ أَمْرًا 23 žene; ثَلَاثَةٌ وَعِشْرُونَ رَجُلًا 23 čovjeka;

Iza riječi مِائَةٌ 100, أَلْفٌ 1000 i مِليُونٌ milijun u singularu, dualu ili pluralu stoji kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ genitiv singulara, na pr.

مِائَةُ رَجُلٍ 100 ljudi;

أَلْفَا دَارٍ dvije hiljade kuća;

مِليُونُ نَسَمَةٍ milijuni duša (t. j. ljudi).

Ako uz brojeve 100, 1000 ili milijun stoji još koji broj onda će osim imenice, koja uz spomenute brojeve dolazi u genitivu

¹⁾ Jedini je izuzetak od ovoga pravila riječ مِائَةٌ 100 kad stoji iza koga broja od 3—10. U ovom slučaju riječ مِائَةٌ ne stoji u genitivu plurala, nego u genitivu singulara, na pr. ثَلَاثُ مِائَةٍ رَجُلٍ 300 ljudi.

singulara, doći ponovno ista imenica i to u broju i padežu koji zahtijeva onaj broj koji dolazi iza veznika, na pr.

مِائَةٌ رَجُلٍ وَرَجُلٌ 101 čovjek;
 مِائَةٌ أَمْرَأَةٍ وَثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
 أَلْفُ لَيْلَةٍ وَلَيْلَتَانِ 1002 noći;
 أَلْفُ لَيْلَةٍ وَثَلَاثُ لَيَالٍ 1003 noći.

Može se međutim reći i

مِائَةٌ وَثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
 مِائَةٌ وَارْبَعُونَ رَجُلًا 140 ljudi. i t. d.

U datumu (التَّارِيخُ) Arapi izrazuju dane na dva načina:

1) Redni broj dana dođe bez određenog člana kao الْمُضَافُ imenici koja označuje mjesec i stoji u genitivu kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

ثَالِثُ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
 فِي رَابِعِ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

Ako redni broj ima određeni član, onda ime mjeseca stoji u genitivu sa prijedlogom مِنْ, na pr.

الثَّالِثُ مِنَ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
 فِي الرَّابِعِ مِنْ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

2) Kako Arapi obično računaju po mjesečnoj godini, onda izrazuju datum noći, a ne dana i to tako da se od 1 do 15 u mjesecu računaju noći koje su prošle (خَلَّتْ ili خَلَوْنَ), a od 15 do 30 noći koje su preostale (بَقِيَتْ ili بَقِيْنَ) od mjeseca, na pr.

لِلَّيْلَةِ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ prvoga redžeba;
 لِلَّيْلَةِ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 29 redžeba;
 لِلَّيْلَتَيْنِ بَقِيَتَا مِنْ رَجَبٍ 28 redžeba;
 لِأَرْبَعِ عَشْرَةٍ لَيْلَةٍ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ 14 redžeba;
 لِأَرْبَعِ عَشْرَةٍ لَيْلَةٍ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 16 redžeba.

Kod označivanja datuma stoji glavni broj sa prijedlogom لِ.

Isto tako se glavnim brojem izrazuju godine i to tako da se prije glavnoga broja stavi riječ *سنة* ili *عام* u akuzativu ili sa prijedlogom *في* u genitivu kao *المضاف* dotičnog broja, koji je onda *المضاف إليه*, na pr.

$\left. \begin{array}{l} \text{سنة (في سنة) أربع وثلاثين} \\ \text{وتسعمائة وألف بعد الميلاد} \\ \text{لليلتين من رجب سنة (في سنة)} \\ \text{سبع ومائتين وألف بعد الهجرة} \end{array} \right\}$	<p>1934 godine po Is. rođenju;</p> <p>2 redžeba godine 1207 po Hīdžri.</p>
---	--

8) Akuzativ izuzimanja (المُسْتَثْنَى)

Ovaj akuzativ dolazi iza čestice *إلا* osim (حرف الاستثناء) i znači izuzetak (إلا سثناء) iz nekoga mnoštva, na pr.

Došli su mi ljudi osim Zejda. جاء في القوم إلا زيداً

Izuzimanje može biti:

a) Spojeno izuzimanje (إلا سثناء المتصل), kada je stvar koja se izuzima (المُسْتَثْنَى) od iste vrste od koje je i ono iz čega se izuzima (المُسْتَثْنَى مِنْهُ), na pr. جاء في القوم إلا زيداً.

b) Rastavljeno izuzimanje (إلا سثناء المنقطع), kad je المُسْتَثْنَى različit od المُسْتَثْنَى مِنْهُ, na pr.

Došli su mi ljudi osim magarca. جاء في القوم إلا حماراً

c) Napušteno izuzimanje (إلا سثناء المفرغ), gdje المُسْتَثْنَى مِنْهُ nije nikako spomenut, na pr. ¹⁾ ما جاء في إلا زيداً. *Nije mi došao osim Zejd t. j. Samo mi je Zejd došao.*

المُسْتَثْنَى stoji u akuzativu, ako čestica *إلا* dođe iza potpune jesne rečenice, na pr. جاء في القوم إلا زيداً.

المُسْتَثْنَى može biti u akuzativu, a može stajati u istom padežu u kom je المُسْتَثْنَى مِنْهُ, ako je prije *إلا* potpuna niječna rečenica, na pr.

مَا جَاءَ فِي الرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)
مَا رَأَيْتُ الرِّجَالَ إِلَّا زَيْدًا
مَا مَرَرْتُ بِالرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)

¹⁾ Česticu *إلا* sa kojom negativnom česticom treba u našem jeziku prevoditi »samo«.

Valja zapamtiti da *اَلْمُسْتَثْنَى* u ovom slučaju može stajati samo u akuzativu, ako je rastavljeno izuzimanje (*اَلْاِسْتِثْنَاءُ اَلْمُنْقَطِعُ*), na pr. *مَا جَاءَنِي أَحَدٌ إِلَّا حِمَارًا* Nije mi došao niko osim magarca.

Isto tako *اَلْمُسْتَثْنَى* stoji uvijek u akuzativu, ako je *اَلْمُسْتَثْنَى* spomenut prije *اَلْمُسْتَثْنَى مِنْهُ*, na pr.

مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدًا أَحَدٌ Samo mi je Zejd došao.

اَلْمُسْتَثْنَى اَلْمُفْرَغُ dolazi iza nepotpune rečenice i stoji u padežu u kome bi stajala imenica koja je poslije *إِلَّا* kad te čestice ne bi nikako bilo. Ovaj se *اَلْمُسْتَثْنَى* i zove napušteni, jer se s njim postupa kao da nema uz njega čestice *إِلَّا*, na pr.

مَا مَرَزْتُ إِلَّا بِزَيْدٍ , مَا رَأَيْتُ إِلَّا زَيْدًا , مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ.

Kao *إِلَّا* vrijede riječi *غَيْرُ*, *سِوَى*, *خَلَا*, *سِوَاءَ*, *حَاشَا*, *عَدَا*, *مَاعَدَا*, *مَآخَلَا*, *بَيْنَ* *ali* *osim* i *لَيْسَ*.

Uz *سِوَاءَ* i *سِوَى* dolazi *اَلْمُسْتَثْنَى* uvijek u genitivu, kao *اَلْمُضَافُ إِلَيْهِ*, a same te riječi stoje u padežu, u kom treba da stoji *اَلْمُسْتَثْنَى*, na pr. *جَاءَنِي الْقَوْمُ غَيْرُ زَيْدٍ*, *اَلْمُسْتَثْنَى*.

Iza *حَاشَا* i *عَدَا* može stajati genitiv i akuzativ, na pr.

مَا جَاءَنِي أَحَدٌ خَلَا زَيْدًا (زَيْدٍ), *جَاءَنِي الْقَوْمُ خَلَا زَيْدًا (زَيْدٍ)*.

Uz riječi *لَيْسَ* i *لَا يَكُونُ* stoji *اَلْمُسْتَثْنَى* uvijek u akuzativu, na pr.

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ Eto, svaka je stvar osim Boga ništetna.

Riječ *بَيْنَ ali* ne mijenja se i uvijek iza nje stoji *اَلْمُسْتَثْنَى اَلْمُنْقَطِعُ*, na pr. *زَيْدٌ كَثِيرُ الْمَالِ بَيْنَ أَنَّهُ بَخِيلٌ* Zejd je bogat, ali je škrtica.

Kada riječ *غَيْرُ* znači »drugi« i ne znači što i *إِلَّا*, onda je *غَيْرُ* obično atribut, na pr. *رَجُلٌ غَيْرُ زَيْدٍ* Drugi čovjek, ne Zejd. Međutim i čestica *إِلَّا* može značiti »drugi«, kada prije te čestice stoji neodređeno ime u pluralu, jer se ne zna koje se jedinice izuzimaju, na pr.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا Kad bi bilo na njima (nebu i zemlji) kakvih bogova osim Allaha, propale bi.

U ovom slučaju riječ *إِلَّا* kao atribut stoji u istom padežu, u kome je ime, kome taj atribut pripada.

9) Predikat glagola *كَانَ* i njemu sličnih glagola (خَبَرُ بَابِ كَانَ)

Ovaj predikat stoji u akuzativu, ako iza pomoćnih glagola slijedi imenska rečenica, na pr.

كَانَ اللَّهُ رَحِيمًا Bog je milostiv;

كَادَ زَيْدٌ يَذْهَبُ Skoro će Zejd otići.

Za predikat pomoćnih glagola vrijede ista pravila, koja smo naučili govoreći o predikatu imenske rečenice (الخَبَرُ Vidi str. 34).

Predikat ovih glagola može biti i cijela rečenica, na pr.

كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ Zejd pisaše;

كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا Siromaštvo je skoro nevjerstvo.

Jedini je glagol *كَانَ* od ovih glagola koji se smije ispustiti, ako se iz smisla slijedeće imenske rečenice može razumjeti, na pr.

الْأَناسُ مَجْزِيُونَ بِأَعْمَالِهِمْ إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرًّا فَشَرٌّ Ljudi će biti nagrađeni prema svojim djelima: ako je dobro, dobrim, a ako je zlo, zlim.

U ovom se slučaju rečenica iza čestice *إِنْ* može čitati na četiri načina:

- a) *إِنْ (كَانَ عَمَلُهُ) خَيْرًا فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا*
- b) *إِنْ (كَانَ عَمَلُهُ) خَيْرًا فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ*
- c) *إِنْ (كَانَ فِي عَمَلِهِ) خَيْرٌ فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا*
- d) *إِنْ (كَانَ فِي عَمَلِهِ) خَيْرٌ فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ*

10) Subjekat čestice *إِنَّ* zaista i sličnih čestica (إِسْمُ بَابِ إِنَّ), na pr. *إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ* Zaista je Bog milostiv. Za ovaj akuzativ vrijede pravila, koja su navedena kod subjekata imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ Vidi str. 30).

11) **Subjekat iza niječne čestice** (إِسْمٌ لَا لِنَفْسِ الْجِنْسِ) *nikako nema*, koja znači odlučno općenito nijekanje (لَا لِنَفْسِ الْجِنْسِ) na pr.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ *Nema nikakva boga osim Allaha, t. j. Samo je Allah Bog.*

Subjekat ove čestice stoji u akuzativu samo onda, ako je neodređeno ime (النَّكْرَةُ), koje stoji kao الْمُضَافُ ili ima iza sebe još koju riječ, koja značenje toga imena dopunjuje (شِبْهُ الْمُضَافِ) i ako taj subjekat slijedi odmah iza لَا, na pr.

لَا دَارَ رَجُلٍ دَائِمَةً فِي الدُّنْيَا *Nema ničije kuće stalne na ovom svijetu;*

لَا فَاعِلًا شَرًّا مَمْدُوحٌ *Nije niko pohvaljen ko radi zlo.*

Ako je subjekat ove čestice jedna riječ, t. j. ako nije الْمُضَافُ, onda je nepromjenljiv i svršuje se na vokal »e« (ـَ), na pr. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

12) **Predikat čestica** لَا i مَا, koje znače što i لَيْسَ *nije* (خَبَرٌ مَا وَلَا الْمُسَبَّهَتَيْنِ بَلَيْسَ), na pr.

لَا رَجُلٌ غَائِبًا *Nije niko odsutan.* مَا زَيْدٌ عَالِمًا *Zejd nije učen;*

GENITIVI (الْمَجْرُورَاتُ)

Genitiv u arapskom jeziku dolazi samo u dva slučaja:

1) Iza prijedloga, na pr.

بِاللَّهِ *Tako mi Boga!* عَلَى الرَّأْسِ *na glavi;* فِي الدَّارِ *u kući;*

2) U genitivnoj vezi kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

خَاتَمٌ فِضَّةٍ *srebren prsten.* دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća;*

Riječ koja je الْمُضَافُ ne može nikada imati nunacije niti nastavka نِ ili نَ za dual ili pravilni plural muškoga roda. Riječi koje stoje u genitivnoj vezi ne smiju imati isto značenje pa se ne može reći لَيْتُ أَسَدٍ, jer obje riječi znače lava. Osim toga الْمُضَافُ ne smije imati uže značenje, nego što ga ima إِلَيْهِ pa se ne može reći بَيْتُ جِدَارٍ *kuća zida*, nego جِدَارُ بَيْتٍ *zid kuće*.

Genitivna veza može biti:

a) Sadržajna (الإِصَافَةُ الْمَعْنَوِيَّةُ), kada الْمُضَافُ nije iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat glagolske radnje, na pr. دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*. U ovoj vrsti genitivne veze riječ koja je الْمُضَافُ ne može imati određenog člana.

Pred genitivom u ovakoj genitivnoj vezi možemo zamišljati prijedlog فِي ili مِنْ, na pr.

الدَّارُ لِزَيْدٍ - دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*;
 الْخَاتَمُ مِنَ الْفِضَّةِ - خَاتَمُ الْفِضَّةِ *srebren prsten*;
 النَّوْمُ فِي اللَّيْلِ - نَوْمُ اللَّيْلِ *noćno spavanje*.

Ako je genitiv određen ime, postaće određen i الْمُضَافُ, na pr. دَارُ زَيْدٍ, a ako je genitiv neodređen, onda će الْمُضَافُ postati samo donekle određen, na pr. دَارُ رَجُلٍ *nečija kuća*.

b) Gramatička je genitivna veza (الإِصَافَةُ اللَّفْظِيَّةُ), kada je الْمُضَافُ iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat toga imena, koje sadrži glagolsku radnju, na pr.

حَسَنُ الْوَجْهِ *lijep*; صَارِبُ زَيْدٍ *koji tuče Zejda*.

U ovoj vrsti genitivne veze الْمُضَافُ može imati određeni član, kada i sam genitiv ima određeni član ili ako je الْمُضَافُ u dualu ili u pravilnom pluralu muškog roda, na pr. الْحَسَنُ الْوَجْهِ *lijepi*; الْأَصَارِبُ زَيْدٍ *koji tuku Zejda*; الْأَصَارِبُ الرَّجُلِ *koji tuče nekoga*.

Između الْمُضَافِ i الْمُضَافِ إِلَيْهِ ne može stajati nikakva druga riječ.

Pokazna zamjenica, koja se odnosi na الْمُضَافَ, dolazi iz genitiva, na pr. كِتَابُ الطَّالِبِ هَذَا *Ova učenikova knjiga*.

Riječ, koja je الْمُضَافُ mora stajati prije one koja je الْمُضَافُ إِلَيْهِ. Ako الْمُضَافُ ima riječ, koja je s njim u kakvom odnosu, mora ta riječ stajati poslije genitiva, na pr.

قَلْبُ الْأُمِّ الرَّحِيمِ *milostivo majčino srce*;
 زَيْدٌ كَاسِي عَمْرُو ثَوْبًا *Zejd je obukao Amru odijelo*.

Izuzetak od toga čini riječ *غَيْرُ*, kada je *الْمُضَافُ*, na pr.

أَنَا زَيْدًا غَيْرُ عَارِفٍ *Ja ne poznam Zejda.*

Riječ koja je *الْمُضَافُ* može se i ispustiti pa genitiv dobije njegov padežni nastavak, na pr.

وَأَسْأَلُ الْقَرْيَةَ *Pitaj selo!* t. j.

وَأَسْأَلُ أَهْلَ الْقَرْيَةِ *Pitaj stanovnike sela!*

الْمُضَافُ može ostati bez promjene, ako je ispušteni genitiv ista riječ, koja dolazi u slijedećoj genitivnoj vezi također u genitivu, na pr.

t. j. *بَيْنَ ذِرَاعَيْ وَجْهَةِ الْأَسَدِ* } *među podlakticama i licem lava.*
بَيْنَ ذِرَاعَيْ الْأَسَدِ وَجْهَةِ الْأَسَدِ

Isto se tako genitiv može ispustiti, kada su u dvije genitivne veze iste riječi *الْمُضَافُ إِلَيْهِ* i *الْمُضَافُ*, na pr.

t. j. *يَا تَيْمَ تَيْمَ عَدِي* } *O Tejme¹⁾ Adijevića, Tejme Adijevića!*
يَا تَيْمَ عَدِي تَيْمَ عَدِي

Ako se genitiv ispusti osim u spomenuta dva slučaja, dade se riječ, koja je *الْمُضَافُ* nunacija kao naknada za ispušteni genitiv (*تَنْوِينُ الْعَوَضِ*), na pr. *وَكُلٌّ وَاحِدٍ آتَيْنَاهُ* t. j. *وَكُلًّا آتَيْنَاهُ* (*تَنْوِينُ الْعَوَضِ*), na pr. *حِينَ إِذْ كَانَ كَذَا* t. j. *يَوْمَئِذٍ - حِينَئِذٍ* *Svakom pojedincu smo dali;* ili *يَوْمَ إِذْ كَانَ كَذَا* *tada.*

U genitivu kao *الْمُضَافُ إِلَيْهِ* može stajati i cijela rečenica, na pr.

هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ *Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.*

Dodatak o padežima

Ima slučajeva da u istoj rečenici dođu po dva imena, koja se međusobno dopunjuju. U tome slučaju drugo ime (*التَّابِعُ*) uvijek ovisi o prvom (*الْمَتَّبِعُ*) i slaže se s njime u padežu. To su ovi slučajevi:

¹⁾ Vlastito ime.

1) Atribut, koji se zove *الصِّفَةُ*, a imenica na koju se atribut odnosi, zove se *الْمَوْصُوفُ*, na pr.

Pravedni je vladar obljubljen; *الإِمَامُ الْعَادِلُ مُحِبُّوبٌ*

Bog čuva pravednog vladara; *يَحْفَظُ اللَّهُ الْإِمَامَ الْعَادِلَ*

Sretni su podanici pravednog vladara. *تَسْعَدُ الرَّعِيَّةُ تَحْتَ الْإِمَامِ الْعَادِلِ*

Atribut uvijek stoji iza imenice, na koju se odnosi.

Jedna imenica može imati i više atributa, na pr.

Došao mi je učeni i vrijedni čovjek. *جَاءَنِي الرَّجُلُ الْعَالِمُ الْفَاضِلُ*

Neodređena imenica može imati atributa i cijelu izjavnu rečenicu (*الْجُمْلَةُ الْخَبَرِيَّةُ*). Ova rečenica mora imati ličnu zamjenicu, koja se odnosi na neodređenu imenicu (*الْمَائِدُ*), na pr.

Došao mi je čovjek, čiji je otac umro; *جَاءَنِي رَجُلٌ مَاتَ أَبُوهُ*

Došao mi je čovjek, čiji je brat učen. *جَاءَنِي رَجُلٌ عَالِمٌ أَخُوهُ*

Ova se zamjenica može ispustiti, kada se iz smisla razumije, na pr.

لا تَجْزِي فِيهِ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا
Čuvajte se dana, kada neće moći naknaditi niko ni za koga ništa!

Atribut u arapskom jeziku može biti:

a) Atribut, koji se odnosi na imenicu, kojoj pripada (*صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى مَنْ هِيَ لَهُ*) na pr.

Došao mi je učeni čovjek. *جَاءَنِي الرَّجُلُ الْعَالِمُ*

Ovaj se atribut slaže sa svojom imenicom u određenosti i neodređenosti (*الْكَتَرِيفُ وَالتَّنْكِيرُ*), a osim toga još u rodu, broju i padežu, na pr. *جَاءَنِي امْرَأَةٌ صَالِحَةٌ* - *جَاءَنِي الرَّجُلُ الْعَالِمُ* - *جَاءَنِي رَجُلٌ عَالِمٌ*.
جَاءَنِي النِّسَاءُ الْعَالِمَاتُ - *جَاءَنِي الرِّجَالُ الْعَالِمُونَ*.

Kod pravilne množine ženskog roda i nepravilnih množina za razumna bića može atribut biti i u jednini ženskog roda. Kod nepravilnih množina za nerazumna bića atribut je prvenstveno u jednini, a može stajati i u množini ženskog roda, na pr.

dobre muslimanke; *الْمُسْلِمَاتُ الصَّالِحَاتُ (الصَّالِحَةُ)*

dobri ljudi; *الرِّجَالُ الصَّالِحُونَ (الصَّالِحَةُ)*

posječenô drveće. *الْأَشْجَارُ الْمَقْطُوعَةُ (الْمَقْطُوعَاتُ)*

b) Pridjev, koji kao izvedeno ime ima svoga subjekta (صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى غَيْرِ مَنْ هِيَ لَهُ). Ovaki atribut samo formalno pripada imenici, na koju se odnosi, a uistinu je on predikat svoga subjekta, koji iza njega dolazi. Ta imenska rečenica je onda atribut pretstojeće imenice. Ovaj se atribut sa svojom imenicom slaže samo u padežu i određenosti i neodređenosti, na pr.

- هُوَ شَاعِرٌ شَهِيرٌ أَسْمُهُ *On je glasovit pjesnik;*
 جَاءَنِي الرَّجُلُ الْمَسْمُوعُ كَلِمَتُهُ *Došao mi je čovjek, čija se riječ čuje;*
 رَأَيْتُ رَجُلًا مَعْلُومَةً فَضَائِلُهُ *Vidio sam čovjeka, čije su vrline poznate;*
 أُخْتِي أَمْرَأَةٌ مَعْلُومٌ فَضْلُهَا *Moja je sestra žena, čija je vrijednost poznata.*

Ovamo spadaju i izvedena imena, kada iza njih kao pridjeva slijedi genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ), ali se taj atribut sa svojom imenicom slaže po pravilu pod a), na pr.

- رَأَيْتُ الْفَتَاةَ الْكَرِيمَةَ النَّسَبِ *Vidio sam djevojku plemenitoga roda;*
 رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ كَرِيمَيِ الْأَدَبِ *Vidio sam dva čovjeka plemenitog odgoja.*

2) Ime, koje stoji iza veza (حُرُوفُ الْعَطْفِ): وَ i; فَ pa; pa onda; حَتَّى čak; أَوْ ili; أَمْ - إِمَّا - ne; لَكِنْ ali.

Ime, koje stoji iza ovih veza zove se الْمَعْطُوفُ (vezano), a ime s kojim ovo ime stoji u vezi, zove se الْمَعْطُوفُ عَلَيْهِ (s kojim je vezano); odnošaj između oba imena zove se الْعَطْفُ (veza), na pr.

- جَاءَنِي زَيْدٌ وَعَمْرُو *Došao mi je Zejd i Amr.*

Ako se neko ime veznikom spoji sa sastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُتَّصِلُ), mora se prije veznika ta zamjenica ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُنْفَصِلُ), na pr. Došao sam ja i Zejd. To ponavljanje zamjenice ne mora biti, ako između الْمَعْطُوفِ i الْمَعْطُوفِ عَلَيْهِ stoji koja druga riječ, na pr.

- ضَرَبْتُ الْيَوْمَ وَزَيْدٌ *Tukao sam danas ja i Zejd.*

Kada se ime veže sa sastavljenom ličnom zamjenicom, koja stoji u genitivu kao *الْمُضَافُ إِلَيْهِ* ili iza prijedloga, mora i ime koje stoji iza veznika, dobiti isti *الْمُضَافُ* ili prijedlog, na pr.

مَرَرْتُ بِكَ وَبِرَّيْدٍ Prošao sam pokraj tebe i Zejda;
كِتَابُكَ وَكِتَابُ رَّيْدٍ Tvoja i Zejdova knjiga.

Veznikom se mogu vezati i dvije imenice za druge dvije imenice, na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا وَبَكْرٌ خَالِدًا Istukao je Zejd Amra, a Bekr Halida.

Kako veznici vežu pojedine riječi, mogu isto tako vezati i cijele rečenice, na pr.

إِنَّ الْكِذْبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَالْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ
 Zaista laž vodi u stranputicu, a stranputica u pakao.

3) Izraz, koji naglašuje ili pojačava neku riječ u rečenici. Taj se izraz zove *التَّأْكِيدُ* (pojačanje), na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ زَيْدٌ Došao mi je Zejd, Zejd;
جَاءَنِي زَيْدٌ نَفْسُهُ Došao mi je Zejd lično.

Pojačanje može biti:

a) Gramatičko (formalno - *التَّأْكِيدُ اللَّفْظِيُّ*), ako se ponovi ista riječ ili rečenica, na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ زَيْدٌ عَالِمٌ - ضَرَبَ ضَرَبَ زَيْدٌ - ضَرَبْتَ أَنْتَ - جَاءَنِي زَيْدٌ زَيْدٌ

b) Sadržajno pojačanje (*التَّأْكِيدُ الْمَعْنَوِيُّ*), kada se riječ pojača izrazima: *نَفْسٌ* sam, sobom, lično; *كِلَا* oba, obadva; *كِلْتَا* obje, obadvije; *كُلٌّ*, *جَمِيعٌ*, *أَجْمَعُ* skupa, svi, sve, na pr.

جَاءَ الْمَلِكُ نَفْسُهُ Došao je vladar lično;

ذَهَبَ الْجَيْشُ جَمِيعُهُ Otišla je sva vojska;

رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَ وَالطَّبِيبَ كِلَيْهِمَا Vidio sam obojicu: učitelja i liječnika;

فِي السَّنَةِ الْخَالِيَةِ كِلَاهَا cijele tekuće godine.

Kako se iz gornjih primjera vidi izrazi, koji čine *التَّأْكِيدَ الْمَعْنَوِيَّ*, stoje uvijek kao *الْمُضَافُ* ličnoj zamjenici, koja se sa predstojećim glagolskim subjektom slaže u rodu i broju.

Kada riječ كُلُّ služi za pojačanje, može se ta riječ još jedanput pojačati sa أَجْمَعُ, na pr.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ *I padoše ničice anđeli svi skupa.*

Isto se tako riječ أَجْمَعُ može pojačati izrazima أَتَّعُ ili أَتَّبَعُ, na pr. جَاءَنِي الرِّجَالُ أَجْمَعُونَ أَتَّعُونَ, *Došli su mi ljudi svi skupa.*

Ako je sastavljena lična zamjenica u nominativu (الضَّمِيرُ) pojačana izrazima تَنْفُسُ ili عَيْنُ, mora se ta zamjenica najprije ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُنْفَصِلُ), na pr.

زَيْدٌ ضَرَبَ هُوَ نَفْسَهُ *Zejd je istukao lično.*

4) Izraz koji pobliže razjašnjava što se je mislilo reći nekom riječi u rečenici. Riječ koja to razjašnjava zove se اَلْبَدَلُ (zamjena). Mi to izrazujemo pomoću riječi »to jest«, na pr.

هَلَكَ زَيْدٌ مَالُهُ *Propao je Zejd t. j. njegov imetak.*

Riječ koja se razjašnjava zove se اَلْبَدَلُ مِنْهُ (u gornjem primjeru زَيْدٌ).

Ova pobliža oznaka može biti:

a) بَدَلُ الْكُلِّ مِنَ الْكُلِّ Zamjena cjeline cjelinom, kada obje riječi izrazuju jednu istu stvar, na pr.

جَاءَنِي مُحَمَّدٌ أَخُوكَ *Došao mi je Muhammed t. j. tvoj brat.*

b) بَدَلُ الْبَعْضِ مِنَ الْكُلِّ Zamjena cjeline jednim dijelom, ako drugi izraz sadržaje samo neki dio prvoga, na pr.

قَوْمُ الْمَدِينَةِ كِبَرَاءَتُهُمْ *Gradski svijet t. j. njihovi prvaci.*

c) بَدَلُ الْإِشْتِمَالِ Zamjena po nekom odnošaju, kada se izrazi zamjenjuju zato što imaju nešto zajedničko, na pr.

سَلِبَ الْمُسَافِرِ ثَوْبُهُ *Putnik je orobljen t. j. oteta mu je odjeća.*

d) بَدَلُ الْفَلَطِ Pogrešna zamjena, kada se pogrešna riječ zamijeni pravom, na pr.

هُوَ شَامِيٌّ مِصْرِيٌّ *On je Sirac t. j. Egipćanin.*

Običnije se u ovom slučaju rekne هُوَ شَامِيٌّ بَلَّ مِصْرِيٌّ.

5) Apozicija (عَطْفُ الْبَيَانِ) je imenica, koja pobliže označuje drugo ime, na pr.

جَاءَنِي أَخُوكَ زَيْدٌ Došao mi je tvoj brat Zejd;
 أَفْسَمَ بِاللَّهِ أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ Zakleo se Bogom Ebu Hafs, Omer.

Apozicija se sa imenicom na koju se odnosi slaže u rodu, broju, padežu, određenosti i neodređenosti.

Imena, koja stoje u nekom padežu stoga, što dolaze uz riječi, koje idu s dotičnim padežom, zovu se neposredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالْأَصَالَةِ). U ove se padeže broje svi nominativi, akuzativi i genitivi. Ona imena, koja slijede padež drugih imena kao što je عَطْفُ الْبَيَانِ i تَأْكِيدٌ, بَدَلٌ, مَعْطُوفٌ, صِفَةٌ, zovu se posredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالتَّبَعِيَّةِ).

Sintaksa glagolskih oblika

Prelazni i neprelazni glagoli (الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي وَالْفِعْلُ اللَّازِمُ)

S obzirom na značenje arapski se glagoli dijele na prelazne i neprelazne.

Prelazni (tranzitivni الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي) su glagoli, u kojih radnja, koju vrši glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), prelazi na predmet (objekat الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr.

فَهَيْتُ كَلَامَكَ Shvatio sam tvoj govor;
 يَكْتُبُ زَيْدٌ كِتَابًا Zejd piše pismo.

Neprelazni (intransitivni الْفِعْلُ اللَّازِمُ) su glagoli, kod kojih radnja glagolskog subjekta ne prelazi na predmet ili objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. سَجَوْتُ Sjeo sam; يَنَامُ زَيْدٌ Spava Zejd.

Intransitivni glagoli (الْفِعْلُ اللَّازِمُ) su:

1) Većina glagola 4 i svi glagoli 5 razreda I vrste, na pr.

يَفْرَحُ - فَرِحَ radovati se;
 يَغُورُ - غَوَرَ u jedno oko oslijepjeti;
 يَكْرُمُ - كَرَّمَ biti plemenit.

2) Glagoli V vrste (بَابُ التَّفَعُّلِ), koji su postali od imenica ili intransitivnih glagola I vrste, na pr.

تَكَبَّرَ oholiti se; تَكَنَّى uzeti priimenak;

3) Glagoli VI i VII vrste (بَابُ التَّفَاعُلِ وَالْإِنْفِعَالِ), na pr.

انْكَسَرَ razbiti se; تَصَالَحَ izmiriti se;

4) Glagoli VIII vrste (بَابُ الْإِنْفِتَالِ), koji se u našem jeziku prevode sa povratnom zamjenicom »sebe« ili »se«, na pr.

اِفْتَرَقَ rastati se.

5) Glagoli IX, XI, XII i XIII vrste, na pr.

اِسْوَدَّ pocrnjeti;

اِسْوَادَّ jako pocrnjeti;

اِعْشَوْشَبَ bujno obrasti travom (zemlja);

اِجْلَوَّذَ jako se žuriti.

6) II, III i IV proširena vrsta od glagola, koji imaju četiri korjenita suglasnika, na pr.

اِطْمَأَنَّ smiriti se; اِحْرَجَمَ skupiti se; تَدَحَّرَجَ valjati se;

Neprelazni glagol postaje prelazan:

a) Kada pređe u II vrstu (بَابُ التَّفَعُّلِ), na pr.

فَرِحَ obradovati se, فَرِحَ radovati se;

عَظَّمَ veličati, poštovati, عَظُمَ biti velik;

b) Ako pređe u IV vrstu (بَابُ الْإِنْفِعَالِ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ Otišao je Zejd;

أَذْهَبَ زَيْدٌ عَمْرًا Odveo je Zejd Amra.

c) Kada se iza neprelaznog glagola stavi dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهِنَّ الْغَيْرُ الصَّرِيحِ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ Otišao je Zejd;

ذَهَبَ زَيْدٌ بِعَمْرٍو Odveo je Zejd Amra.

Nekada se sa daljeg objekta može prijedlog i ispustiti pa taj objekat mjesto u genitivu dode u akuzativu, na pr.

وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا
mjesto وَ اخْتَارَ مُوسَى مِنْ قَوْمِهِ Musa je sebi odabrao od svoga
naroda 70 ljudi.

Ovo ispuštanje prijedloga redovno biva kada iza prijedloga slijedi čestica أَنْ da ili zaista, na pr.

لَأَنْ جَاءَكُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ
Da li se čudite, što vam je od Boga došla opomena?!

Naročita vrsta intranzitivnih glagola jesu glagoli, kojima se hvali ili kudi (أَفْعَالُ الْمَدْحِ وَالذَّمِّ). To su:

يَسْرَ ili يَسْرَ dobar biti; يَسْرَ ili يَسْرَ loš biti!

Ovi glagoli uvijek ostaju u singularu i mijenjaju se samo prema rodu njihova subjekta. Subjekat ovih glagola (الْفَاعِلُ) je uvijek ime sa određenim članom (الْمَعْرُوفُ بِاللَّامِ) ili ime, uz koje stoji genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ), na kome je određen član ili im je subjekat sakrivena lična zamjenica, uz koju dolazi neodređeno ime u akuzativu поближе oznake (التَّسْنِيزُ). Pored subjekta uz ove glagole dolazi u nominativu i imenica, koja kazuje ono, što se hvali ili kudi (الْمَخْصُوصُ بِالْمَدْحِ - بِالذَّمِّ). Ova se imenica mora slagati sa pretstojećim glagolskim subjektom u rodu broju i određenosti, na pr.

نِعْمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ Dobar li je čovjek Zejd!
يُسْرَتِ (سَاءَتِ) الْمَرْأَةُ زَيْنَبُ Loša li je žena Zejneba!
نِعْمَ الرَّجُلَانِ الزَّيْدَانِ Dobri li su ljudi dva Zejda!
نِعْمَ أَخُو الْإِسْلَامِ أَنْتَ Dobar si musliman ti!
نِعْمَ رَجُلًا زَيْدٌ (نِعْمَ هُوَ) رَجُلًا زَيْدٌ (t. j.) Dobar li je kao
čovjek Zejd!

Imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, može se nekad i ispustiti, kad se iz smisla razumije, na pr.

نِعْمَ الْعَبْدُ Dobar li je čovjek! t. j.
نِعْمَ الْعَبْدُ أَيُّوبُ Dobar li je čovjek Ejub!

Imenica koja izrazuje što se hvali ili kudi stoji u nominativu stoga, što je ta imenica subjekat imenske rečenice, čiji je predikat glagolska rečenica, koja stoji prije nje. Prema tome je obrnut red riječi u rečenici. Međutim može u ovakoj rečenici biti i obični red riječi pa da imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, stoji prije glagola, na pr. *هِنْدٌ بُسَّتِ إِلَّا مَرَأَةً Hind, loša li je žena!*

U ove glagole spada i *حَبَّ voljeti*. Subjekt ovoga glagola je uvijek pokazna zamjenica *ذَا*, koja se ne mijenja, na pr. *حَبَّذَا الرِّجَالُ! Dobra li je Hind! حَبَّذَا زَيْدٌ! Dobar li je Zejd! حَبَّذَا النَّاسُ! Dobri li su ljudi!*

(الْفِعْلُ الْمُنْعَدِي) Tranzitivni glagoli

Prelazni su glagoli:

1) Većina glagola 1, 2, 3 i 6 i neki glagoli 4 razreda I vrste, na pr. *يَكْتُبُ - كَتَبَ pisati; يَضْرِبُ - ضَرَبَ tući; يَفْتَحُ - فَتَحَ otvoriti; يَفْهَمُ - فَهِمَ razumjeti; يَحْسِبُ - حَسِبَ misliti.*

2) Glagoli II, III, IV i neki glagoli V, VIII i X vrste, na pr. *يَسِيرُ - سَبَّرَ poslati; يَغْلِبُ - غَالَبَ nadvladati; يَتَعَلَّمُ - تَعَلَّمَ naučiti nešto; يَمْدَحُ - مَدَحَ hvaliti; يَسْتَحْسِنُ - اسْتَحْسَنَ odobravati.*

3) Glagoli koji imaju u korjenu četiri suglasnika, na pr. *يُخْرِجُ - خَرَجَ vâljeti.*

Neki tranzitivni glagoli mjesto bližeg objekta u akuzativu mogu nekad imati i dalji objekat u genitivu. U tome slučaju se mijenja značenje glagola prema prijedlogu, koji stoji na objektu, na pr. *أَدْعُو زَيْدًا Zovem Zejda; أَدْعُو عَلَى زَيْدٍ Proklinjem Zejda; أَدْعُو لِزَيْدٍ Blagosivljam Zejda. (Zapravo: Molim Boga protiv Zejda i molim Boga za Zejda).*

Kada se tranzitivan glagol I vrste pretvori u II ili IV vrstu, postaće dvostruko tranzitivan t. j. uz takav glagol dolaze dva bliža objekta, na pr. *عَلِمَ* znati; *عَلَّمَ* poučavati nekoga nešto; *أَعْلَمَ* objaviti nekom nešto.

U arapskom jeziku ima glagola uz koje dolaze po dva ili tri akuzativa objekta.

A) Glagoli, uz koje dolaze dva akuzativa objekta jesu:

1) Glagoli čiji su objekti različiti t. j. ne mogu se staviti u odnos subjekta i predikata, na pr. *أَعْطَيْتُ زَيْدًا دِينَارًا* Dao sam Zejdu zlatnik. Riječ *زَيْدًا* i *دِينَارًا* ne mogu sačinjavati rečenicu pa se ne može reći *زَيْدٌ دِينَارٌ*.

U ove glagole spadaju glagoli I vrste koji znače: *napuniti, nasititi, dati, oduzeti, zabraniti, pitati i moliti*, na pr.

مَلَأْتُ الْإِنَاءَ مَاءً Napunio sam posudu vodom;

سَقَيْتُ زَيْدًا مَاءً Napojio sam Zejda vodom;

رَزَقَهُ اللَّهُ الْعُمُرَ Bog mu je darovao život;

حَرَمَهُ اللَّهُ بَرَكَاتِ الْعِلْمِ Bog mu je oduzeo blagoslov znanja;

وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ Čuvaj nas paklene muke;

إِسْأَلِ اللَّهَ الْعَفْوَ Moli Boga za oprost!

Ovamo se ubrajaju i glagoli II i IV vrste, koji su već u I vrsti prelazni, na pr. *عَلَّمَهُ عِلْمَ الْعَيْشَةِ* Naučio ga je kozmografiju; *أَشْبَعَهُ خُبْرًا* Nahratio ga je hljebom.

I pojedini objekat i oba zajedno kod ovih glagola može se ispustiti, ako se iz smisla razumiju.

2) Glagoli čiji objekti nisu različni t. j. mogu stajati u rečenici kao subjekat i predikat. Ovi se glagoli dijele u dvije grupe:

a) Glagoli koji znače duševnu radnju (أَفْعَالُ الْقُلُوبِ) ili glagoli koji izrazuju sumnju ili uvjerenje (أَفْعَالُ الشَّكِّ وَالْيَقِينِ).

To su ovi glagoli: عَلِمَ znati; وَجَدَ opaziti; رَأَى¹⁾ suditi, misliti, sanjati; ظَنَّ misliti; حَسِبَ misliti, smatrati; خَالَ uobraziti; زَعَمَ smatrati, držati; هَبْ (imperativ od وَهَبَ) smatraj, računaj! na pr.

عَلِمْتُ زَيْدًا جَاهِلًا Znam da je Zejd neznalica;

رَأَيْتُ زَيْدًا عَالِمًا Mislio sam da je Zejd učen;

لَا تَحْسِبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا Ne smatraj Boga nemarnim!

وَجَدْتُهُ شَيْخًا حَلِيمًا Opazio sam da je on blag starac;

مَا أَظُنُّ زَيْدًا كَاذِبًا Ne mislim da Zejd laže.

Nekada subjekat i objekat ovih glagola je sastavljena lična zamjenica, koja znači isto lice, na pr. ظَنَنْتُنِي مَجْنُونًا Mislio sam da sam lud.

Mjesto dva objekta iza ovih glagola može stajati rečenica sa česticom أَنَّ, na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا صَالِحٌ Znam da je Zejd dobar.

I pojedini i oba zajedno objekta ovih glagola mogu se ispusti, kada se iz smisla razumiju samo se rijetko jedan ispušta.

Ako jedan od ovih glagola stoji među dva objekta ili poslije njih, onda objekti mogu ostati u akuzativu, a mogu biti u nominativu kao subjekat i predikat imenske rečenice, na pr.

$$\left. \begin{array}{l} \text{زَيْدٌ ظَنَنْتُ جَاهِلٌ} \text{ ili } \text{زَيْدًا ظَنَنْتُ جَاهِلًا} \\ \text{زَيْدٌ جَاهِلٌ ظَنَنْتُ} \text{ ili } \text{زَيْدًا جَاهِلًا ظَنَنْتُ} \end{array} \right\} \text{Mislio sam da je Zejd neznalica.}$$

Kada iza ovih glagola stoji upitna ili negativna čestica, čestica لَمْ, koja služi kao pojačanje (لَا أَبْتَدَأُ) ili za zakletvu لَإِنَّ, pred čijim predikatom stoji لَمْ, ili čestica الْقَسَمُ (لَا أَبْتَدَأُ), onda oba objekta stoje u nominativu, na pr. عَلِمْتُ أَرَيْدُ عِنْدَكَ أَمْ عَمْرُو Znao sam da je kod tebe Zejd ili Amr;

¹⁾ Kada glagol وَجَدَ znači »naći«, a رَأَى »vidjeti«, onda ne spadaju u ove glagole, pa drugi akuzativ, koji dođe iza ovih glagola, nije objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ) nego akuzativ stanja (الْحَالُ), na pr. وَجَدْتُهُ مَرِيضًا Našao sam ga bolesna; رَأَيْتُهُ نَائِمًا Vidio sam ga gdje spava.

وَلَقَدْ عَلِمْتُ لِيَأْتِيَنَّ مَنِيَّ رَأَيْتُ مَا زَيْدٌ عَالِمٌ Mislim da Zejd nije učen;
 Ja već znam da će mi (Boga mi) doći smrt; Znao sam sigurno da je Zejd učen;
 Znao sam sigurno da je Zejd učen.

b) Glagoli جَعَلَ, صَيَّرَ, تَرَكَ, اِتَّخَذَ i رَدَّ, kada znače »učiniti«,
 »napraviti« (أَفْعَالُ التَّحْوِيلِ) i nazvati, imenovati, na pr.

(Spomeni), kada je Bog učinio Kabu mjestom obraćanja ljudi.

Učinio sam neprijatelja prijateljem;
 Učinili smo da jedni tada ulaze među druge;

Bog je učinio Ibrahima prijateljem;

وَرَدَّ وُجُوهُنَّ الْبَيْضَ سُودًا - وَرَدَّ شُعُورَهُنَّ السُّودَ بَيْضًا

Učinio je (t. j. događaj) njihove crne kose bijelim, a njihova bijela lica crnim.

B) Glagoli koji imaju tri objekta jesu: أَعْلَمَ objaviti nekom nešta;
 أَعْلَمْتُ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَاضِحًا pokazati nekom nešta, na pr. Pokazao sam Seidu stvar jasno;
 Saopćio sam Seidu stvar jasno.

Prvi i drugi objekat ovih glagola ne može doći u odnos subjekta i predikata, a drugi i treći može.

(الْمَعْلُومُ وَالْمَجْعُولُ) Aktiv i pasiv

Kada je glagol u aktivu znači da glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) vrši radnju, na pr. Napisao je Zejd; Ide Muhammed.

Glagol u pasivnom obliku ima značenje da glagolski subjekat trpi radnju, na pr. Piše se pismo.

Ima u arapskom jeziku glagola, koji u stanovitom značenju uvijek dolaze u pasivu, na pr. *غُشِيَ، أُنْغِيَ* poludjeti; *غُشِيَ، أُنْغِيَ* onesvijestiti se; *أُولِعَ (بِـ)* odati se nečemu; *عُنِيَ (بِـ)* truditi se, *نَاسَتْ* nastojati oko nečega, na pr.

جَنَّ زَيْدٌ Poludio je Zejd;

غُشِيَ (أُنْغِيَ) عَلَى زَيْدٍ Onesvijestio se je Zejd;

يُولَعُ زَيْدٌ بِالشَّرَابِ Odan je Zejd piću;

يُعَنَى زَيْدٌ بِتَنْصِيفِ الْكِتَابِ Trudi se Zejd oko sastavljanja knjige.

Kada ovi glagoli stoje u aktivu, onda imaju druga značenja.

Pasiv mogu imati samo prelazni glagoli (*الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي*), koji imaju bliži ili dalji objekat. Kada se glagol pretvori u pasiv, njegov se subjekat ispusti, a bliži ili dalji objekat postane subjektom pasivnog glagola (*تَائِبُ الْفَاعِلِ*). U tom slučaju dalji objekat i dalje zadrži svoj prijedlog i stoji gramatički (*لَفْظًا*) u genitivu, ali je po svome položaju (*مَحَلًّا*) u nominativu, na pr.

يَضْرِبُ زَيْدٌ عَمْرًا Zejd tuče Amra;

يُضْرَبُ عَمْرٌو Tuku Amra;

يَرْفُقُ زَيْدٌ بِالضَّعِيفِ Zejd blago postupa sa slabim;

يُرْفَقُ بِالضَّعِيفِ Blago se postupa sa slabim.

Ima slučajeve da intranzitivan glagol dođe u pasivu, a subjekat takovog glagola zamijeni akuzativ mjesta ili vremena (*الْمَفْعُولُ فِيهِ*), na pr.

سُكِنَتِ الدَّارُ U kući se je stanovalo;

سُهِرَتِ اللَّيْلَةُ Noć je probdjevena.

Kada se pretvore u pasiv glagoli koji imaju dva ili tri objekta, prvi objekat kao zamjenik subjekta stoji u nominativu, a ostali i dalje ostaju u akuzativu, na pr.

- أَظُنُّ زَيْدًا عَالِمًا *Mislim da je Zejd učen;*
 يُظُنُّ زَيْدٌ عَالِمًا *Misli se da je Zejd učen;*
 زَوَّجَ زَيْدٌ مُحَمَّدًا بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčao je Zejd Muhammedu kćer Amra;*
 زَوِّجَ مُحَمَّدٌ بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčana je Muhammedu kći Amra;*
 أَعْلَمَ مُحَمَّدٌ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَارِضًا *Saopćio je Muhammed Seidu stvar jasno;*
 أَعْلِمَ سَعِيدٌ الْأَمْرَ وَارِضًا *Saopćena je Seidu stvar jasno.*

(أَخَوَاتُ كَانَ) Pomoćni glagoli

Arapski se glagoli dijele na potpune (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) i nepotpune ili pomoćne (الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ).

Potpuni su glagoli (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) koji sami za se mogu biti predikat i sa svojim subjektom (الْفَاعِلُ) sačinjavaju potpunu misao ili rečenicu, na pr. يَكْتُبُ زَيْدٌ *Piše Zejd;* أَجْلِسُ *Sjedim (ja).*

Nepotpuni (أَخَوَاتُ كَانَ ili الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ) su koji sa samim subjektom ne izrazuju potpune misli, nego samo spajaju subjekat sa predikatom. Uz ove dakle glagole dolazi cijela imenska rečenica, čiji subjekat (الْإِسْمُ) stoji u nominativu, a predikat (الْخَبَرُ) u akuzativu, dok je glagol spona, koja spaja subjekat i predikat, na pr. ¹⁾ كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا *Zejd je učen.*

¹⁾ Glagol كَانَ može značiti da se sadržaj predikata stalno nalazi kod subjekta, na pr. كَانَ اللَّهُ عَلِيًّا *Bog zna,* a nekada znači da je predikat privremeno bio svojstvo subjekta, na pr. كَانَ زَيْدٌ غَنِيًّا *Bio je Zejd bogat (pa je osiromašio).*

Pomoćni su glagoli:

كَانَ <i>biti, postati,</i>	n a p r i m j e r	كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا Zejd je učen.
صَارَ <i>postati,</i>		صَارَ الْبُخَارُ مَاءً Para je postala voda.
أَصْبَحَ <i>postati ili jutrom biti</i>		أَصْبَحَ زَيْدٌ قَائِمًا Zejd stoji ili je osvanuo Zejd stojeći.
أَمْسَى <i>postati ili večerom biti</i>		أَمْسَى زَيْدٌ جَائِعًا Zejd je gladan ili omrknuo je Zejd gladan.
أَضْحَى <i>postati ili prije podne biti</i>		أَضْحَى زَيْدٌ نَائِمًا Zejd spava ili Zejd je prije podne spavao.
ظَلَّ <i>postati ili danju biti</i>		ظَلَّ زَيْدٌ يَعْمَلُ Zejd radi ili Zejd je danju radio.
بَاتَ <i>postati ili noću biti</i>		بَاتَ زَيْدٌ يَعْمَلُ Zejd radi ili Zejd je noću radio.
مَا زَالَ		وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ Stalno će se prepirati.
مَا أَتَفَكَ		مَا تَنَفَكَ سَاهِرًا Stalno bdiješ.
مَا فَتَى		مَا فَتَى زَيْدٌ يَجْتَهِدُ Neprestano se Zejd trudio.
مَا أَفْتَأَ	t r a j n o b i t i	مَا أَفْتَأَ زَيْدٌ يَجْتَهِدُ Neprestano se Zejd trudio.
مَا بَرَحَ		لَسْتُ تَبْرَحُ مُجْتَهِدًا Stalno se trudiš.
مَا دَامَ <i>dok je</i>		مَا دَامَ حَيًّا Dok je živ.
لَيْسَ <i>nije</i>		لَيْسَ الدَّمُ مَاءً Krv nije voda.

Ako glagol كَانَ *biti* znači postojanje samoga subjekta bez obzira na predikat, onda taj glagol spada među potpune glagole i ima samo subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. كَانَ تَاجِرٌ وَكَانَ لَهُ بَنُونَ. *Bio je neki trgovac i imao sinova.*

Nekad opet potpuni glagol postane nepotpun, ako dobije značenje »postati«, na pr. كَمُلَ زَيْدٌ عَالِمًا *Zejd postade potpun učenjak.*

Predikat pomoćnih glagola može stajati i prije njihova subjekta, na pr. *وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ* Dužnost nam je pomoći vjerne.

Predikat ovih glagola može stajati i prije glagola, na pr. *مُصْحِيَةً كَانَتْ السَّمَاءُ* Vedro bijaše nebo.

Ako pomoćni glagol ima pred sobom česticu *مَا* ili *إِنْ*, onda predikat ne može stajati prije glagola, pa se ne može reći, na pr. *أَقِفْ مَا دَامَ* nego: *كَسُولًا إِنْ زَالَ سَلِيمٌ* niti *أَقِفْ وَاقِفًا مَا دَامَ خَالِدٌ* na pr. *Stalno je Selim lijen* *إِنْ زَالَ سَلِيمٌ كَسُولًا* Stajaću dok Halid stoji; *خَالِدٌ وَاقِفًا*

Dode li mjesto negativnog *مَا* čestica *لَمْ* nije ili *لَنْ* neće nikako, onda se predikat opet može staviti prije glagola, na pr. *نَائِمًا لَنْ يَزَالَ زَيْدٌ* Neprestano je Zejd spavao; *نَائِمًا لَمْ يَزَلْ زَيْدٌ* Neprestano će spavati Zejd.

Predikat pomoćnih glagola može biti i cijela glagolska rečenica, na pr. *كُنْتُ ظَنَنْتُ* Bio sam mislio. *كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ* Pisaše Zejd;

U pomoćne glagole se još ubrajaju:

a) Glagoli koji znače da će se predikat imenske rečenice uskoro dogoditi (*أَفْعَالُ الْمُقَارَبَةِ*).

To su:

$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ} \\ \text{أَوْشَكَ} \\ \text{كَرَبَ} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{أَوْشَكَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{كَرَبَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} \text{Skoro će Zejd} \\ \text{umrijeti.} \end{array} \right\}$
<p><i>blizu biti, na pr.</i></p>		

Predikat je ovih glagola uvijek imperfekat u određenom ili zavisnom načinu sa *أَنْ*.

b) Glagoli kojim se izražuje nada da će se predikat dogoditi (*أَفْعَالُ الرَّجَاءِ*).

Takav je glagol *عَسَى* nadati se je da, na pr.

عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ Nadati se je da će Bog dati pobjedu.

Predikat je ovog glagola skoro uvijek imperfekat u zavisnom načinu sa česticom أَنْ.

c) Glagoli, koji znače početak radnje (أَفْعَالُ الشُّرُوعِ). To su:

طَفِقَ	} početi, napr.	طَفِقَ زَيْدٌ يَفْعَلُ	Poče Zejd raditi.
أَخَذَ		أَخَذَ خَلِيلٌ يَقْرَأُ	Poče Halil čitati.
أَنْشَأَ		أَنْشَأَ مُحَمَّدٌ يَكْتُبُ	Poče Muhammed pisati.
أَقْبَلَ		أَقْبَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	} Poče Zejd jesti.
هَبَّ		هَبَّ زَيْدٌ يَأْكُلُ	
جَعَلَ		جَعَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	
عَلِقَ		عَلِقَ زَيْدٌ يَعْمَلُ	Poče Zejd raditi.

Predikat ovih glagola je uvijek imperfekat u određenom načinu.

Predikat glagola pod a), b) i c) ne može stajati prije svoga glagola.

GLAGOLSKA VREMENA

Arapski glagol ima u glavnom dva vremena: svršeno i trajno vrijeme.

A) Svršeno vrijeme (perfekat أَفْعَلُ الْأَمْسِي) znači svršenu radnju bez obzira kada se ta radnja događa.

Perfekat napose može značiti:

1) Predašnje svršeno vrijeme (aorist) ili historijski prezenat, na pr. نَمَّ ذَهَبَ زَيْدٌ Nato ode Zjed.

2) Prošlo vrijeme (perfekat), na pr. أَذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ Sjetite se moje blagodati, koju sam vam udijelio.

3) Prošlu radnju, koja se može dogoditi u svako doba, na pr. اتَّفَقَ الْعُلَمَاءُ Učenjaci se složise (i sad se slažu).

Ovaj perfekat dolazi naročito u poslovicama, na pr. هَرَبَ مِنَ الدَّبِّ وَوَقَعَ فِي الْجُبِّ Bježi od medvjeda pa dospije u jamu.

4) Radnju koja se svršava u momentu kada se govori, na pr. *بِعْتُكَ هَذَا Kunem te Bogom! Prodam ti ovo.*

5) Buduću radnju koja će se sigurno dogoditi, na pr. *لَا أَقُتُّ هُنَا Ovdje nikako neću ostati.*

6) Molbu ili želju, na pr. *رَحِمَهُ اللهُ Bog mu se smilovao!*

Perfekta ima značenje pluskvamperfekta:

a) Kada je perfekta u odnosnoj ili vremenskoj rečenici, ako ove rečenice zavise o drugoj rečenici, u kojoj je također perfekta, na pr. *عَرَضَ عَلَيْهِمْ مَا أَمَرَ بِهِ الْمَأْمُونُ Izložio im je što mu je naredio Memun; لَمَّا وَصَلَ التَّوْرُ إِلَى الْمَوْضِعِ وَلَّى هَارِبًا Pošto je bio prispio bik na mjesto, okrenu bježati.*

b) Kada se pred perfekta stavi čestica *قَدْ* već ili *وَقَدْ* a već, ako prije toga perfekta stoji rečenica, u kojoj je također perfekta, na pr. *أَخْرَجَهُ وَقَدْ عَمِيَ Izveo ga je, a on je već bio oslijepio; بَكَرَ إِلَى الْفَضْلِ فَوَجَدَهُ قَدْ بَكَرَ إِلَى دَارِ الرَّشِيدِ Podranio je Fadlu, pa saznade da je on već ranije bio otišao u palaču Rešida.*

c) Ako se pred perfekta stavi pomoćni glagol *كَانَ* (nekada sa česticom *قَدْ*), na pr. *مَاتَ الرَّشِيدُ بَطُوسَ وَكَانَ خَرَجَ لِمُحَارَبَةِ رَافِعٍ Umrije Rešid u Tusu, a bio je izišao, da se bori sa Rafiom.*

Stavili se pred perfekta glagola imperfekta glagola *كَانَ*, onda taj glagol ima značenje futura egzaktnoga, na pr. *نَكُونُ رَجَعْنَا قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ sunca.*

Perfekta iza pogodbenih čestica ima značenje imperfekta, na pr. *إِذَا جَاءَ وَعَدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا Ko nadvlada, dobije; KADA DOĐE obećanje sudnjega dana, mi ćemo vas skupiti.*

B) Trajno vrijeme (imperfekta *الْفِعْلُ الْمُضَارِعُ*) znači početku, ali nesvršenu radnju.

Napose imperfekta može značiti:

1) Pravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju, koja se sada događa, na pr. *اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَعْمَلُونَ Bog zna šta vi radite.*

Značenje prave sadašnjosti ima imperfekat naročito onda, ako pred njim stoji negativna čestica مَا, na pr. مَا يَكْتُبُ Ne piše.

2) Historijski prezenat u pripovijedanju prošlih događaja, na pr. قَالَ طَلْحَةُ فَأَخْرَجُ أَعْدُو فَالْبَسُ دِرْعِي وَآخُذُ سَيْفِي Reče Talha: »Onda ja istupam trčeći, oblačim oklop i prihvaćam svoj mač«.

3) Futur prvi, naročito ako se pred imperfekat stavi čestica سَوْفَ ili سَنُ, na pr. سَنُبَيِّنُهُ فِي مَوْضِعِهِ Mi ćemo to na svome mjestu razjasniti; مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا Ko to uradi, mi ćemo ga naložiti na vatru.

Imperfekat ima značenje futura, kada pred njim stoji čestica لَنْ neće nikako, na pr. قَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى Vele da niko nikako neće unići u raj osim onih, koji budu Židovi ili kršćani.

Isto tako imperfekat ima značenje futura, ako mu se doda نَ ili نِ radi pojačanja, na pr. وَلَقَدْ عَلِمْتُ لِبَآئِتَيْنِ مِنِّي نِ Ja svakako znam da će mi sigurno doći smrt.

4) Radnju koja se je u prošlosti dogodila ili događala u vezi s drugom radnjom, koja je izražena perfektom. U ovom slučaju je imperfekat uvijek oznaka stanja (الْمَالُ) i prevodi se na naš jezik cijelom rečenicom ili adverbom prezenta, na pr. Došao mu je da ga posjeti; جَاءَ زَيْدٌ يَضْحَكُ Došao je Zejd smijući se; دَخَلَ فِي دَارِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ تَنْظُرُ إِلَيْهِ Unide u kuću svoga oca, a majka ga gledaše.

Mjesto ovoga imperfekta može uvijek stajati participativni, na pr. Došao je Zejd smijući se. جَاءَ زَيْدٌ ضَاحِكًا

5) Imperfekat znači i nepravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju koja se događa kad god se prilika pruži, na pr.

الْإِنْسَانُ يُدَبِّرُ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ Čovjek snuje, a Bog određuje.

Ako pred imperfektom stoji negativna čestica لَا, ima uvijek značenje neprave sadašnjosti, na pr.

لَا يُكْرِمُ السَّخِيُّ الْبَخِيلَ Ne poštuje darežljivac škrtice.

6) Imperfekta sa pomoćnim glagolom كَانَ ima značenje predašnjeg nesvršenog vremena ili pravog imperfekta, na pr.

كَانَ يُحِبُّ الشَّعْرَ وَالشُّعْرَاءَ *Voljaše pjesmu i pjesnike.*

7) Ako je imperfekta iza čestice لَمْ ili لَمَّا, ima značenje perfekta, na pr. أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ *Zar nisi saznao da Bogu pripada vlast neba i zemlje?*

GLAGOLSKI NAČINI

Po načinima se mijenja samo imperfekta (الْفِعْلُ الْمَضَارِعُ).

Imperfekta ima tri načina:

a) Određeni način (الْمَضَارِعُ الْمَرْفُوعُ)

U ovome načinu stoji imperfekta, kada pred njim nema koje od čestica, iza kojih stoji zavisni ili skraćeni način. Ovaj način služi kod određenog kazivanja ili pitanja, u koga se zna vrijeme glagolske radnje, lice, koje je subjekat radnje i broj tih lica, na pr. يَكْتُبُ *Piše;* سَنَكْتُبُ *Pisaćemo mi;* كُنَّا نَكْتُبُ *Pisismo mi.*

b) Zavisni način (الْمَضَارِعُ الْمَنْصُوبُ)

Imperfekta je u zavisnom načinu jedino u podređenim rečenicama i izražuje radnju, koja je ovisna o glavnoj rečenici i koja će se ubuduće dogoditi.

Zavisni način stoji iza čestica, koje se arapski zovu الْحُرُوفُ النَّوَاصِبُ. To su:

1) أَرَدْتُ أَنْ أُبَيِّنَ *da ne i* لَنْ *neće nikako*, na pr. أَخَافُ لَكُمْ طَرِيقَ التَّعَلُّمِ *Htjedoh da vam razjasnim način učenja;* قَالُوا لَنْ تَمْسَنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً *Bojim se da me ne napusti;* أَلَّا يَتْرُكَنِي *Vele: »Nikako nas vatra neće ticati osim određeni broj dana«.*

Čestica أَنْ može se u izgovoru ispustiti pa se samo pomišlja, na pr. فَانْ أَكْرِمَكَ *Posjeti me pa da te počastim!*

2) Iza čestica *لَئِنْ*, *لِكَيْلَا*, *كَيْلَا*, *لَئِنْ* da; *لَئِنْ*, *لِكَيْ*, *كَيْ* da ne. Ove čestice izrazuju namjeru ili svrhu za koju se radi, na pr. *يَذْبَغِي أَنْ يَسْأَلَ الْمُسْلِمُ اللَّهَ الْعَافِيَةَ لِيَصُونَهُ مِنَ الْبَلَاءِ* Treba da musliman moli Boga za zdravlje, da ga sačuva od nesreća; *أَسْلَمْتُ كَيْ أَدْخَلَ الْجَنَّةَ* Primio sam Islam, da uđem u raj; *إِنَّمَا قَالَ ذَلِكَ لَيْلَا يُسْتَخَفَّ بِالْعِلْمِ* Samo je tako rekao da se ne omalovaži nauka.

3) *إِذَا* (إِذَا) *tada*; *dakle*. Ova čestica znači pogodbu, na pr. kada se iza rečenice *أَنَا آتِيكَ غَدًا* Sutra ću doći, rekne *إِذَا أَكْرَمَكَ* Tada ću te počastiti.

Da bi imperf. iza *إِذَا* bio u zavisnom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ*) potrebno je: 1) da stoji u početku odgovora, 2) da stoji neposredno pred glagolom i 3) da glagol ima značenje budućeg vremena. Ako ne postoje svi ovi uslovi, imperfekat iza *إِذَا* stoji u određenom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَرْفُوعُ*), na pr.

سَأُرْزُكَ... إِذَا أَنْتَظِرَكَ Posjetiću te.... Onda ću te očekivati;
جِئْتُكَ... أَنَا إِذَا أَكْرَمَكَ Došao sam ti.... Onda ću te ja počastiti;
يَجُودُ الْأَغْنِيَاءُ بِالْمَالِ فِي سَبِيلِ الْعِلْمِ... إِذَا هُمْ يَقُومُونَ بِالْوَجِبِ
 Bogataši dijele imetak za nauku..... Oni onda vrše dužnost;
قُلْتُ هَذَا الْقَوْلَ... إِذَا أَظُنُّكَ كَاذِبًا Rekao sam ja ovo.... Onda te držim lašcem.

4) *حَتَّى* da, dok (u namjernim rečenicama), na pr. *يَنْبَغِي أَنْ لَا يُضْعِفَ النَّفْسَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عَنِ الْعَمَلِ* Treba da ne slabi duha pa da ovaj napusti rad.

c) Skraćeni način (*الْمُضَارِعُ الْمَجْزُومُ*)

Imperfekat u skraćenom načinu obično izrazuje zapovijed ili pogodbu. Ovaj način dolazi:

1) Uz čestice koje imaju jedan imperfekat u skraćenom načinu (*الْحُرُوفُ الْجَوَازِمُ*). To su:

ne, (لَا النَّهْيُ) nek i لَا (لَا مُلْأَمْرٍ) nek i لَ nije, لَمَّا još nije, لَمْ nije, na pr. لَيْكُتُبْ Još nije pisao; لَمَّا يَكُتُبْ Nije pisao; لَمْ يَكُتُبْ Nek piše! لَا تَكُتُبْ Nek ne piše! لَا يَكُتُبْ Ne piši!¹⁾

2) Iza pogodbenih veznika (كَلِمَةُ الْمُجَازَاةِ ili كَلِمَاتُ الْجَوَازِمِ) u pogodbenim rečenicama dolaze po dva imperfekta u skraćenom načinu. To su:

إن ako	n a p r i m j e r	إن تَتُبْ تُغْفَرَ ذُنُوبُكَ Ako se pokaješ, oprostiće ti se grijesi.
مَعْمَا što god		مَعْمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što god učiniš, učiniću.
مَا što		مَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što ti učiniš, učiniću.
مَنْ ko		مَنْ يُؤْمِنُ يَخْلُصْ Ko vjeruje, spasiće se.
أَيُّ koji		أَيُّ يَوْمٍ تَذْهَبُ أَذْهَبْ Koga dana ti pođeš i ja ću poći.
حَيْثُمَا kad god ili gdje god		حَيْثُمَا تَفْعَلْ الْخَيْرَ تَجِدْهُ Kad god ili gdje god učiniš dobro, naći ćeš ga.
أَيْنَ gdje		أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكُكَ الْمَوْتُ Gdje god bio, stignuće te smrt.
أَتَى gdje god		أَتَى تَكُنْ أَكُنْ Gdje god budeš, biću i ja.
إِذَا مَا ili إِذَا مَا Kad god		إِذَا مَا أَسْمَعُ خَيْرِكَ أَفْرَحُ Kad god čujem tvoje dobro, radujem se.
مَتَى kada		مَتَى تَذْهَبُ أَذْهَبْ مَعَكَ Kad pođeš, i ja ću poći s tobom.

Imperfekat stoji u skraćenom načinu i poslije imperativa, na pr. عِشْ قَنِيمًا تَكُنْ غَنِيًّا Živi zadovoljan, bićeš bogat.

Često u pogodbenoj rečenici mjesto imperfekta u skraćenom načinu stoji perfekat, na pr. إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ Ako krade, krao mu je i brat prije.

¹⁾ U afirmativnom imperativu za 2 lice na primjer أَكُتُبْ čestica se لَ samo zamišlja.

Ako u prvoj rečenici stoji imperfekat sa glagolom كَانَ ili pred drugom rečenicom bude čestica فَ, onda će imperfekat, koji stoji iza كَانَ ili iza čestice فَ, stajati u određenom načinu, na pr. *مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ تَرَدُّ لَهُ فِي حَرْثِهِ* Ko bude želio korist onoga svijeta, mi ćemo mu povećati tu korist; *مَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا* Ko vjeruje svoga gospodara, taj se neće bojati štete.

Sintaksa čestica

Čestice su prijedlozi, prilozi, veznici i uzvičnici.

A) Prijedlozi (حُرُوفُ الْخَفْضِ ili حُرُوفُ الْإِضَافَةِ ili حُرُوفُ الْجَرِّ)

Prijedlozi ili prepozicije označuju mjesne, vremenske ili misaone odnose riječi u rečenici.

Prijedlozi se dijele na prave prijedloge i prijedloge koji su postali od imenica.

I Pravi prijedlozi

Pojedini pravi prijedlozi mogu imati ova značenja: بِ dolazi uz glagole, koji znače objesiti, spojiti, uzeti, mašiti se, započeti, pitati (za što), znati, saznati, uteći se, vjerovati i kleti se, na pr.

عَلَّقَ بِكُمِ Objesio se je o njegovu rukavu;

لَصِقَ بِجَانِبِهِ Spojio se je uz njega;

أَخَذَهُ بِيَدِهِ Uzeo ga je za ruku;

بَدَأَ بِالْقِرَاءَةِ Počeo je čitati;

سَأَلَ بِهِ خَيْرًا Pitaj za to upućena!

عَلِمْتُ بِهِذَا Saznao sam ovo;

نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ Utičemo se Bogu od satane;

آمَنْتُ بِاللَّهِ الْوَاحِدِ Vjerujem jednoga Boga;

أُقْسِمُ بِاللَّهِ Kunem se Bogom.

Kada prijedlog بِ dolazi uz koji od spomenutih glagola, onda se to بِ zove اِلِلصَاقِ t. j. b koje izrazuje spajanje.

Ovaj prijedlog dolazi osim toga i pred dalji objekat intranzitivnih glagola (بَاءُ التَّعْدِيَةِ), na pr. ذَهَبَ اللهُ يَنْوْرِهِمْ Bog im je oduzeo njihovo svjetlo; قَامَ بِالْحَقِّ On čuva istinu.

Prijedlog بِ može značiti udruženje sporedne stvari sa glavnom (اَلْمُلَابَسَةُ ili اَلْمُصَاحَبَةُ), na pr. اشْتَرَى الْمَغَارَ بِلِجَامِهِ Kupio je magarca sa uzdom; سَارَ بِأَهْلِهِ Otišao je sa svojim.

Isto tako može značiti sredstvo kojim se nešto radi (بَاءُ اَلتَّعْلِيلِ) ili uzrok zbog koga se nešto radi (بَاءُ اَلْاِسْتِعَانَةِ), na pr. قَتَلَهُ بِالسَّيْفِ Ubio ga je sabljom; فِيمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ لَنْتَ لَهُمْ Zbog Božje milosti ti si prema njima blag.

Nekada ovaj prijedlog znači cijenu (بَاءُ اَلْمُقَابَلَةِ), na pr. اشْتَرَى كِتَابًا بِدِينَارٍ Kupio je knjigu za dukat.

Prijedlog بِ može značiti mjesto ili vrijeme (اَلظَّرْفِيَّةُ), kao i فِي, na pr. قَرْيَةً بِمِصْرَ Selo u Egiptu; بِيَدِهِ سَيْفٌ U ruci mu mač; يَنَامُ بِالنَّهَارِ Spava u dani.

Konačno se ovaj prijedlog smatra suvišnim (بَاءُ اَلزِّيَادَةِ) kad stoji na predikatu negativne rečenice ili iza إِذَا kada, koje izražava iznenađenje (إِذَا اَلْمُفَاجَأَةُ), na pr. مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ Oni nisu vjernici; لَسْتُ بِعَالِمٍ Ne znam; إِذَا بَاخَى Izadoh, kad li moj brat.

تَ se upotrebljuje u zakletvi (تَاءُ اَلْقَسَمِ) i dolazi uvijek s riječju اللهُ, na pr. تَاللهُ Tako mi boga!

وَ također služi za zakletvu (وَ اَوُ الْقَسَمِ), ali može doći sa svakom imenicom, na pr. وَ اللهُ Tako mi Boga! وَ حَيَاتِكَ Tako mi tvoga života!

Ovaj prijedlog znači nekada mnoštvo ili malenkost, jer se iza njega zamišlja رُبَّ (وَ اَوُ رُبَّ), na pr. وَ لَيْلٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ أَرْخَى سُدُولَهُ. Mnoge noći kao morski valovi spustile su svoje zavjese! وَ تَالِ Imma ih koji uče Kur'an, a on ih proklinje.

znači što i naše »od« t. j. početak (*الْأَبْتِدَاءُ*). Taj početak može biti u prostoru pa u tom slučaju ovaj prijedlog dolazi uz glagole koji znače: *rastati se, otići, udaljiti, udaljiti se, riješiti se, čuvati, čuvati se, pobjeći, plašiti se, zabraniti* i slično, na pr. *أَخْرَجَ مِنْ مَكَّةَ* Otišao je iz Mekke; *الْعِلْمُ حِصْنٌ يُنْجِي مِنْ* Nauka je grad, koji štiti od svih nevolja; *يَتَمَنَّهُ مِنَ الدُّخُولِ* Utičem se Bogu od pohlepe; *أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الطَّمَعِ* Sprečava mu ulazak.

Ovamo spadaju i izrazi: *دَخَلَ مِنَ الْبَابِ* Unišao je na vrata; *أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ* Da li ste odabrali život ovoga svijeta mjesto budućega?!

Ovaj prijedlog može značiti početak u vremenu, na pr. *مِنَ الصَّبَاحِ إِلَى الْمَسَاءِ* Od zore do mraka.

Prijedlog *مِنْ* nekada znači uzrok (*التَّعْلِيلُ*), na pr. *يُغْضِي حَيَاءً* On preda se gleda od stida, a drugi (pred njim) preda se gledaju iz strahopoštovanja.

Ovamo spadaju izrazi: *بَاعَ مِنْهُ فَرَسًا* Prodao mu je konja; *زَوَّجَ ابْنَتَهُ مِنْ ابْنِ أَخِيهِ* Udao je svoju kćer za njegova bratića.

Nekada se ovim prijedlogom izrazuje razmak ili odnošaj između osoba ili stvari, na pr. *دَنَا (قُرْبًا) مِنِّي* Približio mi se je; *أَيْنَ أَنْتَ بَعِيدٌ مِنْهُ* On je tvoj bližnji; *هُوَ قَرِيبٌ مِنْكَ* Daleko od njega; *هُوَ دُونَ زَيْدٍ بِمِثْرَلَةِ الْفِضَّةِ* Koja razlika između tebe i Zejda! *مِنْ زَيْدٍ* Razlika je između njega i Zejda kao između srebra i zlata; *أَنْتَ أَفْضَلُ مِنِّي* Ti si vredniji od mene.

Cesto iza ovoga prijedloga stoji partitivni genitiv t. j. genitiv koji znači dio neke cjeline ili jedinicu od neke vrste (*التَّبْعِيضُ*), na pr. *كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ* Mnogi ljudi; *قَفِيزٌ مِنَ الْبُرِّ* Varičak pšenice.

Napokon se ovim prijedlogom tumači neka cjelina nabrajanjem pojedinosti (*الْبَيَانُ*), na pr. *جَاءُوا كُلُّهُمْ مِنْ رِجَالٍ وَنِسَاءٍ* Došli su svi, ljudi i žene.

Isto tako ovaj prijedlog služi da objasni riječi općenita značenja, na pr. *إِحْفَظْ مَا فِي الْكِتَابِ مِنَ الْقَوَاعِدِ* Zapamti pravila koja su u knjizi.

Ovo značenje ima *مِنْ* kada stoji sa genitivom, kojim se označuje materija od koje je neki predmet, na pr. *سِوَارٌ مِنَ الذَّهَبِ* Narukvica od zlata; *خَاتَمٌ مِنَ الْفِضَّةِ* Prsten od srebra.

إِلَى označuje svršetak u vremenu ili prostoru (*الْغَايَةُ*), na pr. *إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ* Do sudnjeg dana; *مِنْ أَلْبَتَدَاءَ إِلَى أَلْأَنْتِهَاءِ* Od početka do kraja.

Ovaj prijedlog često znači kao i srpskohrvatski »uz« t. j. da nešto ide s nečim (*الْمَصَاحَبَةُ*), na pr. *لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ* Ne trošite njihov imetak uza svoj! *إِلَى جَانِبِهِ* Uz njega; *إِلَى دَارِهِ* Njegova je kuća uz moju.

Prijedlog *إِلَى* naročito dolazi uz komparativ i superlativ pridjeva na oblik *أَفْعَلُ*, kada pridjev znači »biti draži« ili »mrži«, na pr. *الْمُؤْمِنُ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ غَيْرِهِ* Vjernik je draži Bogu od drugoga; *هُوَ أَبْغَضُ إِلَيْنَا مِنْهَا* On mi je mrži od nje.

Naročito treba zapamtiti izraze *إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ* i slično; *إِلَى آخِرِهِ* i tako dalje; *هَذَا إِلَيْهِ* Ovo je njemu povjereno; *بِجَهْدِكَ عَنِّي* Bježi! *پُذِّرْهُ* Pusti me!

عَنْ znači kretanje sa nekog mjesta ili udaljivanje od neke osobe ili stvari pa dolazi uz glagole: *bježati, izbjegavati, čuvati, braniti, osloboditi, zabraniti, spriječiti* i uz glagole koji znače: *boriti se ili platiti za nekoga*, na pr. *الْحَرْبُ عَنْ قَضَاءِ اللَّهِ تَعَالَى غَيْرُ مُسْكِنٍ* Nemoguće je izbjeći odredbu uzvišenog Boga; *تَنْجُو عَنْ الْقَبِيحِ* Kloni se nevaljaštine! *يَصُونُهُ اللَّهُ تَعَالَى عَنِ الْبَلَاءِ* Bog će ga čuvati od nesreća; *يَتَخَلَّصُ عَنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ* Spasiće se patnje drugoga svijeta; *النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ* Zabrana od odvratnoga; *لَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ* Ne bori se za one koji su sebe izdali; *لَا تُجْزَى* Neće niko ni za koga naknaditi ništa.

Nadalje ovaj prijedlog dolazi uz glagole: otkriti, objaviti, pokazati, pitati i odgovoriti, na pr. *كَشَفَ عَنْهُ* Otkrio ga je; *أَخْبَرَهُ عَنْ هَذَا* Javio mu je to; *سَأَلَهُ عَنْ أَخِيهِ* Pitao ga je za njegova brata; *أَجَابَ عَنِ السُّؤَالِ* Odgovorio je na pitanje.

Isto tako prijedlog *عَنْ* dolazi uz glagole: pustiti, zanemariti, oprostiti, nepotreban nečem biti i odvratiti od nečega, na pr. *يَنْبَغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَغْفُلَ عَنْ نَفْسِهِ* Treba da čovjek ne zanemari sebe; *يَعْفُو عَنْهُمْ* Bog će im oprostiti; *هُوَ غَنِيٌّ عَنْهَا* On nje ne treba; *شَغَلَهُ ذَلِكَ عَنِ التَّعَلُّمِ* To ga je zabavilo od studiranja.

Nekada ovaj prijedlog znači izvor odakle nešto potječe ili uzrok zbog koga se nešto događa, na pr. *رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ* Neka je Bog s njim zadovoljan! *حُكِيَ عَنِ الشَّافِعِيِّ* Priča se od Šafije; *مَا هَلَكَ أَمْرُكَ عَنْ مَشُورَةٍ* Nije niko propao zbog toga što se je savjetovao.

Treba zapamtiti izraze *لَمْ يَفْهَمْ السُّؤَالَ فَضَلَّ عَنْ أَنْ يُجِيبَ* Nije ni pitanja zapamtio, akamoli da odgovori.

عَلَى znači mjesto kao i srpskohrvatski prijedlog »nad«, »na« ili »kod«, na pr. *وَجَدَ إِنْسَانًا عَلَى الطَّرِيقِ* Našao je čovjeka na putu; *نَظَرَ عَلَى الْحَائِطِ صُورَةَ رَجُلٍ* Gledao je na zidu sliku čovjeka; *وَقَفَ عَلَى النَّهْرِ* Stajao je kod rijeke; *عَلَى اثْنَيْ عَشَرَ مِيلًا مِنْ مَكَّةَ* Na 12 milja od Mekke; *قَرَأَ عَلَى الْمُعَلِّمِ كِتَابًا* Pročitao je pred učiteljem knjigu; *تَلَا الرِّسَالَةَ عَلَيْهِمْ* Pročitao im je brošuru.

Ovaj prijedlog može značiti da je protiv koga nešto upe-reno, na pr. *خَرَجَ عَلَيْهِ* Digao se je protiv njega.

Isto tako *عَلَى* dolazi uz glagole: srditi se, lako ili teško biti, jasno ili nejasno biti, hrabriti ili poticati, biti pohlepan, na pr. *يَغْضَبُ عَلَيْهِ* Srdi se na njega; *هَذَا صَعَبٌ عَلَيْكَ* To je tebi teško; *هَذَا سَهْلٌ عَلَيْكَ* To je tebi lako; *هَذَا خَفِيَ عَلَيَّ* Ovo je meni nejasno; *حَرِيصٌ عَلَى الْأَكْلِ* Pohlepan na jelo.

Nekada ovaj prijedlog znači dužnost, obavezu ili dug, na pr. *طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ* Dužnost je svakom muslimanu tražiti nauke; *لَهُ عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Ja mu imam dužan hiljadu dukata.

Često ovaj prijedlog znači da se neko nečim odlikuje mimo ostale, na pr. *فَضْلُ آدَمَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ* Vrijednost Adema mimo anđele.

Prijedlog *عَلَى* može značiti i uzrok ili uvjet, na pr. *لَا أَسْأَلُكُمْ* Ja vam zato ne tražim novaca; *رَبِّئَا عَلَى* Radi toga; *عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Nagodio se je s njim za 1000 dukata.

Napokon se ovim prijedlogom izrazuje da se nešto događa usprkos nečega drugoga ili prema drugom nečemu, na pr. *عَلَى قَدَرِ الْإِمْكَانِ* Kazniću te premda si star; *كَبِيرِ سِنَّكَ* Po mogućnosti.

Treba zapamtiti izraze *غَشِيَ (أُغْمِيَ) عَلَيْهِ* Onesvijestio se je; *رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ* Bog mu se smilovao! *السَّلَامُ عَلَيْكُمْ* Da ste blagoslovljeni! *بِاللَّهِ عَلَيْكَ* Odmah, drage volje. *عَلَى الرَّأْسِ وَالْعَيْنِ* Ovamo ga! *عَلَى يَدَيْهِ* Tako ti Boga!

شِبْهُ الْفِعْلِ dolazi uz imena koja su izvedena iz infinitiva (شِبْهُ الْفِعْلِ) da pokaže objekat na koji se proteže glagolska radnja (شِبْهُ الْفِعْلِ), na pr. *مِنْ غَيْرِ تَأْمُلٍ لِطَيَّاهِ وَصَوَائِهِ* Ne pomišljajući šta mu je pogrešno, a šta ispravno; *قُمْنَا إِكْرَامًا لَهُ* Ustali smo iz poštovanja prema njemu; *هَذَا مُعْجِبٌ لَكَ* Ovo te baca u čudo, t. j. sviđa ti se; *وَإِنَّا لَهُ لَمَافِظُونَ* Mi ćemo ga čuvati.

Istu funkciju ima ovaj prijedlog, kada stoji uz pridjev, koji već u prvom stepenu znači neko svojstvo u jačoj mjeri (أَلْبَلَاغَةُ) ili kada stoji uz komparativ pridjeva koji je postao od tranzitivnih glagola, na pr. *مَنْعٌ لِلْخَيْرِ* Koji stalno sprečava dobro; *الْمُؤْمِنُ أَحَبُّ لِلَّهِ مِنْ نَفْسِهِ* Vjernik više voli Boga nego sam sebe.

Prijedlog *لِ* dolazi pred ime, koje je prema glagolu dalji objekat i u tom slučaju arapski genitiv odgovara dativu srpsko-hrvatskog jezika, na pr. *قَالَ لَهُ* Poklonio mu je; *وَهَبَ لَهُ* Rekao mu je;

Nekada ovaj prijedlog znači da nekome nešto pripada ili da nešto ide u nečiju korist (protivno od *عَلَى*), na pr. *الرَّجُلُ مَنْ* Čovjek je onaj ko ima ispravno mišljenje; *التَّارِيخُ* *إِلَى* *عَلَيْكَ أَلْفُ دِينَارٍ* *Ibni Haldunova istorija,* Ti meni imaš dužan hiljadu dukata; *دَعَا لَهُ* Blagoslovio ga je.

Često ovaj prijedlog označuje svrhu ili uzrok (*التَّعْلِيلُ*) radi koga se nešto čini, na pr. *قَامَ لِمُعَاوَنَتِهِ* Digao se je da mu pomogne; *وَلِهَذَا قِيلَ* I radi toga je rečeno; *عَجِبْتُ لِقَوْلِهِ* Čudim se radi njegovih riječi.

Iza glagola *قَالَ* označuje *لِ* osobu ili stvar o kojoj se govori, na pr. *وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ* I ne govorite za one koji su u borbi ubijeni da su mrtvi; *أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ* Još velite za istinu: »da li je to čarolija?»

Katkada prijedlog *لِ* znači vrijeme, na pr. *مَاتَ لِيَوْمِهِ* Umro je isti dan; *تُوُفِّيَ لِثِنْتَيْ عَشْرَةَ لَيْلَةً خَلَّتْ مِنْ رَبِيعِ الْأَوَّلِ* Umro je 12 rebiul-evvela.

Treba zapamtiti izraze *لِلَّهِ دَرَكٌ مِنْ رَجُلٍ* Divan li si ti čovjek! *هَلْ لَكَ فِي هَذَا* Imaš li volju za ovim? *لِلَّهِ أَبُوكَ* Divan li je čovjek tvoj otac!

فِي označuje mjesto ili vrijeme, na pr. *هُوَ فِي الْبَيْتِ* On je u kući; *يُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ* Staviće ih Bog u svoju milost; *جَاءَ فِي السَّحَرِ* Došao je u zoru.

Katkada *فِي* znači »sa« (kao *مَعَ* i), na pr. *تَوَجَّهَ فِي خَمْسِينَ أَلْفًا* Krenuo je sa 50.000 (ljudi).

Ovaj prijedlog dolazi pred objekat glagola: *misлити, razmišljati* ili *govoriti*, na pr. *تَأَمَّلَ فِي ذَلِكَ شَهْرًا* Razmišljao je o tome mjesec; *تَكَلَّمَ فِي ذَلِكَ* Govorio je o tome; *صَنَّفَ كِتَابًا* Sastavio je knjigu o ćudoređu.

Pred objekat glagola: *težiti za nečim* ili *željeti* dolazi prijedlog *فِي*, na pr. *لَا تَرْغَبْ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ* Ne teži za imetkom ljudi!

Ovaj prijedlog može značiti i uzrok, na pr. *عُذِّبَتْ أَمْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ* *Kažnjena je žena radi mačke.*

Prijedlog *فِي* se upotrebljava pri množenju brojeva, na pr. *يَضْرِبُ خَمْسَةً فِي أَرْبَعَةٍ* *Množi pet sa četiri!* *ثَلَاثَةٌ* *tri puta pet;*

كَ označuje sličnost, na pr. *النِّعَمُ كَالنُّورِ* *Nauka je kao svjetlo.*

Uz ovaj prijedlog često dolazi riječ *مِثْلُ* kao, na pr. *لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ* *Ništa nije kao On (Bog).*

حَتَّى znači cilj do koga glagolska radnja dopire, na pr. *أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا* *Pojeo sam ribu do glave (osim glave).* *حَتَّى* *Do pojave zore;* *مَطْلَعُ الْفَجْرِ*

Kada *حَتَّى* znači »čak«, onda je veznik, na pr. *جَاءُوا كُلُّهُمْ حَتَّى الْمَشَاةِ* *Došli su svi čak i pješaci;* *أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا* *Pojeo sam ribu, čak i glavu joj.*

مِنْذُ ili *مُنْذُ* znače vrijeme, na pr. *مَا رَأَيْتُهُ مِنْذُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ* *Nisam ga vidio od petka;* *مَا رَأَيْتُهُ مِنْذُ يَوْمِنَا* *Nisam ga vidio danas;* *مَا رَأَيْتُهُ مِنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ* *Nisam ga vidio ima tri dana.*

لَدَى znače mjesto, na pr. *لَدَى* *Kod mene.*

رُبَّ izrazuje malenkost i prevodi se u našem jeziku glagolom »imati« i partitivnim genitivom, na pr. *رُبَّ أَخٍ لَكَ لَمْ تَلِدْهُ أُمُّكَ* *Imaš braće, koje ti nije rodila majka.*

Nekada ovaj prijedlog znači i mnoštvo, na pr. *رُبَّ أُمْنِيَّةٍ جَلَبَتْ* *Mnoga želja dovede smrt.*

عَدَا i *خَلَا* znače »osim« i »ali«, na pr. *جَاءَنِي الرِّجَالُ حَاشَا زَيْدٍ* *Došli su mi ljudi osim Zejda;* *جَاءَنِي الرِّجَالُ حَاشَا حَمَارًا* *Došli su mi ljudi, ali magarac nije došao (kao da je rečeno حَمَارًا لَكِنَّ).*

II Prijedlozi koji su postali od imenica:

مَعَ označuje društvo, a nekada mjesto, gdje se ili vrijeme, kada se nešto događa, na pr. سَافَرَ مَعِيَ Putovao je sa mnom; جِئْتُكَ مَعَ طُلُوعِ الشَّمْسِ Došao sam od učenika; جِئْتُ مِنْ مَعَ الطَّلَبَةِ Došao sam ti sa izlaskom sunca.

Često ovaj prijedlog ima značenje glagola »imati«, na pr. مَا مَعِيَ فُلُوسٌ Nemam novaca.

Može مَعَ značiti i »premda«, na pr. قُتِلَ مَعَ شَجَاعَتِهِ Ubijen je premda je hrabar; مَعَ ذَلِكَ Usprkos toga.

عِنْدَ označuje mjesto, na pr. لَا يَبْتَدِئُ الْكَلَامَ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ Pred njim će početi govoriti samo sa njegovom dozvolom.

Ovaj prijedlog može značiti da se nešto vremenski nado-vezuje uz neki drugi događaj, na pr. عِنْدَ ذَلِكَ tada.

Nekada عِنْدَ znači »imati«, na pr. مَا كَانَ عِنْدِي إِلَّا دِينَارٌ Imao sam samo jedan dukat.

Ima slučajeve da عِنْدَ znači poredbu, na pr.

مُلُوكُ الْأَرْضِ عِنْدَ اللَّهِ تُرَابٌ Vladari svijeta su prema Bogu zemlja.

Konačno ova riječ znači mišljenje ili uvjerenje, na pr. الصَّوَابُ عِنْدِي هَذَا Mislim da je ovo pravo.

بَيْنَ znači spajanje ili rastavljanje, na pr. جَمَعَ بَيْنَنَا Sastavio nas je; فَرَّقَ بَيْنَنَا Rastavio nas je.

Katkada بَيْنَ ili مَا بَيْنَ znači spajanje dijelova neke cjeline, na pr. مَا بَيْنَ مَعْرُوفٍ وَتَجْهُولٍ Dijelom poznato, a dijelom nepoznato; جَاءَنِي مَا بَيْنَ غَنِيٍّ وَفَقِيرٍ Došli su mi kako bogati tako i siromasi; الْقَوْمُ بَيْنَ قَتِيلٍ وَأَسِيرٍ Neki su ljudi ubijeni, a neki zarobljeni.

Izraz بَيْنَ يَدَيِ فَلَانٍ znači »pred nekim«.

نَحْوَ znači »prema« (nekom mjestu) ili prema, po (nečemu), na pr. نَحْوَ مَكَّةَ prema Mekki; نَحْوَ قَوْلِهِ prema, po njegovim riječima.

دُونُ pokazuje da se neko ili nešto niže nečega nalazi ili da se nešto niže nečega događa, na pr. دُونَ قَدَمِكَ خَذُّ عَدُوَّكَ. *Neka je lice tvoga neprijatelja pod tvojim nogama!* اِلْتَقَوْا دُونَ صَنْعَاءَ. *Sastali su se pod San'om.*

Ovaj prijedlog može značiti kao srpskorvatski »tik« ili »do«, na pr. دُونَ النَّهْرِ. *Tik rijeke.*

Nekada دُونُ znači da je neki prostor ili broj manji od drugoga, na pr. وَ بَيْنَهُمَا دُونَ رَمِيَةِ حَجَرٍ. *A između njih dvojice bijaše manje nego što se može kamenom baciti.*

Često ova riječ znači da je nešto slabije od nečega, na pr. هُوَ دُونَكَ بِمِثْلَةِ الْفِضَّةِ مِنَ الذَّهَبِ. *On je prema tebi kao srebro prema zlatu.*

Napokon ova riječ može značiti »osim«, na pr. يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ. *Doziva osim Boga ono što mu ne može koristiti niti štetiti.*

Ostali su prijedlozi nabrojeni u Gramatici (str. 174—176).

Rečeno je da prijedlozi označuju odnošaje riječi u rečenici. Prema tome prije prijedloga mora stajati riječ na koju se prijedlog odnosi (اَلْمُتَعَلِّقُ). Ta riječ može biti glagol (اَلْفِعْلُ), glagolu slično ime (شِبْهُ اَلْفِعْلِ) ili riječ koja ima glagolsko značenje (مَعْنَى اَلْفِعْلِ), na pr. اِذَاشَآءَ اَخْرَجَ لِلصَّيْدِ. *Izašao je da lovi;* زَيْدٌ مَقْتُولٌ. *Zejd je ubijen u svojoj kući;* صَنَاءٌ بَيْنَ خَمْرٍ وَ خَلِّ. *Velika je razlika između vina i sirćeta!*

Mora se u izgovoru ispustiti riječ na koju se odnosi prijedlog (اَلْمُتَعَلِّقُ), ako ta riječ znači »biti« ili »postojati«, na pr. نَظَرْتُ نُورَ الْقَمَرِ. *Nauka je u prsima (t. j. postoji);* اِلْتَمَعْتُ فِي الصُّدُورِ. *Gledao sam svjetlo mjeseca (t. j. koje se nalazi) u vodi.*

Ako riječ na koju se prijedlog odnosi (اَلْمُتَعَلِّقُ) ima koje drugo značenje, onda se ta riječ može izreći ili ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. اَكَلَ زَيْدٌ فِي الدَّارِ. *Jeo je Zejd u kući;*

بِاللهِ *Od Boga mjesto* أَسْتَعِينُ بِاللهِ *Tražim pomoći od Boga*, kad ova riječ služi kao odgovor na pitanje مِمَّنْ تَسْتَعِينُ *Od koga tražiš pomoći?*

Prijedlog i ime koje stoji iza prijedloga zove se الظَّرْفُ (posuda). Ako riječ o kojoj prijedlog ovisi znači biti ili postojati, onda se prijedlog i ime zove الظَّرْفُ الْمُسْتَقَرُّ, a inače الظَّرْفُ لَفْوٍ.

Prijedlog se može ispustiti kod oznake mjesta i uzroka, kao i onda, ako stoji pred česticom أَنَّ ili أَنْ, kako smo to gore vidjeli.

Često ime koje stoji iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u kom drugom padežu, premda u izgovoru stoji u genitivu. Tako na pr. ime po smislu (مَحَلًّا) stoji u genitivu: kao subjekat imenske rečenice, na pr. رَبٌّ غَنِيٌّ الْيَوْمَ فَقِيرٌ غَدًا *Mnogi bogataš danas, siromah je sutra*; kao predikat imenske rečenice, na pr. نَاوِيَةٌ كَالنُّورِ *Nauka je kao svjetlo*; kao subjekat pasivnog glagola, na pr. جِيءَ بِالنَّارِ *Doveden je bjegunac*.

Ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u akuzativu, ako na pr. znači mjesto ili vrijeme (الْمَفْعُولُ فِيهِ), na pr. جَلَسْتُ فِي الدَّارِ *Sjeo sam u kući*; نِمْتُ فِي النَّهَارِ *Spavao sam u dani*; ako je oznaka uzroka (الْمَفْعُولُ لَهُ), na pr. سَافَرْتُ لِلْعِلْمِ *Putovao sam radi nauke*; ako je اِذَا iza prijedloga حَاشَا, عَدَا ili خَلَا, na pr. جَاءَ فِي الْقَوْمِ خَلَا زَيْدٌ *Došli su mi ljudi osim Zejda*; i kada je predikat pomoćnog glagola, na pr. كُنْتُ فِي دِمَشْقَ *Bio sam u Damasku*.

Ako ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) ne stoji ni u jednom od gore spomenutih slučajeva, onda se smatra da je u akuzativu kao dalji objekat, na pr. مَرَرْتُ بِزَيْدٍ *Prošao sam pokraj Zejda*; وَاقِفٌ عَلَى الْمِنْبَرِ *Stade na govornicu*; سَافَرْتُ مِنْ بَيْرُوتَ إِلَى دِمَشْقَ *Putovao sam od Bejruta do Damaska*.

B) Prilozi ili adverbij

Prilozi mogu biti:

1) Upitni (حُرُوفُ الْإِسْتِفْهَامِ). To su هَلْ i أ.

Česticom هَلْ se pita za pojedinu riječ ili za cijelu rečenicu, na pr. أَلَمْ يُسَافِرْ أَخَالِدٌ شَجَاعٌ أَمْ عَلَى؟ *Da li je hrabar Halid ili Alija?* أَلَمْ يَسَافِرْ أَخُوكَ؟ *Nije li oputovao tvoj brat?*

Česticom هَلْ se pita samo za afirmativnu rečenicu, na pr. هَلْ قَرَأْتَ النَّحْوَ؟ *Da li si učio sintaksu?*

2) Prilozi kojim se odgovara na pitanje jesu: نَعَمْ, بَلَى, أَجَلٌ, جَيْرٌ, أَجَلٌ, لاَ, ne i كَلَّا¹ nikako¹ (حُرُوفُ الْجَوَابِ).

Čestice نَعَمْ, أَجَلٌ i جَيْرٌ odgovaraju na pitanje onako kako je pitanje postavljeno, na pr. na pitanje أَتَذْهَبُ؟ *Da li ideš?* odgovor نَعَمْ, أَجَلٌ ili جَيْرٌ »da« znači: »da, idem«; أَلَيْسَ لِي عَلَيْكَ عَشْرَةُ دَنَانِيرَ؟ *Zar mi nisi dužan 10 dukata?* odgovor jednom od spomenutih tri čestice znači »Nisam ti dužan 10 dukata«.

Svaka od spomenute tri čestice potvrđuje već izrečenu misao, na pr. kad neko rekne دَدَّ زَيْدٌ *Doda Zejd* pa drugi doda دَدَّ »da« t. j. *da, doda Zejd*.

يَسْتَنْبِئُونَكَ dolazi samo uz odgovor sa zakletvom, na pr. أَتَذْهَبُ؟ *Pitaće te da li je to istina, reci: da, Gospodara mi!*

Prilog بَلَى »da«, »dakako« dolazi samo iza negativnog pitanja, na koje daje afirmativan odgovor, na pr. ako na pitanje أَلَيْسَ لِي عَلَيْكَ عَشْرَةُ دَنَانِيرَ؟ *Da li mi ti nisi dužan 10 dukata?* bude odgovor بَلَى, dakako, onda znači: *dužan sam ti 10 dukata*.

لاَ ne i كَلَّا nikako služe samo za negativan odgovor, na pr. هَلْ جَاءَ زَيْدٌ؟ *Je li došao Zejd?* odgovor لاَ ne ili كَلَّا nikako znači *da nije došao*.

¹) Dvije zadnje riječi mogle bi se ubrojiti i u negativne priloge.

3) Prilozi kojim se potiče na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيضِ). To su: هَلَّا, هَلَّا i لَوْمَا, na pr. هَلَّا يَرْتَدِعُ فَلَانٌ عَنْ غِيَّهِ Neka se N. okani svoje zablude! أَلَّا تَتُوبُ مِنْ ذَنْبِكَ! Daj se kani svoga grijeha! لَوْ مَا تَأْتَيْنَا بِالْمَلَائِكَةِ Daj zatražite Božjeg oprosta! لَوْ لَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ Dede nam dovedi anđele!

Ovamo spadaju i prilozi koji se zovu حُرُوفُ الْعَرْضِ, أَلَّا i أَمَّا, na pr. لَوْ (أَمَّا) تُقِيمُ بَيْنَنَا Daj boravi među nama! أَلَّا تَرُورُنَا Daj nas posjeti!

Katkada ove iste riječi služe za upozorenje (حُرُوفُ التَّنْبِيهِ), na pr. أَلَّا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ Eto, zaista Božji ugodnici nemaju straha niti brige; هَذَا زَيْدٌ Eto, ovo je Zejd!

4) Prilozi za pojačanje (حُرُوفُ التَّأْكِيدِ). To su: إِنَّ i إِنْ, koje dolaze pred subjekat imenske rečenice ili لَ iza čestice (لَا مُمْ الْقَسَمِ) kao i لَ koje stoji iza zakletve (لَا مُمْ الْإِبْتِدَاءِ), na pr. تَاللَّهِ لَقَدْ أَثَرَكُ اللَّهُ عَلَيْنَا Zaista je Zejd učen; إِنْ زَيْدًا لَعَالَمٌ te je Bog odabrao mimo nas!

Nekada se zakletva ispusti i čestica لَ pokazuje da je zakletva ispuštena, na pr. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ Boga mi je vama u Božjem poslaniku lijep uzor.

5) لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ (الْتَمَنِي) da izrazuju želju, na pr. لَوْ أَنْ لَنَا كُرَّةٌ Da nam se je povratiti! لَيْتَ i لَوْ da izrazuju želju

6) لَعَلَّ (الْتَرَجَّى) služi za isticanje nade, na pr. لَعَلَّكَ تَرْجِعُ Možda ćeš se vratiti.

7) Negativni prilozi (حُرُوفُ النِّفْيِ) jesu: لَمْ nije; لَمْأَ nije; لَنْ neće nikako; لَمْأَ i لَنْ, na pr. لَمْ يَكْتُبْ Nije pisao; لَمْأَ يَكْتُبْ Još nije pisao.

Čestice لَمْ i لَمْأَ dolaze samo pred imperfekat u skraćenom načinu, koji onda dobije značenje negativnog perfekta, na pr. لَمْ يَكْتُبْ Nije pisao; لَمْأَ يَكْتُبْ Još nije pisao.

Prilog لَنْ dolazi pred imperfekat u zavisnom načinu, koji onda ima značenje negativnog futura, na pr. لَنْ يَكْتُبَ Neće nikako pisati.

لَا *nije* dolazi kao negativni prilog pred glagol u perfektu i imperfektu, na pr. فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى *Niti je vjerovao niti je klanjao.* لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا *Ja ne tražim od vas za to nagrade.*

مَا i إِنْ *nije* dolaze pred glagol u perfektu i imperfektu, a i pred ime, na pr. مَا جِئْتُ *Nisam došao;* إِنْ جَاءَ إِلَّا أَنَا *Samo sam ja došao;* مَا أَجْلِسُ *Ne sjedim;* إِنْ يَجْلِسُ إِلَّا أَنَا *Samo ja sjedim;* مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ *Ovo nije čovjek, ovo je samo plemeniti anđeo.*

8) Prilozi koji znače mjesto:

أَيْنَ *gdje?* na pr. أَيْنَ أَنْتَ *Gdje si ti?* مِنْ أَيْنَ جِئْتُ *Odakle si došao?*

حَيْثُ *gdje,* na pr. اجْلِسْ حَيْثُ جَلَسَ مُحَمَّدٌ *Sjedi, gdje je sjedio Muhammed;* مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ *Odakle se i ne nada.*

أَيْنَ *odakle,* na pr. يَا مَرْيَمُ أَنْتِ لَكَ هَذَا *Merjemo, odakle ti to?*

أَيْنَ ili تَمَّ *tamo,* na pr. رَأَيْتُهُ تَمَّ *Vidio sam ga tamo.*

هُنَا ili هُنَاكَ *ovdje, tamo.*

9) Vremenski prilozi مَتَى i أَيَّانَ *kada?*, na pr. مَتَى تَذْهَبُ *Kada ćeš ići?* أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ *Kada će sudnji dan?* أَنَّى *kada,* na pr. أَنَّى جِئْتُ *Kada si došao?* قَدْ već (pred glagolom u perfektu) ili *katkada* (pred glagolom u imperfektu), na pr. قَدْ ذَهَبَ *Već je otišao;* كَاتَكَدَا قَدْ يَذْهَبُ *Katkada ode;* نِكَادَا *nikada* (uvijek u negativnoj rečenici i služi za nijekanje prošlog događaja), na pr. مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ *Nisam ga nikada vidio;* نِكَادَا عَوْضُ *nikada* (takoder u negativnoj rečenici i niječe budući događaj), na pr. لَا يَحِييُ عَوْضُ *Neće nikada doći;* لَمَّا *pošto* (pred perfektom glagola), na pr. لَمَّا دَخَلَ *Pošto je unišao;* إِذَا *kada,* na pr. إِذَا كَانَ كَذَا *Kad je bilo tako;* إِذَا *kada,* na pr. إِذَا يَغْشَى *Tako mi noći kada ona pokrije;* سَادَا *sada;* تَادَا *tada* (skraćeno od إِذَا كَانَ كَذَا); *jučer;* جِئْتُ *tada* (skraćeno od إِذَا كَانَ كَذَا).

10) Načinski prilozu su: *كَيْفَ* *kako*; *أَنَّى* *kako*; *إِنَّمَا* *samo*; *كَذَا* ili *هَكَذَا* *ovako*, na pr. *كَيْفَ أَنتَ* *Kako si?* *أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ* *Kako će Bog ove proživiti nakon njihove smrti?!* *كَذَا* *Ovako sam uradio*; *هَكَذَا* *Ovako mi je naredio*.

11) Ostali prilozu:

a) Čestice koje značenje imperfekta preokreću u futur. To su čestice: *سَوْفَ* (*حَرْفُ التَّسْوِيفِ*) i *سَيُ* (*حَرْفُ التَّنْفِيسِ*), od kojih prva služi za bližu, a druga za dalju budućnost, na pr. *سَوْفَ يَشِيخُ الْفَتَى* *Mladić će ostarjeti*; *سَيَشِبُ الْغُلَامُ* *Dijete će odrasti*.

b) Čestice pomoću kojih se nešto tumači (*حَرْفُ التَّفْسِيرِ*): *أَيُّ* i *أَنَّ* *to jest*, na pr. *هَذَا عَسَجْدٌ أَيْ ذَهَبٌ* *Ovo je asdžed t. j. zlato*; *وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ أَصْنِعِ الْفُلْكَ* *Nadahnu li smo ga t. j. pravi lađu!*

Imenice mjesta i vremena koje su prilozu kada se svršuju na vokal »u« (*أُ*) bez nunacije nabrojeni su u Gramatici (strana 175 i 176).

C) Veznici

Veznici se dijele u prave i pogodbene veznike.

Pravi veznici (*الْحُرُوفُ الْعَاطِفَةُ*) jesu:

وَ i *أَ*. Ovaj veznik veže pojedine riječi i cijele rečenice *جَاءَ زَيْدٌ وَ ذَهَبَ* *Došao je Zejd i Amr*; *جَاءَ زَيْدٌ وَ عَمْرُو* (*الْجَمْعُ*), na pr. *جَاءَ زَيْدٌ وَ عَمْرُو* *Dođe Zejd, a ode Amr*.

Čestica *وَ* kojom se zaklinje (*وَإِوَالْقَسَمِ*) kao i *وَ* koje izrazuje mnoštvo ili malenkost (*وَإِوَالرُّبِّ*) spadaju u prijedloge.

Isto se tako ne broji u prave veznike *وَ* koje izrazuje zajednicu (*وَإِوَالْمُعَيَّةِ* ili *وَإِوَالْمُصَاحَبَةِ*), na pr. *جِئْتُ وَ عَمْرًا* *Došao sam sa Amrom (u isto vrijeme, dok* *جِئْتُ أَنَا وَ عَمْرُو* *Došao sam ja i Amr može značiti zajedno, a i napose).*

U veznike se ne broji ni *وَ* koje znači stanje (*وَإِوَالْحَالِ*), na pr. *جَاءَ زَيْدٌ وَ هُوَ بَكَى* *Došao je Zejd plačući*.

(الترتيبُ) pa znači da nešto odmah slijedi iza nečega (ف), na pr. *Dode Zejd pa (odmah) Amr.* جاء زيدٌ فعمرو

O vezniku ف, koji stoji na drugom dijelu pogodbene rečenice (فأه الجزاء ili فأه الجواب), kao i o ف, koje stoji iza čestice أما, biće kasnije govora.

(الترتيبُ مع التراخي) zatim znači slijed u razmaku (ثمّة) ثم, na pr. *Dode Zejd pa onda Amr.* جاء زيدٌ ثم عمرو

حَتَّى čak. Ovaj veznik znači da riječ poslije njega znači bolji ili slabiji dio onoga što znači riječ koja stoji prije te čestice, na pr. *Pomrije svijet čak i Božji poslanici;* قدم الحجاج حتى المشاة *Došli su hodočasnici čak i pješaci.*

Da حَتَّى može biti i prijedlog već smo gore naučili.

أو ili, na pr. *Vjenčaj Hinda ili njezinu sestru!* تزوج هنداً أو أختها *Neka ide Zejd ili Amr!* ليذهب إما زيدٌ أو عمرو *Je li u kući Alija ili Halid?* أعلیٰ فی الدار أم خالد؟

بَلِ nego, ali izrazuje odustajanje od neke tvrdnje, na pr. *Nije došao Zejd, nego (t. j. ali je došao) Amr.* ما جاء زيدٌ بل عمرو *Dode Zejd, nije nego Amr;* جاء زيدٌ بل عمرو

لَكِنْ ali, nego uvijek dolazi iza negativne rečenice, na pr. *Nisam vidio Zejda, nego Amra.* ما رأيتُ زيداً لكن عمراً

لَكِنْ spada u čestice iza kojih slijedi imenska rečenica, čiji je subjekat u akuzativu, a predikat u nominativu (الخرُوفُ المُشَبَّهَةُ), na pr. *Zejd je marljiv, ali je Amr nemaran.* زيدٌ مجيدٌ لكن عمراً غافلٌ (بالفعل)

Pravim veznicima se mogu pribrojiti:

1) Čestice uz koje stoji zavisni način imperfekta (المضارع المنصوب). To su:

لَكِنَّةٌ ili كَلَّا da ne, كَيْ da, كَلَّا ili أَلَّا da, أَنْ tada, dakle. Ova zadnja čestica uvijek je kao odgovor na neku tvrdnju, na pr. *Bog hoće da vam olakša;* يريدُ الله أن يُخَفِّفَ عَنْكُمْ

جِئْتُ لِكِيْ اَتَعَلَّمَ Došao sam da naučim;
 لِئَلَّا يَعْلَمَ da ne bi znao;
 اِذْنُ تَفْلِحَ Tada ćeš se spasiti, kad je rečeno kao odgovor na
 izjavu, na pr. سَأَجْتَعِدُ Trudiću se.

Čestica أَنْ se u izgovoru ispušta i samo se zamišlja iza
veznika لِ da ili حَتَّى dok, na pr. وَأَتْرَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ
Poslali smo ti opomenu, da razjasniš ljudima; أَطِيعَ اللَّهَ حَتَّى (أَنْ) تَفُوزَ
Pokoravaj se Bogu, da bi postigao Njegovo zadovoljstvo.

أَنَّ da spada u čestice iza kojih dolazi imenska rečenica, čiji subjekat stoji u akuzativu, a predikat u nominativu (الْمُرُوفُ الْمَشَبَّهَةُ بِالْفِعْلِ), na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا طَالِبٌ Znam da je Zejd učenik.

Pred ovu česticu može doći čestica **لَ** pa tada glasi **لَآَنَّ** *jer*,
na pr. **زَيْدٌ عَالِمٌ لَّأَنَّهُ مُجِدٌّ** Zejd je učen, jer je marljiv.

كَأَنَّ kao da također spada u čestice iza kojih stoji imenska rečenica, na pr. كَأَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Kao da je Zejd učen.

Ova čestica katkada izrazuje sumnju, na pr. **كَأَنَّكَ تَفْهَمُ هَذَا**
Kao da ti ovo razumiješ.

أَمَّا *što se tiče*. Ova čestica dolazi pred subjekat imenske rečenice, na čiji predikat se mora staviti veznik **فَ**, na pr. **أَمَّا زَيْدٌ فَقَدْ مَاتَ أَبِيهِ** *Što se tiče Zejda, njegov je otac umro.*

بَيْنَا (بَيْنَمَا) نَحْنُ فِي الْكَلَامِ إِذْ دَخَلَ زَيْدٌ dok, na pr. يِنَمَا ili يِنَا
Dok smo bili u govoru, kad izbi Zejd.

Pogodbeni veznici *اِنْ* ako, *مَهْمَا* što god, *مَا* što, *مَنْ* ko, *اَتَى* gdje god, *اَيُّ* koji, *اَيْنَ* gdje (*اَيْنَمَا* gdje god); *مَتَى* kada (*مَا* kad god); *حَيْثُ* gdje god; *اِذَا* ili *اِذْ* kad god nabrojani su u Gramatici (str. 180 t. 2).

Pored nabrojenih još u pogodbene veznike spada:

3) *tada, jer, pošto, na pr.*

فَأَصْبَحُوا قَدْ أَعَادَ اللَّهُ نَفْسَهُمْ * إِذْ هُمْ قُرَيْشٌ وَإِذَا مَا مِثْلُهُمْ بَشَرُ
Bog im je povratio blagodat, jer su oni Kurejši je i jer nema
ljudi kao što su oni.

إِذَا ako, kada, na pr.

وَالنَّفْسُ رَاغِبَةٌ إِذَا رَغِبَتْهَا * وَإِذَا تُرِدُّ إِلَى قَلِيلٍ تَقْنَعُ

Strast čezne, ako je pustiš da čezne,
a zadovolji se, ako se skuči, i na malo.

كَأَدَا لَوْ أَنْصَفَ النَّاسُ أَسْتَرَا حَ الْغَاظِي da, kad, na pr. Kad bi svijet bio pravedan, miran bi bio sudija.

لَوْلَا da nije, na pr. Da nije Zejda, propao bi Amr.

D) Uzvici su riječi, koje izrazuju čuđenje, divljenje, radost, tugu ili druge osjećaje, na pr. *هَيْهَاتَ! čudo!* Daleko je, *هَاتِ! Šuti!* Gdje je! *شَتَّانَ! Razlika je!* *هَاتِ! Daj!* *هَاتِ! polagano!*

Najglavniji su uzvici nabrojeni u Gramatici (strana 180).

Rečenica (الْكَلَامُ ili الْجُمْلَةُ)

U arapskom se jeziku rečenice nižu jedna za drugom i rijetko kada dođe umetnuta rečenica (الْجُمْلَةُ الْمُعْتَرِضَةُ).

Rečenica može biti čista, prosta t. j. ona koja ima samo subjekat i predikat, a može u rečenici pored subjekta i predikata biti još riječi.

Subjektat i predikat kao glavni dijelovi rečenice zovu se *أَلْعُمْدَةُ*, a riječi koje služe kao dodaci glavnim dijelovima zovu se *أَلْفَضْلَةُ*.

Po obliku arapska rečenica može biti imenska i glagolska.

Imenska rečenica (الْجُمْلَةُ الْأِسْمِيَّةُ) je ona koja počinje imenom, koje je ime u rečenici subjekat, na pr. *زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen.*

Subjektat imenske rečenice zove se *أَلْمُبْتَدَأُ*, a predikat *أَلْخَبَرُ*.

Glagolska rečenica (الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ) je ona koja počinje glagolom, na pr. *مَاتَ زَيْدٌ Umro je Zejd.*

Subjektat glagolske rečenice zove se *أَلْفَاعِلُ*, a predikat je sami glagol (أَلْفِعْلُ).

U arapskoj rečenici nema spone (kopule).

Subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ) je ime, koje stoji odmah na početku rečenice ili iza čestice, koja dolazi pred imensku rečenicu, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Zaista je Zejd učen; لَيْتَ زَيْدًا غَنِيٌّ Da je Zejd bogat!

Subjekat imenske i glagolske rečenice može biti glagol sa česticom أَنْ da ili مَا što, iza kojih se glagol smatra u infinitivu (الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ), na pr.

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ	} A bolje vam je postiti;
ت. صِيَامُكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ. ج.	

طَالَ مَا عَادَيْتَ الْإِسْلَامَ	} Dugo je da si Islamu neprijatelj.
ت. طَالَ مُعَادَاتُكَ الْإِسْلَامَ. ج.	

Predikat imenske rečenice može biti: ime, glagol, glagolu slično ime (شِبْهُ الْفِعْلِ) i prijedlog sa svojom imenicom (الظَّرْفُ), na pr. زَيْدٌ زَيْدٌ Zejd je čovjek; زَيْدٌ شَرِيفٌ Zejd je plemenit; زَيْدٌ زَيْدٌ Zejd umrije; زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ Zejd je u džamiji.

Kada je predikat imenske rečenice glagol ili glagolu slično ime ili prijedlog sa svojom imenicom, onda predikat nije jedna riječ, nego cijela rečenica, jer glagol odnosno glagolu slično ime mora imati svoj subjekat, koji je spomenut ili se zamišlja, a kod prijedloga i imenice se uvijek pretpostavlja glagol ili glagolu slično ime, na pr. زَيْدٌ مَاتَ أَبُوهُ Zejd je umro; زَيْدٌ مَاتَ (هُوَ) Zejdov je otac umro (zapravo: Zejd, umro je njegov otac); زَيْدٌ زَيْدٌ Zejdov je otac učen; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ (mjesto Zejd je u džamiji).

Predikat u imenskoj rečenici može biti i cijela imenska rečenica, na pr. زَيْدٌ أُمُّهُ رَحِيمَةٌ Zejdova je majka milostiva (zapravo: Zejd, majka mu je milostiva). Kada je u imenskoj rečenici predikat cijela rečenica, mora ona sadržavati ličnu zamjenicu (الرَّابِطُ), koja predikat spaja sa njezinim subjektom, na pr. زَيْدٌ قُتِلَ أَخُوهُ Zejdov je brat ubijen; زَيْدٌ وَلَدُهُ صَغِيرٌ Zejdovo je dijete maleno.

Ime koje je subjekat imenske rečenice obično stoji prije predikata. No ako je subjekat neodređeno ime, a predikat imenica s prijedlogom ili subjekat bude imao ličnu zamjenicu, koja se odnosi na predikat, onda predikat mora stajati prije svoga subjekta, na pr. *في الدَّارِ صَاحِبُهَا* *Ima neko u kući*; *في الدَّارِ رَجُلٌ* *U kući je njezin vlasnik*.

Subjektat imenske rečenice je redovno određeno, a predikat neodređeno ime, na pr. *الرَّجُلُ صَالِحٌ* *Jusuf je bolestan*; *يُوسُفُ مَرِيضٌ* *Čovjek je dobar*. Ako je predikat određen, mora se pred njega staviti lična zamjenica (ضَمِيرُ الْفَصْلِ وَالتَّأْكِيدِ), da se ne bi predikat smatrao atributom (الصِّفَةِ) i da se naglasi da pojam predikata pripada samo subjektu, na pr. *اللهُ هُوَ الْحَقُّ* *Samo je Bog istina*.

Glagolska se rečenica upotrebljuje kada se nešto pripovijeda ili opisuje, a imenska kada se nešto tvrdi.

Kako glagolska tako i imenska rečenica može biti jсна i niječna.

(الْجُمْلَةُ النَّافِيَةُ) Niječna ili negativna rečenica

Negativne čestice mogu doći pred glavne dijelove rečenice, a i pred dodatke.

Obično negacija stoji na početku rečenice i to u glagolskoj rečenici pred glagolom, na pr. *مَا قَالَ هَذَا* *On to nije rekao (nego nešto drugo)*; *لَا يَحْتَرِمُ السَّخِيَّ الْبَخِيلُ* *Darežljivi ne poštuje škrtice*.

Ako se negira samo jedan dio afirmativne rečenice, negacija se stavlja pred riječ, koja se niječe, na pr.

جَاءَ زَيْدٌ لَا ضَاحِكًا وَلَا بَاكِيًا *Dode Zejd ni smijući se ni plačući*.

Kako se iz gornjeg primjera vidi u jednoj rečenici može biti dvije pa i više negacija.

Negativna rečenica postaje od afirmativne pomoću ovih riječi:

لَا, *مَا*, *لَمْ* *nije*; *لَمْ يَكُنْ* *još nije*; *لَنْ* *neće nikako*, *إِنْ* *nije* i glagol *لَيْسَ* *nije*.

Čestica **لَا** dolazi pred glagol u perfektu i imperfektu u određenom načinu, a i pred ime, na pr. **لَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى** *Nije vjerovao niti se molio*; **لَا يَكْتُبُ زَيْدٌ** *Ne piše Zejd*; **لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ** *Nema u kući nikoga*.

Pomoću ove čestice tvori se zapovjedni način kojim se zabranjuje, kad stoji pred imperfektom u skraćenom načinu, na pr. **لَا تَكْتُبْ** *Ne piši!*

Negativna čestica **مَا** dolazi u imenskoj i glagolskoj rečenici. Pred perfektom niječe prošlu, a pred imperfektom sadašnju radnju, na pr. **مَا زَيْدٌ عَالِمٌ** *Zejd nije učen*; **مَا كَتَبَ** *Nije pisao*; **مَا يَكْتُبُ** *Ne piše*.

لَمْ i **لَمَّا** dolaze uvijek pred imperfekat u skraćenom načinu i daju mu značenje perfekta, na pr. **لَمْ يَكْتُبْ** *Nije pisao*; **لَمَّا يَكْتُبُ** *Još nije pisao*.

Čestica **إِنْ** dolazi u imenskoj i u glagolskoj rečenici i to pred perfekat i imperfekat u određenom načinu, na pr. **إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا** *Nevjernici su samo u zabludi*; **إِنْ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ** *Mi smo samo htjeli dobročinstvo*; **إِنْ أَفْعَلُ هَذَا** *Ja to neću učiniti*.

Ovu česticu treba dobro razlikovati od pogodbenog **إِنْ** *ako*, koje dolazi pred imperfekat u skraćenom načinu.

Glagol **لَيْسَ** negira cijelu rečenicu, na pr. **لَيْسَ زَيْدٌ عَالِمًا (بِعَالِمٍ)** *Zejd nije učen*.

Nekada ova negacija niječe pojedinu riječ u rečenici i tada stoji neposredno pred tom riječi, na pr. **لَيْسَ لِهَذَا خَلْقٌ** *Nije radi ovoga stvoren (nego radi nečega drugoga)*; **لَيْسَ كُلُّ مَا فَاتَ يُدْرِكُ** *Ne može se stići sve, što je prošlo*.

Upitna rečenica (الْجُمْلَةُ الِاسْتِفْهَامِيَّةُ)

Arapski jezik ne poznaje neupravnog pitanja pa upitna čestica izražuje uvijek upravno pitanje.

Pitanje se može izraziti i sa samim akcentom, na pr.

أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا *Jesi li ti ovo učinio?* a i pomoću upitnih čestica.

Upitne su čestice:

أَرَأَيْتَ زَيْدًا أَمْ عَمْرًا هَلْ i أ, na pr. *Jesi li vidio Zejda ili Amra?*
 هَلْ فَهِمْتُ *Jesi li razumio?*

Čestice أَلَا i أَمَّا služe da upozore na slijedeću rečenicu
 (حُرُوفُ التَّنْبِيهِ), na pr. *Da, Bog ti lice* أَفَبَسَّحَ اللَّهُ وَجْهَكَ *osramotio!* أَمَّا وَاللَّهِ لَوْ جِئْتَ لَقَتَلْتُكَ *Zaista, tako mi Boga, da si došao, ubio bih te.*

Čestice لَوْ i لَوْ مَا, هَلَّا, أَلَّا izrazuju poticanje i hrabrenje
 na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيضِ وَالْعَرْضِ), ako stoje pred imperfektom, a
 znače prigovor zbog čega nešto nije učinjeno, ako stoje pred
 perfektom, na pr.

أَلَّا تُصَنِّفَ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ *Daj sastavi djelo o asketizmu!*
 أَلَّا صَنَّفْتَ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ *Zašto nisi napisao djelo o asketizmu?*

هَلَّا أَعْلَمْتَنِي *Zašto me nisi obavijestio?*
 لَوْ لَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ *Da s nama hoće govoriti Bog!*
 لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ *Dede nam dovedi anđele!*
 لَوْ تُقِيمُ بَيْنَنَا *Daj boravi među nama!*

Pitanje se izrazuje i pomoću upitnih zamjenica: مَنْ ko? مَا što? مَنَ ko to? أَيُّ koji? أَيَّةُ koja? na pr.
 مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ *Ko je taj koji će se zauzeti kod Njega?* مَنَ ذَا *Ko je naredio?* أَيُّ زَجُلٍ جَاءَكَ *Ko ti je došao?* أَيَّةُ امْرَأَةٍ ذَهَبَتْ *Koja je žena otišla?*

(الصِّلَةُ ili الْجُمْلَةُ الْوَصْفِيَّةُ) Odnosna ili relativna rečenica

Arapski jezik ima dvije vrste odnosnih rečenica:

1) Neodređena relativna rečenica (صِفَةٌ ili وَصْفِيَّةٌ), koja slijedi iza neodređenog imena, na pr. *Prošao sam* مَرَرْتُ بِرَجُلٍ يَنَامُ *pokraj čovjeka, koji spava.*

2) Određena relativna rečenica (صِلَةٌ), koja slijedi iza
 odnosne zamjenice (إِسْمُ الْمَوْصُولِ), na pr. *Pismo, koje si poslao.* الْكِتَابُ الَّذِي بَعَثْتَهُ

U obje vrste relativnih rečenica mora biti lična zamjenica (الرَّاجِعُ ili الْعَائِدُ), koja odnosnu rečenicu spaja u prvoj vrsti ove rečenice sa neodređenim imenom, a u drugoj sa odnosnom zamjenicom. Ta lična zamjenica može biti sadržana u samom glagolu kao glagolski subjekat u nominativu ili naročito istaknuta kao objekat u akuzativu ili u imenskoj rečenici pa prema potrebi može stajati u svakom padežu, na pr. رَجُلٌ جَاءَ Čovjek, koji je došao; أَحِبُّ مَنْ يَعْدِلُ Volim onoga koji je pravedan; رَجُلٌ هُوَ صَدِيقِي Onaj koga sam vidio; رَجُلٌ هُوَ بَرٌّ Onaj koji je pobožan; مَرَرْتُ بِرَجُلٍ أَبُوهُ عَالِمٌ Prošao sam pokraj čovjeka, čiji je otac učen.

Nekada se ova lična zamjenica u izgovoru može ispustiti, na pr. مَالٌ أَصَابُوهُ (mjesto مَالٌ أَصَابُوا) Imetak, koji su dobili; أَنَا أَشْتَهِي (mjesto أَنَا أَشْتَهِيهِ) Imetak, koji želi naša duša.

Rečenica koja označuje stanje (الْجُمْلَةُ الْخَالِيَّةُ)

Ovu smo rečenicu naučili kada je bio govor o akuzativu stanja (الْحَالُ) na str. 49.

Pogodbena ili hipotetična rečenica (الْجُمْلَةُ الشَّرْطِيَّةُ)

Pogodbena rečenica (الْجُمْلَةُ الشَّرْطِيَّةُ) sastoji se od dvije rečenice, od kojih prva izražuje uvjet ili pogodbu (الشَّرْطُ), a druga posljedicu (الْجَوَابُ ili الْجَزَاءُ).

Prije pogodbene rečenice uvijek stoji jedan od ovih pogodbenih veznika:

أَيُّ مَنْ ko, مَا što, كَادَ god, كَادَ مَعَهَا kada, إِذَا kada, لَوْ ako, إِنْ ako, كَادَ إِذَا kada, كَادَ مَعَهَا kada, كَادَ مَعَهَا gdjegod, كَادَ إِذَا kada, كَادَ مَعَهَا gdjegod, كَادَ مَعَهَا gdjegod, كَادَ مَعَهَا gdjegod, كَادَ مَعَهَا gdjegod.

Ovdje će se rastumačiti upotreba prvih triju čestica, a ostale su obrađene kada je bilo govora o skraćenom načinu imperfekta i o pogodbenim veznicima.

Čestica إِنْ ako upotrebljuje se kada prva rečenica (الشَّرْطُ) izražuje nešto što se može dogoditi i ne dogoditi, dakle u potencijalnoj rečenici, na pr. إِنْ تَتُبْ تُغْفَرَ ذُنُوبُكَ Ako se pokaješ, oprostiće ti se grijesi.

لو se upotrebljuje kada se izriče nešto što je protivno onome što doista jest ili doista nije (لَوْ لَامْتِنَاعِ الْجَوَابِ لَامْتِنَاعِ الشَّرْطِ) (irealna rečenica), na pr. لَوْ أَنْصَفَ النَّاسُ اسْتَرَّاحَ الْقَاضِي *Kad bi svijet bio pravedan, miran bi bio sudija.*

Veznikom إِذَا izražuje se u glavnoj rečenici misao, koja će se sigurno dogoditi (realna rečenica), na pr. إِذَا سَاءَ فِعْلُ الْمَرْءِ سَاءَتْ ظُنُونُهُ *Kada čovjek zlo radi, zle su mu i misli (o drugom).*

Glagol u obje rečenice, od kojih je složena pogodbeni rečenica, može biti u perfektu ili imperfektu. Prema tome može biti:

1) Perfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ هَلَكَتَ *Ako to učiniš, propašćeš.*

2) Imperfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ تَصَبَّرْتَ تَلَّ *Ako se strpiš, postići ćeš.*

3) Perfekat u prvoj, a imperfekat u drugoj rečenici, na pr. مَا رَأَيْتَ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ *Što si vidio, nije vidio niko.*

4) Imperfekat u prvoj, a perfekat u drugoj, na pr. أَیْنَ تَكُنْ إِنْ كُنْتُ *Gdje ti budeš, biću i ja.*

Perfekat u pogodbenoj rečenici ima značenje imperfekta. Pogodbeni način za sadašnje vrijeme ili kondicional prezenta može se dakle izraziti glagolom u perfektu i imperfektu. Ako se međutim hoće izraziti pogodba u prošlom vremenu ili kondicional za perfekat, onda se pred obični glagol stavi još كَانَ ili koji drugi pomoćni glagol, na pr. إِنْ كُنْتُ وَعَدْتُ فَأَفْعَلْ *Ako si obećao, učini.*

Iza pogodbenog vznika لَوْ prevada se rečenica i bez pomoćnog glagola perfektom, na pr. لَوْ عَلِمْتُ لَفَعَلْتُ *Da sam znao, učinio bih.* Ako iza ovoga vznika slijedi imenska rečenica, onda se na početku te rečenice stavlja أَنَّ, na pr. لَوْ أَنَّ النَّاسَ سَمِعُوا *Da su ljudi čuli!*

Na početku drugoga dijela pogodbene rečenice (الْجَزَاءُ) stavlja se čestica فَ (فَاءُ الْجَزَاءِ) u ovim slučajevima:

1) Ako je drugi dio pogodbene rečenice (الْجَزَاءُ) imenska rečenica, na pr. *Ako je govor od srebra, šutnja je od zlata.* *إِنْ كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ فَأَلْصَقْتُ مِنْ ذَهَبٍ.*

2) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje jednim od glagola koji nemaju potpune sprege kao što je *nisije* عَسَى, možda, *Divan li je!* بِئْسَ *Loš li je!* na pr. *Ko nije milostiv prema našim mladim i ne poštuje našeg starijeg, nije od nas.* *مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ لَمْ يُوقِرْ كَبِيرَنَا فَلَيْسَ مِنَّا.*

3) Ako drugi dio rečenice izražuje želju, zapovijed ili zabranu, na pr. *Ako nešto ne možeš, prodi ga se!* *إِذَا لَمْ تَسْتَطِعْ شَيْئًا فَدَعُهُ.*

4) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje česticom سَوْفَ, na pr. *Ako se ne pokaješ, nikako ti se neće oprostiti grijesi.* *إِنْ لَمْ تَتُبْ فَلَنْ يُغْفَرَ لَكَ ذُنُوبُكَ.* ili مَا, قَدْ (مَا),

Ako je pogodbena rečenica sa česticom لَوْ, onda obično na drugom dijelu rečenice (الْجَوَابُ) stoji čestica لَ (لَامُ الْجَوَابِ), na pr. *Da si učinio, svakako bi ti bilo bolje.* *لَوْ فَعَلْتَ لَكَ خَيْرًا لَكَ.*

Nekada u pogodbenoj rečenici može biti ispušten i cijeli drugi dio, jer se iz smisla razumije, na pr. *Ako učiniš (dobro je), a ako ne učiniš, učiniću ja.* *إِنْ فَعَلْتَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ.*

Čestice لَوْ i إِنْ nekada ne izražuju pogodbe, nego se sa veznikom وَ u našem jeziku prevode sa dopusnim veznicima *premda, makar*, na pr. *Udri Zejda premda ti je brat.* *إِضْرِبْ زَيْدًا وَلَوْ كَانَ أَخُوكَ.*

Pored nabrojenih vrsta rečenica u arapskom jeziku ima i podređena rečenica, koja počinje česticom أَنْ ili مَا da i što (أَحْرَفُ الْمَصْدَرِيَّةِ). Ovaka se rečenica zove الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ, jer

mjesto te rečenice uvijek može stajati i infinitiv الْمَصْدَرُ od istoga korjena od koga je i glagol, koji se nalazi u toj rečenici, na pr.

أَعْلَمُ أَنَّكَ تَصْدُقُ	}	<i>Znam da govoriš istinu;</i>
أَعْلَمُ صِدْقَكَ		
لَا يَحْسُنُ أَنْ يَمْدَحَ الْإِنْسَانُ نَفْسَهُ	}	<i>Nije lijepo da čovjek hvali sebe;</i>
لَا يَحْسُنُ مَدْحُ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ		
تَفَكَّرْ مَا تَقُولُ	}	<i>Misli što govoriš!</i>
تَفَكَّرْ قَوْلَكَ		

Iz gornjih primjera se vidi da je infinitiv u ovom slučaju uvijek الْمُضَافُ imenici ili ličnoj zamjenici, koja je subjekat glagolske rečenice.

Kao što pojedina riječ u rečenici uvijek stoji u nekom padežu, tako isto i cijela rečenica se nekada smatra da je u nekom padežu (مَحَلًّا). Svaka rečenica, koja se može zamijeniti jednom riječi, smatra se da stoji u nekom padežu. Tako u rečenici خَالِدٌ يَعْمَلُ الْخَيْرَ *Halid radi dobro* predikat je cijela glagolska rečenica يَعْمَلُ الْخَيْرَ, koja se može zamijeniti sa عَامِلُ الْخَيْرِ pa se ta glagolska rečenica kao predikat imenske rečenice smatra da stoji u nominativu. Isto tako u rečenici كَانَ خَالِدٌ يَعْمَلُ الْخَيْرَ glagolska rečenica kao predikat glagola كَانَ stoji u akuzativu, jer se može zamijeniti sa عَامِلَ الْخَيْرِ.

U rečenici مَرَرْتُ بِرَجُلٍ يَعْمَلُ الْخَيْرَ glagolska rečenica يَعْمَلُ الْخَيْرَ stoji kao atribut u genitivu, jer se mjesto te rečenice može staviti عَامِلَ الْخَيْرِ.

Prema ovome što je rečeno mogu stajati u nekom padežu ove vrste rečenica:

1) Rečenica koja je predikat imenske rečenice (خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ), na pr. نَافِثَةُ تَرْفَعُ قَدْرَ صَاحِبِهَا *Nauka podiže vrijednost svoga vlasnika*; إِنَّ الْفَضِيلَةَ تُحِبُّ *Vrlinu ljudi vole*.

2) Rečenica koja izražuje stanje (الْحَالُ), na pr. وَجَاءُوا أَبَاهُمْ *Dodoše svome ocu navečer plačući*.

3) Rečenica koja je objekat (الْمَعْمُولُ بِهِ), na pr. قَالَ: إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ. Reče: »Ja sam Božji rob«.

4) Kada je rečenica u genitivu kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr. هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ Ovo je dan, kada koristi iskrenim njihova iskrenost.

5) Rečenica koja je odgovor (الْجَوَابُ) u pogodbenoj rečenici, ako ta rečenica ima na početku إِذَا ili إِذَا الْمَفَاجَأَةُ, na pr. إِذَا فِ كَ مَا يَضِلُّ اللَّهُ قَوْلَهُ مِنْ هَادٍ Koga Bog zavede (pusti u zabludi), taj nema vodiča.

6) Ako je rečenica atribut (الْصِفَةُ), na pr. وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى Dode čovjek iz krajnjeg dijela grada žureći se.

7) Rečenica koja slijedi (التَّالِيَةُ) iza rečenice, koja se smatra da stoji u nekom padežu, na pr. عَلِيٌّ يَقْرَأُ وَيَكْتُبُ Alija čita i piše.

Bilješka

Riječi koje stoje u rečenici ili prouzrokuju na drugoj riječi koja uz njih stoji neku promjenu ili ne. Ako riječ uzrokuje promjenu na kraju druge riječi, zove se الْعَامِلُ (faktor), na pr. glagoli, prijedlozi, pogodbeni veznici i t. d.

Riječ koja usljed amila (الْعَامِلُ) trpi na kraju promjenu, zove se الْمَعْمُولُ (potčinjen). Tu spadaju nominativi, genitivi, imperfekat u zavisnom ili skraćenom načinu i t. d. Tako u rečenici اَلْعَمْرُؤُ زَيْدٌ ضَرَبَ رِيحًا زَيْدٌ اَلْعَمْرُؤُ su اَلْعَمْرُؤُ i زَيْدٌ a اَلْعَمْرُؤُ je ضَرَبَ رِيحًا.

Promjena koja se javlja na الْمَعْمُولُ usljed djelovanja riječi koja je الْعَامِلُ zove se اَلْعَمَلُ ili اَلْاِعْرَابُ.

Ima riječi, koje nisu ni اَلْعَامِلُ ni الْمَعْمُولُ. Take su هَلْ, بَلْ, قَدْ, هَلَّا, سَوْفَ, قَدْ.

RJEČNIK

UPUTA

Skoro u svim arapskim rječnicima riječi su poredane prema njihovu korjenu. Da možemo dakle u rječniku naći izvedenu riječ trebamo joj znati korjen. U ovom pak rječniku su sve riječi, izvedene i neizvedene, jednine i množine uzete kao samostalne i alfabetskim redom poredane. Glagoli su alfabetski složeni prema svojim glagolskim imenicama (الْمَصْدَرُ). U slučajevima gdje je glagolska imenica neobična kao na pr. تَدَثَّرُ od (الْمَاضِي) i glagolska imenica (الْمَصْدَرُ) od وَعَظُ od عِظَةٍ, إِدَثَّرَ i glagolska imenica (الْمَصْدَرُ).

Riječi sa određenim članom poredane su kao da ga nemaju.

Uz glagolsku imenicu svagdje je naveden perfekat i uz njega prijedlog, ako se glagol upotrebljuje s prijedlogom, a ujedno je kod glagola I vrste naveden vokal srednjeg suglasnika u imperfektu da se označi u koji razred I vrste dotični glagol spada, na pr. عَفَا (عَنْ) عَفُوً oprostiti.

Kraticama su označene ove riječi:

- s. to jest singular — jednina,
- pl. to jest plural — množina,
- zb. im. to jest zbirna imenica i
- poz. to jest pozitiv pridjeva.

آبَاءُ, s. أَبٌ, očevi

آبَارٌ, s. بئرٌ, bunarevi

آثَارٌ, s. أثرٌ, djela; tragovi;
tradicija

آثَامٌ, s. إثمٌ, grijesi

آثَمُونَ, pl. آثمٌ, griješan

أَجَلٌ, s. آجالٌ, rok do koga se
živi, smrt

آحاد

- أَحَادٌ, s. أَحَدٌ, jedinice
 آخِرٌ, pl. آخِرُونَ, drugi
 آخِرٌ, pl. آخِرُونَ, posljednji;
 kraj; konac
 الْآخِرَةُ budući svijet
 آدَابٌ, s. أَدَبٌ, moral; uljud-
 nosti; obrazovanosti
 آذَانٌ, s. أُذُنٌ, uši
 آرَاءُ, s. رَأْيٌ, mišljenja
 آسٌ mirta, mirća
 آلٌ zb. im. ukućani; rod
 آلَافٌ, s. أَلْفٌ, hiljade
 آلَامٌ, s. أَلَمٌ, bolovi
 آلِهَةٌ, s. إِلَهٌ, božanstva,
 bogovi
 آلِيٌ tehnički
 آمِنٌ, pl. آمِنُونَ, siguran
 آمِنٌ vrijeme
 آلَانٌ sada
 آنيةٌ, s. إِنَاءٌ, posude
 آوَانَةٌ, s. أَوَانٌ vremena
 آه, آه, آه! ah!
 آيَةٌ, pl. آيَاتٌ, znak; ču-
 do; odlomak iz Kur'ana
 أ je li, da li?
 آه, آه! uh!
 إِثْمَارٌ - إِثْمَرَ savjetovati se,
 dogovoriti se

إبصار

- إِثْمَنَ - إِثْمَانٌ povjeriti,
 pohraniti
 إِمَامَةٌ, s. إِمَامٌ, vode
 أَبٌ, pl. آبَاءٌ, otac
 أَبَى يَأْبَى إِبَاءٌ ustezati se, ne
 htjeti
 أَبَحَ - إِبَاحَةٌ dopustiti
 بَاطِلٌ, s. أَبَاطِلٌ, neistine
 أَبْغَضُ, s. أَبْغَضٌ, najmrži
 إِبَّانٌ vrijeme
 بُؤْسٌ, s. أَبُؤْسٌ, bijede, nevolje
 إِبْتَدَأَ - إِبْتِدَاءٌ početi
 إِبْتَدَرَ - إِبْتِدَارٌ natjecati se
 إِبْتِسَامٌ osmjeh
 بَتَعَ, pl. أَبْتَعَ sav
 إِبْتَغَى - إِبْتِغَاءٌ tražiti
 إِبْتَنَى - إِبْتِنَاءٌ napraviti se
 أَبَدًا uvijek (s negacijom:
 nikada)
 بَدَنٌ, s. أَبْدَانٌ tjelesa
 بَدِيعٌ, poz. أَبْدَعُ krasniji ili
 najkrasniji
 بُرْجٌ, s. أَبْرَاجٌ zvijezda
 أَبْرَقَ - إِبْرَاقٌ sijevati
 إِبْرٌ, pl. إِبْرَةٌ, igla
 بَصَرٌ, s. أَبْصَارٌ vid; oči
 أَبْصَرَ - إِبْصَارٌ vidjeti; ugledati

أَبْصَعَ

- أَبْصَعُ, pl. بَصَعُ, sav
 إِبْطَرُ - أَبْطَرَ učiniti obijesnim
 إِبْطَالُ - أَبْطَلَ pokvariti; uništiti
 إِبْطَانُ - أَبْطَنَ tajiti
 إِبْغَاضُ - أَبْغَضَ mrziti
 أَبْغَضُ, pl. أَبْغَضُ, mrži ili najmrži
 إِبْقَاءُ - أَبْقَى ostaviti
 إِبِلُ zb. im. deve
 إِبْلَاءُ - أَبْلَى isharati
 إِبْلَاءُ - أَبْلَى kušati, staviti na kušnju; pokazati se
 أَوَّلَى بِنَفْسِهِ عَذْرًا opravdao se je
 أَبْنَاءُ, pl. بَنُونَ, sin
 إِبْنُ السَّبِيلِ putnik
 أَبْنَاءُ, s. إِبْنُ, sinovi
 إِبْنَاءُ - أَبْنَى dati nekome da pravi
 إِبْنَةٌ, pl. بَنَاتُ, kći
 إِبْنِيَّةُ, s. بِنَاءُ, građevine, zgrade
 أَبُو جَهْلٍ Ebu Džehl; neznalica
 أَبُو حَنِيفَةَ Ebu Hanifa (ime čovjeka)
 أَبُو الْخَارِثِ počasni naziv lava
 أَبْوَابُ, s. بَابُ, vrata
 أَبَوِي očinski

إِتَّكَأَ

- أَبْيَضُ, pl. بَيْضُ, bijel
 إِبْيِضَاضُ - إِبْيَضَ pobijeljati
 أَبْيَاتُ, s. بَيْتُ, kuće; sobe; stihovi
 أَبَيُّ, pl. أَبْيُونُ, tatica
 إِتَّابَعَ - إِتَّبَعَ slijediti jedan za drugim
 أَتَانُ, pl. أُتْنُ, magarica
 إِتَّبَعَ - إِتَّبَعَ ići za nekim
 إِتَّبَعَ - إِتَّبَعَ pristati, slijediti
 أَتْبَاعُ, s. تَبِعُ, pristaša
 إِتَّخَذَ - إِتَّخَذَ učiniti; uzeti; odabrati za
 إِتَّسَرَ - إِتَّسَرَ kockati se
 أَنْسَاعُ, s. نُسْعُ, devetine
 إِتَّسَعَ - إِتَّسَعَ biti prostran
 إِتَّصَلَ - إِتَّصَلَ spojiti se
 أَتْعَابُ, s. تَعَبُ, napor, umor, trud
 إِتْعَابُ - أَتْعَبَ umoriti (se)
 إِتْعَظَ - إِتْعَظَ (بِ) poučiti se
 إِتَّفَقَ - إِتَّفَقَ složiti se
 إِتَّقَى - إِتَّقَى čuvati se
 إِتَّقَنَ - إِتَّقَنَ učvrstiti
 أَتَّقَنُ poz. مُتَّقَنُ, čvršći ili najčvršći
 إِتَّكَأَ - إِتَّكَأَ oslanjati se

إِنْقَامٌ

- إِنْقَامٌ - آتَمٌ dovršiti
 أَتَانٌ, s. أَتْنٌ, magarice
 أَتَى - إِيْتَانٌ doći
 أَتَى (بِ) dovesti, donijeti
 أَتَى (عَلَى) dovršiti, uništiti
 dokrajčiti
 أَثَابٌ - إِثَابَةٌ nagraditi
 أَثَاقُلٌ - إِثَاقُلٌ oklijevati
 إِثَاقُلٌ (إِلَى) naginjati, težiti nečemu
 أَثَبَّتْ - إِثْبَاتٌ postaviti,
 učvrstiti
 إِثْبَتَ - إِثْبَاتٌ ustaliti se
 أَثَرٌ, pl. آثَارٌ, djelo, trag,
 priča, predaja
 أَثْقَلُ, s. ثِقَلٌ, tegobe
 ثُلُثٌ, s. ثُلَاثٌ, trećine
 آثَامٌ, pl. إِثْمٌ, grijeh
 آثَمَنُ, s. أَثْمَانٌ, protuvrijednosti
 nečega, cijene
 آثَمْنُ, s. أَثْمَانٌ, osmine
 أَثْنَى (عَلَى) - إِثْنَاءٌ hvaliti
 nekoga
 إِثْنَا عَشَرَ dvanaest za m. r.
 إِثْنَتَا عَشْرَةَ dvanaest za ž. r.
 إِثْنَانٍ dva
 إِثْنَتَانٍ dvije
 إِثْنَيْنِ إِثْنَيْنِ po dva
 إِثْنَتَيْنِ إِثْنَتَيْنِ po dvije

إِجْمَاعٌ

- إِثْنَيْنِ dvojni
 أَثْوَابٌ, s. ثَوْبٌ, odjeća
 أَجَابَ (عَنْ) - إِيْجَابَةٌ odgovoriti
 أَجَابَ (إِلَى) - إِيْجَابَةٌ odazvati se,
 pristati na nešto
 أَجَازَ - إِجَازَةٌ preći nešto
 أَحْسَنُ, s. أَحْسَنُ, najbolji
 أَحَبَّ - إِحْبَابٌ ljubiti, voljeti
 أَجَلَّ - إِجْلَالٌ gledati, pokazati
 أَجْتَنَبَ - إِجْتِنَابٌ kloniti se
 أَجْتَهَدَ - إِجْتِهَادٌ truditi se
 إِجْتِهَادٌ trud
 جَدٌّ, s. أَجْدَادٌ, djedovi, preci
 أَجْرٌ, pl. أَجُورٌ, plata, nagrada
 أَجْرٌ جَزِيلٌ obilna nagrada
 أَجْرَى - إِجْرَاءٌ tjerati; provesti
 أَجِيرٌ, s. أَجْرَاءٌ najamnici
 جُزْءٌ, s. أَجْزَاءٌ dijelovi
 جِسْمٌ, s. أَجْسَامٌ tjelesa, tijela
 جَسَدٌ, s. أَجْسَادٌ tijela, tjelesa
 أَجَلٌ da
 أَجَالٌ, pl. أَجَلٌ, smrt, rok do
 koga se živi
 جَلْدٌ, s. أَجْلَادٌ jaki
 أَجْلَوَذٌ - إِجْلَوَاذٌ jako se žuriti
 أَجَمَةٌ, s. أَجَمٌ, šikare
 أَجَمَعَ - إِجْمَاعٌ složiti se

إِجْمَاعٌ

إِجْمَاعٌ jednoglasan zaključak
svih vjerskih učenjaka

أَجْمَةٌ, pl. أَجْمٌ šikara

أَجْمَعُ, pl. جُمُعُ sav

أَجْمَلُ, poz. جَمِيلٌ, ljepši ili naj-
ljepši

أَجْنَسٌ, s. جِنْسٌ rodovi, rase

أَجْنَحَةٌ, s. جَنَاحٌ krila

أَجْوَاءٌ, s. جَوٌّ atmosfera, vri-
jeme

أَجْوَافٌ, s. جَوْفٌ šupljine, unu-
trine

أَجْوَفٌ, pl. جُوفٌ šupalj; nepra-
vilan glagol u koga je
srednji suglasnik slab

أَجْهَرُ, poz. جَهِيرٌ, krupnijeg ili
najkrupnijeg glasa

أَجْهَلُ, poz. جَاهِلٌ, neznaniji ili
najneznaniji

أَجْيَالٌ, s. جِيلٌ, pokoljenja,
generacije

أَجِيرٌ, pl. أَجْرَاءٌ, najamnik

أَحَادٌ po jedan

أَحَادِيثٌ, s. حَدِيثٌ predaja

أَحْسَنُ, s. أَحْسَنُ, najbolji

أَحَاطَ (بِـ) - إِحَاطَةٌ obuhvatiti

أَحَاقَ (بِـ) - إِحَاقَةٌ obuhvatiti;
pogoditi; zadesiti

أَحِبَّاءٌ, s. حَبِيبٌ prijatelji

أَحَدُهُمْ

إِحْبَابٌ - أَحَبُّ voljeti, ljubiti

أَحَبُّ بِهِ إِلَى Kako mi je drag!

أَحَابٌ, pl. أَحَابٌ, draži ili naj-
draži

أَحْبُلُ, s. حَبْلٌ užeta, ko-
nopci

إِحْتِرَاسٌ - إِحْتَرَسَ čuvati se

إِحْتِفَالٌ - إِحْتَفَلَ skupljati se,
brinuti se o nečem

إِحْتِقَارٌ - إِحْتَقَرَ omalovažiti,
poniziti

إِحْتِكَارٌ - إِحْتَكَرَ kupovati
hranu pa je zadržava-
vati dok ne poskupi

إِحْتِمَالٌ - إِحْتَمَلَ nositi,
odnijeti

إِحْتَوَى - إِحْتَوَى zauzeti

إِحْتِيَاجٌ - إِحْتَاجٌ biti potreban

إِحْتِيَالٌ - إِحْتَالَ (لِـ) tražiti
izlaza

إِحْتَالَ (عَلَى) prevariti

أَحْجَارٌ, s. حَجَرٌ kamenje

أَحَدٌ jedan; neko; niko
(iza negacije)

أَحَدَ عَشَرَ jedanaest za m. r.

إِحْدَاثٌ - أَحْدَثَ proizvesti,
stvoriti

أَحَدُنَا neki od nas

أَحَدُ وَعِشْرُونَ dvadeset i jedan

أَحَدُهُمْ neki

أَحَدَى

أَحَدَى jedna

أَحَدَى عَشْرَةَ jedanaest za ž. r.

أَحَدَى وَعِشْرُونَ dvadeset i jedna

أَحْدَوْدَبَ - إِحْدِيدَابُ zguriti se

أَحْرَارُ, s. حُرٌّ, slobodni

أَحْرَقَ - إِحْرَاقُ spaliti

أَحْرَفَ, s. حَرَفٌ, slova

إِحْرَنْجَمَ - إِحْرَنْجَامُ skupiti se

أَحْزَانٌ, s. حُزْنٌ, žalosti, tuge

أَحْزَنَ - إِحْزَانٌ ožalostiti nekoga

أَحْسَرَ (بِ) - إِحْسَاسٌ osjetiti

أَحْسَنَ - إِحْسَانٌ činiti dobro; urediti

إِحْسَانٌ dobročinstvo

أَحْسَنُ, pl. أَحْسَنُ, ljepši; najljepši

أَحْسَنُ بِهِ Ala je divan!

أَحْسَنُ بِالْكِتَابَةِ Krasna li rukopisa!

أَحْسَنُ الْعِلْمِ najbolje znanje

أَحْسَنُ مِنْكَ ljepši nego ti

أَحْصَى - إِحْصَاءٌ izbrojiti

أَحْضَرَ - إِحْضَارٌ donijeti, dovesti

أَحْطَبَ, s. حَطَبٌ, drva za gorivo

أَحَقُّ preči

أَحْكَامٌ, s. حُكْمٌ, propisi, odredbe

إِخْتِرَامٌ

أَحْكَمَ - إِحْكَامٌ učvrstiti

أَحْكَمُ poz. مُحْكَمٌ, čvršći ili najčvršći

أَحْلَامٌ, s. حِلْمٌ, razum; blagost

أَحْمَاءُ, s. حَمِيمٌ, rođaci; prijatelji

أَحْمَالٌ, s. حِمْلٌ, tovar, teret

أَحْمَرُ, pl. حُمْرٌ, crven

أَحْوَجَ - إِحْوَاجٌ prisiliti

أَحْوَالٌ, s. حَالٌ, stanja; godine

أَحْوَرُ, pl. حُورٌ, velikih lijepih očiju

أَحْوَطٌ oprezniji

أَحْيَاءُ, s. حَيٌّ, živ

أَحْيَا - إِحْيَاءٌ proživiti

أَحْيَانٌ, s. حِينٌ, vremena

أَخٌ, pl. إِخْوَةٌ, brat; prijatelj

أَخٌ, pl. إِخْوَانٌ, prijatelj; brat

إِخَاءٌ - أَخَى pobratiti

إِخَاءٌ bratstvo

أَخْبَارٌ, s. خَبَرٌ, vijesti

إِخْبَارٌ - أَخْبَرَ izvijestiti

أَخْتٌ, pl. أَخَوَاتٌ, sestra

إِخْتَتَمَ - إِخْتِمَامٌ završiti

إِخْتِرَامٌ - أَخْتَرِمَ umrijeti; poginuti; ugrabiti; prekinuti

إِخْتِرَانٌ

- إِخْتِرَانٌ - إِخْتَرَنَ sakupljati;
pohraniti
إِخْتِطَافٌ - إِخْتَطَفَ ugrabiti
إِخْتِلَاطٌ - إِخْتَلَطَ pomiješati se,
zalaziti među
إِخْتِلَافٌ - إِخْتَلَفَ ne slagati se;
izmjenjivati se
إِخْتِيَارٌ - إِخْتَارَ odabrati
إِخْتِيَالٌ - إِخْتَالَ oholiti se, po-
nositi se
إِخْتِيَانٌ - إِخْتَانَ izdati, izne-
vjeriti
أَخَذَ أَخَذَ uzeti; početi
أُخْرَى, s. أُخْرَى, druga, drugo
إِخْرَاجٌ - أَخْرَجَ vaditi, izvaditi
أَخْرَجَ إِلَى الْوُجُودِ postavio je, stvo-
rio je
أُخْرَى, pl. أُخْرَى, druga, drugo
أَخْشَابٌ, s. خَشَبٌ, daske, drva
إِخْشِيَانٌ - إِخْشَوْنٌ oblačiti
grubo odijelo
أَخْصَابٌ, s. خِصْبٌ, plodnosti
إِخْضِرَارٌ - إِخْضَرَ pozelenjeti
إِخْضِلَالٌ - إِخْضَلَ skvasiti se
أَخْطَاءٌ, s. خَطَأٌ, pogreške
إِخْطَاءٌ - أَخْطَأَ pogriješiti
أَخْطَارٌ, s. خَطَرٌ, opasnosti
إِخْلَاصٌ - أَخْلَصَ biti iskren

أَدَبَاءُ

- أَخْلَاقٌ, s. خُلُقٌ, moral; ćudi
أَخْلَاءٌ, s. خَلِيلٌ, prijatelji
أَخْمَاسٌ, s. خَمْسٌ, petine
أَخْوَالٌ, s. خَالٌ, ujaci
إِخْوَانٌ, s. أَخٌ, prijatelji
إِخْوَةٌ, s. أَخٌ, braća
أَخُو الْبَلِيَّةِ nesretnik
أَخَوِيٌ bratski
أَخِيرٌ posljednji
أَخِيرًا konačno, najposlije
أَخِيٌّ, pl. أَخِيُونٌ, braco
أُخِيَّةٌ, pl. أُخِيَّاتٌ, sestrice
أَدَّى - تَأْدِيَةٌ izvršiti,
dovesti
أَدَاةٌ, pl. أَدَوَاتٌ, čestice
إِدَابَرٌ - تَدَابُرٌ raditi jedan
protiv drugoga; ne
slagati se
إِدَاثَرٌ - تَدَاثُرٌ isčeznuti
إِدَارَةٌ - أَدَارَ omotati, oba-
viti
إِدَامَةٌ - أَدَامَ podržavati
أَدَبٌ, pl. آدَابٌ, uzgoj; od-
goj; obrazovanost;
moral; uljudnost
أَدَبَاءُ, s. أَدِيبٌ, uzgojeni,
obrazovani književ-
nici

إِدَّثَرَ

- إِدَّثَرَ - تَدَثَّرَ umotati se
 إِدْخَرَ - إِدْخَرُ pohraniti
 إِدْخَلَ - إِدْخَالُ staviti; uvesti;
 pomiješati
 إِدْرَكَ - إِدْرَاكُ stići; shvatiti
 إِدْرَكَ - إِدْرَاكُ stići
 إِدَّعَى - إِدْعَاءُ tvrditi
 إِدْفَأَ - إِدْفَاءُ ugrijati
 إِدْكَرَ - إِدْكَارُ opametiti se,
 dozvati se
 إِدْلَلَّ - إِدْلِيلُ, s. dokazi; vodiči
 إِدْنَى - إِدْنَاءُ približiti
 إِدْوَى - إِدْوِيَّةُ, s. lijekovi
 إِدْبَى - إِدْبَاءُ, pl. uzgojen,
 obrazovan; knji-
 ževnik
 إِدْيَنَ - إِدْيَانُ, s. vjere
 إِذُ tada; pošto; jer
 إِذَا kada, ako
 إِذَاكَرَ - إِذَاكَرُ pregovarati,
 napominjati
 إِذَا مَا kad god
 إِذْخَرَ - إِذْخَرُ pohraniti
 إِذْرُعُ - إِذْرَاعُ, s. podlaktice;
 aršini
 إِذْعَنَ - إِذْعَانُ pokoriti se
 إِذْكِيَّ - إِذْكِيَّ, s. oštroumni,
 dosjetljivi

أَرْبَعُمِائَةٍ

- إِذْلَلَّ - أَذَلَّ poniziti;
 pokoriti
 إِذْمَا kad god
 إِذْنُ tada; dakle
 إِذْنٌ - أَذِنَ dozvoliti
 إِذْنٌ dozvola; znanje;
 htijenje
 أَذْنٌ, pl. آذَانُ, uši
 إِذْنَبَ - أَذْنَبَ griješiti
 إِذْهَبَ - أَذْهَبَ odvesti
 إِرَاءَةُ - أَرَى pokazati
 إِرَادَةُ - أَرَادَ htjeti
 إِرَاحَةَ - أَرَوَحَ, أَرَاخَ njušiti;
 vraćati blago s paše
 إِرَاحَ (مِنْ) izbaviti, riješiti
 إِرَاقَةُ - أَرَاقُ proliti
 أَرَانِبُ - أَرْنَبُ, s. zečevi
 أَرَبَابُ - رَبُّ, s. gospodari
 أَرَبَابُ الدَّوْلَةِ državnici, vlastodršci
 أَرَبَابُ الْغَفْلَةِ nemarni
 أَرْبَاعُ - رُبْعُ, s. četvrtine
 أَرْبَعَاءُ - رَبِيعُ, s. proljeća
 أَرْبَعَةٌ - أَرْبَعُ četiri
 أَرْبَعَةُ عَشَرَ za m. r. } četrnaest
 أَرْبَعُ عَشْرَةَ za ž. r. }
 أَرْبَعُمِائَةٍ četiri stotine

أَرْبَعُونَ

- أَرْبَعُونَ četrdeset
 إِرْتَدَادٌ - إِرْتَدَّ povratiti (se);
 odmetnuti se od vjere
 إِرْتِدَاعٌ - إِرْتَدَعَ okaniti se
 إِرْتِضَاءٌ - إِرْتَضَى odabrati
 إِرْتِفَاعٌ - إِرْتَفَعَ dignuti se
 إِرْتِفَاعٌ visina
 إِرْتِقَاءٌ - إِرْتَقَى napredovati;
 dići se
 إِرْتِكَابٌ - إِرْتَكَبَ počiniti;
 izvršiti
 إِرْتِيَاعٌ - إِرْتِيَحَ razveseliti se;
 smiriti se
 أَرْجُلٌ, s. رِجْلٌ, noge
 أَرْجُوكَ molim te
 إِرْخَاءٌ - أَرْخَى spustiti
 إِرْدَافٌ - أَرْدَفَ staviti za se na
 konja
 أَرْزَاقٌ, s. رِزْقٌ, opskrbe
 إِرْسَالٌ - أَرْسَلَ poslati
 إِرْصَادٌ - أَرْصَدَ čekati, vrebati
 أَرْضٌ, pl. أَرْضُونَ, zemlja
 إِرْعَادٌ - أَرْعَدَ grmjeti
 أَرْقَةٌ, poz. رَافَةٌ, رَفِيفَةٌ, udobniji ili
 najudobniji (život)
 أَرْقَى, poz. رَاقٍ, napredniji ili
 najnapredniji
 إِرْكَابٌ - أَرْكَبَ posaditi nekoga
 na konja

إِسَاءَةٌ

- إِرْمٌ Irem, ogranak ple-
 mena Ad
 أَرْنَبٌ, pl. أَرَانِبٌ, zec
 أَرْوَاحٌ, s. رُوحٌ, duše; duhovi
 أَرْوَاقٌ, s. رِوَاقٌ, trijemovi;
 čadori; stanovi
 إِزَاءٌ prema
 إِرْجَارٌ - إِرْجَرَ odbiti se
 إِرْدَجَارٌ - إِرْدَجَرَ odbiti se
 إِرْدِحَامٌ - إِرْدَحَمَ pritijesniti
 se, stiskati se, nava-
 lživati
 إِرْدِيَادٌ - إِرْدَادٌ povećati se
 إِرْدِيَانٌ - إِرْدَانَ okititi se
 أَرْزَقٌ, pl. رُزْقٌ, plav
 إِرْزَكِي - تَرَكَّ dijeliti milo-
 stinju
 إِرْزَاقٌ - أَرْزَقَ klizati, otiski-
 vati
 أَرْزَمَانٌ, s. زَمَانٌ, vremena
 إِرْزَمَلٌ - تَرَمَّلَ umotati se
 أَرْوَاجٌ - زَوْجٌ muževi;
 supruge
 أَرْوَدَةٌ, s. زَادٌ, opskrba
 أَرْزِيدٌ, poz. زَائِدٌ, više ili
 najviše
 إِرْزِينَ - تَرَيْنَ gizdati se
 إِسَاءَةٌ - أَسَاءَ pogriješiti

أَسَابِعُ

- أَسَابِعُ, s. أُسْبُوعُ, sedmice
 أَسَاطِينُ, s. أُسْطُوَانَةٌ, stupovi
 إِسْمَاعُ - إِسْمَاعُ slušati jedan
 od drugog; pričati
 jedan drugom
 أُسْبَابُ, s. سَبَبُ, uzroci
 أُسْبَاعُ, s. سَبْعُ, sedmine
 إِنْجَالُ - إِنْجَالُ spustiti;
 objesiti
 أُسْبُوعُ, pl. أَسَابِعُ, sedmica
 أُسَاتِذَةٌ, pl. أَسَاتِذَةٌ, profesor
 إِنْتِذَانُ - إِنْتِذَانُ tražiti dozvolu
 إِنْتِمَارُ - إِنْتِمَارُ tražiti savjeta
 إِنْتِبَاقُ - إِنْتِبَاقُ natjecati se u
 trčanju
 إِنْتِبْشَارُ - إِنْتِبْشَارُ veseliti se
 إِنْتِثَارُ - إِنْتِثَارُ skrivati se,
 zaklanjati se
 إِنْثِنَاءُ - إِنْثِنَاءُ izuzeti, isklju-
 čiti
 إِنْجَابَةٌ - إِنْجَابَةٌ tražiti da
 bude udovoljeno;
 uslišati
 إِنْجِسَانُ - إِنْجِسَانُ odobravati,
 dopadati se
 إِنْجِحَاكُمُ - إِنْجِحَاكُمُ učvrstiti se
 إِنْجِحَالُ - إِنْجِحَالُ tražiti da
 se zakune
 إِنْجِيَاءُ - إِنْجِيَاءُ štediti se

إِسْطَالَةٌ

- إِسْتِخْبَارُ - إِسْتِخْبَارُ tražiti izvi-
 ješće
 إِسْتِخْدَامُ - إِسْتِخْدَامُ uzeti u
 službu; tražiti da služi
 إِسْتِخْفَافُ - إِسْتِخْفَافُ (ب) omalo-
 važiti
 إِسْتِخْلَاصُ - إِسْتِخْلَاصُ prisvojiti,
 oduzeti, dobiti;
 uzeti za doglavnika
 إِسْتِخْلَافُ - إِسْتِخْلَافُ imenovati
 nekoga nasljed-
 nikom
 إِسْتِدْعَاءُ - إِسْتِدْعَاءُ pozvati
 إِسْتِدْلَالُ - إِسْتِدْلَالُ zaključivati
 إِسْتِرَاحَةٌ - إِسْتِرَاحَةٌ biti miran,
 odmoriti se
 إِسْتِرْحَامُ - إِسْتِرْحَامُ tražiti
 milosti
 إِسْتِسْقَاءُ - إِسْتِسْقَاءُ moliti za
 kišu
 إِسْتِشْهَادُ - إِسْتِشْهَادُ tražiti svje-
 doke
 إِسْتِصْحَابُ - إِسْتِصْحَابُ pridružiti
 إِسْتِصْفَارُ - إِسْتِصْفَارُ omalovažiti,
 potcjenjivati
 إِسْتِصْوَابُ - إِسْتِصْوَابُ odobravati
 إِسْطَابَةٌ - إِسْطَابَةٌ tražiti pitke
 vode
 إِسْطَاعَةٌ - إِسْطَاعَةٌ moći
 إِسْطَالَةٌ - إِسْطَالَةٌ biti dugačak,
 oduljiti se, duljina

إِسْتِعَادَةٌ

- إِسْتِعَادَةٌ - إِسْتَعَادَ povratiti, ponovno zadobiti
 إِسْتِعَادَةٌ - إِسْتَعَادَ tražiti utočišta
 إِسْتِعَانَةٌ - إِسْتَعَانَ tražiti pomoći
 إِسْتِعْدَادٌ - إِسْتَعَدَّ spremi se
 إِسْتِعْدَادٌ sprema, priprema
 إِسْتِعْصَاءٌ - إِسْتَعْصَى pobuniti se, ne pokoravati se
 إِسْتِعْصَامٌ - إِسْتَعْصَمَ (بِ) držati se nečega
 إِسْتِعْلَاءٌ - إِسْتَعْلَى uzdignuti se; nadvisiti; pobijediti
 إِسْتِفَاةٌ - إِسْتَفَاثَ tražiti pomoć
 إِسْتِفَاةٌ بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ pomagati, kukati
 إِسْتِفْرَابٌ - إِسْتَفْرَبَ čuditi se
 إِسْتِفْرَاقٌ - إِسْتَفْرَقَ zauzeti
 إِسْتِفْغَارٌ - إِسْتَفْغَرَ tražiti oprosta
 إِسْتِفْنَاءٌ - إِسْتَفْنَى (عَنْ) ne biti potreban nečemu
 إِسْتِفْسَارٌ - إِسْتَفْسَرَ tražiti tumačenje
 إِسْتِفْقَالَةٌ - إِسْتَفْقَالَ tražiti razrešenje
 إِسْتِفْقَامَةٌ - إِسْتَفْقَامَ poći za rukom, biti ispravan; istrajati

إِسْتِنْطَاقٌ

- إِسْتِقْبَاحٌ - إِسْتَقْبَحَ ne odobravati, osuđivati, smatrati ružnim
 إِسْتِقْبَالٌ - إِسْتَقْبَلَ okrenuti se prema nečemu, izaći nekome u susret
 إِسْتِقْرَارٌ - إِسْتَقَرَّ smiriti se, ustaliti se
 إِسْتِقْرَاضٌ - إِسْتَقْرَضَ uzeti u zajam
 إِسْتِكْبَارٌ - إِسْتَكْبَرَ držati nešto velikim, precjenjivati, oholiti se
 إِسْتِكْثَارٌ - إِسْتَكْثَرَ smatrati da je mnogo
 إِسْتِلْقَاءٌ - إِسْتَلْقَى leći na leđa
 إِسْتِمَاحَةٌ - إِسْتَمَاحَ tražiti, moliti
 إِسْتِمَاعٌ - إِسْتَمَعَ slušati
 إِسْتِمَالَةٌ - إِسْتَمَالَ privlačiti
 إِسْتِمْتَاعٌ - إِسْتَمْتَعَ uživati
 إِسْتِمْدَادٌ - إِسْتَمَدَّ tražiti pomoći, crpsti, pomagati se
 إِسْتِمْرَارٌ - إِسْتَمَرَّ ustrajati
 إِسْتِنْبَاءٌ - إِسْتَنْبَأَ pitati, tražiti vijest
 إِسْتِنْبَاطٌ - إِسْتَنْبَطَ crpsti, izumjeti nešto
 إِسْتِنْطَاقٌ - إِسْتَنْطَقَ ispitivati, preslušavati

إِسْتَوَا

- إِسْتَوَا - استوى izjednačiti se; zaustaviti se
 إِسْتَهْزَأَ - استهزأ ismijavati, trehati
 اسْتَجَابَ - استوجب zaslužiti
 اسْتِجَارَ - استأجر iznajmiti
 اسْتِذَانَ - استأذن tražiti dozvolu
 اسْتِزَارَ - استوزر uzeti nekoga za ministra
 اسْتِصَاةً - استوصى primiti savjet
 اسْتِصَالَ - استوصل tražiti da se spoji
 اسْتِيفَاةً - استوفى potpuno naplatiti
 اسْتِيقَاطَ - استيقظ probuditi se
 اسْتِيلَاةً - استولى zavladatai, prevladati, osvojiti
 اسْحَارَ - سحر zore
 اسْدَ - أسود pl. أسود lav
 اسْدَاسَ - سدس šestine
 اسْرَائِيلِي - إسرائيلي Izraeličanin, Židov
 اسْرَارَ - سر tajne
 اسْرَاعَ - أسرع žuriti se, hitjeti
 اسْطَوَانَةً - أساطين stup
 اسْعَادَ - أسعد usrećiti
 اسْعَافَ - أسعف pomoći, udovoljiti
 اسْفَ - أسف žalost

إِسْوِدَادَ

- اسْفَارَ - سفر putovanja
 اسْفَارَ - أسفر otkriti, pokazati
 اسْقَاةً - أسقى napojiti
 اسْقَامَ - سقم bolesti
 اسْكَاتَ - أسكت ušutkati, umiriti
 الاسْكَندَرُ - Aleksandar
 اسْلَافَ - سلف preci
 اسْلَامَ - اسلام
 اسْلَمَ (إِلَى) - أسلم predati nekome
 اسْلَامِي - إسلامي islamski
 اسْلِحَاةً - سلاح oružje
 اسْلِنَقَاةً - اسلنقى spavati na leđima
 اسْمَ - أسماء pl. اسم ime, imenica
 اسْمَرَ - سمر smeđ
 اسْمَعَ - سمع slušati
 اسْنَادَ - أسند povjeriti
 اسْنَانَ - سن zubi
 اسْنَوَارَ - سور zid, bedem
 اسْوَاقَ - سوق čaršije, trgovi
 اسْوَاةً - أسوة uzor, primjer
 اسْوَدَ - أسود pl. أسود crn
 اسْوَدَ - أسد lavovi
 اسْوَدَادَ - أسود pocrnjeti
 اسْوِيدَادَ - أسود jako pocrnjeti

أَسِيرٌ

أَسِيرٌ, pl. أَسْرَى, zarobljenik

إِشَابَةٌ - إِشَابَةٌ sličiti

إِشَارَةٌ - إِشَارَةٌ dati znak

أَشَاعِرَةٌ, s. أَشْعَرَى, pripadnici
eš'ariskog pravca

إِشَامٌ - إِشَامٌ krenuti u Siriju

أَشْبَارٌ, s. شِبْرٌ, pedlji, čeperci

إِشْبَاعٌ - إِشْبَاعٌ nahraniti

أَشْتَاتٌ, s. شَتٌّ, rasuti, raštr-
kani

إِشْتِدَادٌ - إِشْتِدَادٌ dodijati

إِشْتِرَاءٌ - إِشْتِرَاءٌ kupiti

إِشْتِرَاطٌ - إِشْتِرَاطٌ uvjetovati

إِشْتِغَالٌ - إِشْتِغَالٌ baviti se
nečim, raditi

إِشْتِمَالٌ - إِشْتِمَالٌ zauzeti

إِشْتِهَاءٌ - إِشْتِهَاءٌ željeti

إِشْتِهَارٌ - إِشْتِهَارٌ biti poznat, po-
stati glasoviti, steći glas

أَشْتِيَةٌ, s. شِتَاءٌ, zime

أَشْجَارٌ, s. شَجَرٌ, stabla

أَشْخَاصٌ, s. شَخْصٌ, osobe

أَشَدَّاءٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
moćni

أَشَدُّ, poz. شَدِيدٌ, žešći, gori

أَشْرَارٌ, s. شَرٌّ, zli, zlikovci

إِشْرَاكٌ - إِشْرَاكٌ Bogu druga
pripisivati

إِصْبَعٌ

أَشْرَافٌ, s. شَرِيفٌ, privaci, ple-
mići, ugledni

إِشْرَافٌ - إِشْرَافٌ nastojati
da nešto sazna

أَشْرَفٌ, poz. شَرِيفٌ, ugledniji ili
najugledniji

أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, pjesme

أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, kosa

أَشْعَرَى, pl. أَشَاعِرَةٌ, pripadnik
eš'ariskog pravca

أَشْغَالٌ, s. شُغْلٌ, zanimanja,
poslovi

أَشَقُّ, poz. شَاقُّ teži ili najteži

أَشْكَالٌ, s. شَكْلٌ, likovi, oblici

أَشْهُرٌ, s. شَهْرٌ, mjeseci

أَشْيَاءٌ, s. شَيْءٌ, stvari

أَشْيَاخٌ, s. شَيْخٌ, profesori;
starješine

إِصَابَةٌ - إِصَابَةٌ pogoditi, za-
desiti, naći, dobiti,
uhvatiti

أَصَابَ فِي الْجَوَابِ Ispravno je
odgovorio

إِصَابَرٌ - إِصَابَرٌ natjecati se
u podnošenju nečega

إِصَاغَرٌ - إِصَاغَرٌ poniziti se,
praviti se niskim

أَصَاغِرٌ, poz. صَغِيرٌ, najmlađi

إِصْبَاحٌ - إِصْبَاحٌ osvanuti; biti

إِصْبَعٌ, pl. أَصَابِعٌ, prst

أَصْبَغَ

- أَصْبَغَ, pl. صَبَغٌ, boje
 أَصْحَاءُ, s. صَحِيحٌ, zdravi
 أَصْحَابُ, s. صَاحِبٌ, drugovi, vlasnici
 أَصْدِقَاءُ, s. صَدِيقٌ, prijatelji
 إِصْدَقَ - تَصَدَّقَ, dijeliti milostinju
 إِصْرَارٌ - أَصَرَ (عَلَى) ustrajati, biti uporan u nečem
 إِصْطِحَابٌ - إِصْطَحَبَ združiti se
 إِصْطِفَافٌ - إِصْطَفَى poredati se
 إِصْطِلَاحٌ tehnički izraz, termin
 إِصْطِلَاحًا terminološki
 إِصْطِنَاعٌ - إِصْطَنَعَ narediti da se napravi
 أَصْعَبُ مِنْ, poz. صَعِبٌ, teži
 إِصْفَاءٌ - أَصْفَى slušati
 أَصْفَرُ, poz. صَفِيرٌ, mladi ili najmlađi; manji ili najmanji
 أَصْفَرُ, pl. صُفْرٌ, žut, blijed
 إِصْفِرَارٌ - إِصْفَرَ požutjeti
 إِصْفِيرَارٌ - إِصْفَارًا jako požutjeti
 أَصْلٌ, pl. أَصُولٌ, temelj; osnova; princip
 إِصْلَاءٌ - أَصْلَى pržiti vatom, staviti u vatru
 إِصْلَاحٌ - أَصْلَحَ urediti, popraviti
 أَصْلَحُ مِنْ, poz. صَالِحٌ, bolji

أَضْيَافٌ

- أَصْلَى osnovni
 أَصَمُّ, pl. صُمٌّ, gluh
 إِصْمَاءٌ - أَصْمَى ubiti na mjestu
 إِصْنَاعٌ - إِصْنَعَ narediti da se napravi
 أَصْنَافٌ, s. صِنْفٌ, vrste
 أَصْنَامٌ, s. صَنَمٌ, idoli, kumiri
 أَصْوَاتٌ, s. صَوْتٌ, glasovi
 أَصُولٌ, s. أَصْلٌ, temelji; osnove; principi
 أَصِيلٌ čvrst
 إِضَاءَةٌ - أَضَاءَ osvijetliti
 أَضَاحِي, s. أَضْحِيَّةٌ, žrtve, kurban
 إِضَارَبَ - تَضَارَبَ potući se
 إِضَاعَةٌ - أَضَاعَ uništiti
 إِضَافَةٌ - أَضَافَ dodati, proširiti
 أَضْحَى prije podne biti; postati
 أَضْحِيَّةٌ, s. أَضَاحِي, žrtva, kurban
 إِضْرَابٌ - أَضْرَبَ odustati
 إِضْرَابٌ - إِضْرَبَ udarati sobom; gibati se
 أَضْرَارٌ, s. ضَرَرٌ, štete
 إِضْطِرَابٌ - اضْطَرَبَ udarati sobom, gibati se, tresti se
 إِضْعَافٌ - أَضْعَفَ oslabiti
 أَضَلُّ, poz. ضَالٌّ, više ili najviše zalutao
 أَضْيَافٌ, s. ضَيْفٌ, gosti

أَضْمَعُ

- أَضْمَعُ, poz. ضَامِعٌ, napušteniji
ili najnapušteniji
إِطَارَةٌ - إِطَارَ dati da poleti;
odrubiti; izbiti
إِطَاعَةٌ - إِطَاعَ biti poslušan
إِطَاعَةٌ poslušnost
إِطَالَةٌ - إِطَالَ oduljiti, otegnuti
إِمَالَةٌ - إِمَالَ nageći
أَطْبَاءٌ, s. طَبِيبٌ, liječnici
إِطْرَاقٌ - إِطْرَقَ oboriti glavu
إِطْعَامٌ - أَطْعَمَ hraniti, nahraniti
إِطْفَاءٌ - أَطْفَأَ ugasiti
أَطْفَالٌ, s. طِفْلٌ, djeca
إِطْلَاعٌ - إِطْلَعَ saznati; natku-
čiti se
إِطْلَاقٌ - أَطْلَقَ pustiti, osloboditi
أَطْمَارٌ, s. طِمْرٌ, polovne haljine
أَطْمَاعٌ, s. طَمَعٌ, pohlepe, želje
إِطْمِينَانٌ - أَطْمَأَنَّ smiriti se
إِطْنَابٌ - أَطْنَبَ oduljiti, pre-
tjerati
أَطْوَلٌ, poz. طَوِيلٌ, dulji ili naj-
dulji
إِطْهَرٌ - تَطَهَّرَ očistiti se
إِظَاهَرٌ - تَظَاهَرُ pokazivati se
إِظْلَامٌ - أَظْلَمَ podnositi
nepravdu
أَظْفَارٌ, s. ظُفْرٌ, nokti

إِعْتَوَانٌ

- إِظْلَالٌ - أَظْلَلَ zasjeniti, natkriliti
إِظْلَامٌ - أَظْلَمَ podnositi ne-
pravdu
أَظْلَمٌ, poz. ظَالِمٌ, veći ili najveći
nasilnik
إِظْلَمٌ - تَظَلَّمَ tužiti se na
nepravdu; trpjeti ne-
pravdu
إِظْهَارٌ - أَظْهَرَ pokazati, po-
moći nekome da pobi-
jedi
أَظْهَرٌ, s. ظَهَرَ, leđa
بَيْنَ أَظْهَرِهِمُ među njima
أَعَاجِمٌ, s. عَجِمٌ, Nearapi
إِعَادَةٌ - أَعَادَ povratiti
أَعَالِي, s. أَعْلَى, vrhovi
إِعْتِبَارٌ - اِعْتَبَرَ poučiti se
إِعْتِدَاءٌ - اِعْتَدَى (عَلَى) činiti
nepravdu, napasti
nekoga
إِعْتِرَاضٌ - اِعْتَرَضَ popriječiti se
إِعْتِرَافٌ - اِعْتَرَفَ priznati
إِعْتِرَالٌ - اِعْتَرَلَ povući se,
biti otpušten
إِعْتِقَادٌ - اِعْتَقَدَ vjerovati
إِعْتِكَافٌ - اِعْتَكَفَ boraviti u
džamiji
إِعْتِمَادٌ - اِعْتَمَدَ osloniti se,
pouzdati se
إِعْتِيَانٌ - اِعْتَوَى međusobno se
pomagati

إِعْجَابٌ

- إِعْجَابٌ - svidati se
 إِعْجَابٌ umišljenost
 إِعْجَازٌ - učiniti nemoćnim
 أَعْدَاءٌ, s. عَدُوٌّ, neprijatelji
 إِعْدَاءٌ - prelaziti, zaraziti
 إِعْدَادٌ - أَعَدَّ pripremiti, pripraviti
 أَعْرَاضٌ, s. عَرْضٌ, čast, obraz
 إِعْرَاضٌ - أَعْرَضَ (مِنْ) odustati, napustiti
 أَعْرَجٌ, pl. عُرْجٌ, hrom
 أَعْشَارٌ, s. عَشْرٌ, desetine
 إِعْشِيشَابٌ - إِعْشَوْشَبٌ zatraviti se
 أَعْشِيَةٌ, s. عَشَاءٌ, večere
 أَعْصَارٌ, s. عَصْرٌ, stoljeća
 إِعْطَاءٌ - أَعْطَى dati
 أَعْظَمٌ, poz. عَظِيمٌ, veći ili najveći
 أَعْلَامٌ, s. عَلَمٌ, vlastita imena; zastave
 إِعْلَامٌ - أَعْلَمَ obavijestiti
 أَعْلَمٌ, poz. عَلِمٌ, učeniji ili najučeniji
 أَعْلَى, pl. أَعَالَى, vrh
 أَعْلَى (مِنْ), poz. عَالٍ, uzvišeniji; veći
 أَعْمَارٌ, s. عُمْرٌ, životi
 أَعْمَالٌ, s. عَمَلٌ, djela

أَغْزَرُ

- أَغْزَرُ - إِعْمَالٌ staviti u pokret, zaposliti
 أَعْنَاقٌ, s. عُنُقٌ, vratovi
 أَعْمِدَةٌ, s. عَمُودٌ, stupovi
 أَعْمَى, pl. عُمَى, slijep
 إِعْوِجَاجٌ - إِعْوَجَّ iskriviti se
 أَعْوَرٌ, pl. عَوْرٌ, slijep u jedno oko
 إِعْوِرَارٌ - إِعْوَرَ oslijepjeti
 إِعْوَارٌ - أَعْوَزَ biti potreban; učiniti nemoćnim
 لَمْ يَعْوِزْكُمْ بَطَلٌ Neće vam nedostajati jedan junak
 إِعْيَاءٌ - أَعْيَا sustati, umoriti (se)
 أَعْيَادٌ, s. عِيدٌ, blagdani
 أَعْيُنٌ, s. عَيْنٌ, oči
 إِغَاثَةٌ - أَغَاثَ pomoći
 إِغْبِرَارٌ - إِغْبَرَ uprašiti se
 إِغْتِنَامٌ - إِغْتَنَمَ zadobiti
 إِغْتِيَاظٌ - إِغْتَاظَ razljutiti se
 أَعْدِيَّةٌ, s. غَدَاءٌ, ručci
 إِغْرَابٌ - أَغْرَبَ zadiviti
 أَغْرَاضٌ, s. غَرَضٌ, ciljevi, svrhe
 إِغْرَاقٌ - أَغْرَقَ potopiti
 إِغْرِيرَاقٌ - إِغْرِوْرَقَ kupati se u suzama (oko)
 أَغْزَرُ, poz. غَزِيرٌ, obilniji ili najobilniji

أَغْصَانٌ

- أَغْصَانٌ, s. غُصْنٌ, grane
 إِغْلَظْ - أَغْلَظْ oštro, grubo
 govoriti
 إِغْلَقْ - أَغْلَقْ zatvoriti
 إِغْمَاءٌ - أَغْمَى (على) onesvijestiti se
 إِغْنَاءٌ - أَغْنَى učiniti nepo-
 trebnim
 أَغْنِيَاءٌ, s. غَنِيٌّ, bogati
 أُفٍّ, أُفٍّ uh!
 إِفَادَةٌ - أَفَادَ koristiti
 إِفَاضَةٌ - أَفَاضَ proliti
 إِفَاقَةٌ - أَفَاقَ (من) osvijestiti se,
 otriježniti se, dozvati se
 إِفْتِتَاحٌ - أَفْتَتَحَ osvojiti;
 započeti
 إِفْتِخَارٌ - أَفْتَخَرَ ponositi se
 إِفْتِرَاسٌ - أَفْتَرَسَ uloviti; raskinuti
 إِفْتِرَاشٌ - أَفْتَرَشَ leći položivši
 prednje noge
 إِفْتِرَاضٌ - أَفْتَرَضَ staviti u duž-
 nost, propisati, od-
 rediti
 إِفْتِرَاقٌ - أَفْتَرَقَ rastati se,
 razići se
 إِفْتِقَارٌ - أَفْتَقَرَ biti potreban
 إِفْخَامٌ - أَفْخَمَ ušutkati nekoga
 إِفْرَادٌ - أَفْرَدَ osamiti se,
 biti sam
 إِفْرَاطٌ - أَفْرَطَ pretjerati
 إِفْرَاطٌ pretjeranost

إِفْتِرَافٌ

- إِفْرَاغٌ - أَفْرَغَ izručiti
 الْإِفْرَنْجُ - أَفْرَنْجُ Evropejci
 إِفْسَادٌ - أَفْسَدَ pokvariti
 أَفْشَلُ, poz. فَشِلٌ, slabiji ili
 najslabiji
 إِفْضَاءٌ - أَفْضَى dovesti
 أَفْضَلُ, poz. فَاضِلٌ, vredniji ili
 najvredniji
 إِفْطَارٌ - أَفْطَرَ omrsiti se
 أَفْعَالٌ, s. فَعْلٌ, djela; glagoli
 أَفْعَى, pl. أَفْعَايَ, zmija
 إِفْلَاحٌ - أَفْلَحَ spasiti se; uspjeti
 إِفْلَاسٌ - أَفْلَسَ osiromašiti
 إِفْلَاسٌ siromaštvo
 أَفْوَاهٌ, s. فَمٌ, usta
 إِقَالَةٌ - أَقَالَ podmetnuti
 nekome da je nešto
 rekao
 إِقَامَةٌ - أَقَامَ održavati, vršiti
 podignuti, sagraditi
 أَقَامَ (فِي) stanovati, ostati
 إِقْبَالٌ - أَقْبَلَ okrenuti se;
 početi
 إِقْتِبَاسٌ - أَقْتَبَسَ crpsti, uzimati
 إِقْتِحَامٌ - أَقْتَحَمَ nasrnuti, baca-
 ti se u nešto
 إِقْتِرَابٌ - أَقْتَرَبَ (من) približiti
 se nečem
 إِقْتِرَافٌ - أَقْتَرَفَ počinuti

اِقْتِضَاءٌ

- اِقْتِضَاءٌ - اِقْتَضَى iziskivati
اِقْتِطَاعٌ - اِقْتَطَعَ sjeći, vaditi
اِقْتِيَالٌ - اِفْتَالَ raspolagati nečim
اَقْدَارٌ, s. قَدَرٌ, količine; vrijednosti; sudbina
اَقْدَامٌ, s. قَدَمٌ, stopala; noge
اِقْدَامٌ - اَقْدَمَ (على) odvažiti se, istupiti
اَقْدَارٌ, s. قَدَرٌ, nečisti, nečistoće
اِقْرَارٌ - اَقْرَأَ priznati
اَقْسَامٌ, s. قِسْمٌ, dijelovi
اِقْسَامٌ - اَقْسَمَ (بِ) kleti se
اَقْصَرُ, poz. قَصِيرٌ, kraći ili najkraći
اَقْصَى, poz. قَاصٍ, krajnji ili najkrajnji
اَقْطَارٌ, s. قُطْرٌ, pokrajine
اِقْعِنْسَاسٌ - اِقْعِنَسَ imati jako izbačena prsa a uleknuta leđa
اَقْفَالٌ, s. قُفْلٌ, brave, katanci
اَقْلٌ manji
اَقْلَالٌ - اَقْلَّ dići i nositi; umanjiti
اَقْلَامٌ, s. قَلَمٌ, pera
اَقْوَاتٌ, s. قُوْتٌ, hrana, životne namirnice
اَقْوَالٌ, s. قَوْلٌ, govori, mišljenja
اَقْوَامٌ, s. قَوْمٌ, ljudi, narodi

أَكُولٌ

- أَقْوِيَاءٌ, s. قَوِيٌّ, jaki
أَكْبَرُ, s. الْكَبِيرُ najveći, najstariji
أَكَابِرُ النَّاسِ velikani svijeta
أَكْبَرُ, poz. كَبِيرٌ, veći ili najveći; stariji ili najstariji
أَكْتَفَ, s. كَتِفٌ, plećke
اِكْتِسَابٌ - اِكْتَسَبَ sticati, steći
أَكْتَعُ, s. كُتْعٌ, sav
اِكْتَفَى (بِ) - اِكْتَفَاهُ biti dosta; zadovoljiti se
اِكْتَفُوا اَللّٰهَ مِنْ فَتْحِ هَذِهِ الْجَزِيرَةِ بِقَتْلِهِ zadovoljite se njegovim ubistvom mjesto brige oko osvajanja ovoga poluostrva
اِكْثَارٌ - اِكْتَرَّ činiti mnogo
أَكْثَرُ više
اِكْذَابٌ - اِكْذَبَ pobiti
اِكْتِرَامٌ - اِكْتَرَمَ počastiti
أَكْفَاءٌ, s. كُفُوٌ, ravni, prilike
اِكْفِهَرَادٌ - اِكْفِهَرَ smrknuti se
اِكَّالٌ izjelica
أَكَلَ أَكَلٌ jesti
اِكْمَالٌ - اِكْمَلَ ispuniti, upotpuniti
أَكْمَلُ, poz. كَامِلٌ, potpuniji ili najpotpuniji
أَكُولٌ izjelica

أَكْيَاسٌ

- أَكْيَاسٌ, s. كَيْسٌ, vreće
 آلَان sada
 أَلَا zar ne? dai, eto
 إَلَام dokle? čemu?
 لَّا da ne
 إَلَّا osim
 لَّا فِي nego u
 أَلْبِسَة, s. لِبَاسٌ, odjeća
 إِتَّجَاء (إِلَى) - إِتَّجَاءٌ skloniti se, pribjeći
 إِتَّرَام - إِتَّرَمٌ ne odvajati se od nečega
 إِنْفَات - إِنْفَتٌ obazirati se
 إِتْقَاء - إِتْقَى sastati se, sresti se
 إِنْقَاط - إِنْقَطٌ brati; uzeti; ugrabiti
 إِتِمَاسٌ - إِتَمَسَ tražiti
 إِمَاق - إِمَاقٌ stići, dostaviti
 إِمَاق (إِلَى آخِرِهِ) (skraćeno od إِمَاق) i tako dalje
 أَلَذُّ, poz. لَذِيذٌ, ukusniji ili najukusniji,
 إِمَاق - إِمَاقٌ spojiti, priljubiti
 أَلَطَافٌ, s. لُطْفٌ, milosti, dobrote
 أَلَطِفٌ, poz. لَطِيفٌ, ugodniji ili najugodniji
 أَلَفَاطٌ, s. لَفْظٌ, riječi

إِمَاً

- أَلِفٌ - أَلِفٌ obiknuti se
 أَلَفٌ, pl. أُلُوفٌ, hiljada
 أَلْفٌ أَلْفٌ milijun
 أَلْقَى - إِنْقَاءٌ baciti
 أَلْقَابٌ, s. لَقَبٌ, nadimci
 أَلَلَهُ Allah, Bog
 أَلَلَهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَمَرَ Bog je između nas i Omera tj. On će nam suditi
 أَلَلَهُ moj Bože!
 أَلَمٌ, pl. أَلَامٌ, bol
 أَلَمَاقِي njemački
 أَلَوَاحٌ, s. لَوْحٌ, ploče
 أَلِهَةٌ, pl. إِلَهِةٌ, božanstvo, Bog
 أَلَهَمٌ - إِنْهَامٌ nadahnuti
 إِلَى u, k, do
 إِلَى آلَان dosada
 إِلَى الْجَوْفِ unutar
 إِلَى السَّحَرِ do zore
 أَمٌ ili
 أَمَا zar ne?
 أَمٌّ - أَمٌّ pohoditi; biti imam
 أُمٌّ, pl. أُمَّهَاتٌ, majka
 أَمَّا - أَمَّا što se tiče... to
 إِمَا ili
 إِمَا - أَوْ ili-ili

إِمَاتَةٌ

- إِمَاتَةٌ - أَمَاتَ usmrtiti
 إِمَارَةٌ - أَمَرَ savjetovati se
 إِمَارَةٌ zapovjedništvo
 أَمَاكِنُ, s. مَكَانٌ, mjesta
 إِمَالَةٌ - أَمَالَ nageti
 أَمَامَ pred
 إِمَامٌ, pl. أَمَمَةٌ, vođa
 أَمَانٌ milost; sigurnost
 أَمَانَةٌ, pl. أَمَانَاتٌ, vjernost, povjerenje, povjerljivost, pohrana, amanet
 أُمَّةٌ, pl. أُمَمٌ, sljedbenici, pristaše
 أُمُّ الْقُرَى Mekka
 إِمْتِحَانٌ ispit
 إِمْتِدَاحٌ - إِمْتَدَحَ hvaliti
 إِمْتِدَادٌ - إِمْتَدَّ pružiti se, protezati se
 أَمْتِعَةٌ, s. مَتَاعٌ, koristi; uživanje; namještaj
 إِمْتِلَاءٌ - إِمْتَلَأَ biti napunjen, napuniti se
 إِمْتِنَاعٌ - إِمْتَنَعَ ustegnuti se, biti nešto nemoguće
 إِمْتِيَازٌ - إِمْتَاَزَ odlikovati se, odvojiti se; razlikovati se
 أَمْثَالٌ, s. مَثَلٌ, poslovice

أَمَوَاتٌ

- إِمْدَادٌ - أَمَدَ odgoditi; pomoći, potpomagati
 أَمَجٌ Emedž (ime mjesta između Mekke i Medine)
 أَمَرَ - أَمَرَ narediti, naložiti
 أَمْرٌ, pl. أُمُورٌ, stvar; posao; stanje; događaj; nešto
 أَمْرَاءٌ, s. أَمِيرٌ, vladari
 إِمْرُؤٌ, pl. رِجَالٌ, čovjek, muž
 إِمْرَأَةٌ, pl. نِسَاءٌ, žena, supruga
 أَمْسِي jučer
 إِمْسَاءٌ - أَمْسَى omrknuti; postati
 إِمْسَاكٌ - أَمْسَكَ uhvatiti, držati
 إِمْطَارٌ - أَمْطَرَ padati kiša
 إِمْكَانٌ - أَمْكَنَ biti moguće; moći
 أَمْكِنَةٌ, s. مَكَانٌ, mjesta
 أَمَلٌ - أَمَلَ nadati se
 أَمَلٌ, pl. آمَالٌ, nada
 أَمْلَسُ, pl. مُلْسٌ, gladak
 أَمَمٌ jasan, lak, bliz
 أُمَّةٌ, s. أُمَّةٌ, sljedbenici; narodi
 أَلْأَمَمُ الْخَالِيَةِ prošli narodi
 أَمِنَ - أَمِنَ biti siguran
 أَلْأَمَانِي, pl. أُمْنِيَّةٌ, želja
 أَمَوَاتٌ, s. مَيِّتٌ, mrtvi

أَمْوَاجُ

- أَمْوَاجُ, s. مَوْجُ, valovi
 أَمْوَالُ, s. مَالُ, imeci
 أَمْوُرُ, s. أَمْرُ, stvari; poslovi; stanja; događaji
 أَمْهَرُ, poz. مَاهِرُ, vještiji ili najvještiji
 أَمْيَالُ, s. مِيلُ milje (مِيلُ = 400 koraka)
 أَمِيرُ, pl. أَمْرَاءُ, vladar
 أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ vladar vjernika
 أُمَيْمَةٌ, pl. أُمَيْمَاتُ, majčica
 أُمِيَّةُ ime čovjeka
 أُمِيَّةُ nepismenost
 أَنْ da
 إِنْ ako
 إِنْ - إِلَّا samo
 أَنْ da
 إِنَّ zaista
 أَنَا ja
 إِنَاءُ, pl. إِنَائَةٌ, posuda
 إِنْأَابَةٌ obratiti se (إِلَى)
 أَنْبُوبُ, s. أَنْبَابُ, cijevi
 أَنْثَى, s. إِنَاثُ, ženske
 إِنْسَانُ, s. أَنْسَانُ, ljudi
 إِنْسَانٌ, s. أَنْسَانِي, ljudi
 أَنْفَافٌ nadvisiti

إِنْتِهَازُ

- إِنْبَاضُ, s. نَبْضُ, kucaji srca, bilo
 أَنْبُوبُ, pl. أَنْبَابُ, cijev
 أَنْبِيَاءُ, s. نَبِيٌّ, Božji poslanici
 أَنْتَ ti
 إِنْتَاجُ - أَنْتَجَ proizvesti
 أَنْتَهَ jecanje
 أَنْتُمْ vi
 أَنْتُنَّ vi (ž.)
 إِنْتِرَاعُ - إِنْتَرَعَ oduzeti, ekspropriirati
 إِنْتِشَارُ - إِنْتَشَرَ raširiti se, razići se
 إِنْتِصَارُ - إِنْتَصَرَ pobijediti
 إِنْتِصَافُ - إِنْتَصَفَ raspoloviti (se)
 إِنْطِوَاءُ - إِنْطَوَى saviti se
 إِنْتِظَارُ - إِنْتَظَرَ čekati, očekivati
 إِنْتِظَامُ - إِنْتَظَمَ složiti se
 إِنْتِفَاعُ - إِنْتَفَعَ koristiti se
 إِنْتِفَاضُ - إِنْتَفَضَ stresti se
 إِنْتِقَالُ - إِنْتَقَلَ preći
 إِنْتِقَامُ - إِنْتَقَمَ osvetiti se, okajati
 إِنْتِهَاءُ - إِنْتَهَى svršiti (se)
 إِنْتَهَى (إِلَى) stići doprijeti
 إِنْتِهَازُ - إِنْتَهَزَ iskoristiti (priliku), ugrabiti

إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ

- إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ iskoristiti priliku
 إِنْثَنَاءٌ - إِنْثَنَى saviti se, previti se
 إُنْثَى, pl. إِنْثَاتٌ, ženska
 إِنْجَاءٌ - أَنْجَى spasiti
 إِنْجَادٌ - أَنْجَدَ pomoći nekome
 إِنْجَازٌ - أَنْجَزَ ispuniti, izvršiti
 إِنْجِلَاءٌ - إِنْجَلَى rastupiti se
 إِنْجِدَارٌ - إِنْجَدَرَ spustiti se, sići
 إِنْحِرَافٌ - إِنْحَرَفَ (عن) skrenuti
 إِنْحِطَاطٌ - إِنْحَطَّ nazadovati, padati
 إِنْحِيَاظٌ - إِنْحَازَ naginjati nekome; povući se
 إِنْخِدَاعٌ - إِنْخَدَعَ biti zavarano, prevariti se
 إِنْذَارٌ - أَنْذَرَ opomenuti
 إِنْزَالٌ - أَثَرَلَ spustiti; objaviti
 إِنْسَانٌ, pl. أَنْسَاءٌ, čovjek
 إِنْسَانِيٌّ ljudski
 إِنْشَاءٌ - أَنْشَأَ stvoriti; napraviti, sagraditi; početi
 الْإِنْشَاءُ vještina u pismenom sastavu
 إِنْشَادٌ - أَنْشَدَ zaklinjati nekoga; recitovati
 إِنْشِرَاحٌ - إِنْشَرَحَ raspoložiti se
 إِنْشِقَاقٌ - إِنْشَقَّ raspuknuti
 أَنْصَارٌ, s. نَاصِرٌ, pomoćnici

إِنْفِرَادٌ

- أَنْصَافٌ, s. نِصْفٌ, polovine
 إِنْصَافٌ - أَنْصَفَ biti pravedan
 إِنْصَافٌ pravednost, nepristranost
 إِنْصِرَافٌ - إِنْصَرَفَ vratiti se; otići
 إِنْصِرَامٌ - إِنْصَرَمَ prekinuti se
 أَنْطَاعٌ, s. نَطَعٌ kože na kojima se osuđeni ubija
 إِنْطِبَاقٌ - إِنْطَبَقَ poklapati se s nečim
 إِنْطِلَاقٌ - إِنْطَلَقَ otići
 إِنْطَلَقَ (بِ) odvesti
 إِنْطَوَاءٌ - إِنْطَوَى saviti se, smotati se
 أَنْظَارٌ, s. نَظَرٌ, mišljenja, nazori
 إِنْظَارٌ - أَنْظَرَ odgoditi, pričekati
 أَنْعَامٌ, s. نَعَمٌ, domaće životinje, blago
 إِنْعَامٌ - أَنْعَمَ udijeliti, dati
 إِنْعِقَادٌ - إِنْعَقَدَ zaplesti se
 أَنْفٌ, pl. أَنُْوفٌ, nos
 إِنْفَادٌ - أَنْفَذَ provesti
 أَنْفَاسٌ, s. نَفَسٌ dâsi
 إِنْفَاقٌ - أَنْفَقَ trošiti
 إِنْفِتَاحٌ - إِنْفَتَحَ otvoriti se
 إِنْفِرَادٌ - إِنْفَرَدَ odvojiti se, osamiti se

أَنْفُسُ

- أَنْفُسُ, s. نَفْسُ duša; lično
 أَنْفَضَحَ - أَنْفَضَحَ otkriti se,
 osramotiti se
 أَنْفَطَرَ - أَنْفَطَرَ rascijepiti se
 أَنْفَلَقَ - أَنْفَلَقَ rastupiti se
 أَنْقَرَضَ - أَنْقَرَضَ propasti
 أَنْقَشَرَ - أَنْقَشَرَ oguliti se
 أَنْقَشَعَ - أَنْقَشَعَ rastupiti se,
 razići se (oblak)
 أَنْقَضَ - أَنْقَضَ srušiti se
 أَنْقَطَعَ (عن) - أَنْقَطَعَ prekinuti
 se, biti otsječen, napu-
 stiti nešto
 أَنْقَطَعَ (ل) odati se nečemu
 أَنْقَعَرَ - أَنْقَعَرَ izvaliti se, biti
 iščupan
 أَنْقَلَبَ - أَنْقَلَبَ pretvoriti se,
 prevrnuti se
 أَنْقَادَ - أَنْقَادَ pokoriti se,
 povoditi se za nekim
 أَنْكَرَ - أَنْكَرَ nijekati; držati
 ružnim
 أَنْكَرَ (على) osuditi
 أَنْكَسَرَ - أَنْكَسَرَ razbiti se
 أَنْكَشَفَ - أَنْكَشَفَ otkriti se
 إِنَّمَا samo, jedino
 أَنْهَى - أَنْهَى dovršiti
 أَنْهَارَ, s. نَهْرٌ rijeke
 أَنْهَرُ, s. نَهَارٌ dani

أَوْقَافٌ

- أَنْهَى - أَنْهَى oboriti se na
 nekoga
 أَنْوَاءُ, s. نَوَاءٌ zalazak zvijezda
 po čemu Arapi proriču
 kišu, vjetar i druge
 pojave
 أَنْوَارٌ, s. نُورٌ svjetla
 أَنْوَاعٌ, s. نَوْعٌ vrste
 أَنْوُفٌ, s. أَنْفٌ nosevi
 أَيْنَ odakle? kako? kada?
 gdje god
 أَنْيَابٌ, s. نَابٌ zubi očnjaci
 أَوْ ili
 أَوْ (أَوَاءُ) âh, ûh!
 أَوَانٌ, pl. آوَانَةٌ vrijeme
 أَوْبٌ - أَوْبٌ vratiti se
 أَوْجَاعٌ, s. وَجَعٌ bolovi
 أَوْدِيَةٌ, s. وَادٍ doline; rijeke
 أَوْرَاقٌ, s. وَرَقَةٌ papiri
 أَوْزَارٌ, s. وَزْرٌ tereti; tovari
 أَوْزَانٌ, s. وَزْنٌ mjere; oblici
 أَوْسَطُ srednji
 أَلْأَوْسَطُ El-Evsatu (ime djela)
 أَوْضَحُ الْبَيَانِ najjasnije objašnjenje
 أَوْطَانٌ, s. وَطَنٌ domovine
 أَوْقَاتٌ, s. وَقْتُ vremena
 أَوْقَافٌ, s. وَقْفٌ zadužbine,
 vjerska dobra

أَوَّلُ

أَوَّلُ	prvi
أَوَّلُ الشِّتَاءِ	početak zime
أُولَاءِ	ovi, ove
أُولَئِكَ	oni, ti, te
أُولَاتُ , s. ذَاتُ	vlasnice
أَوْلَادُهُ , s. وَلَدٌ	djeca
أُولَئِكَ	oni, one
أُولُو , s. ذُو	vlasnici
أُولُوا لَأَلْبَابِ	pametni
أُولُوا الْعِلْمِ	učeni
أُولَى	preči
أَلَاوَى	najbolji, najbolje
أَلَاوَى , pl. أَلَاىِ	prva
أَلَاوَى (أَلَاىِ)	koje
أَوْلِيَاءُ , s. وَلِيٌّ	ugodnici
أَوَّهْ (أَوَّاهْ)	uh! ah!
أَوْهَامُهُ , s. وَهْمٌ	pričinjanja, umišljenost
إِهَابَةٌ - أَهَابَ	pozvati, dati potstreka
إِهَالَةٌ - أَهَالَ	sipati, rasuti
أَهَالٍ , s. أَهْلٌ	stanovnici
أَهَالٍ	ukućani
إِهْدَاءٌ - إِهْتَدَى	ići pravim putem
إِهْدَاءٌ - أَهْدَى	dati na dar
أَهْرَامٌ , s. هَرَمٌ	piramide

أَيُّ

أَهَالٍ , أَهْلُونَ	zb. im. pl. stanovnik, porodica
أَهْلُ إِفْرَنْسَةِ	Francuzi
أَهْلُ الْأَدَبِ	književnici
أَهْلُ الْإِحْسَانِ	dobročinitelji
أَهْلُ التَّارِيخِ	istoričari
أَهْلُ الدَّعَاوَةِ	griješnici, zločinci
أَهْلُ رُومِيَّةَ	Rimljani (Talijani)
أَهْلُ الطَّاعَةِ	pokorni, poslušni
أَهْلُ الْعَرَبِيَّةِ	arebiste
أَهْلُ عَصْرِ	savremenici
أَهْلُ النِّفَاقِ	licemjerci
أَهْلًا وَسَهْلًا	Dobro došao! (za-pravo: Došao si svo-jima pa budi ra-zonodan)
إِهْلَاكَ - أَهْلَكَ	uništiti, upro-pastiti
أَهْلُونَ , s. أَهْلٌ	stanovnici, ukućani
أَهَمُّ , poz. مُهِمٌّ	važniji ili najvažniji
إِهْمَالٌ - أَهْمَلَ	napustiti, zanemariti
أَهْوَالٌ , s. هَوْلٌ	strahote, opasnosti
أَهْوَنُ (مِنْ) , poz. هَيْئٌ	lakše
أَهْيَبُ بِهِ	Ala je strašiv!
أَيُّ	to jest

ای

- ای da (uvijek sa zakletvom)
 ای و رَی da, tako mi moga gospodara!
 اَی koji?
 اِیَابُ - اَبُ vratiti se
 اِیَادُ Ijad (ime arapskog plemena)
 اِیَاكَ tebe
 اِیَاكَ وَ Čuvaj se!
 اِیَاكُمْ vas
 اِیَّامُ, s. یَوْمُ, dani
 اِیَّانَا nas
 اِیَّاهُ njega
 اِیَّاهَا nju
 اِیَّاهُمْ njih
 اِیَّاهُنَّ njih (ž.)
 اِیَّایَ mene
 اِیَّاهُ koja?
 اِیَّاهُ - اِیَّاهُ dati
 اِیَّاهُ, s. اِیَّاهُ, siročad
 اِیَّاهُ - اِیَّاهُ odabrati
 اِیَّاهُ - اِیَّاهُ pričvrstiti, svezati
 اِیَّاهُ - اِیَّاهُ zahtijevati
 اِیَّاهُ - اِیَّاهُ stvoriti
 اِیَّاهُ - اِیَّاهُ nadahnuti, objaviti

أَمِنْ

- اِیَّدَاعُ - اَوْدَعُ pohraniti
 اِیَّدُ ili اَلْاِیْدِی, s. یَدُ, ruke
 اِیَّدَاهُ - اَذَى mučiti, uzne-
 mirivati
 اِیَّرَاثُ - اَوْرَثَ donijeti
 اِیَّصَاهُ - اَوْصَى oporučiti;
 povjeriti
 اِیَّصَالَ - اَوْصَلَ dopremiti,
 dovesti, dostaviti
 اِیَّضًا također
 اِیَّاهُ - اَوْعَى skupiti
 اِیَّاهُ - اَوْعَدَ prijetiti
 اِیَّاهُ - اَوْفَى ispuniti
 اِیَّاهُ - اَوْقَدَ naložiti, potpaliti
 اِیَّاهُ - اَوْقَرَ natovariti
 اِیَّاهُ - اَوْقَظَ probuditi
 اِیَّاهُ - اَوْقَعَ blagoglasje, harmonija;
 note
 اِیَّاهُ - اَوْقَنَ uvjeriti se
 اِیَّاهُ - اَوْقَى dati, obdariti
 اِیَّاهُ - اَوْقَمَ dati znak
 اِیَّاهُ - اَوْقَرَ narediti nekom
 da nešto učini
 اِیَّاهُ, s. اِیَّاهُ, zakletve
 اِیَّاهُ - اَوْقَنَ (ب) vjerovati; vjera
 اِیَّاهُ - اَوْقَنَ krenuti u Jemen
 اِیَّاهُ što god
 اِیَّاهُ ko god

أَيْنَ

- أَيْنَ gdje?
 أَيْنَمَا gdje god
 أَيُّنَا koji od nas?
 أَيُّهَامَ - أَوْهَمَ zavarati,
 pričinjati

بَذَرُ

- أَيُّهَا o! vokativna čestica
 za m. r.
 أَيُّهَا o! vokativna čestica
 za ž. r.
 أَيُّهُمْ koji od njih?
 أَيُّهُمَا koji od njih dvojice
 ili od njih dvije?

ب

- ب s, sa, za, u, pa, tako mi!
 بِالله Tako mi Boga!
 بَائِعٌ, pl. بَاعَةٌ, prodavač,
 trgovac
 بَابٌ, pl. أَبْوَابٌ, vrata; vrsta
 أَلْبَابَةٌ papa
 بَابِلٌ Babilon, Babilonija
 بَوَادِي, pl. أَلْبَوَادِي, pustinja
 أَلْبَارِحَةُ sinoć
 بَارِدٌ hladan
 بَارٌّ, pl. بَرَرَةٌ, pokoran,
 krepostan, pobožan
 بَاطِلٌ, pl. أَبَاطِلٌ, neistina,
 ništetan
 بَائِعٌ, s. بَائِعَةٌ, prodavači,
 trgovci
 بَاقِيَةٌ, pl. بَاقِيَاتٌ, vječna
 بَاهِرٌ divan
 بَشْرٌ, pl. آبَارٌ, bunar
 بَأْسٌ sila, snaga

- بُؤْسٌ, pl. أَبُؤْسٌ, bijeda, nevolja
 بُئْسَ Loš li je!
 بِأَسْرِهِ cio, sav
 بِجَنَابِهِ kraj njega
 بِحَارٌ, s. بَحْرٌ, mora
 بَحَثٌ (عن) - بَحَثٌ istraživati,
 raspravljati
 بِحَارٌ, pl. أَبْحُورٌ, more
 أَلْبَحْرُ أَلْمُتَوَسِّطُ Sredozemno More
 بِحَسَبٍ po, prema
 بُخْسٌ šteta
 بُخْلٌ - بُخْلٌ biti tvrdica
 بِخِلَالٍ za vrijeme, dok
 بُخْلٌ, pl. بُخْلَاءٌ, tvrdica
 بَدَائِعٌ, s. بَدِيعَةٌ, krasote
 بَدَأَ - بَدَأَ početi
 بُدْخَانَةٌ pagoda, mnogobožacki
 hram
 بَذَرٌ ime sela kraj Medine

بَدَلٌ

بَدَلٌ, pl. أَبْدَالٌ, zamjenik

بَدَنٌ, pl. أَبْدَانٌ, tijelo

بَدْوٌ beduini

بَدُوٌّ بَدَا ُ pokazati se,
pojaviti se

بَدِيعَةٌ, pl. بَدَائِعُ, krasota

الْبَدِيعُ nauka o tropima i
figurama

بَرٌّ = بَرٌّ činiti dobro,
biti poslušan roditel-
jima

بَرٌّ, pl. أَبْرَارٌ, pobožan

بَرٌّ, pl. بُرُورٌ, kopno

بِرٌّ dobročinstvo, dobro
djelo

بُرٌّ pšenica

بُرٌّ = بَرٌّ ozdraviti

بُرْجٌ, pl. أَبْرَاجٌ, zviježđe

بَرَدٌ = بَرَدٌ strugati

بَرْدٌ studen, hladan

بُرْدٌ, pl. بُرُودٌ, ogrtač

بُرْسِيمٌ djetelina

بُرْزٌ = بَرَزٌ pojaviti se,
pokazati se

بُرْقٌ, pl. بُرُوقٌ, svjetlica

بُرْقِعٌ, pl. بَرَاقِعٌ, veo

بَرَكَاتٌ, pl. بَرَكَاتٌ blagoslov,
napredak, sreća

بَضْعَةٌ

بُرُوكٌ ُ podaviti noge
i leći (deva)

بَرِيٌّ poljski, pustinski,
kopneni

بَرِيَّةٌ, pl. بَرَائِيَا, stvorenje, svijet

بَرِيَّةٌ, pl. بَرَارِيٌّ, pustinja, polje

بَرِيدٌ pošta; 12 milja

بَرِيقٌ blistanje, sjaj

بَزٌّ = بَزٌّ opljačkati

بَسَاطٌ, s. بَسِيطٌ, ravnice

بُسْتَانٌ, pl. بَسَاتِينٌ, vrt

بَسَطَ ُ = بَسَطَ prostrijeti

بَسِيطٌ, pl. بَسَاطٌ, ravan, ravnina

بَشَرٌ čovjek, ljudi, svijet

بَشَرٌ = بَشَرٌ obradovati

بُشْرَى لَكُمْ Blago vama!

بَصَائِرٌ, s. بَصِيرَةٌ, pouke, uvi-
đavnosti

بَصَرَ (بِ) ُ = بَصَرَ ugledati,
opaziti, vidjeti

بَصَرٌ, pl. أَبْصَارٌ, vid; oko

بَصِيرَةٌ, pl. بَصَائِرٌ, pouka, uvi-
đavnost

بَضْعٌ (za m. ر. بَضْعَةٌ) nekoliko
(od 3—9)

بَضْعٌ, pl. بَضْعٌ, komad
mesa

بَطَالَةٌ

- بَطَالَةٌ nerad, lijenost
 بَطْلٌ, pl. أَبْطَالٌ, hrabar
 بَطْنٌ, pl. أَبْطَانٌ, trbuh,
 utroba, unutrašnjost
 بَعَثَ - بَعَثَ opremiti,
 poslati; proživiti
 بَعْدُ poslije
 بَعْدُ - بَعْدُ biti daleko
 بَعِيدٌ, pl. بُعْدَاءٌ, dalek
 بَعِيرٌ, pl. بُعْرَانٌ, deva
 بَعْضٌ neki
 بَعْضُ الشُّعْرَاءِ neki pjesnik, pjesnici
 بَعْضُ النَّاسِ neki čovjek, ljudi
 بَغْدَادُ Bagdad
 بُغْضٌ, بَغْضَاءٌ mržnja
 بُغِضٌ omražen
 بَغَى - بَغَى činiti nepravdu
 بُغِيَ - بَغِيَ tražiti
 بَقَا - بَقَا ostati
 بَقَاعٌ, s. بُقْعَةٌ, krajevi,
 dijelovi zemlje
 بَقَرٌ zb. im. goveče
 بَقَرَةٌ, pl. بَقَرَاتٌ, krava;
 goveče
 بُقْعَةٌ, pl. بَقَاعٌ, kraj, dio
 zemlje
 بَقِيَّةٌ, pl. بَقَايَا, ostatak

بُلُوغٌ

- بُكَى (على) - بُكَاءٌ plakati
 za nečim
 بَكَى (من) plakati na nešto
 بَكَرَةٌ, pl. بَكَرَاتٌ, kolo
 بِكُمْ pošto?
 بِكُمْ دِينَارٌ za koliko zlatnika?
 بَكَرَ - بُكَورٌ podraniti,
 pristupiti
 بَلٌ nego
 بِلَا bez
 بَلَاءٌ - بَلَاءٌ kušati; staviti
 na iskušenje
 بَلَاءٌ briga; iskušenje
 بَلَدٌ, s. بِلَادٌ, gradovi;
 zemlje
 بِلَاطٌ, pl. بِلَاطَاتٌ, pločnik;
 trijem
 بِلَاقَةٌ jasnoća govora
 بُلْدَانٌ, بِلَادٌ, pl. بِلْدَةٌ, grad;
 zemlja
 بِلْدَةُ الْمُسْلِمِينَ islamski grad
 بَلَغَ - بَلَغَ žderati, pro-
 ždrijeti
 بُلْغَاءٌ, s. بَلِيغٌ, dobri govor-
 nici
 بُلْغَارٌ ime mjesta u Rusiji
 (današnji Kazan)
 بُلْغَرَادٌ Beograd
 بُلُوغٌ - بَلَغَ postići, stići,
 doći, saznati

بَلِيدٌ

- بَلِيدٌ glup, ograničen
 بَلِغٌ, pl. بُلَغَاءٌ, dobar go-
 vornik
 بَلَى da
 بَلَى - بَلَى istruhnuti
 بَلِيَّةٌ, pl. بَلَايَا, nesreća
 بَنَاءٌ - بَنَى praviti, graditi
 بَنَاءٌ, pl. أَبْنِيَّةٌ, zgrada,
 građevina
 بَنَادِقَةٌ Venecijanci
 بَنَانَةٌ, zb. im. بَنَانٌ, jagodica
 prsta; prst
 بَنَاتٌ, pl. بَنَاتٌ, kći
 بَنْتُ الْكَرْمِ vino
 بَنَجْوَةٌ postrance
 بَنَفْسٍ lično
 بَنُو أُمَيَّةٍ Umejjevići
 بَنُو الْعَبَّاسِ Abbasovići
 بَنِي, pl. بَنِيُونٌ, sinčić
 بُنْيَانٌ građevina
 بُنْيَانَةٌ, pl. بُنْيَانٌ, građevina
 بُنْيَانَةُ الْكَلِمَةِ oblik riječi
 بُنْيَانَةٌ, pl. بُنْيَانَاتٌ, kćerka
 بُوَابٌ vratar, podvornik
 بُوَادٍ, السُّبُودِيَّةُ, pustinja
 بُوحٌ (إِلَى) otkriti,
 kazati

بُيُوتٌ

- بُوسَنَةٌ Bosna
 بُوشَنَوِيٌّ Bošnjak, Bosanac
 بُهْجَةٌ ljepota, svježina
 بُهْرٌ - بُهَرَ zapanjiti,
 nadmašiti
 بَيَانٌ - بَانَ biti jasan
 الْبَيَانُ nauka o poređenju, me-
 tafori i metonimiji
 بَيْتٌ, pl. بُيُوتٌ, soba; kuća;
 stih
 بَيْتْرَةٌ - بَاتَ biti noću;
 prenoćiti
 بَيْدٌ ali
 بَيْضٌ - بَاضَ nositi jaja
 بَيْضٌ, s. أَبْيَضٌ, bijeli, bijele
 بَيْضَةٌ, zb. im. بَيْضٌ, jaje
 بَيْطَرَةٌ - بَيْطَرَ životinje liječiti,
 veterinarstvo
 بَيْعٌ - بَاعَ prodati
 بَيْنٌ među
 بَيْنَ أَيْدِي, بَيْنَ يَدَيْ pred
 بَيْنٌ - بَانَ rastati se
 بَيِّنٌ jasan
 بَيِّنَةٌ, pl. بَيِّنَاتٌ, dokaz
 بَيْنَمَا - بَيْنَا dok
 بَيْتٌ, s. بُيُوتٌ, sobe; kuće;

ت

ت

- تَ tako mi (uz riječ اللهُ)
 تَا ova
 تَابَ تَوْبَةً pokajati se
 تَاكَ ta
 تَاَلَلَهُ Tako mi Boga!
 تَاَمَرُ تَاَمَرَ urotiti se protiv nekoga
 تَاَجُ, pl. تَيَجَانُ, kruna
 تَاَجِرُ, pl. تُجَارُ, trgovac
 تَاَرِيخُ, pl. تَوَارِيخُ, era; istorija
 تَاَرِيخُ الْآدَابِ istorija književnosti
 تَاَسِعُ, تَاَسِعُ deveti
 تَاَسِعَ عَشَرَ devetnaesti
 تَامُ potpuno
 تَاَمِرُ koji ima datula
 تَاَثَّرَ (فِي) - تَاَثِيرُ djelovati
 تَاَخَّرَ - تَاَخِيرُ odgoditi
 تَاَدَّبَ (مَعَ) - تَاَدُّبُ pristojno se držati
 تَاَدَّبُ izobrazba, uljudnost prema nekome
 تَاَدَّبَ - تَاَدِّبُ uzgajati
 تَاَدَّى - تَاَدِيَّةُ predati, izručiti; dovesti
 تَاَذَّنَ - تَاَذِينَ oglasiti; proučiti ezan

تَبَعَ

- تَأَسَّسَ - تَأْسِيسُ osnovati, utemeljiti
 تَأَكَّدَ - تَأَكُّدُ pojačati
 تَأَلَّمَ (مِنْ) - تَأَلَّمُ mučiti se, osjećati bol
 تَأَلَّفَ - تَأْلِيفُ sastaviti, napisati
 تَأَمَّرَ - تَأْمُرُ savjetovati se
 تَأَمَّلَ - تَأْمُلُ promisliti, promatrati
 تَأَمَّرَ - تَأْمِيرُ postaviti za-povjednikom, postaviti poglavara
 تَأَمَّنَ - تَأْمِينُ govoriti آمين (Uslišaj!); osigurati
 تَأَنَّى - تَأَنُّو raditi polagano i promišljeno
 تَأَوَّلَ - تَأْوِيلُ tumačiti
 تَبَّ - تَبَّ propasti, upropastiti
 تَبَّاهُ Propao! Proklet bio!
 تَبَادَّرَ - تَبَادُّرُ natjecati se
 تَبَاعَدَ - تَبَاعُدُ udaljiti se
 تَبَاغَضَ - تَبَاغُضُ mrziti jedan drugoga
 تَبَدَّلَ - تَبَدُّلُ mijenjati se
 تَبَرَّأَ - تَبَرُّؤُ proglašiti nevinim
 تَبَعَ - تَبَعُ slijediti
 تَبَعَ, pl. أَتْبَاعُ, pristaša

تَبْلِغٌ

- تَبْلِغٌ - بَلَّغَ priopćiti, javiti
 تَبِنٌ, s. تَبْنَةٌ, slama
 تَبَنٌ - تَبَّنَى posiniti
 تَبْنَةٌ, zb. im. تَبْنٌ, slamka
 تَبْيِضٌ - بَيَّضَ učiniti svijetlim
 تَبْيِينٌ - بَيَّنَّ objasniti, razjasniti, protumačiti
 تَتِمُّمٌ - تَمَّمَ dovršiti, svršiti
 تَنِيمٌ - تَيَّمَ zarobiti
 تَثَاوُلٌ - إِثَاوَلَ oklijevati
 تَجَّارٌ, s. تَاجِرٌ, trgovci
 تَجْدِيدٌ - جَدَّدَ obnoviti, popraviti
 تَجَرُّبَةٌ - جَرَّبَ kušati
 تَجْصِصٌ - جَصَّصَ olijepiti, okrečiti
 تَجَلَّى - تَجَلَّى pokazati se
 تَجَلَّبَبٌ - تَجَلَّبَبَ ogrnuti se ogrtačem
 تَجْلِيَةٌ - جَلَّى ugladiti, izbrisati mrlje
 تَجْوَرُّبٌ - تَجْوَرَّبَ obući čarape
 تَحَاسُدٌ - تَحَاسَدَ zavidjeti jedan drugom
 تَحْبِيزٌ - حَبَّزَ odobravati
 تَحْتٌ pod
 تَحَدَّى - تَحَدَّى natjecati se, takmičiti se

تَخْفِيفٌ

- تَحَدَّثَ - تَحَدَّثَ govoriti, pričati
 تَحْدِيثٌ - حَدَّثَ pričati, kazivati
 تَحْدِيدٌ - حَدَّدَ ograničiti, odrediti
 تَحْذِيرٌ - حَذَّرَ opomenuti, upozoriti
 تَحْرِيرٌ - حَرَّرَ pisati, osloboditi
 تَحْرِيرِيٌّ pismen
 تَحْرِيفٌ - حَرَّفَ izmijeniti, iskriviti
 تَحْرِيكٌ - حَرَّكَ pokrenuti, maknuti
 تَحْرِيمٌ - حَرَّمَ (على) sačuvati
 تَحْصِيلٌ - حَصَّلَ sticati
 تَحْصِينٌ - حَصَّنَ učvrstiti
 تَحْضِيزٌ - حَضَّضَ poticati
 تَحْطِمْ - حَطَّمَ zdrobiti, zgnječiti
 تَحَقُّقٌ - تَحَقَّقَ ustanoviti (se)
 تَحْقِيقٌ - حَقَّقَ ustanoviti
 تَحْلِيفٌ - حَلَفَ zaklinjati, tražiti da se zakune
 تَحْوِيلٌ - حَوَّلَ premjestiti (se); okrenuti
 تَخْرُجٌ - تَخَرَّجَ svršiti nauke, absolvirati
 تَخْطِئَةٌ - خَطَأَ osuditi, pripisati nekome grešku
 تَخْطِيفٌ - خَطَفَ zgrabiti
 تَخْفِيفٌ - خَفَّفَ (عن) olakšati

تَخَلَّى

- تَخَلَّى - تَخَلَّى (عن) proći se, okaniti se
 تَخَلَّصَ - تَخَلَّصَ spasiti se
 تَخَلَّلَ - تَخَلَّلَ (ب) nešto staviti između nečega
 تَخْلِيَةً - خَلَّى (عن) pustiti
 تَخْلِيصٌ - خَلَّصَ spasiti
 تَخْلِيفٌ - خَلَّفَ ostaviti iza sebe
 تَخْيِيرٌ - تَخَيَّرَ izabrati
 تَخْيِيرٌ - خَبَّرَ dati nekome da bira
 تَخْيِيلٌ - خَيَّلَ (إِلَى) činiti se, pričinjati se
 تَدَابُرٌ - تَدَابَرَ raditi jedan protiv drugoga; ne slagati se, razmimoilaziti se
 تَدَايُنٌ - تَدَايَنَ zaduživati se međusobno
 تَدَبُّرٌ - تَدَبَّرَ razmišljati
 تَذْيِيرٌ - ذَبَّرَ snovati, rasporediti, prirediti, iznaći
 تَذْيِيرٌ - raspored
 تَذْثُرٌ - إِذْثَرَ zamotati se
 تَذْخِرُجٌ - تَذْخَرَجَ valjati se
 تَذْرِيسٌ - دَرَّسَ predavati
 تَذْوِينٌ - دَوَّنَ sabrati
 تَذْيِيجٌ - ذَبَّجَ klati; poklati
 تَذْكُرٌ - تَذَكَّرَ sjetiti se

تُسَاعَ

- تُسَاعَ , pl. أَثَرِيَّةٌ , zemlja
 تَرَاخَى - تَرَاخَى udaljiti se, izostati
 تَرَاضَى - تَرَاضَى međusobno se zadovoljiti
 تَرَكَ Ostavi!
 تَرْتِيبٌ - رَتَّبَ rasporediti;
 تَرْتِيبٌ raspored
 تَرْجُمَانٌ tumač
 تَرْجَمَةٌ - تَرْجَمَ prevesti
 تَرْحِيبٌ - رَحَّبَ pozdraviti sa »merhaba« t. j. nek ti je udobno
 تَرْصِيعٌ - رَصَّعَ ukrasiti
 تَرْغِيبٌ - رَغَّبَ hrabriti, poticati
 تَرَكَ - تَرَكَ ostaviti; propustiti
 تَرْكِيبٌ - رَكَّبَ sastaviti, složiti
 تَرْهَوُكُ - تَرْهَوَّكَ ponosno ići
 تَرْكِينَةٌ - زَكَّى očistiti
 تَرْوُجٌ - تَرْوَّجَ uzeti za ženu, oženiti se, vjenčati
 تَرْوِيجٌ - زَوَّجَ oženiti
 تَرْيِّنٌ - تَرَّيَّنَ gizdati se
 تَرْيِينٌ - زَيَّنَ okititi, nagizdati
 تَسَاوُلٌ - تَسَاءَلَ raspitivati se
 تَسَابُقٌ - تَسَابَقَ natjecati se u trčanju
 تُسَاعَ po devet

تَسْبِيحٌ

- تَسْبِيحٌ - سَبَّحَ slaviti (Boga)
 تَسْخِيَةٌ - سَخَى napraviti da-
 režljivim
 تِسْعٌ, pl. أَتْسَاعٌ, devetina
 تِسْعٌ devet za ž. r.
 تِسْعَةٌ devet za m. r.
 تِسْعَ عَشْرَةَ devetnaest za ž. r.
 تِسْعَةَ عَشَرَ devetnaest za m. r.
 تِسْعُمِائَةٍ devet stotina
 تِسْعُونَ devedeset
 تَسْفِيَةٌ - سَفَى osuditi, smatrati
 glupim
 تَسْقِيفٌ - سَقَفٌ natkriti
 تَسْكِيَةٌ - سَكَتٌ umiriti, ušutkati
 تَسْلُقُ - تَسْلَقُ leći nauznak
 تَسْلِيْطٌ - سَلَطَ napustiti, ovlastiti
 تَسْلِيْمٌ - سَلَّمَ reći na kraju
 klanjanja:
 اَلْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ
 تَسْلِيْمٌ - سَلَّمَ (إِلَى) predati
 - سَلَّمَ (عَلَى) pozdraviti
 تَسْلِيَةٌ - سَلَّى tješiti
 تَسْمِيَةٌ - سَمَى nadjeti ime,
 imenovati, nazvati
 تَسْمِيْعٌ - سَمِعَ kazivati, pre-
 davati
 تَسْمِيْنٌ - سَمَّنَ ugojiti, utoviti
 تَسْوِيْدٌ - سَوَدَّ ocrniti, pocrniti

تَصْلِيْبٌ

- تَسْيِرٌ - سَيَّرَ poslati
 تَشَاوُمٌ - تَشَاءَمَ zlo slutiti
 تَشَاجُرٌ - تَشَاجَرَ svadati se,
 čerupati se
 تَشَارُكٌ - تَشَارَكَ združiti se,
 udružiti se
 تَشَاوُرٌ - تَشَاوَرَ dogovoriti se
 تَشْتِيْتُ - تَشَّتَ raspršiti, rasuti
 تَشَجُّعٌ - تَشَجَّعَ junačiti se
 تَشَدُّقٌ - تَشَدَّقَ mnogo govo-
 riti, prenemagati se
 تَشْدِيْدٌ - تَشَدَّدَ pojačati, podvo-
 stručiti
 تَشْرِيفٌ - شَرَّفَ počastiti
 تَشَيْطَانٌ - تَشَيْطَنَ postati kao
 vrag
 تَشْيِبٌ - شَيْبَ ostariti, obije-
 liti nekoga
 تَشْيِيْدٌ - شَيْدَ sagraditi,
 učvrstiti, oblijepiti
 تَصَارُعٌ - تَصَارَعَ hrvati se
 تَصَالِحٌ - تَصَالَحَ izmiriti se
 تَصَانِيْفٌ, s. تَصْنِيْفٌ djela (pisana)
 تَصَدَّى - تَصَدَّى istupiti,
 istaknuti se
 تَصَدِّقٌ - تَصَدَّقَ vjerovati,
 potvrditi
 تَصْعِيْدٌ - صَعَّدَ dignuti (pogled)
 gledati na čovjeka
 تَصْفِيْحٌ - صَفَحَ obložiti
 تَصْلِيْبٌ - صَلَّبَ objesiti, razapeti

تَصْلِيَةٌ

- تَصْلِيَةٌ - صَلَّى klanjati; zaželjati Božju milost Njegovu Poslaniku
- تَصْمِيمٌ - صَمَّمَ odlučiti
- تَصْنِيفٌ - صَنَّفَ sastaviti, pisati djelo
- تَصْنِيفٌ, pl. تَصَانِيفٌ, djelo (pisano)
- تَصْوِيبٌ - صَوَّبَ spustiti, obrati (pogled), gledati niz čovjeka
- تَصْوِيرٌ - صَوَّرَ slikati
- تَصِيدٌ - صَيَّدَ uloviti
- تَضْرِيبٌ - ضَرَبَ mnogo tući
- تَضَمَّنَ - تَضَمَّنَ zauzimati
- تَضْيِيعٌ - ضَيَّعَ izgubiti, potrošiti, propustiti
- تَطَرُّفٌ (إِلَى) تَطَرَّفَ doći, doprijeti
- تَطَفُّلٌ - تَطَفَّلَ nametati se, ići nepozvan na gozbu
- تَطَوُّعٌ - طَوَّعَ činiti nešto dobrovoljno
- تَطَوُّفٌ - طَوَّفَ obilaziti
- تَطَهَّرَ - طَهَّرَ očistiti se
- تَطْهِيرٌ - طَهَّرَ očistiti
- تَظَاهَرٌ - ظَاهَرَ pokazivati se, potpomagati se
- تَعَاطَى - تَعَاطَى dokučiti, izvršiti, baviti se nečim
- تَعَالَى Dodi!

تَعْلِيمٌ

- تَعَالَى - تَعَالَى biti visok
- تَعَالَى Uzvišeni, Previšnji
- تَعَامَى - تَعَامَى praviti se slijepim
- تَعَاوَنَ - تَعَاوَنَ potpomagati se
- تَعَبٌ, pl. أَتْعَابٌ, trud, umor
- تَعَبِيرٌ - عَبَّرَ izraziti, iskazati
- تَعَثَّرَ - تَعَثَّرَ posrnuti, spotaknuti se
- تَعَجَّبَ - تَعَجَّبَ čuditi se
- تَعْجَلَ - عَجَلَ hitjeti s nečim
- تَعَدَّى - تَعَدَّى prestupiti; činiti nasilje; biti prelazan (glagol)
- تَعَذَّبَ - عَذَّبَ kazniti, mučiti
- تَعْرِيفٌ, pl. تَعْرِيفَاتٌ, definicija
- تَعْسِيرٌ - عَسَّرَ otešćati
- تَعْسِيلٌ - عَسَّلَ spravljati med
- تَعْظِيمٌ - عَظَّمَ poštovati, veličati
- تَعَفُّفٌ čednost, poštenje
- تَعَلَّقَ - تَعَلَّقَ objesiti se
- تَعَلَّمَ - تَعَلَّمَ poučavati se, učiti
- تَعَلَّمَ Znaj! Uči!
- تَعْلِيقٌ - عَلَّقَ objesiti
- تَعْلِيمٌ - عَلَّمَ poučavati

تَعَمَّدُ

- تَعَمَّدُ - تَعَمَّدُ namjeravati, htjeti
 تَعَمِيَّةُ - عَمَى oslijepiti nekoga
 تَعَوَّضُ - تَعَوَّضُ zamijeniti, naknaditi
 تَعْوِيضُ - عَوَّضُ naknaditi
 تَغَاوُلُ - تَغَاوُلُ praviti se nevješt
 تَغْطِيَّةُ - عَطَى pokriti
 تَغْلِيْقُ - غَلَقُ pozatvarati
 تَغْيَرُ - تَغْيَرُ mijenjati se
 تَغْيَرُ مِنْ غَيْرِ تَغْيَرٍ bez promjene
 تَغْيِبُ - غَيْبُ udaljiti, odstraniti
 تَغْيِرُ - غَيْرُ mijenjati
 تُفَاحُ - تَفَاحَةُ, s. jabuke
 تُفَاحُ, pl. تَفَاحِيحُ, jabuka
 تُفَاحُ, s. تَفَاحَةُ, jabuke
 تَفَانٍ - تَفَانٍ zatirati se, gložiti se
 تَفَاهُمُ - تَفَاهُمُ sporazumjeti se
 تَفْتِيْشُ - فَتَشُ istraživati, pretražiti, prekopati
 تَفْجِيعُ - فَجَعُ ucvijeliti
 تَفْرَعُ - تَفْرَعُ granati se
 تَفْرِيجُ - فَرَحُ obradovati
 تَفَرُّقُ - تَفَرَّقُ razići se, raspršiti se
 تَفْرِيقُ - فَرَّقُ rastavljati

تَقَفَّ

- تَقَضَّلُ - تَقَضَّلُ izvoljeti
 تَقْضِيلُ - فَضَّلُ odlikovati, pretpostaviti, promaknuti
 تَقَدُّ - تَقَدُّ ispitivati, pregledati
 تَفَكَّرُ - تَفَكَّرُ razmišljati
 تَفَكِيرُ - فَكَّرُ promisliti
 تَفَلْسُفُ - تَفَلْسَفُ praviti se filozofom
 تَفْوِيْضُ - فَوَّضُ prepustiti
 تَفْهِيْقُ - تَفْهِيْقُ oholiti se; mnogo govoriti
 تَقَابُلُ - تَقَابُلُ susretati se
 تَقَاةُ (od وَقَى) čuvanje, pobožnost
 تَقَاتُلُ - تَقَاتُلُ boriti se međusobno, potući se, zaratovati
 تَقَارُبُ - تَقَارَبُ biti u blizu
 تَقْبِيْحُ - قَبَحُ učiniti ružnim, osramotiti
 تَقَدُّمُ - تَقَدَّمَ pristupiti; napredovati; prethoditi nečemu; prednost
 تَقْدِيرُ - قَدَّرُ odredivati, cijeniti
 تَقْدِيْمُ - قَدَّمَ ponuditi, staviti pred nekoga, dovesti
 تَقْرِيرُ - قَرَّرُ učvrstiti, potvrditi
 تَقْطِيعُ - قَطَعَ isjeći; skandirati
 تَقْفٍ - تَقْنَى slijediti po tragu

تَقَاوُلٌ

- تَقَاوُلٌ - تَقَاوَلَ pregovarati
 تَقَهَّقَرُ - تَقَهَّقَرَ povratiti se
 natrag
 تَقُولُ - تَقَوَّلَ reći na nekoga
 nešto
 تَقْوَى čuvanje, pobožnost,
 bogobožnost
 تَقْوِيلٌ - تَقَوَّلَ prisiliti da rekne
 تَقِيٌ, pl. أَتْقِيَاءُ bogobožan,
 pobožan
 تَكَاثَبٌ - تَكَاثَبَ dopisivati se
 تَكَاَلَمٌ - تَكَاَلَمَ međusobno se
 razgovarati
 تَكَبَّرَ - تَكَبَّرَ oholiti se
 تَكْبِيرٌ - تَكْبَرُ reći: اللهُ أَكْبَرُ
 (Bog je najveći)
 تَكْتِيبٌ - تَكْتَبُ poučavati ne-
 koga pisati
 تَكْثِيرٌ mnoštvo
 تَكْذِيبٌ - تَكْذِبُ smatrati laž-
 nim, ne vjerovati;
 demantovati
 تَكَرَّرَ - تَكَرَّرَ ponoviti
 تَكَرُّمٌ plemenitost
 تَكْرِيمٌ - تَكْرِمُ počastiti,
 odlikovati
 تَكْسِيرٌ - تَكْسَرُ porazbijati
 تَكَلَّمَ - تَكَلَّمَ govoriti
 تَكَلِيمٌ - تَكَلَّمَ govoriti,
 razgovarati

تَغْزِيقٌ

- تَكَنَّى - تَكَنَّى uzeti sebi
 primenak
 تَلٌ, pl. تُلُولٌ, brežuljak
 تَلَا - تَلَا čitati
 تَلَّأَلَا - تَلَّأَلَا blistati se,
 preljevati se
 تَلَّقَى - تَلَّقَى sresti, dočeka-
 ti, primiti
 تَلَقَّاءٌ prema
 تَلَقَّبَ - تَلَقَّبَ prozvati
 تَلَكَّ onā
 تَلَوَّنَ - تَلَوَّنَ obojiti
 تَلَيَّنَ - تَلَيَّنَ napraviti blagim
 تَلَارَضَ - تَلَارَضَ praviti se
 bolestan
 تَلَاوَتَ - تَلَاوَتَ praviti se
 mrtvim
 تَلَادَ - تَلَادَ rastezati se
 تَلَتَعَ - تَلَتَعَ uživati
 تَمَثَّلَ - تَمَثَّلَ predstaviti,
 prikazati
 تَمَدَّدَ - تَمَدَّدَ pružiti se
 تَمَدَّدَ - تَمَدَّدَ pružiti
 تَمَرٌ zb. im. s. تَمَرَةٌ, datule
 تَمَرَةٌ zb. im. تَمَرٌ, datula
 تَمَرَّدَ - تَمَرَّدَ biti objestan
 تَمَرَّغَ - تَمَرَّغَ trti lice o zemlju
 تَمَزَّقَ - تَمَزَّقَ istrinati

تَمَسَّكَ

- تَمَسَّكَ - držati se nečega
 تَمَلَّقَ - laskati
 تَمَنَّى - željeti
 تَمَيَّزَ - razlikovati; smisliti
 تَمَثَّرَ - prosipati se
 تَمَاجَى - sašaptavati se
 تَمَاجَشَ - nadmetati se u kupoprodaji
 تَمَارَعَ - svađati se, prepirati se
 تَمَاصَرَ - potpomagati se
 تَمَافَسَ (فِي) - natjecati se
 تَمَاوَمَ - praviti se da spava
 تَمَبَّوْهُ - praviti se Božjim poslanikom
 تَمَبَّيْهُ - upozoriti (على)
 تَمَجَّيْهُ - spasiti, izbaviti
 تَمَجَّدَ - ukrasiti
 تَمَحَّى (عَنْ) - kloniti se nečega, povući se
 تَمَرَّلَ - silaziti
 تَمَرَّلَ - postaviti; spustiti; objaviti
 تَمَصَّرَ - pokrstiti se
 تَمَصَّفَ - raspoloviti
 تَمَضَّدَ - naslagati

تَوَصَّلَ

- تَنْظِمَ - srediti, rasporediti
 تَنْفُسَ - uzdahnuti
 تَنْفِذَ - provesti
 تَنْقَبَ - istražiti, ispitati
 تَوَاتَرَ - prenošenje vijesti preko velikog broja ljudi
 تَوَاصَلَ - spojiti se
 تَوَاضَعَ - biti čedan, skroman
 تَوَاعَدَ - ugovoriti, sporazumjeti se
 تَوَالَى - slijediti, jedan za drugim dolaziti
 تَوَابَ - pokajati se
 تَوَجَّهَ (إِلَى) - upraviti; krenuti
 تَوَجَّهَ (إِلَى) - upraviti, poslati
 تَوَسَّطَ - nalaziti se u sredini; posredovati
 تَوَسَّعَ - širiti se
 تَوَسَّعَ - proširiti
 تَوَسَّعَ - proširiti
 تَوَشَّحَ - obući, ogrnuti se
 تَوَصَّلَ - uvlačiti se nekome; doći do nečega, postići
 تَوَصَّلَ - dobro spojiti

تَوْصِيَةٌ

- تَوْصِيَةٌ - وَصَّى preporučiti;
oporučiti
- تَوَضُّعٌ - تَوَضَّعَ umiti se, uzeti
abdest
- تَوَضُّعٌ vjersko čišćenje
- تَوَفَّرَ - تَوَفَّرَ biti obilno
- تَوَفَّى preminuo je
- تَوَفَّرَ - وَفَّرَ umnožiti; uštediti
- تَوَفَّقَ - وَفَّقَ uputiti, omogu-
ćiti da uspije
- تَوَقَّرَ - وَقَّرَ poštovati
- تَوَكَّلَ - تَوَكَّلَ osloniti se
- تَوَكَّلَ - وَكَّلَ (بِ) postaviti ne-
koga za nešto, povjeriti
- تَوَلَّى - تَوَلَّى upravljati, vršiti

تَغَرُّ

- تَوَلَّى - وَكَّلَ okrenuti se,
okrenuti leđa, otići; po-
staviti nekoga za nešto
- تَوَلَّى ova
- تَهَدَّمَ - تَهَدَّمَ srušiti se
- تَهَدَّدَ - تَهَدَّدَ prijetiti
- تَهَشَّمَ - تَهَشَّمَ smrskati, zdrobiti
- تَهَوَّدَ - تَهَوَّدَ požidovati se
- تَهَيَّأَ ova
- تَهَيَّأَ - تَهَيَّأَ pripremiti
- تَهَيَّأَ ova
- تَهَيَّأَ - تَهَيَّأَ, s. تَهَيَّأَ, krune
- تَهَيَّأَ - تَهَيَّأَ, pl. تَهَيَّأَ, jarac
- تَهَيَّأَ - تَهَيَّأَ olakšati

ث

- ثَابِتٌ stalan
- ثَالِثٌ, ثَالِثٌ treći
- ثَالِثَ عَشَرَ trinaesti
- ثَامِنٌ osmi
- ثَامِنَ عَشَرَ osamnaesti
- ثَانِيٌ drugi
- ثَانِيَ عَشَرَ dvanaesti
- ثَوَانِي, ثَوَانِي, pl. ثَوَانِي, sekunda
- ثَوَانِي osveta
- ثَبَتَ - ثَبَتَ biti,
postojati; biti dokazan

- ثَبَتَ (على) biti stalan na nečem
- ثُبُورٌ propast
- ثَرَاءٌ bogatstvo
- ثَرْتَارُونَ, pl. ثَرْتَارُونَ, brbljavac
- ثَرَى zemlja
- ثُعْبَانٌ, s. ثُعْبَانٌ, zmijsa
- ثُعْلَبٌ, s. ثُعْلَبٌ, lisice
- ثُعْبَانٌ, pl. ثُعْبَانٌ, zmijsa
- ثُعْلَبٌ, pl. ثُعْلَبٌ, lisica
- ثَغُورٌ, pl. ثَغُورٌ, granica; pogra-
nična tvrđava; klanac

ثِقَاتٌ

ثِقَاتٌ, s. ثِقَةٌ, vjerni, povjerljivi, pouzdani

ثِقَةً - وَثِقَ (يُ) pouzdati se

ثِقَةً, pl. ثِقَاتٌ, vjerodostojan, pouzdan

ثِقْلٌ ثَقُلَ (عَلَى) dodijati, biti teško

ثِقْلٌ težina

ثَقِيلٌ težak, teško

تَكَلَّفَكَ أُمُّكَ Izgubila te majka, t. j. ne bilo te!

ثُلُثٌ, pl. أَثْلَاثٌ, trećina

ثَلَاثٌ po tri

ثَلَاثٌ, ثَلَاثَةٌ tri

ثَلَاثَ عَشْرَةَ, ثَلَاثَةُ عَشَرَ trinaest

ثَلَاثُمِائَةٍ tri stotine

ثَلَاثَةُ آلَافٍ tri milijuna

ثَلَاثُونَ trideset

ثُلُوجٌ, pl. ثُلُوجٌ, zb. im., snijeg

ثُمَّ tu, tamo

ثُمَّ zatim

جَامِعٌ

جَمَرٌ, s. جَمَرٌ, plodovi

ثَمَانِيَةٌ, ثَمَانٍ osam

ثَمَانٍ po osam

ثَمَانِيَةُ عَشْرَةٍ } osamnaest
ثَمَانِيَةُ عَشَرَ }

ثَمَانٍ وَعِشْرُونَ } dvadeset i osam
ثَمَانِيَةُ وَعِشْرُونَ }

ثَمَانُونَ osamdeset

أَثْمَانٌ, pl. ثَمَنٌ, protuvrijednost

أَثْمَانٌ, pl. ثَمَنٌ, osmina

ثَمَانٌ, pl. ثَمِينٌ, skupocjen

ثَنَاءٌ hvala

ثَنَاءٌ po dva

ثِنْتَانٍ dvije

ثَنَى - ثَنَى saviti, previti

ثِيَابٌ, pl. أَثْوَابٌ, odjeća

ثِيرَانٌ, pl. ثَوْرٌ, vo, bik

ثَمُودُ arapsko pleme
Semud

ج

جَائِزٌ dozvoljen

جَائِعٌ, pl. جِيَاعٌ, gladan

جَارٌ, pl. جِيرَانٌ, susjed

جَارِحَةٌ, pl. جَوَارِحٌ, ud, dio tijela

جَارِيَةٌ, pl. جَارِيَاتٌ, tekuća; djevojka; robinja

جَاعِلٌ, pl. جَاعِلُونَ, koji čini, stvoritelj

جَالِسٌ sjedeći

جَوَامِعٌ, pl. جَامِعٌ, džamija

جَامِعَةٌ

- جَامِعَةٌ, pl. جَامِعَاتٌ, univerza
 جَانِبٌ, pl. جَوَانِبُ strana, kraj
 جَاهٌ čast
 جَاهِلٌ, pl. جُهَالٌ, neznalica
 جُبٌ, pl. أَجْيَابٌ, duboka jama, bunar
 جُبَّةٌ prostrana haljina koja se na odijelo oblači, džuba
 جُبْنَةٌ zb. im. جُبْنٌ, sir
 جِبَارٌ, pl. جِبَابِرَةٌ, silnik; Silni (Bog)
 جِبَالٌ, s. جَبَلٌ, brda, planine
 جِيَانٌ strašiv
 جِبَلٌ, pl. جِبَالٌ, brdo, planina
 جِبْهَةٌ, pl. جِبَاهٌ, lice
 جُبَيْلٌ, pl. جُبَيْلَاتٌ, brdašsce, brdeljak
 جُثَّةٌ, pl. جُثَثٌ, tijelo
 جَحَشٌ, pl. جَحَاشٌ, magare
 جَعْدٌ, pl. جَعْدٌ, nijekati, poricati
 جَدٌ, pl. أَجْدَادٌ, djed
 جَدُّ, pl. جَدُّ, truditi se, nastojati
 جَدٌّ marljivost
 جَدًّا jako
 جِدَارٌ, pl. جُدُرٌ, zid
 جُدْرَانٌ, s. جُدُرٌ, zidovi

جَزَى

- جُدُودٌ, pl. جَدٌّ, djedovi, preci
 جَذْوَى korist
 جَذَى, pl. أَجْدٍ, jare
 جَدِيدٌ, pl. جُدُدٌ, nov
 جَذَبَ - جَذَبَ tegliti, privlačiti
 جِذْعٌ, pl. جُذُوعٌ, deblo
 جِذْعٌ, s. جِذْعٌ, debla
 جَرَّ - جَرَّ tegliti, vući
 جَرٌّ genitiv
 جَرَادٌ zb. im. جَرَادٌ, skakavac
 جِرَاحَاتٌ, pl. جِرَاحَةٌ, rana
 جُرْأَةٌ smjelost, odvažnost
 جَرَّةٌ, pl. جَرَّارٌ, zemljani sud za vodu, lonac
 جَرَحَ - جَرَحَ raniti
 جُرُوحٌ, pl. جُرْحٌ, rana
 جُرْزَةٌ, pl. جُرَزٌ, breme
 جَرَى - جَرَى teći, trčati, ići, događati se
 جَرِيحٌ, pl. جَرَحَى, ranjen
 جَرِيدَةٌ, s. جَرِيدَةٌ, grane od palme
 جَرِيدَةٌ zb. im., pl. جَرَائِدٌ, novina
 جَزَى - جَزَى platiti, nagraditi
 جَزَى (عن) naknaditi
 الْجَزَائِرُ Alžir

جَزَارٌ

جَزَارٌ mesar

جُزْءٌ, pl. أَجْزَاءٌ, dio

جَزْرٌ osjeka

جَزْمٌ skraćeni način
imperfektaجَزِيرَةٌ, pl. جَزَائِرٌ, ostrvo;
poluostrvoجَسَّ جَسَّ جَسَّ ispitivati, pipati
(bilo)

جَسَدٌ, pl. أَجْسَادٌ, tijelo

جَسَارَةٌ جَسَرَ جَسَرَ usuditi se

جِسْمٌ, pl. أَجْسَامٌ, tijelo

جَسُورٌ smion, srčan

جَصْقِيٌ što je s krečom zidano

جَعَلَ جَعَلَ جَعَلَ učiniti; početi

جَفَاءٌ napuštanje, ostavljanje

جَفْنَةٌ, pl. جَفَنٌ, čanak; velika
ratna lađa

جَلَبَ جَلَبَ - جَلَبَ dovesti privući

جَلَبَةٌ جَلَبَ - جَلَبَ obući ogrtač

جَلَادٌ, pl. جُلَادٌ, krvnik, džellat

جُلَاسٌ, s. جَلِيسٌ, društvo

جَلَالَةٌ veličina, veličanstvo

جَلْدٌ, pl. أَجْلَادٌ, jak, snažan

جِلْدٌ, pl. جُلُودٌ, koža

جُلُوسٌ - جَلَسَ sjesti, sjediti

جَلِيدٌ led

جَلِيسٌ, pl. جُلَسَاءٌ, drug

جُنْدٌ

جَمٌّ mnoštvo

جَمَادٌ, pl. جَمَادَاتٌ, anorgansko
bićeجَمَادَى الْأُولَى džumadel-ûla (5 mje-
sec u mjesečnoj go-
dini)جَمَادَى الْآخِرَةِ džumadel-ahire (6
mjesec u mjesečnoj
godini)

جَمَاعَةٌ skupina

جَمَاعَةٌ skupno, zajednički

جَمَالٌ ljepota

جَمَعَ - جَمَعَ sakupljati

جَمْعٌ, pl. جُمُوعٌ, skupina,
množina

جُمُعَةٌ, pl. جُمُعٌ, džuma; sedmica

جَمَلٌ, pl. جَمَالٌ, muška deva

جُمْلَةٌ, pl. جُمْلٌ, skup, nekoli-
cina; sve; rečenica

جَمِيعٌ svi, sve, skupa

جَمِيلٌ lijep

جَنَّ جَنَّ جَنَّ pokriti;
smrknuti se

جَنَاحٌ, pl. أَجْنَحَةٌ, krilo

جَنَازَةٌ, pl. جَنَائِزٌ, mrtvac

جَنَى جَنَى - جَنَى zgriješiti

جُنُبٌ nečist

جَنَّةٌ, pl. جَنَّاتٌ, bašča; raj

جُنُودٌ, pl. جُنُودٌ, vojska

جُنْدِيٌّ

- جُنْدِيٌّ, zb. im. جُنْدٌ, vojnik
 جِنْسٌ, pl. أَجْنَاسٌ, rod, rasa
 جَنُوبِيٌّ južni
 جُنُودٌ, pl. جُنْدٌ, vojska
 جُنُونٌ جنٌ, يُجِنُّ, poludjeti
 جَنُوبِيُونَ Genovežani
 جَوٌّ, pl. أَجْوَاءٌ, zrak, atmosfera, nebeski prostor, vrijeme
 جَوَابٌ, pl. أَجْوِبَةٌ, odgovor
 جَوَادٌ konj plemenite pasmine; darežljiv
 جَوَارٌ susjedstvo
 جَوَانِبٌ, s. جَانِبٌ, strane
 جَوْبٌ جَابٌ, proputovati; izdubiti, isklesati
 جُودٌ darežljivost
 الْجُودَىٰ brdo kod Vanskog Jezera
 جَوْرٌ جَارٌ, činiti nepravdu
 جَوْرَبَةٌ - جَوْرَبٌ obući čarape
 جَوْعٌ جَاعٌ, ogladnjeti
 جُوعٌ glad
 جَوْفٌ, pl. أَجْوَافٌ, šupljina, unutra
 جَوْفِيٌّ nutarnji
 جَوْهَرَةٌ - جَوْهَرٌ okтити draguljima

جِيلٌ

- جَوْهَرَةٌ, pl. جَوَاهِرٌ, dragulj
 جَوَىٰ vatrena ljubav
 جِهَاتٌ, s. جِهَةٌ, strane
 جِهَادٌ - جَاهِدَ boriti se, ratovati
 جِهَارًا javno
 جِهَاتٌ, pl. جِهَةٌ, strana
 الْجِيْهَةُ الْمُوَازِيَةُ suprotna strana
 جَهْدٌ - جَهْدٌ truditi se
 جَهْدٌ, pl. جُهُودٌ, trud
 جَهْرٌ javnost
 جَهْلٌ - جَهْلٌ ne znati
 جَهْلٌ جِهَالَةٌ, neznanje
 جَهَنَّمَ pakao
 جَهُولٌ neznan, neznalica
 جَهِيرٌ, جَهِيرٌ krupna glasa
 جَيِّدٌ dobar
 جَيِّدًا dobro
 جَيْرٌ da (u odobravanju)
 جَاءَ - جَاءَ doći
 جَاءَ (ب) donijeti, dovesti
 الْجِيْزَةُ Džiza (ime mjesta kraj Kaira)
 جَيْشٌ zb. im., pl. جُيُوشٌ, vojska
 جِيلٌ, pl. أَجْيَالٌ, pokoljenje, potomstvo, generacija

ح

حَائِطٌ

حَائِطٌ, pl. حِيطَانٌ, zid, ograda

حَاتِمٌ Hatim (ime čovjeka)

حَاجَةٌ, pl. حَاجَاتٌ, potreba, nužda, nevolja

حَاجٌ, pl. حُجَّاجٌ hodočasnik, hadžija; hadžije (zb. im.)

الْحَادِي عَشَرَ jedanaesti

الْحَادِيَّةُ عَشْرَةٌ jedanaesta

الْحَادِي وَالْعِشْرُونَ dvadeset i prvi
حَارٌّ vruć

حَارِسٌ, pl. حُرَّاسٌ, čuvar

حَاسِدٌ, pl. حُسَّادٌ, zavidnik

حَاشَا osim

حَاضِرٌ, pl. حَاضِرُونَ prisutan

حَافِرٌ, pl. حَوَافِرُ, kopita

حَافِظٌ, pl. حُفَّاطٌ, koji nešto napamet nauči; čuvar

حَاكِمٌ, pl. حُكَّامٌ, sudac

حَالٌ, pl. أَحْوَالٌ, stanje

حَالَةٌ, pl. حَالَاتٌ, stanje

حَالِي sadanji, tekući

حَامِلٌ, pl. حَامِلَاتٌ, trudna žena

حُبٌّ ljubav

حَبَالٌ, s. حَبْلٌ, užeta

حَبِّذَا Dobar li je!

حَجَرٌ

حَبُورٌ, pl. حَبْرٌ, tinta

حَبَسَ - حَبَسَ zatvoriti; uva-
kufiti

الْحَبَشُ Abesinija

حَبِطَ - حَبِطَ propasti;
pokvariti se

أَحْبَلٌ, pl. حَبَالٌ, uže;
sveza

حَبْلُ الْمَوَدَّةِ veze ljubavi

حَبَالٌ, pl. حُبْلِيَّاتٌ, trudna
žena

أَحْبَاءٌ, pl. حَبِيبٌ, miljenik,
prijatelj

حَتُوفٌ, pl. حَتَفٌ, smrt

حَتَّى dok, do; čak

حَثَّ - حَثَّ hrabriti,
poticati

حَجَّ - حَجَّ hodočastiti

حَجَّ hodočašćenje

حَجَّاجٌ Hadždžadž (ime
čovjeka)

حَاجٌ, s. حُجَّاجٌ, hodočasnici

حَجَرٌ, s. حَجَرٌ, kamenje

حَجَارَةٌ, s. حَجَرٌ, kockasto kamenje

حُجَّةٌ, pl. حُجَجٌ, dokaz

حَجَّةُ الْوَدَاعِ oprosni hadž

أَحْجَارٌ, pl. حَجَرٌ, kamen

حَجْرٌ

- حَجْرٌ skrbništvo, zaštita
 حَجْرٌ prostor između Kabe i njenih temelja koje je postavio Ibrahim a. s.
 حَجْرَةٌ, pl. حُجُرٌ, حَجَرَاتٌ, soba
 حَجَلٌ حَجَلٌ ići svezanih nogu skakutajući
 حَجْمٌ, pl. حُجُومٌ, količina, veličina nekog tijela, zapremina
 حَدٌّ, pl. حُدُودٌ, granica; šer. kazna
 حَدَّادٌ, pl. حَدَّادُونَ, kovač
 حَدُودٌ, s. حَدٌّ, granice; šer. kazne
 حَدُورٌ strmac, strmen
 حَدِيثٌ, pl. أَحَادِيثٌ, govor, razgovor, izreka Božjeg poslanika, tradicija
 حَدِيدٌ željezo
 حِذَاءٌ prema
 حَذَرَ حَذَرَ čuvati se, biti oprezan
 حُرٌّ, pl. أَحْرَارٌ, slobodan
 حَرَاثَةٌ حَرَاثَةٌ orati, oranje
 حَرَارَةٌ toplina, vrućina, vatra
 حَرَسَ حَرَسَ čuvati
 حَرَامٌ zabranjeno, nedopušteno; svetinja
 حَرْبٌ, pl. حُرُوبٌ, rat
 حَرْثٌ korist; sticanje imetka

حُسْنٌ

- حَرَصَ حَرَصَ hlepiti
 حَرْفٌ, pl. حُرُوفٌ, أَحْرَفٌ, slovo; čestica
 حَرْفُ التَّوْدَاءِ čestica za dozivanje
 حَرَمَ حَرَمَ spriječiti, zabraniti, ne dati
 حَرَامٌ حَرَامٌ biti zabranjen, svet
 حَرِيرٌ svila
 حَرِيصٌ pohlepan
 حَزَامٌ, pl. حُزْمٌ, kolan
 حَزْمٌ odlučnost, pouzdanost, razboritost
 حُزْمَةٌ, pl. حُزْمٌ, breme
 حُزِنَ حُزِنَ biti tužan, žalostiti se
 حَزِنٌ zabrinut, tužan
 حُزْنٌ, pl. أَحْزَانٌ, tuga, žalost
 حِسٌّ osjećaj
 حَسَبَ حَسَبَ računati, misliti
 حِسَابٌ حِسَابٌ računati, brojiti
 حَسْبُ samo; dosta je
 حِسْبَةُ اللَّهِ u ime Boga t. j. besplatno
 حَسَدٌ zavist
 حُسْنٌ حُسْنٌ lijep biti
 حَسَنٌ, pl. حَسَانٌ, lijep
 حُسْنٌ, pl. مَحَاسِنٌ, ljepota

حُسْنُ الْأَدَبِ

حُسْنُ الْأَدَبِ lijep uzgoj (ljepota uzgoja)

حُسْنُ السَّيْرِ lijepo vladanje

حُسْنُ الْهَيْئَةِ lijep izgled, lijepa izgleda

حَسَنَةٌ, pl. حَسَنَاتٌ, dobro djelo

حَسَنٌ, الْحَسَنُ dobro djelo

حَسُودٌ, pl. حُسُودٌ, zavidnik

حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno

حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno

حَصَاةٌ, pl. حَصَبَاتٌ, piljak

حَصَادٌ — حَصْدٌ žeti

حِصَانٌ, pl. أَحْصِنَةٌ, konj plemenite rase

حَصْحَصَةٌ — حَصْحَصٌ ukazati se, pojaviti se

حِصْنٌ, pl. حُصُونٌ, tvrđava, grad

حُصُولٌ — حَصَلَ naći se

حَصِينٌ utvrđen

حُضُورٌ — حَضَرَ doći, prisustvovati

حَطٌّ — حَطَّ spustiti, pogeti

حَطَبٌ, pl. أَحْطَابٌ, drva za gorivo

حَاطِمٌ polukružni zid oko Hidžra sa sjeverozapadne strane Kabe

حَظٌّ, pl. حُظُوظٌ, dio

حَفٌّ — حَفَّ opkoliti, okružiti

حَلَفٌ

حَفَرَ — حَفَرَ kopati

حُفْرَةٌ, s. حَفْرٌ, rupe

حُفْرَةٌ, pl. حَفَرٌ, rupa, jama

حَفِظَ — حَفِظَ čuvati, napamet naučiti

حَقٌّ, pl. حُقُوقٌ, istina, pravo, dužnost

حَقٌّ — حَقَّ obistiniti se

حَقَرَ — حَقَرَ poniziti, omalovažiti

حَقْلٌ, pl. حُقُولٌ, njiva

حَقِيرٌ neznašan, omalovažen

حَقِيقَةٌ, pl. حَقَائِقٌ, istina, stvarnost, činjenica

حَقِيقَةً uistinu, stvarno

حَكَى — حَكَى pričati

حِكَايَةٌ, pl. حِكَايَاتٌ, priča

حُكْمٌ — حَكَمَ suditi

حِكْمَةٌ, s. حِكَمٌ, mudrosti, razlozi

حُكْمٌ, pl. أَحْكَامٌ, propis, odredba

حِكْمَةٌ, pl. حِكَمٌ, mudrost, razlog

حَكِيمٌ, pl. حُكَمَاءٌ, mudrac, mudar

حَلَالٌ dopušteno

حَلَّ — حَلَّ biti dopušteno

حَلَفٌ — حَلَفَ zakleti se

حَنَفٌ

- حَنَفٌ savez
 حُلُقٌ, pl. حُلُوقٌ, grlo
 حِلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, blagost, razum
 حُلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, san
 حُلُوٌ sladak
 حُلٌّ, pl. حُلُولٌ doći, nastupiti
 حَلِيَّةٌ, pl. حِلْيٌ nakit
 حَلِيفٌ, pl. حُلَفَاءٌ saveznik
 حِمَارٌ, pl. حُمُرٌ, magarac
 حِمَالٌ nosač
 حِمْلَقُ الْعَيْنِ, s. حِمَالِقُ, vjeda
 حِمَامَةٌ zb. im. حَمَامٌ, golub
 حَمٌ punac; svekar
 حَمَةٌ žaoka
 حَمْدٌ, pl. حَمْدَةٌ zahvaljivati, slaviti
 حَمْدٌ hvala, slava
 حَمْرٌ, s. أَحْمَرٌ, crveni
 حَمْزَةٌ Hamza (ime čovjeka)
 حَمَلَ - حَمْلٌ nositi
 حَمْلٌ, pl. أَحْمَالٌ teret, tovar
 حَمَالِقُ الْعَيْنِ, pl. حِمْلَقُ الْعَيْنِ, vjede
 حَمِيٌّ, pl. أَحْمَاءٌ, rođak, prijatelj
 حَمِيَّةٌ zagrijanost, privrženost
 حَنَابِلَةٌ, s. حَنْبَلِيٌّ, pristaše Ahmed ibni Hanbela
 حَنَانٌ samilost, milosrđe

جَلٌ

- حَنَابِيٌّ, s. حَنِيَّةٌ, svodovi
 حَنْبَلِيٌّ, pl. حَنَابِلَةٌ, pristaše Ahmed ibni Hanbela
 حَنِقَ - حَنِقٌ rasrditi se
 حَنِيَّةٌ, pl. حَنَابِيٌّ, svod
 حَنَّ - حَنٌّ čeznuti, jecati
 حَوَالِي oko
 حَوَى - حَوَايَةٌ sadržavati, zauzimati
 حَوَاضٌ, pl. حِيَاضٌ, čatrnja
 حَوْقَلَةٌ - حَوْقَلٌ iznemoći
 حَوْلٌ preinaka
 حَوْلٌ oko
 حَيَاةٌ život
 حَيَاتٌ, s. حَيَّةٌ, zmiје
 حَيٍّ Dodī!
 حَيٌّ, pl. أَحْيَاءٌ, živ
 حَيَّاتٌ, pl. حَيَّةٌ, zmiја
 حَيْثُ gdje, kako
 حَيْثُمَا gdje god
 حَارَ - حَيْرَةٌ oklijevati, lutati, zapanjiti se
 حَيْرَةٌ smetenost, izgubljenost
 حَائِطٌ, s. حِيطَانٌ, zidovi, ograde
 حَيْلٌ, s. حِيلَةٌ, varke, dovitljivosti, izlazi

حِيلَة

حِيلَة, pl. حِيَل, izlaz, do-
vitljivost, varka

حِين, pl. أَحْيَان, vrijeme

خَزَائِنُ

حِينَئِذٍ tada
حَيْنُوتَة - حَانَ približiti se
حَيَوَانَات, pl. حَيَوَان, životinja

خ

خَائِبٌ u nadi prevaren

خَائِن, pl. خَوْنَة, nevjeran,
izdajica

خَاتَم, pl. خَوَاتِم, prsten, pečat

خَادِم, pl. خَادِمُونَ, خُدَام, sluga

خَارِجٌ izvan, vanjski

خَاسِرٌ, pl. خَاسِرُونَ, propao,
izgubio

خَاشِعٌ, pl. خَاشِعُونَ, skrušen

خَاصٌ poseban, naročit

خَاصٌّ (ب) što nečem isključivo
pripada

خَاصَّةٌ, pl. خَوَاصُّ, odabranik,
doglavnik

خَال, pl. أَخْوَال, ujak

خَالٍ, pl. خَالُونَ, prazan

خَالِصٌ iskren, čist

خَالِقٌ stvoritelj

خَامِسٌ, pl. أَلْحَامِسُ, peti

أَلْحَامِسُ عَشَرَ petnaesti

خَبَرٌ, pl. أَخْبَار, vijest

خُبْزٌ hljeb

خَبَطَ - خَبَطَ jako udariti

خَبِيثٌ, pl. خَبِيثُونَ, rdav, gadan

خَجِلٌ - خَجَلٌ stidjeti se

خَدٌ, pl. خُدُودٌ obraz, lice

خُدَّام, s. خَادِمٌ, sluge

خَدَمَ خُدْمٌ služiti

خَدٌّ, s. خُدُودٌ, obrazi

خَذَلَ خَذَلٌ napustiti,
ostaviti nekoga na
cjedilu

خَرَبٌ - خَرَابٌ srušiti se

خَرِبٌ ruševina

خَرَجَ خُرُوجٌ izaći

خَرَجَ (إِلَى) doći nekome

خَرَجَ (عَلَى) ustati protiv nekoga

خَرَّ - خُرُودٌ pasti

خِرَافٌ, pl. خُرُوفٌ, janje

خَرَائِدٌ, pl. خَرِيدَة, nevina,
stidljiva djevojka

خَرَّ - خَرِيرٌ žuboriti, hrkati

خَزَائِنُ, pl. خِزَانَة, blagajna,
magaza

خَزِينَةٌ, s. خِزَانَة, blagajne,
riznice

خَزِينَةٌ

خَزِينَةٌ, pl. خَزَائِنُ, blagajna, riznica

خُسْرَانٌ خَسِرَ - خَسَارَةٌ, خسِرَانٌ, pretrpjeti štetu

خَشَبٌ, pl. أَخْشَابٌ, daska, drvo

خُشُوعٌ خَشَعَ - خُشُوعٌ, pokoriti se

خُشُوعٌ, poniznost, podložnost

خِصْبٌ, pl. أَخْصَابٌ, obilje, ugodnost

خِصْلَةٌ, pl. حِصَالٌ, svojstvo

خِصْمٌ, pl. خُصَمَاءُ, protivnik

خُضْرٌ, s. أَخْضَرٌ, خَضْرَاءُ, zeleni, zelene

خُضْرَاءُ, pl. خُضْرٌ, zelena

خُضُوعٌ خَضَعَ - خُضُوعٌ, pokoriti se

خَطٌّ - خَطٌّ, pisati

خَطٌّ, pl. خُطُوطٌ, pismo, rukopis

خُطَابَةٌ, govorništvo

خُطَّاطٌ, lijepopisac, kaligraf

خُطَّافٌ, pl. خَطَّاطِيْفٌ, lastavica

خُطَامٌ, pl. خُطْمٌ, povodac

خُطَايَا, pl. خُطْبَيَّةٌ, grijesi

خُطِيءَ - خُطِيءَ, griješiti, pogriješiti

خُطَأٌ, pl. أَخْطَاءٌ, pogreška

خُطْبَاءُ, s. خُطَيْبٌ, govornici

خُطْبَةٌ - خُطْبَةٌ, držati govor

خُلْطٌ

خُطْبَةٌ, pl. خُطَبٌ, govor

خُطَّةٌ, pl. خُطَطٌ, plan pravac; stvar

خَطَرٌ, pl. أَخْطَارٌ, opasnost

خَطَفَ - خَطَفَ, ugrabiti, zgrabiti

خَطَا - خَطُوْا, koračati

خُطْوَةٌ, pl. خُطَى, korak

خُطَى, pl. خُطُوْةٌ, koraci

خُطِيئَةٌ, pl. خُطَايَا, pogreška, grijeh

خُطَيْبٌ, pl. خُطْبَاءُ, govornik

خُفٌّ, pl. خِفَافٌ, obuća

خَفِيَ - خَفِيَ, biti sakriven, nejasan

خَفِضُ الْجَنَاحِ, blagost, prijaznost

خَفَقَ - خَفَقَانٌ, kucati; vijati se

خَفِيفٌ, pl. خِفَافٌ, lak

خَفِيَ, sakriven, nejasan

خَلَصَ - خَلَصَ, spasiti se

خِلَافًا (لِ), protivno nečemu

خِلَافٌ, prigovaranje, protivljenje

مِنْ خِلَافٍ, unakrst

خِلَافَةٌ, zastupanje, vladanje

خِلَاقِيْنٌ, s. خِلَقِيْنٌ, veliki kotlovi, kazani

خَلَطَ - خَلَطَ, pomiješati

خُلْفَاءُ

- خُلْفَاءُ, s. خَلِيفَةٌ, halife, islam.
vladari
خَلَقَ ۞ خَلَقَ stvoriti
خَلْقُ stvorenje, stvorovi
خُلُقُ, pl. أَخْلَاقُ, ćud, moral
خُلُقُ السُّوءِ zla ćud
خُلُقِي moralni
خُلُقَيْنِ, pl. خَلَائِفَيْنِ, veliki kotao,
kazan
خَلَا ۞ مَا خَلَا osim
خَلَّ, pl. خِلَالٌ, sirće
خَلَفَ, pl. أَخْلَافٌ, zamjenik,
nasljednik
خَلُوَ ۞ خَلَا biti prazan,
proći, osamiti se
خِلْوُ prazan
خَلِيفَةٍ, pl. خُلَفَاءُ, zamjenik,
vladar, halifa
خَلِيقٌ vrijedan, prikladan,
dostojan
خَلِيلٌ, pl. أَخِلَاءُ, prijatelj

- دَاءٌ, pl. أَدْوَاءٌ, bolest
دَائِرَةٌ ۞ دَائِرٌ krug
دَائِمًا uvijek
دَاجِ taman
دَارٌ, pl. دُورٌ, دِيَارٌ, kuća

دَابَّةٌ

- دُخْمُورٌ, pl. خَمْرٌ, vino
دُخْمَسَةٌ ۞ دُخْمَسٌ pet
دُخْمَاسٌ, pl. دُخْمَسٌ, petina
دُخْمَسَةٌ عَشْرٌ petnaest
دُخْمَسُونَ pedeset
دُخْمَازِيرٌ, pl. خَنَازِيرٌ, svinja
دُخْمَافِسٌ, pl. خَنَافِسٌ, kotrljan,
smrdljivi martin
دُخْمَاصَةٌ, s. خَوَاصٌ, odabranici,
doglavnici
دُخْمَاحَةٌ prozorčić, mali otvor
دُخْمَاضٌ ۞ دُخْمَاضٌ zagaziti
دُخْمَافٌ ۞ دُخْمَافٌ bojati se
دُخْمَاحٌ Halidčić
دُخْمَاحٌ izbor, slobodan izbor
دُخْمَاطُونَ, pl. خِيَّاطُونَ, krojač
دُخْمَافٌ, s. خَيْمَةٌ, šatori
دُخْمَافٌ ۞ دُخْمَافٌ ne ispuniti se,
izjaloviti se nada
دُخْمَافٌ razočaranje

- دَارُ النَّدْوَةِ vijećnica, klub
دَالٌ koji upućuje
دَابٌّ ۞ دَابٌّ ustrajati
دَابٌّ običaj, stanje
دَوَابٌّ, pl. دَابَّةٌ, životinja za
jahanje ili tovarenje

دُبُّ

دُبُّ, pl. اَدْبَابُ, medvjed

دُبَّةٌ, pl. دُبَّاتٌ, mečka

دَبُورٌ zapadnjak (vjetar)

دُرٌّ, s. دُرَّةٌ, biser

دَرَّ دَرٌّ biti mnogo, biti mnogo korisno

دَرَى - دِرَايَةٌ shvatiti, znati

دَجَاجَةٌ, zb. im. دَجَاجٌ, kokoš

دَحْرَجَ - دَحْرَجَةٌ valjati nešto

دَخَلَ دُخُولٌ unići

دَرَجُ رُحَامٍ mramorne stepenice

دَرَأَ - دَرَأٌ odbiti

دَرَسَ - دَرَسٌ učiti, studirati

دَرَسٌ, pl. دُرُوسٌ, lekcija

دَرَعٌ, pl. اَدْرَاعٌ, oklop; košulja

دَرَقَةٌ, pl. دَرَقٌ, štit

دِرْهَمٌ, pl. دَرَاهِمٌ, drahma

دَعَا - دَعْوَى, دُعَاةٌ moliti

دَعَا (إِلَى) pozivati

دَعَا (عَلَى) - دَعْوَةٌ, دُعَاةٌ proklinjati

دَعَا (لِ) blagosloviti

دُعَاةٌ molba, molitva, poziv

دَعْوَةٌ, pl. دَعَوَاتٌ, gozba; kletva

دَفَعَ - دِفَاعٌ braniti

دُنْيَوِيَّةٌ

دِفْءٌ, pl. اَدْفَاءٌ, toplina

دَفَعَ - دَفْعٌ odbiti; otkloniti

دَفَعَ (إِلَى) dati

دَفَعَ (عَنْ) braniti, štititi

دَفْعَةٌ, pl. دَفْعَاتٌ, jedan put

دَقْدَقَةٌ lupa, galama

دَقِيقٌ, pl. اَدِقَّةٌ, brašno

دَقِيقَةٌ, pl. دَقَائِقُ, minuta

دَكَكَانٌ, s. دُكَّانٌ, dućani, radio-nice

دَكَكَانٌ, pl. دَكَكَانٌ, dućan, radionica

دَلَّ - دَلَالَةٌ uputiti

اَدَّلَ, pl. دِلَالَةٌ, kova

اَدَّلَا, pl. اَدِلَّةٌ, dokaz, vodič (koji vodi)

دَمٌ, pl. دِمَاءٌ, krv; život

دَمٌ, s. دِمَاءٌ, krvi; životi

دِمَشْقُ Damask

دَمْعٌ, pl. دُمُوعٌ, suze

دَمَغَ - دَمَغٌ razbiti glavu; pokoriti

دَمْعٌ, s. دُمُوعٌ, suze

دَمَوِيٌّ krvni

دَنَا - دُنُوٌّ približiti se

الدُّنْيَا ovaj svijet

دُنْيَوِيَّةٌ ovosvjetski

دَوَاءٌ

- دَوَاءٌ, pl. أَدْوِيَةٌ, lijek
 دَوَاةٌ, pl. دَوَى, tintarnica, divit
 دَوَامٌ ٬ ٬ trajati
 دُودٌ zb. im. crv
 دَوْرٌ ٬ ٬ obići, okruživati, teći
 دَوْرَةٌ optok
 دَوْلَةٌ, pl. دُؤْلٌ, država; vlast; gospodstvo; sreća
 دُونٌ ispod; niže; manje; osim; bez; s one strane
 دُونَكَ Eto ti; uzmi!
 دَوِيرَةٌ, pl. دَوِيرَاتٌ, kućica

ذُلٌّ

- دِهَانٌ, s. دُهْنٌ, masti
 دَهْرٌ, pl. دُهُورٌ, vrijeme, udes, sudbina
 دِهْلِي Delhi (ime grada u Indiji)
 دِهْنٌ, pl. دِهَانٌ, mast, ulje
 دِيَانَةٌ pobožnost
 دِيَكَةٌ, pl. دِيُوكٌ, pijevac
 دَانٌ ٬ ٬ دينٌ platiti; kazniti
 دَيْنٌ, pl. دُيُونٌ, dug
 دَيْنٌ, pl. أَذْيَانٌ, vjera
 دِينَارٌ, pl. دَنَانِيرٌ, zlatnik, dukat

ذ

- ذَا, pl. أُولَاءُ, ovaj
 ذَاتٌ, pl. ذَوَاتٌ, vlasnica; osoba
 ذَاتُ مَالٍ bogata
 ذَاتُ يَوْمٍ }
 فِي ذَاتِ يَوْمٍ } jednog dana
 ذَاتُ الْعِمَادِ beduini koji žive u šatorima; stasiti ljudi
 ذَاكَ taj
 ذَنْبٌ, s. ذَنَابٌ, vuci
 ذَنْبٌ, pl. ذَنَابٌ, vuk
 ذُبَابٌ zb. im. ذُبَابَةٌ, muha

- ذَبَحَ ٬ ٬ ذَبْحٌ klati
 ذِرَاعٌ, pl. أَذْرُعٌ, podlaktica, lakat, aršin
 ذَرَعَ ٬ ٬ ذَرْعٌ mjeriti aršinom
 ذَرِيَّةٌ, pl. ذَرَارِيٌّ, potomstvo
 ذَكَاةٌ oštroumnost
 ذَكَرٌ, pl. ذُكُورٌ, muškarac
 ذَكَرَ ٬ ٬ ذِكْرٌ spominjati, sjetiti se
 ذُكُورٌ, s. ذَكَرٌ, muškarci
 ذَكِيٌّ, pl. أَذْكِيَاءُ, oštrouman, dosjetljiv
 ذُلٌّ poniženje

ذَلِكْ

- ذَلِكْ, pl. أُولَئِكَ, taj ili onaj
 ذَنْبٌ, pl. ذُنُوبٌ, grijeh
 ذَنْبٌ, pl. أَذْنَابٌ, rep
 ذَمٌّ ذَمٌّ كُذِّبَ kudit
 ذُو, pl. أَوْلُو ili ذَوُو vlasnik
 ذَوَا لِإِسْكَرَامٍ plemeniti; darežljivi
 ذَوَا لِأَوْتَادٍ koji ima mnogo
 šatora t. j. vojske.
 ذَوَا الْجَلَالِ Uzvišeni (Bog)
 ذُو الْحِجَّةِ zul-hidždže (12 mje-
 sec u mjesečnoj go-
 dini)
 ذُو زِيَادَةٍ, proširena vrsta
 glagola
 أَوْلُو الْعِلْمِ, pl. ذَوُو الْعِلْمِ
 učen

رَأْفَةٌ

- ذُو الْقَعْدَةِ zul-kade (11 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 ذُو قُوَّةٍ snažan
 ذُو مَالٍ bogat, imućan
 ذُو مِلْكٍ, pl. ذَوُو أَمْلَاقٍ, posjednik
 ذَوَا الْوَجْهَيْنِ dvoličan
 ذَابَ ذَابَ ذُوبٌ topiti se
 ذَاقَ ذَاقَ ذَوْقٌ okusiti
 ذِهِ ذِهِ ova
 ذَهَبَ ذَهَبَ ذَهَابٌ otići
 ذَهَبَ (بِ) odvesti
 ذَيْلٌ, pl. ذُبُولٌ skut
 ذِي ova

ر

- رَائِحَةٌ, pl. رَوَائِحٌ, miris
 رَائِدٌ, pl. رُؤَادٌ koji se pošalje
 da traži prenoćište
 رَائِقٌ divan, krasan
 رَايِعٌ, pl. رَايِعٌ četvrti
 رَابِعٌ, pl. رَابِعٌ četrnaesti
 رَاحَةٌ mir, udobnost
 رَاحِلَةٌ deva za jahanje
 رَاعٍ, pl. رُعَاةٌ, رُعَاةٌ, pastir,
 čuvar

- رَوَافِعٌ, pl. رَوَافِعٌ, dizalica,
 poluga
 رَافِعٌ ugodan, prostran
 رَاكِبٌ, pl. رُكَّابٌ, putnik; jahač
 رَاقٍ, pl. رُقَاةٌ, napredan
 رَامٍ, pl. رُمَاةٌ, strijelac
 رَاوٍ, pl. رَوَاةٌ, pripovjedač
 رِئَاسَةٌ starješinstvo, prvenstvo
 رَأْسٌ, pl. رُؤُوسٌ, glava
 رَأْسُ الْمَالِ, pl. رُؤُوسُ الْأَمْوَالِ, glavnica
 رَأْفَةٌ milosrđe

رُؤُوسٌ

رُؤُوسٌ, s. رَأْسٌ, glave

رَأْيٌ, pl. آرَاءٌ, mišljenje

رَأْيٌ سَدِيدٌ ispravno mišljenje

رَأَى بِرَأْيٍ vidjeti, suditi,
misliti, smatrati

رَئِيسُ الْمُسْلِمِينَ poglavica muslimana

رَبٌّ, pl. أَرْبَابٌ, gospodar;
Bog

رَبِّ Bože!

رُبٌّ malo je; mnogo je

رِبَاٌ kamata

رِبَاطُ الْفَتْحِ Ribatul-Feth (ime
grada u Maroku)

رُبَاعٌ po četiri

رُبَّانٌ kapetan lađe

رَبَطَ - رَبَطٌ svezati

رُبْعٌ, pl. أَرْبَاعٌ, četvrtina

رُبَّمَا nekada

رُبَّمَا možda

أَرْبَعَةٌ, pl. أَرْبَعَاءٌ, رَبِيعٌ
proljećeرَبِيعُ الْأَوَّلِ rebiul-evvel (3 mjesec
u mjeseč. godini)رَبِيعُ الْآخِرِ rebiul-ahir (4 mjesec
u mjeseč. godini)

رَتَعَ - رَتَعَ uživati

رَتَا - رَتَا oplakivati ne-
koga u pjesmi

رَدَى

رَجَا - رَجَا nadati se; moliti

رَجُلٌ, s. رَجُلٌ, ljudi

رَجَبٌ (الْفَرْدُ) redžeb (7 mjesec
u mjesečnoj godini)

رَجَعَ - رَجَعَ pretegnuti

رَجُلٌ, pl. رَجَالٌ, čovjek

رَجُلٌ, pl. أَرْجُلٌ, noga

رَجَعَ - رَجَعَ vratiti se

رَجِيلٌ, pl. رَجِيلُونَ, čovječuljak

رَجِيمٌ proklet, udaljen od
Božje milostiرَحِمَهُ اللَّهُ - رَحِمَهُ
Bog mu se smilovao!

رَحَلٌ, s. رَحَلٌ, deveći samari

رَحَالٌ, pl. رَحَالُونَ, koji mnogo
putuje

رَحَلٌ, pl. رَحَالٌ, deveći samar

رِحْلَةٌ putovanje

رَحِمَ - رَحِمَ smilovati se

رَحْمَةٌ milost, smilovanje

الرَّحْمَنُ Milostivi (Bog)

رَحَى žrvanj; mlin

رُخَامٌ mramor

رِخْوٌ mekan

رَخِيسٌ jeftin

رَدَّ - رَدَّ povratiti; učiniti

رَدَى rdav, loš

رَزَقَ

- رَزَقَ ُ رَزَقَ ُ dati, dosuditi
 رَزَقَ ُ, pl. أَرْزَاقُ, opskrba, hrana
 رِسَالَةٌ, pl. رِسَالَاتُ, poslanstvo;
 poslanica; brošura
 رَسْمٌ pravopis; način
 رُسُوبٌ ُ رَسَبَ ُ propasti,
 potonuti
 رُسُولُ اللَّهِ, pl. رُسُلٌ, Božji poslanik
 رِشَاءٌ, pl. أَرْشِيَّةٌ, uže (bunarsko)
 رَصَاصٌ olovo
 رَصْدٌ zamka
 رَصِينٌ čvrst, utvrđen
 رَضِيَ ُ رَضِيَ ُ - رِضْوَانٌ, رِضَاءٌ
 biti zadovoljan, voljeti
 رَضِيعٌ, pl. رُضَعَاءُ, dojenče
 رِطْلٌ, pl. أَرْطَالٌ, rital (mjera)
 رِعَاةٌ - رَاعَى paziti, čuvati
 رُعْبٌ strah
 رَعَى ُ رَعَى ُ pāsti; paziti,
 čuvati
 رَعِيَّةٌ, pl. رِعَايَا, stado; podanici
 رَغِبَ ُ رَغِبَ ُ (فِي) - رَغْبَةً
 težiti za
 nečim
 رَغِبَ (عَنْ) ne htjeti, izbjegavati
 nešto
 رَغِبَ (إِلَى) moliti
 رَفَسَ ُ رَفَسَ ُ udarati zad-
 njim nogama

رَمَدٌ

- رَفَعَ ُ رَفَعَ ُ podignuti
 رَفَعَ (إِلَى) podnijeti nekome
 رَفَعٌ nominativ
 رَفِقَ ُ رَفِقَ ُ blago postupati
 رَفِيعٌ visok
 رِفْقَةٌ, pl. رُفَقَاءُ, رَفِيقٌ drug
 رِقَابٌ, s. رَقَبَةٌ, vratovi; ro-
 bovi; osobe
 رِقَبَةٌ, pl. رِقَابٌ, vrat; rob;
 osoba
 رِقَّةٌ - رَقَّ ُ smilovati se;
 biti nježan, tanak
 رِقْعَةٌ, pl. رِقَاعٌ, رُقْعٌ, papirić,
 pisamce
 رُقِدَ ُ رُقِدَ ُ spavati
 رُقِيَ ُ رُقِيَ ُ penjati se,
 napredovati
 رَقِيقٌ nježan, tanak
 رَقِيقُ الْقَلْبِ meka, milostiva srca
 رَكَبٌ, zb. im., konjanici
 رُكْنٌ, pl. أَرْكَانٌ, ugao;
 sastavni dio
 رُكُوبٌ - رُكِبَ ُ uzjahati, ukrcati
 se; baciti se u nešto
 رُكُوعٌ - رُكِعَ ُ klanjati, pregeti
 se preko polovine
 رُمَحٌ, pl. رِمَاحٌ, koplje
 رَمَدٌ - رَمَدَ ُ nastradati od
 studeni

رَمَضانُ

- رَمَضانُ (الْمَكْرَمُ) ramazan
(9 mjesec u mjesečnoj godini)
رَمَى - رَمِي baciti
رَوَاةُ, s. رَاوٍ, pripovjedači
رُواقُ, pl. أَرْواقُ, trijem, čador; stan
رَوافِعُ, s. رَافِعَةٌ, dizalice, poluge
رِوَايَةٌ - رَوَى pripovijedati, kazivati
رُوحُ, pl. أَرْواحُ, duša, duh
رَوَمَ رَامٌ namjeravati, željeti, htjeti
رُومِي Grk, grčki
رُومِيَّةُ Rim

زِيَارَةٌ

- رُوَيْدًا polako!
رِهَانُ, s. رَهْنُ, zalozi
رِهَانُ, pl. رَهْنُ, zalog
رِيحُ, s. رِيحُ, vjetrovi
رِيَّانُ, pl. رِوَاءُ napojen
رَوَى - رَوَى napojiti se, ugasiti žed
رَبَّ - رَابَّ baciti u sumnju
رَيْبُ, pl. رَيْبُ, sumnja
رِيحُ, pl. رِيَّاحُ, vjetar; vlast; moć
رِيشُ, s. رِيشَةٌ, perje

ز

- زَادُ, pl. أَزْوَدَةٌ, opskrba,
زَجَرَ (عن) زَجَرٌ odbiti, spriječiti
زِحَامُ stiska, navala
زَخْرَجَ - زَخْرَجَةٌ odvratiti, udaljiti
زُحَلُ Saturn
زَحَمَ - زَحَمَ pritijesniti
زَخْرَفَ - زَخْرَفَةٌ uresiti
زَرَعَ - زَرَعَ sijati
زَعَمَ - زَعَمَ smatrati, držati; reći

- زُعْمَاءُ, pl. زُعِيمُ voda
زِفْتُ smola, asfalt
زَكَاتُ zekat, vjerski porez (milostinja)
زَلَزَلَ - زَلَزَلَةٌ potresti
زَوَاقَةُ ukras; mozaik
زَالَ - زَوَالَ proći, propasti
زَوَالَ prelaz sunca preko pola neba; pola dana
زَوْجُ, pl. أَزْوَاجُ, muž; žena
زَادَ - زِيَادَةٌ dodati, povećati (se) preostati
زَارَ - زِيَارَةٌ pohoditi

زَيْلٌ

- زَيْلٌ = زَالَ otstraniti
 مَا زَالَ neprestano, stalno
 زَيْنٌ = زَانَ okititi
 زِينَةٌ ures, nakit
 زَهَدٌ = زَهَدَ izbjegavati,
 sustezati se

سَبَقٌ

- زُهْدٌ pobožnost, asketizam
 زَهَا = زَهَوُ cvjetati, na-
 predovati; svijetliti
 زَهَقَ = زَهُوقُ propasti
 الزَّيْتُونُ Zejtun (ime mjesta u
 Kini)

س

- سَائِمَةٌ, pl. سَوَائِمُ, blago na
 paši
 سَائِرٌ ostali; svi
 سَائِرُ الشَّيْبَانِ ostali Šejbovići
 سَابِعٌ, السَّابِعُ sedmi
 السَّابِعُ عَشَرَ sedamnaesti
 سَاجٌ, ebanovina
 سَاحَةٌ, pl. سَاحَاتٌ, prostor
 سَاحِرٌ, pl. سَحَرَةٌ, čarobnjak
 سَاحِلٌ, pl. سَوَاحِلُ, obala
 سَادِسٌ, السَّادِسُ šesti
 السَّادِسُ عَشَرَ šesnaesti
 سَادِنٌ, pl. سَدَنَةٌ, vratar, sluga
 sv. hrama
 سَارِقٌ, pl. سَارِقُونَ, kradljivac
 سَارِيَةٌ, pl. سَوَارِي, stup
 (od kamena)
 سَاعَةٌ, pl. سَاعَاتٌ, sat; čas;
 neko vrijeme
 سَاقٌ, pl. سَوَقٌ, potkoljenica

- سَالِمٌ, pl. سَالِمُونَ, zdrav
 سَامٌ otrovan
 سَأَلَ = سَوَّالٌ pitati, iskati,
 moliti
 سَبَّ = سَبَّ psovati, grditi
 سَبَبٌ, pl. أَسْبَابٌ, uzrok
 سَبَابَةٌ kažiprst
 سَبَحَ = سَبَّاحَةٌ plivati
 سَبَّعٌ, s. سَبَّاعٌ, zvijeri; lavovi
 سَبَّاعٌ po sedam
 سَبْعَةٌ, سَبْعٌ sedam
 سَبَّعٌ, pl. سَبَّاعٌ, zvijer; lav
 سَبْعَةُ عَشَرَ, سَبْعٌ عَشْرَةٌ sedamnaest
 سَبْعُونَ sedamnaest
 سَبْعُمِائَةٍ sedam stotina
 سَبْعَةُ آلَافٍ sedam hiljada
 سُبْحَانَ رَبِّي Slava mome Gospodaru!
 سَبَقَ = سَبَقٌ prestići, nad-
 mašiti

سَبِيلٌ

سَبِيلٌ, pl. سُبُلٌ, put; pravac;
način

سِتَّةٌ, سِتٌ šest

سِتَّةٌ عَشَرَ, سِتُّ عَشْرَةَ šesnaest

سَتَرَ, سِتْرٌ pokriti

سِتْرٌ, pl. أَسْتَارٌ, zastor

سِتْمِائَةٌ šest stotina

سِتُونٌ šesdeset

سَجَايَا, s. مَجِيَّةٌ, naravi, čudi

سُجُونٌ, pl. سِجْنٌ, zatvor

سَجَدَ, سَجْدَةٌ pasti ničice

سَجِيَّةٌ, pl. سَجَايَا, narav, čud

سَحَابَةٌ, pl. سَحُبٌ, oblak

سَحَرَ, سِحْرٌ očarati, začarati

سِحْرٌ čarolija, obmana

سَحَرٌ, pl. أَشْحَارٌ, zora

سَحَرَةٌ, s. سَاحِرٌ, čarobnjaci

سَخَاؤُهُ biti darežljiv

سَخَاؤُهُ darežljivost

سَخَّرَ (من) ismijavati
nekoga

سَخِيٌّ, pl. أَسْخِيَاءٌ, darežljiv

سَدَّ, سَدٌّ zatvoriti

سَدٌّ, pl. أَسْدَادٌ, ograda, brana

سُدَّاسٌ po šest

سُدُّسٌ, pl. أَسْدَاسٌ, šestina

سَقَرٌ

سُدُلٌ, pl. أَسْدَالٌ, zavjesa

سَدَنَةٌ, s. سَاكِنٌ, vratari, sluge
sv. hrama

سِرٌّ, pl. أَسْرَارٌ, tajna

سَرَايٌ Sarajevo

سَرَّ, سُرُّ radovati se;
obradovati

سَرْجٌ, pl. سُرُوجٌ, sedlo

سَرْفٌ rasipnost

سَرَقَ, سَرِقَةٌ krasti, ukrasti

سَرِيرٌ, pl. أَسِرَّةٌ, prijestolje;
krevet

سَرِيعٌ brz, hitar

سَطَرَ, سَطْرٌ napisati

سَعِدَ, سَعَادَةٌ biti sretan

سَعَادَةٌ sreća

سَعَةٌ prostranost

سَعَى, سَعَى, سَعَا nastojati, raditi;
žuriti se, pohitjeti

سَفْحٌ, pl. سَفُوحٌ, podnožje brda

سَفَرٌ, pl. أَسْفَارٌ, putovanje

سَفْرَةٌ, pl. سَفَرٌ, ono na čemu
se jede

سَفَرَجَلٌ tunja

سَفِيرٌ, pl. سَفَرَاءٌ poslanik,
diplomatski predstavnik

سَفِينَةٌ, pl. سَفُنٌ, lađa

سَقَرٌ pakao

سَقَفٌ

- سَقَفٌ, pl. سُقُوفٌ, tavan; ravni krov
 سَقَمٌ, pl. أَسْقَامٌ, bolest
 سَقَطَ - سَقُوطٌ pasti
 سَقَى - سَقَى pojiti, napojiti
 سَكَرَانٌ, pl. سُكَارَى pijan, pijanica
 سُكْنَى stanovanje
 سُكُوتٌ - سَكَتٌ šutjeti
 سُكُونٌ - سَكَنَ stanovati, mirovati
 سِكِّينٌ, pl. سِكَائِيْنٌ, nož
 سَكِينَةٌ dostojanstvo; spokojstvo, mir
 سَلَا Sela (ime rijeke u Maroku)
 سَلَبَ - سَلَبٌ orobiti, oduzeti
 سِلَاحٌ, pl. أَسْلِحَةٌ, oružje
 سَلَامٌ, s. سَلَمٌ, ljestve, stepenice
 سَلَامٌ spas; mir; pozdrav
 سَلِمَ - سَلَامَةٌ spasiti se
 سُلْطَانٌ, pl. سَلَاطِينٌ, vladar; dokaz; moć
 سُلْطَةٌ vlast
 سَلَفٌ, pl. أَسْلَافٌ, preci
 سَلَقَى - سَلَقَةٌ baciti (povaliti) na leđa
 سَلَمٌ, سَلَمٌ mir
 سَلَامٌ, pl. سَلَالِمٌ, stepenice, ljestve

سُنَّةٌ

- سَلَّكَ - سُلُوكٌ zaputiti se, krenuti
 سَلِيمٌ zdrav
 سَمٌ, pl. سُومٌ, otrov
 سَمَاءٌ, pl. سَمَآتٌ, nebo
 سَمَحَ (ب) - سَمَحٌ dati, dozvoliti
 سَمَرٌ, s. أَسْمَرٌ, smedi
 سَمِعَ - سَمِعٌ čuti
 سُنْعَةٌ dobar glas
 سَمَكٌ, zb. im. سَمَكٌ, riba
 سَمْنٌ, pl. أَسْمَنٌ, maslo
 سَمِنَ - سَمِنَ udebljati, utoviti se
 سَمَوٌ biti visok
 سَمَانٌ, pl. سَمَانٌ, debeo, utovljen
 سَنَاءٌ svjetlost
 سِنٌ, pl. أَسْنَانٌ, zub
 السَّنَةُ الْبَسِيطَةُ prosta godina
 السَّنَةُ الشَّمْسِيَّةُ sunčana godina
 السَّنَةُ الْقَمَرِيَّةُ mjesečna godina
 السَّنَةُ الْكَبِيسَةُ prestupna godina
 السَّنَةُ الْيَلَادِيَّةُ godina po rođenju Isa a. s.
 السَّنَةُ الْهَجَرِيَّةُ mjesečna godina po Hidžretu
 سَنَوٌ, pl. سِنُونٌ, godina
 سُنَّةٌ, pl. سُنَنٌ, običaj Božjeg poslanika, predaja, tradicija

السُّنْحُ

- السُّنْحُ Es-Sunh (ime mjesta kraj Medine)
 سَنَوِيٌّ godišnji
 سَوَاءٌ ۚ biti ružan; ožalostiti; zgriješiti
 سَوَاءٌ ۚ jednak
 سَوَاءٌ osim
 سَوَادٌ crnina
 سَوَارٌ, pl. أَسْوَرَةٌ, narukvica
 سَوَارٍ, s. سَارِيَّةٌ, stupovi od kamena
 سُوءٌ zlo; loš
 سُوءُ الْخُلُقِ loša ćud
 سُودٌ, s. أَسْوَدٌ, crni
 سَوْدَاءٌ, pl. سُودٌ, crna
 سُودَاقُ Sudak (ime mjesta)
 السُّودَانُ Sudan
 سُودَانِيٌّ, pl. سُودَانٌ, Crnac
 سُورٌ, pl. أَسْوَارٌ, zid, bedem
 سُورٌ, s. سُورَةٌ, poglavlja iz Kur'ana
 سُورَةٌ, pl. سُورٌ, poglavlje iz Kur'ana
 سَوَاطٍ, pl. أَسْوَاطٌ, bič
 سَاقٍ ۚ tjerati
 سُوقٌ, pl. أَسْوَاقٌ, trg, čaršija
 سَوَمٌ ۚ tražiti; nuditi

سُيُوفٌ

- سَوَى osim
 سَهَرَ ۚ سَهَرَ ۚ bdjeti, ne spavati
 سَهْلٌ, ž. r. سَهْلَةٌ, lak
 سَهَا ۚ سَهْوٌ zaboraviti
 سَاحٌ ۚ سِيَاحَةٌ putovati
 سَيَّاحٌ, pl. سَيَّاحُونَ, koji mnogo putuje
 سَادٌ ۚ سَيَادَةٌ biti gospodin, otmjen; zagospodovati
 سَيِّءٌ nevaljao, loš, zao
 سَيِّئَةٌ zlo djelo
 سَاحٌ ۚ سَيْحٌ teći
 سَاخٌ ۚ سَيْخٌ propasti u zemlju
 سَادَةٌ, pl. سَيِّدٌ, gospodin, gospodar, otmjen
 سَارٌ ۚ سَبْرٌ ići
 سِيرَةٌ, s. سَبْرٌ, vladanje, način života
 سَبْرٌ, pl. سِيرَةٌ, vladanje, način života
 سِيرَى Sira (ime mjesta u Indiji)
 سَيْفٌ, pl. سُيُوفٌ, sablja, mač
 سَالٌ ۚ سَيْلٌ, سَيْلَانٌ teći
 سَيْلٌ, pl. سُيُولٌ, poplava, povodanj
 سَيْفٌ, s. سُيُوفٌ, sablja, mač

شَابُ

- شَابُ, pl. شَبَابٌ, mladić
 شَاةُ, pl. شِيَاهُ, ovca
 شَاحِبٌ blijed
 شَارِعٌ, pl. شَوَارِعُ, cesta
 شَاعِرٌ, pl. شُعْرَاءُ, pjesnik
 الشَّامُ Sirija
 شَانٌ, pl. شُؤُونٌ, stanje
 شَبَابٌ - شَبَّ odrasti, odgo-
 jiti se
 شَبَابٌ - شَبَّ rasti, razvijati se
 شَبَابٌ mladost
 شَبَّاكٌ, pl. شَبَائِكُ mreža;
 mušebak
 شِبْرٌ, pl. أَشْبَارٌ, pedalj
 شَبِعَ - شَبِعَ najesti se,
 zasititi se
 شُبُهَةٌ, pl. شُبُهَاتٌ, sumnja
 شِبَهٌ, pl. شَبَاهٌ, sličan
 شَتٌّ, pl. أَشْتَاتٌ rasut, raštrkan
 شَتَّانٌ Velika je razlika!
 شُجَاعٌ, pl. شُجَعَانٌ, hrabar, srčan
 شَجَاعَةٌ junaštvo
 شَجَرَةٌ, zb. im. شَجَرٌ, stablo
 شَجِيرٌ stabalce

شُرْبٌ

- شُحْمٌ, pl. شُحُومٌ, loj
 شَحَاحٌ, pl. شَحِيجٌ, tvrdica
 škrtica
 شَخْصٌ, pl. أَشْخَاصٌ, osoba
 شَخْصٌ - شَخُوصٌ vratiti se;
 pojaviti se
 شِدَادٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
 moćni
 شِدَّةٌ, pl. شِدَائِدٌ, nevolja,
 bijeda, nezgoda
 شِدَّةٌ snaga, jakost;
 strogost; grubost
 شِدَّةُ الْحَجَلِ veliki stid
 شِدَّةُ الْحَرَارَةِ velika vrućina
 شِدَّةُ الرِّيحِ žestok vjetar
 شِدَادٌ, pl. أَشْدَاءُ, strog,
 jak, moćan
 شَرٌّ, pl. شُرُورٌ, zlo
 شَرٌّ, pl. أَشْرَارٌ, gori, najgori
 شَرُّ الْمَصَائِبِ najgora nesreća
 شَرَائِعٌ, s. شَرِيعَةٌ, zakoni
 أَشْرَاعُ الْوَضْعِيَّةِ zakoni koje ljudi
 prave
 أَشْرَارُ النَّاسِ najgori ljudi
 شَرَارَةٌ, pl. شَرَرٌ, iskra
 شَرٌّ - شَرَاهُ biti proždrljiv
 شَرِبَ - شَرَبٌ piti

شَرَطٌ

- شَرَطٌ, pl. شُرُوطٌ, uvjet, uslov
 شَرَعَ - شَرَعٌ zavesti, uzakoniti; dovesti; doprijeti
 شَرَفٌ čast, ugled
 شَرْقٌ istok
 شَرْقِيٌّ istočni
 شَرُوعٌ - شَرَعَ početi
 شَرِيرٌ, pl. أَشْرَارٌ, zao, opak
 شَرِيرُونَ, pl. شَرِيرٌ, zlikovac, sotona
 شَرِيفٌ, pl. أَشْرَافٌ prvak, plemenit, častan, ugledan, skupocjen
 شَرِيكٌ, pl. شُرَكَاءٌ, suvlasnik; saučesnik; drug
 شِعَارٌ znak, obilježje
 شَعْبٌ, pl. شُعُوبٌ, narod
 شَعْبَانُ (الْمُعَظَّمُ) šaban (8 mjesec u mjesečnoj godini)
 شِعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ, pjesma
 شَعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ, kosa, dlaka
 شَاعِرٌ, s. شُعْرَاءٌ, pjesnici
 شَعُرٌ - شَعَرَ osjetiti
 شَغْلٌ - شَغَلَ zabaviti
 شَغَلَ (عَنْ) zabraniti, spriječiti
 شِفَاءٌ lijek
 شَفَعَ - شَفَاعَةٌ zauzeti se

شَمَلٌ

- شَفَعَ tâko, par
 شِفَاهٌ, pl. شَفَاهٌ, usna
 شَفَوِيٌّ usmeni
 شَقِيَ - شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ biti nesretan
 شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ nesreća
 شَقَّ - شَقٌّ rascijepiti, poderati, rasporiti
 شَقَّ - شَقٌّ biti teško
 شَكَّ - شَكٌّ sumnjati
 شَكَا - شِكَايَةٌ tužiti se
 شَكَرَ - شُكْرٌ zahvaljivati
 أَشْكَالٌ, pl. شَكْلٌ, lik, oblik
 شَمِتَ - شِمَاتَةٌ radovati se nečijem zlu
 شَمَّ - شَمٌّ mirisati, njušiti
 شِمَالٌ sjever
 شِمَالٌ sjeverno
 شِمَالِيٌّ sjeverni
 شَمَخَ - شَمَخٌ visiti se, uzdizati se
 شَمَخَ بِأَنْفِهِ oholiti se
 شَمْسٌ, pl. شُمُوسٌ, sunce
 شَمَسَاتُ الزُّجَاجِ kandilji
 شَمَلٌ skupljanje, sabiranje
 شَمَلٌ - شَمَلَةٌ žuriti se
 شَمِلَ - شَمِلٌ zauzeti, obuhvatiti

شَهَادَة

- شَهَادَة - شَهِدَ svjedočiti
 شَهَادَة svjedočanstvo
 شَهْرٌ, pl. أَشْهُرٌ, mjesec;
 mladak
 شَهْوَة, pl. شَهَوَاتٌ, strast, želja
 شَهِدَ - شَهِدَ biti doma;
 vidjeti
 شَهِيرٌ, pl. شَهِيرُونَ, glasovit
 شَوَارِعٌ, s. شَارِعٌ, ceste
 شَوَّالٌ ševval (10 mjesec u
 mj. godini)
 شَوْحَة zb. im. شُوحٌ, mišar
 (jastrijeb)
 شُوَيْتَة stvarčica

صَفَفَة

- هَتَجَ - مَشَيْتَة, شَيْءٌ htjeti
 شَيْءٌ, pl. أَشْيَاءٌ, stvar; nešto
 شَبَّ - شَابَ obijeljeti kosa,
 ostarjeti
 شَيْخٌ, pl. شُيُوخٌ, star; starje-
 šina; profesor
 شَخَّ - شَاخَ ostarjeti
 شِيرَازُ Širaz (ime grada u
 Perziji)
 شِيعَة, pl. شِيعٌ, pristaše,
 pomagači
 شِيعَ - شَاعَ raširiti se
 شَوَى - شَوَى peći

ص

- صَابِئٌ prav, ispravan
 صَائِدٌ, pl. صَائِدُونَ, lovac
 صَابِرٌ, pl. صَابِرُونَ, strpljiv
 صَاحِبٌ, pl. أَصْحَابٌ, vlasnik,
 posjednik; drug
 صَاحِبُ الدَّارِ domaćin; vlasnik kuće
 صَادِقٌ, pl. صَادِقُونَ, iskren
 صَالِحٌ, pl. صَالِحُونَ, dobar
 صَوَالِحٌ, pl. صَالِحَاتٌ, dobra;
 dobro djelo
 صَانِعٌ, pl. صُنَاعٌ, majstor,
 graditelj
 صَبٌّ, pl. صَبُونٌ, zaljubljen

- صَبَاحٌ jutro
 صَبَّ - صَبَّ izliti, spustiti
 صَبْرٌ - صَبَرَ trpjeti
 صَبْرٌ strpljivost
 صَبْغٌ, pl. أَصْبَغَةٌ, boja
 صَبُورٌ strpljiv(a)
 صَبِيٌّ, pl. صَبِيَّانٌ, dijete
 صَبِيٌّ, s. صَبِيَّانٌ, djeca
 صَبْبٌ društvo
 صَحَّ - صَحَّ vrijediti; biti
 zdrav
 صَحْفَةٌ, pl. صَحَافٌ, poveća zdjela

صَحْنٌ

- صَحْنٌ, pl. صُحُونٌ, unutarne dvorište
 صَحْنٌ, s. صُحُونٌ, unutarnja dvorišta
 صَحِيحٌ, pl. أَصْحَاءُ, zdrav
 صَخْرٌ, s. صَخْرَةٌ, stijena
 صَدَّ ُ صَدَّ odbijati
 odvraćati
 صَدْرٌ, pl. صُدُورٌ, prsa
 صَدَقَ ُ صَدَقَ govoriti
 istinu
 صَدَقَةٌ, pl. صَدَقَاتٌ, milostinja
 صَدْرٌ, s. صُدُورٌ, prsa
 صَدِيقٌ, pl. صَدِيقُونَ, vrlo istinit,
 iskren
 صَرَّاحٌ ُ صَرَّاحٌ zapomagati,
 zavrištati
 صِرَاطٌ put
 صِرَاطٌ ُ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ pravi put
 صَرَفَ ُ صَرَفَ potrošiti;
 odbiti
 صَرَفٌ oblikoslovlje,
 gramatika
 صُرُوفُ الدَّهْرِ nesreća, zla sudbina
 صَعَبٌ, pl. صِعَابٌ, težak
 صَعْدًا ُ - النَّفْسُ الصَّعْدَاءُ dubok
 uzdah
 صَعِدَ ُ صَعِدَ ispeti se
 صَغَارٌ, s. صَغِيرٌ, mali; mladi

صَلَاةُ الْعِشَاءِ

- صَغُرَ ُ صَغُرَ biti malen
 صَغَرٌ mladost
 صَغِيرٌ, pl. صِغَارٌ, malen; mlâd
 صَغِيرَةٌ, pl. صَغَائِرٌ, mali grijeh
 صَفِيحَةٌ, s. صَفَائِحٌ, ploče
 صَفَاحَاتٌ, zb. im., pl., صَفَاحٌ
 ploče
 صَفَّارُونَ, pl. صَفَّارٌ, kazandžija,
 kovač
 صَفَّ ُ صَفَّ urediti (se)
 صِفَاتٌ, pl. صِفَةٌ, svojstvo;
 pridjev
 صِفَاحٌ, pl. صَفَحٌ, strana
 صَفَحَاتٌ, pl. صَفْحَةٌ, strana
 صَفْرٌ nula
 صَفْرُ الْخَيْرِ safer (2 mjesec u
 mjes. godini)
 صَفَا ُ صَفَا biti čist, bistar
 صَفَائِحٌ, pl. صَفِيحَةٌ, ploča
 صَلَّى ُ - صَلَاةٌ klanjati
 صَلَوَاتٌ, pl. صَلَاةٌ, klanjanje,
 namaz
 صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ skupno klanjanje
 صَلَاةُ الصُّبْحِ jutarnje klanjanje
 صَلَاةُ الْعِشَاءِ noćno klanjanje

صَلَاةُ الْفَذِ

صَلَاةُ الْفَذِ pojedinačno klanjanje

صَلَاتٌ, s. صَلَاةٌ, nagrade

صَلَحَ - صَلَاحٌ biti dobar,
vrijediti

صَلَحٌ dobrota

صُلْبٌ krut

صِلَاتٌ, pl. صَلَاةٌ, nagrada

وَصَلَ - صَلَاةٌ spojiti,
nagraditi

صُلِحَ nagodba

صَلَّى - صَلَّى peći, staviti u
vatra

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Bog mu se
smilovao i spasio ga!

أَصَمُّ, s. صُمٌّ, gluhi

صَمَاءٌ tvrda; gluha

صَمَتٌ - صَمَتٌ šutjeti

صَمٌّ - صَمٌّ ogluhnuti

صَمٌّ gluhoća

صَانِعٌ, s. صُنَاعٌ, majstori,
graditelji

صِنَاعَةٌ, pl. صَنَائِعٌ, zanat, vještina
u nekom poslu

صَنْدُوقٌ, pl. صَنَادِيقٌ, sanduk, kutija

صَنَعَ - صَنَعَ praviti, raditi,
učiniti

صَنْعَةٌ rad, izrada

صَيَانَةٌ

أَصْنَافٌ, pl. صُنُوفٌ, vrsta;
razred

أَصْنَامٌ, pl. صَنَمٌ, idol

صِنْفٌ, s. صُنُوفٌ, razredi; vrste

صَنِيعٌ dobročinstvo

صَوَابٌ pravo, ispravno

صَوَامِعٌ, s. صَوْمَعَةٌ, munare; ćelije

أَصْوَاتٌ, pl. صَوْتٌ, glas

صُورٌ, pl. صُورَةٌ, slika, lik

صَامٌ - صَوْمٌ postiti

صَوَامِعٌ, pl. صَوَامِيعٌ, munara; ćelija

صَانَ - صَوْنٌ čuvati

صَمَةٌ Šuti!

صِهْبٌ - صِهْبَةٌ biti crvenkasta
kosa

صِيَتٌ glas, ugled

صَبَحَ - صَبَحَةٌ zavrištati,
zajaukati

صَادٌ - صَبَدٌ loviti

صَبَدٌ lov

صَيَّادٌ, pl. صَيَّادُونَ, lovac

صَارَ - صَيَّرُورَةٌ postati

صَامٌ - صِيَامٌ postati

صَانَ - صَيَانَةٌ čuvati

ض

ضَائِعٌ

- ضَائِعٌ propao, napušten
 ضَارِعٌ pokoran, ponizan
 ضَالٌ, pl. ضَاوُونَ, zalutao, zabasao
 ضَالَّةٌ izgubljena stvar
 ضَبَطَ ضَبْطًا pamtiti; savladati
 أَضْبَعُ, pl. ضِبَاعٌ, hijena
 ضَجَّةٌ žagor, buka
 ضَجَرَ - ضَجْرٌ dosaditi se
 ضَحِكَ - ضِحْكٌ smijati se
 ضَخَمُ, pl. ضِخَامٌ, golem, ogroman
 ضُحَى ručanica
 ضَرَّ - ضَرٌّ štetiti
 ضَرَبَ - ضَرْبٌ tući; kovati novac
 ضَرَبَ بِهٖ الْمَثَلَ isticati nešto kao primjer, navesti poslo-
 vicu
 ضَرَاتٌ, pl. ضِرَّةٌ, inoća
 أَضْرَارٌ, pl. ضَرَرٌ, šteta

طَالِبٌ

- أَضْرَأُ, pl. ضَرِيرٌ, slijep
 ضَعْفٌ slabost
 ضِعَافٌ, pl. ضَعِيفٌ, slab
 ضَلَّ - ضَلَالٌ zalutati
 ضَمَّ - ضَمٌّ skupiti, sastaviti, privući
 ضَمَائِرُ, s. ضَمِيرٌ, unutrašnjosti čovjeka, duše
 ضَمَّةٌ vokal »u« (ُ)
 ضَمَائِرُ, pl. ضَمِيرٌ, unutrašnjost čovjeka, duša
 ضِيَاءٌ svjetlost
 ضَافَ - ضِيَافَةٌ pogostiti
 ضِيَافَةٌ gozba
 أَضْيَافٌ, pl. ضُيُوفٌ, gost
 ضَاعَ - ضَيَاعٌ propasti, izgubiti se
 ضَاقَ - ضَيْقٌ biti tijesan, stijesniti se
 ضَيْقٌ muka, neprilika
 ضَيْقٌ tijesan

ط

- طَائِشٌ zanešen, rastrešen
 طَابِعٌ, pl. طَائِعُونَ, štampar
 طَاعَةٌ poslušnost

- طَاغِيَةٌ silnik; obijestan
 طَاقَةٌ moć, snaga
 طَلَّابٌ, pl. طَلَبَةٌ, طَالِبٌ, učenik

طَالِعٌ

- طَالِعٌ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَامَّةٌ najveća nesreća
- طَاوُسٌ, pl. طَوَاوِيسٌ, paun
- طَبَخَ ُ kuhati
- طَبْلٌ, pl. طُبُولٌ, bubanj
- طَبَعَ ُ štampati
- طَبِيبٌ, pl. أَطِبَاءٌ, liječnik
- طَحَنَ ُ samljeti
- طَرَحَ ُ baciti; oduzeti
- طَرَدَ ُ otjerati
- طَرَفٌ, pl. أَطْرَافٌ, kraj
- طُرْفَةٌ, pl. طُرُفٌ, lijep, ugodan
razgovor
- طَرِيقٌ, pl. طُرُقٌ, put; način
- طَرِيقَةٌ, pl. طَرَائِقُ, put; pravac
- طُسْتُ, pl. طُسُوتٌ, leden
- طَعَامٌ, pl. أَطْعِمَةٌ, jelo, hrana
- طَعِمَ ُ koji ima hrane
- طَغَى ُ osiliti
- طَفِقَ ُ početi
- طِفْلٌ, pl. أَطْفَالٌ, dijete, dojenče
- طَلَبٌ, s. طَالِبٌ, učenici
- طَلَبَ ُ tražiti

طَابَتِ النَّفْسُ

- طُلُوعٌ ُ izaći sunce;
pojaviti se
- طُلُوعٌ izlazak
- طَلَى ُ - طَلَى ُ mazati; bojiti
- طِمْرٌ, pl. أَطْمَارٌ polovna ha-
ljina
- طَمَسَ ُ (على) - طَمَسَ ُ zbrisati, uni-
štiti; oslijepiti nekoga
- طَمَعَ ُ - طَمَعَ ُ hlepiti, željeti
- طَمَعٌ, pl. أَطْمَاعٌ, pohlepa,
gramzljivost
- طَنَ ُ - طَنِينٌ zvučati
- طَنِينٌ zvuk
- طَوَافٌ (ب) ُ obići
- طَوَّفَ (ب) ُ obilaziti
- طَوِيلٌ, s. طَوَالٌ, dugi
- طَاوُسٌ, s. طَوَاوِيسٌ, pauni
- طَوَلٌ moć, snaga
- طَوْبَى Blago!
- طَوَّلَ ُ biti dug
- طَوَّلَ dužina
- طَوَّلَ اللَّيْلَ cijelu noć
- طَوِيلٌ, pl. طَوَالٌ, dug
- طَوَى ُ - طَوَى ُ saviti
- طَابَ ُ - طَابَ ُ biti lijepo,
ugodno; dozvoljeno
- طَابَتِ النَّفْسُ بِكَذَا raspoložiti se
nečim, zadovoljan biti

طَيِّبٌ

طَيِّبٌ lijep, dobar, ugodan
 طَيْرٌ zb. im., pl. طُيُورٌ, ptica

عِبَادَةٌ

طَارَ - طَيْرَانٌ letjeti, prhnuti
 طَاشَ - طَبَشَرٌ biti zanešen

ظ

ظَالِمٌ, pl. ظَالِمُونَ, nasilnik
 ظَاهِرٌ vidljiv, jasan
 ظَبْيٌ, pl. ظَبَايَا, košuta, srna
 ظُرُوفٌ, pl. ظُرُوفٌ, posuda; prilog
 ظَرِيفٌ, pl. ظَرَفَاءُ, oštrouman, dosjetljiv
 أَظْفَادٌ, pl. أَظْفَادٌ, nokat
 ظَلَّ - ظَلَّ biti danju;
 biti trajno
 ظِلٌّ, pl. ظِلَالٌ, hlad, sjena

ظِلٌّ, s. ظِلٌّ, hladovi, sjene
 ظَلَامٌ tmina.
 ظَلَمٌ nepravda, nasilje;
 neumjestan postupak
 ظُلُمَاتٌ, pl. ظُلُمَاتٌ, tmina
 ظَنَّ - ظَنَّ misliti, držati
 ظُنُونٌ, pl. ظُنُونٌ, mišljenje
 ظَمِيَ - ظَمِيَ ožednjeti
 ظُهُورٌ, pl. أَظْهَرٌ, leđa
 عَنْ ظَهْرِ غِنَى u stanju bogatstva

ع

عَائِدٌ, pl. عَوَادٌ, posjetilac, koji
 pohodi bolesnika
 عَابِدٌ, pl. عَابِدُونَ, pobožan
 عَادٌ arapsko pleme Ad
 عَادَاتٌ, pl. عَادَاتٌ, običaj
 عَادِلٌ, pl. عَادِلُونَ, pravedan
 عَارٌ, pl. أَعْيَارٌ, sramota
 عَاشِرٌ, pl. عَاشِرٌ, deseti
 عَاشِقٌ, pl. عُشَّاقٌ, zaljubljen,
 ljubavnik
 عَاصٍ, pl. عَاصُونَ, griješnik
 عَافِيَةٌ zdravlje, zaštita

عَوَاقِبٌ, pl. عَوَاقِبٌ, posljedica
 عَاقِلٌ, pl. عَاقِلُونَ, pametan
 عَالٍ, pl. عَالُونَ, visok
 عَالَمٌ, pl. عَالَمُونَ, svijet
 عُلَمَاءُ, pl. عَالِمُونَ, učen
 عَامِرٌ naseljen
 عَامِلٌ, pl. عُمَالٌ, koji postupa;
 namjesnik
 عَبْدٌ, s. عِبَادٌ, robovi; ljudi
 عَبْدٌ - عِبَادَةٌ obožavati
 عِبَادَةٌ bogoslužje

عَبْدٌ

- عَبْدٌ, pl. عِبَادٌ, عَبِيدٌ, rob;
čovjek
عَبْدُ اللَّهِ Božji rob
عِبْرَةٌ, s. عِبْرَةٌ, pouke
عِبْرَاتٌ, pl. عِبْرَةٌ, suza
عِبْرَةٌ, pl. عِبْرٌ, pouka
عَبْرٌ - عُبُورٌ preći
عَتَبٌ, pl. عَتَبَةٌ, prag
عَثْرٌ - عَثْرٌ, posrnuti
عَثْرَةٌ posrtaj; pogreška
عُثْمَانُ Osman (ime čovjeka)
عَجِبٌ - عَجَبٌ čuditi se
عُجَابٌ, عَجَابٌ vrlo čudnovat
عَجَزٌ - عَجَزَ (عن) ne moći
عَجَلٌ - عَجَلٌ hitjeti
عَجَلَةٌ, pl. عَجَلَاتٌ, kolo; kola
عَجَمٌ, pl. أَعَاجِمٌ, Nearap
عَجُوزٌ stara žena, starica
عَجِيبٌ čudnovat
عَجِيبَةٌ, pl. عَجَائِبٌ, čudo
عَدَّ - عَدَّ brojiti; računati
عَدَا, عَدَا osim
عَدَالَةٌ pravednost, pravda
عَدَّ - وَعَدَّ obećati
عِدَّةٌ, pl. عِدَاتٌ obećanje
عِدَّةٌ, pl. عِدَدٌ, broj; nekoliko

عَرَضٌ

- عَدَلَ - عَدَلَ biti pravedan;
vrijediti
عُدُولٌ - عَدَلَ (عن) skrenuti,
odustati
عَدَمٌ - عَدَمٌ ne biti; nemati;
mašiti
عَدَمٌ ništavilo
عَدَمُ التَّنَازُعِ nesvađanje
عَدْنَانُ Adnan (praotac jednog
arapskog plemena)
عَدَا - عَدَا trčati
عَدُوٌّ, pl. أَعْدَاءٌ, neprijatelj
عُدْوَانٌ - عَدَا prestupiti, činiti
nasilje
عُدْوَةٌ, pl. عِدَاءٌ, obala; strana
عَذَابٌ muka, patnja
عَذْبٌ pitak, ugodan
عَذَرَ - عَذَرَ ispričati
عَذْرٌ, pl. أَعْذَارٌ, isprika
عَذْرَاءٌ djevojka, djevica
أَلْعَرَبُ zb. im. Arapi
عَرَبَاتٌ, pl. عَرَبَةٌ, kola
عَرَبِيٌّ krupna deva
عَرَبِيٌّ, zb. im. أَلْعَرَبُ, Arap;
arapski
أَلْعَرَجُ El-Ardž (ime mjesta
između Mekke i Me-
dine)
عَرَضَ - عَرَضَ pojaviti se;
pristupiti

عَرْضٌ

- عَرْضٌ (على) izložiti; ponuditi
 عَرْضٌ širina
 عُرَفَاءُ, s. عَرِيفٌ vještaci
 عَرَفَاتُ, عَرَفَاتُ Arefat mjesto šest
 sati daleko od Mekke
 يَوْمُ عَرَفَةٍ dan uoči Kurban Bajra-
 ma, 9 dan zulhidždžeta
 عَرَفِي arefatski
 عَرَقٌ znoj
 عُرُوجٌ عَرَجٌ = popeti se
 عَرَّاسٌ, pl. عَرَّاسٌ mlâda
 الْعَرُوضُ metrika
 عَرَى (من) = biti go
 عُرْيَانٌ go
 عَرِيبٌ širok
 عَرِيفٌ, pl. عُرَفَاءُ vještak
 عَرْنٌ, pl. عَرْنٌ leglo
 عَزَّ = biti jak; biti
 rijedak
 عَزَّ = pobijediti
 عِزَّةٌ veličina, ponos
 عَزَّ وَجَلَّ Uzvišeni (Uzvišen je
 i velik!)
 عَزَمَ = odlučiti
 عَزَمٌ odlučnost
 عَزِيزٌ, pl. أَعِزَّةٌ moćan;
 ugledan
 عَزَائِمٌ, pl. عَزَائِمٌ odluka

عِصْيَانٌ

- عُسْرٌ teškoća, nevolja
 عَسَجْدٌ zlato
 عُسْفَانٌ Usfan (ime mjesta
 između Mekke i Me-
 dine)
 عَسَلٌ, zb. im., med
 عَسَاكِرُ, pl. عَسَاكِرُ vojska
 عَسَى možda
 أَعْشِيَّةٌ, pl. عِشَاءٌ večera
 عِشَاءٌ noćno klanjanje
 عِشَاءٌ navečer
 عِشَاءٌ, s. عِشِيَّةٌ predvečerje
 عِشْرٌ desetina
 عِشْرَةٌ, عِشْرٌ deset
 الْعِشْرَاتُ desetice
 عِشْرُونَ dvadeset
 الْعِشْرُونَ dvadeseti
 عِشِيَّةٌ, pl. عِشَاءٌ predvečerje
 عِصَى, pl. عِصَى štap
 عَصْفُورٌ, s. عَصَافِيرُ vrapci
 عَصُورٌ, pl. عَصُورٌ stoljeće
 عَصَافِيرُ, pl. عَصَافِيرُ vrapci
 عَصِيفِرَاتٌ, pl. عَصِيفِرٌ vrapčić
 عَصَمَ = čuvati
 عِصْمَةٌ
 عَصَا, s. هِصْيٌ štapovi
 عَصَى = griješiti, biti
 neposlušan

عَضُ

- عَضَّ - عَضَّ gristi, ujesti
 عَضَادَتَانِ dovratnici
 عَطِشَ - عَطِشَ ožednjeti
 عَطِشَانُ, pl. عَطَاشٌ, žedan
 عَطَفَ - عَطَفَ naginjati nečemu; saviti; smilovati se
 عَطِيَّةٌ, pl. عَطَايَا, dar
 عَظَمَ, pl. عِظَامٌ, kost
 عِظَامٌ بِالْيَةِ trule kosti
 عَظِمَ, s. عَظِيمٌ, veliki; kosti
 عَظِمَ - عَظِمَ biti velik, uvećati se
 عَظَمَةٌ veličina
 عَظِيمٌ, pl. عِظَامٌ, velik
 عَفَا - عَفَا poštenje, nevinost
 عَفَا (عَنْ) - عَفَا oprostiti
 عَقَائِدُ, s. عَقِيدَةٌ vjerovanja
 عِقَابٌ, pl. عِقَابَانُ, orao
 عِقَالٌ, pl. عِقْلٌ, sapon; jednogodišnji zekat od štoke
 عَقَدَ - عَقَدَ svezati; ugovoriti
 عَقْدٌ, pl. عُقُودٌ, ugovor
 عَقَرٌ, pl. أَعْقَارٌ, sredina
 عَقْرَبٌ, pl. عَقَارِبُ, štipavac
 عَقَلَ - عَقَلَ razumjeti, shvatiti

عُلُو

- عَقْلٌ, pl. عُقُولٌ, razum
 عُقُوبَةٌ kazna
 عَقَّ - عَقَّ ne slušati
 عَقُوقٌ roditelje
 عَقْلٌ, s. عَقْلٌ, razumi
 عَقِيرَاتٌ, pl. عَقِيرَاتٌ, štipavčić
 عِكَازَةٌ, pl. عِكَازَاتٌ, štap (sa željeznim šiljkom)
 عَكْسٌ protivno, suprotno
 عَلَامَةٌ, pl. عَلَامَاتٌ, znak, obilježje
 عَلَّامَةٌ učenjak
 عَلَفٌ hrana za životinje, pića
 عَلِقَ - عَلِقَ zavoljeti; objesiti; početi
 عَلِمَ - عَلِمَ znati,
 عَلِمٌ, pl. أَعْلَامٌ, vlastito ime; prvak u narodu; zastava
 عَلِمٌ, pl. عُلُومٌ, znanje, nauka
 عِلْمُ الْهَيْئَةِ kosmografija, astronomija
 عِلْمُ الْعَرُوضِ metrika
 عَلِمَاءُ znajući
 عَلِمٌ, s. عَلَمٌ, učeni
 عَلِمِي naučni
 عَلَا - عَلَا biti visok, rasti, napredovati

عُلُوٌّ

- عُلُوٌّ visina
 عُلُومٌ, s. عِلْمٌ, nauke
 الْعُلُومُ الْأَدَبِيَّاتُ jezikoslovne nauke
 عَلَى na; protiv; po; premda
 عَلَى حَدَّةٍ napose, zasebno
 عَلَى يَدَيْهِ Ovamo ga meni!
 عَلَى رُؤُوسِ الْأَشْهَادِ pred svjedocima
 عَلَى عَجَلٍ hitro, brzo
 عَلَى مَا (عَلَى مَا) zašto?
 عُلْيَا, poz. عَالِيَةٌ, gornja ili najgornja
 عَلَيْكَ (بِـ) Drži se!
 عَلِيمٌ koji zna, upućen
 عَلَيُّونَ najviše visine; najviši raj
 عَلَيْهِ السَّلَامُ Bog ga spasio, spašen bio!
 عِمَارَةٌ gradnja, dizanje; popravljivanje
 عِمَامَةٌ, pl. عِمَامَةٌ, čalma, ahmedija
 عَمٌّ, pl. أَعْمَامٌ, stric
 عَمَرَ عَمْرًا nastaniti se
 عَمَّرَ, يُعَمِّرُ dugo živjeti
 عُمُرٌ, pl. أَعْمَارٌ, život
 عَمْرُو Amr (ime čovjeka)

عَوْرٌ

- عَمِلَ - عَمَلٌ raditi, postupati
 عَمَلٌ, pl. أَعْمَالٌ, djelo, posao
 عَمَلٌ صَالِحٌ dobro, djelo
 عَمُودٌ, pl. أَعْمِدَةٌ, stup
 عَمَى sljepoća
 عَمِيقٌ, pl. عَمَقٌ, dubok
 عَمِيمٌ, pl. عُمَمٌ, mnogo, općenit
 عَنْ od, iz
 عَنْ طَيْبِ نَفْسٍ dragovoljno
 عَنْ ظَهْرِ غِنًى u stanju bogatstva
 عَنْ قَرِيبٍ naskoro
 عِنَادٌ tvrdoglavost
 عَنِ (بِـ) يُعْنَى عِنَايَةً obraćati pažnju nečem, truditi se, nastojati oko nečega; odati se nečemu
 عِنْدَ kod; ima
 عَنْقٌ, pl. أَعْنَاقٌ, vrat; grlo
 عَنْكَبُوتٌ, pl. عَنَّاكِبُ, pauk
 عَنَاءٌ عَنَاءٌ oteti, silom uzeti
 عَوَى - عَوَاءٌ vijati
 عَوَادٌ, s. عَائِدٌ, posjetioci
 عَوَالِي الْمَدِينَةِ ime kraja u okolici Medine
 عَادَ - عَوْدٌ, عِيَادٌ običi; vratiti se
 عَوْرٌ - عَوْرٌ oslijepjeti u jedno oko

عَوَضٌ

- عَوَضٌ, pl. أَعْوَاضٌ, zamjena, naknada
 عَوَقَ عَاقَ spriječiti
 عَوَّلَ عَالَ izdržavati nekoga
 عَوَّمَ عَامَ ploviti, plivati
 عَوَّنَ عَانَ pomoći
 عَوْنٌ pomoć
 عَهْدٌ عَهْدَ poznavati; ispuniti obećanje
 عَهْدٌ, pl. عُهُودٌ, vjernost; prijateljstvo; obaveza; jamstvo

غَرَبٌ

- عَيَّاذُ عَيَّاذُ uticati se nekome
 عِيَالٌ, s. عَيْلٌ, ukućani; oni koje je neko dužan izdržavati
 عَيَّانٌ - عَيْنٌ vidjeti
 عَيْبٌ عَابَ koriti, napadati
 عَيْبٌ, pl. عُيُوبٌ, maña, sramota
 عَيْشٌ عَاشَ živjeti
 عَيْشٌ život
 عَيْشَةٌ سَعِيدَةٌ sretan život
 أَعْيُنٌ, pl. عُيُونٌ, oko; izvor; osoba

غ

- غَائِبٌ, pl. غَائِبُونَ, odsutan
 غَابَتٌ, pl. غَابَاتٌ, šuma
 غَابَرٌ prošlo
 غَارٌ, pl. أَغْوَادٌ, pećina, špilja
 غَارٍ, pl. غَارُونَ, ratnik, borac
 غَافِلٌ, pl. غَافِلُونَ, nemaran
 غَالٍ, pl. غَالُونَ, skup, skupocjen
 غَالِيَةٌ, pl. غَالِيَاتٌ, skupa
 غَامِضٌ, pl. غَوَامِضٌ, nejasan
 غَايَةٌ, pl. غَايَاتٌ, cilj, svrha
 غَايَةٌ jako
 غُبَارٌ prašina

- أَغْبِيَاءٌ, pl. غَبِيٌّ, glup
 أَغْدِيَةٌ, pl. غَدَاءٌ, ručak
 غَدَاً sutra
 غَدْرٌ vjerolomstvo, iznevjerenje
 غُدْرٌ jako nevjeran
 غَدَقٌ obilna voda
 غَرَّ غَرَّ prevariti
 غَرَابٌ, s. غَرِيبَةٌ, rijetkosti, neobičnosti
 غَرَابَةٌ neobičnost, interesantnost
 غُرَابٌ, pl. غُرَبَانٌ, vrana
 غَرَبَ غَرَبَ začu sunce

غَرْبٌ

- غَرْبٌ zapad
 غَرْبِي zapadni
 غَرَضٌ, pl. أَغْرَاضٌ, želja, namjera
 غُرْفَةٌ, pl. غُرُفٌ, prostorija; soba, sala
 غَرِقَ - غَرِقَ utopiti se
 غُرُورٌ prevara, zabluda
 غَرِيبَةٌ, pl. غَرَائِبٌ, neobičnost, rijetkost
 غَزَا - غَزَوْا ratovati
 غَزِيرٌ, pl. غِزَارٌ, mnogo, obilno
 غَشَّى - غَشَّى varati
 غَشِيَ - غَشِيَ pokriti
 غَشِيَ (على) onesvijestiti se
 غُصْنٌ, pl. أَغْصَانٌ, grana
 غَضَبٌ - غَضِبَ srditi se, razljutiti se
 غَضَبٌ srdžba
 غَضَبَانٌ, pl. غَضَابٌ, srdit
 غَفَرَ - مَغْفِرَةٌ, غُفْرَانٌ oprostiti
 غَفَلَ - غَفْلَةٌ, غُفُولٌ zanemariti
 غُفْلَانٌ nemaran
 غَفِيرٌ mnogobrojan; ogroman
 غُلَامٌ, pl. غِلْمَانٌ, dječak
 غَلَبَ - غَلَبَةٌ pobijediti

غَبْرَةٌ

- غَلَبَ pobjeda
 غَلَطَ - غَلَطَ pogriješiti
 غِلْظَةٌ grubost; okrutnost
 غَلَقَ - غَلَقَ zatvoriti
 غَلَّقَ pozatvarati
 غَلِيطٌ, pl. غِلَاطٌ, grub; okrutan
 غَمٌّ, pl. غُمٌّ, briga, tuga
 غَمْرٌ neiskusan
 غَمَّةٌ, s. غَمَّةٌ, brige, tuge
 غَمَضَ - غَمَضَ biti nejasan
 غَنَمٌ, pl. أَغْنَامٌ, stoka, bravi
 غَنِيَ - غَنِيَ biti bogat
 غِنًى bogatstvo
 غَنِيٌّ, pl. أَغْنِيَاءٌ, bogat, imućan
 غَنِيمَةٌ, pl. غَنَائِمٌ, plijen
 غَوْرٌ dno; dubina; pećina
 غَيٌّ zabluda
 غَيْبَةٌ ogovaranje
 غَابَ - غِيَابٌ, غَيْبُوبَةٌ izgubiti se, nestati; zaći (sunce)
 غَيْرٌ osim
 غَيْرُ أَهْلِهِ koji ga nije dostojan
 غَيْرُ مُنْصَرِفٍ ime koje se nepotpuno deklinira
 غَيْرُهُ drugi osim njega

ف

ف

- ف pa, te
- فَائِدَةٌ, pl. فَوَائِدُ, korist, dobit, interes
- فَائِثٌ koji se rastrijeznio, sebi došao; nadmašio
- فَارَةٌ, pl. فَيْرَانٌ, miš
- فَارِسٌ, pl. فُورَسَانٌ, konjanik
- فَارُوقٌ koji strogo rastavlja istinu od neistine; uviđavan
- فَاضِلٌ, pl. فُضْلَاءُ, vrijedan
- فَاطِرٌ stvoritelj
- فَاطِمَةُ Fatima
- فَاطِمِي Fatimović; Fatimin
- فَانٍ prolazan
- فَانِيَةٌ prolazna
- فَأْسٌ, pl. فُؤُوسٌ, sjekira
- فِئَةٌ zb. im., pl. فِئَاتٌ, skupina, četa, grupa
- فَتَاةٌ, pl. فِتْيَاتٌ, djevojka
- فَتَحَ - فَتَحَ otvoriti; osvojiti
- فَتَحَ (على) poučiti; omogućiti
- فَتْحٌ, pl. فُتُوحٌ, pobjeda; osvajanje
- فَتْحَةٌ, pl. فَتَحَاتٌ, vokal »e« (ـَ)
- فَتَنَ - فَتَنَ privući; zavesti

فُورَسَانٌ

- فِتْنَةٌ, pl. فِتَنٌ, nered, buna
- فِتْيَانٌ, pl. فِتْيَانٌ, mladić, vitez
- فِتْيَانٌ, s. فِتْيَانٌ mladići, vitezovi
- فِتْيَانٌ, s. فِتْيَانٌ mladići, vitezovi
- فِجَاجٌ, pl. فِجَاجٌ, širok put
- فِجَاجٌ, s. فِجَاجٌ, široki putevi
- فَجَعَ - فَجَعَ ucvijeliti nekoga
- فَجَعَ ucvijeliti nekoga
- فَجَرٌ - فَجَرٌ ići stranputicom
- فَحْمٌ ugalj
- فَخَامَةٌ ogromnost, krupnoća
- فَذٌ sam, pojedinac
- فَخْرٌ ponos
- فُرْجٌ brbljavac
- فِرَارٌ - فِرَارٌ pobjeći
- فِرَاشٌ, pl. فُرُشٌ, postelja, dušek
- فِرَاعِنَةٌ, s. فِرْعَوْنٌ, Faraoni
- فَرَاغٌ - فَرَاغٌ (من) svršiti
- فِرَاقٌ rastanak
- فَرَحٌ - فَرَحٌ obradovati se
- فِرْدَوْسٌ raj
- فَرَسٌ, pl. أَفْرَاسٌ, konj
- فُرْسَانٌ, s. فَارِسٌ, konjanici

فَرَسَخٌ

- فَرَسَخٌ, pl. فَرَاسِخٌ, tri milje
 فَرُشٌ, s. فِرَاشٌ, postelje, dušeci
 فُرُصَةٌ, pl. فُرُصٌ, prilika, zgodan čas
 فَرَضَ فَرَضٌ مُ propisati, odrediti kao dužnost
 فَرَضٌ عَيْنٍ osobna, lična dužnost
 فَرُطٌ pretjeranost
 فِرْعَوْنٌ, pl. فِرَاعِنَةٌ, Faraon
 فَرَّقَ فَرَقٌ مُ rastaviti, razlikovati
 فَرَقٌ, pl. فُرُوقٌ, razlika
 فَرَّقَ فَرَقٌ مُ rastaviti, razlikovati
 فَرَكَ فَرَكٌ مُ trljati
 فَرِيدَةٌ, pl. فَرَائِدٌ, skupocjeni dragulj
 فَرِيضَةٌ, pl. فَرَائِضٌ, dužnost
 فَسَدَ فُسَادٌ مُ biti pokvaren
 فَسَادٌ nevaljaština, nered
 فَسَقَ فِسْقٌ مُ griješiti
 فُسَيْفَسَاءٌ mozaik
 فَشَلَ فَشَلٌ مُ oslabiti, ne uspjeti
 فَشَلٌ, فَشِلٌ, فَشَلٌ slab; strašiv; mlitav, trom
 فَصٌ, pl. فُصُوصٌ, kamen u prstenu

فِعْلٌ

- فَصَاحَةٌ čistoća govora, rječitost
 فَصَحَّاهُ, s. فَصِيحٌ, rječiti
 فَصْلٌ, pl. فُصُولٌ, razred; godišnje doba
 فَصُوصٌ, s. فَصٌّ, kamenje u prstenu
 فَصِيحٌ, pl. فَصَحَّاهُ, rječit
 أَفْضِيَّةٌ, pl. فَضَاءٌ, prostor
 فَضَائِلٌ, s. فَضِيلَةٌ, vrline
 فَضَحَ فَضَحٌ مُ osramotiti
 فَضَلَ فَضْلٌ مُ biti vredniji, nadmašiti
 فَضْلٌ, pl. فُضُولٌ, dobrota, vrijednost
 فَضْلًا (عَنْ) akamoli
 فَاضِلٌ, s. فَضْلًا, vrijedni
 فَضْلِيَّاتٌ, pl. فَضْلِيٌّ, vrijedna
 فَضْلِيَّ النَّسَاءِ najvrednija žena
 فَضَّاحٌ, pl. فَضِيحَةٌ, sramota
 فَضِيحَةُ الدَّهْرِ vječita sramota
 فَضَائِلٌ, pl. فَضِيلَةٌ, vrlina
 فَطِنٌ oštrouman
 فَطْنٌ, pl. فَطْنَةٌ, oštroumnost
 فَطِينٌ, pl. فَطِنٌ, oštrouman
 فَعَلَ فَعْلٌ مُ učiniti, raditi
 أَفْعَالٌ, pl. فِعْلٌ, djelo

فَقَدَ

- فَقَدَ = فَقَدَ izgubiti
 فَقْرٌ, pl. فَقُورٌ, siromaštvo
 فَقْرَاءٌ, s. فَقِيرٌ, siromasi
 فَقَطٌ samo
 فَقَهَاءٌ, s. فَقِيهٌ, pravnici;
 učenjaci
 فَقِيرٌ, pl. فَقَرَاءٌ, siromašan
 فَقِيهٌ, pl. فَقَهَاءٌ, pravnik;
 učenjak
 فَلَاسِفَةٌ, s. فَيْلَسُوفٌ, filozofi
 فَلَانٌ neko, neki
 فَلَانِيٌ taj i taj, x y
 فَلَسٌ, pl. فُلُوسٌ, novac
 فَلَكٌ lada, lađe
 فَلَسَاءٌ pošto
 فَمٌ, pl. أَفْوَاهٌ, usta
 فَنٌ, pl. فُنُونٌ, struka, vrsta

قَاطِبَةٌ

- فَنَاءٌ = فَنِيَ nestati, istrošiti
 se, proći
 فُنُونٌ, s. فَنٌ, struke, vrste
 فَوَائِدٌ, s. فَائِدَةٌ, koristi, interes
 فَاتٌ = فَوتٌ promašiti, proći
 فَازٌ = فَوْزٌ spasiti se
 فَاقٌ = فَوْقٌ nadmašiti,
 natkriliti
 فَوْقٌ na, nad, više
 فَهَمٌ = فَهِمٌ razumjeti
 فِي u; na; sa; puta
 فِي أَثْنَاءِ ذَلِكَ tada
 فِي الْآخِرَةِ na onom svijetu;
 naprama onom svijetu
 فِي أَكْثَرٍ većinom
 فِي الشِّتَاءِ zimi
 فَيْلَةٌ, pl. فِيلٌ, slon
 فَيْلَةٌ, s. فِيلٌ, slonovi
 فَلَاسِفَةٌ, pl. فَيْلَسُوفٌ, filozof

ق

- قَائِدٌ, pl. قُودَادٌ, vojskovođa;
 voda
 قَائِفٌ koji je vješt u traganju
 po tragu
 قَائِمَةٌ, pl. قَوَائِمٌ, noga životinje;
 stup
 قَارٌ smola, asfalt

- قَارِبٌ, pl. قَوَارِبٌ, čamac
 قَارَةٌ, pl. قَارَاتٌ, kontinenat
 قَارِيرٌ, pl. قَارُورَةٌ, boca
 قَاسٍ, pl. قُسَاءٌ, tvrd, grub
 قَاضٍ, pl. قُضَاةٌ, sudija
 قَاطِبَةٌ svi, sve

قَاطِرَةُ الْحَدِيدِ

قَاطِرَةُ الْحَدِيدِ lokomotiva, željeznica

قَاطِعٌ oštar

قَاعِدَةٌ, pl. قَوَاعِدُ, pravilo, načelo, temelj; podnožje

قَالِقُوطُ Kalkuta

قَامَ يَنْفَقِيهِ izdržavao ga je

قَامَةٌ, pl. قَامَاتٌ, stas, rast čovjeka

قَامُوسٌ, pl. قَوَامِيسُ, rječnik

قَانِتٌ, pl. قَانِثُونَ pokoran, skrušen

القَاهِرَةُ Kairo (ime grada)

قُبَا, قُبَاءُ Kuba (mjesto blizu Medine)

قَبَائِلُ, s. قَبِيلَةٌ, plemena

قُبَابٌ, s. قُبَّةٌ, kupole, kubeta

قُبَّةٌ, pl. قُبَبٌ, kupola, kube

قُبْحٌ - قُبْحٌ ružan biti

قُبْحُ النَّسَبِ niskost porijekla

قُبْرٌ, pl. قُبُورٌ, grob

قَبْضٌ - قَبْضٌ prihvatiti, uzeti

قَبْضَةٌ šaka, pesnica

قَبْلُ prije

قِبْلَةٌ strana na kojoj se nalazi Kaba kuda se okreće kod klanjanja

قُبُورٌ, s. قُبْرٌ, grobovi

قَدِيمٌ

قَبِيلٌ - قَبُولٌ primiti

قَبُولٌ vjetar istočnjak

قَبِيحٌ, pl. قَبَاحٌ, ružan

قَبِيلٌ skupina, vrsta

قَبِيلَةٌ, pl. قَبَائِلُ, pleme

قَتَلَ - قَتْلٌ ubiti

قَتِيلٌ, s. قَتِيلٌ, ubijeni

قَتِيلٌ, pl. قَتْلٌ, ubijen

قَدْ (s perfektom) već

قَدْ (s imperfektom) katkada

قُدَّامٌ pred

قَدْرٌ, pl. أَقْدَارٌ vrijednost; količina

قَدْرٌ, pl. قُدُورٌ lonac

قُدْرَةٌ - قَدَرٌ moći

الْقُدْسُ Jerusalem

قَدَمٌ, pl. أَقْدَامٌ stopalo; noga

قُدُوسٌ svet

قَدَمَاءٌ, s. قَدِيمٌ, stari, prijašnji

قُدُوءٌ voda, uzor, primjer

قُدُومٌ - قَدِمٌ doći, stići

قُدَيْدٌ Kudejd (ime mjesta između Mekke i Medine)

قَدِيرٌ moćan, jak

قَدِيمٌ, pl. قَدَمَاءٌ, star, vječit

قَذَرٌ

قَذَرٌ, pl. أَقْدَارٌ, nečistoća

قَذِرٌ nečist, prljav

قَذَفَ - قَذَفَ udariti, lupiti,
baciti; obijediti

قَرَأَ - قَرَأَ čitati

قَرَقِيرٌ, s. قُرُقُورٌ, velike duhačke
lade

قَرِبَ - قَرِبَ približiti se

قُرْبٌ blizu, u blizini

قُرْبٌ, s. قُرْبَةٌ, dobra djela

قَرَّبَ - قَرَّبَ približiti se

قُرْبٌ, pl. قُرْبٌ, dobro djelo

قَرَدٌ, pl. أَقْرَادٌ, majmun

قُرْضُ الشَّعْرِ pjesništvo

قَرَعَ - قَرَعَ kućati, udarati

قَرِمَ - قَرِمَ biti mesožder

قَرَنَ - قَرَن uvezati, pridružiti

قَرْنٌ, pl. قُرُونٌ, stoljeće

الْقُرُونُ الْمَاضِيَّةُ prošla stoljeća,

قَرِيبٌ, pl. أَقْرِبَاءٌ, bliz; rodak

عَنْ قَرِيبٍ naskoro

قَرْيَةٌ, pl. قُرَى, selo; mjesto

قُرَيْشٌ Kurejš (ime ar.
plemena)

قُرَيْشِيَّ Kurejšija

الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ Istanbul

قَسَمٌ zakletva

قُضْبَانٌ

أَقْسَامٌ, pl. قِسْمٌ, dio

قَسَمَ - قَسَمَ podijeliti

قَسَمَ (إِلَى) udijeliti

قَوْسٌ, s. قِيسِيٌّ, lukovi

قَشُورٌ, pl. قَشُورٌ, kora

قَصَابٌ mesar

قَصَدَ - قَصَدَ namjeravati;
raditi umjereno; poći
prema nečem

قَصْدًا namjerno; umjereno

قَصَرَ - قَصَرَ skratiti,
ograničiti se

قَصْرٌ, pl. قُصُورٌ, dvorac, palača

قَصُرَ - قَصُرَ biti kratak;
ne moći

قَصَّ (عَلَى) - قَصَّ pričati

قِصَّةٌ, pl. قِصَصٌ, priča; događaj

قِصْعَةٌ, pl. قِصَاعٌ, čanak

قَصَفَ - قَصَفَ gostiti se
(jesti i piti)

قَصِيدَةٌ, pl. قَصَائِدٌ, pjesma

قَصِيرٌ, pl. قِصَارٌ, kratak

قَضَى - قَضَى suditi; izvršiti;
ispuniti

قَضَاءٌ sudbina

مَا أَقْضَاكَ Dobar li si sudija!

قُضْبَانٌ, s. قُضْبٌ, prutovi,
štapovi

قَضِيبٌ

قَضِيبٌ, pl. قَضَبَانٌ, prut; štap

قَطَّ osjeći glavu

قَطُّ nikada

قَطٌّ, pl. قِطَاطٌ, mačka

قِطَارٌ voz

قُطْرٌ, pl. أَقْطَارٌ, pokrajina

قَطَعَ sjeći; presjeći

قِطْعَةٌ, pl. قِطَعٌ, komad

قُطِعِي odlučan; siguran

قَعَدَ sjediti

قَعْرٌ, pl. قُعُورٌ, dno

قَفَا, pl. أَقْفِيَّةٌ, zatiljak

قَفَصٌ, pl. أَقْفَاصٌ, krletka

قُفْلٌ, pl. أَقْفَالٌ, brava, katanac

قَفِيزٌ, pl. أَقْفِيزَةٌ, varičak

قَلْبٌ, pl. قُلُوبٌ, srce

قَلَّ - قَلَّ biti malo

قَلَعَ isčupati, izvaditi,
izvaliti

قَلْعَةٌ, pl. قِلَاعٌ, tvrđava

قَلَمٌ, pl. أَقْلَامٌ, pero; pismo

قُلُوبٌ, s. قَلْبٌ, srca

قَلَّصَ - قُلُوصٌ pokupiti se

قَلِيلٌ, pl. قَلِيلُونَ, malo

قَلِيلًا malo, rijetko kada

قُوَّةٌ

قَلَّ - قَلَّ } mrziti, prezirati
(قَلَى - قَلَى)قُمَاشٌ, pl. أَقْمِشَةٌ, namještaj,
pokućstvo

قِمَّةٌ, pl. قِمَمٌ, vrh

قَمَرٌ, pl. أَقْمَارٌ, mjesec

قَنَعَ (يُ) - قَنَاعَةٌ zadovoljiti se

قَنَاطِرٌ, pl. قَنْطَرَةٌ, most

قَنُوعٌ koji je zadovoljan s
onim što imaقَوَائِمٌ, s. قَائِمَةٌ, noge životi-
nja; stupovi

قَوَارِبٌ, s. قَارِبٌ, čamci

قَوَاعِدٌ, s. قَاعِدَةٌ, pravila, načela;
temelji; podnožja

القَوَافِي (عِلْمٌ) nauka o rimi

قَوَامِيسٌ, s. قَامُوسٌ, rječnici

قَوَاتٌ, pl. أَقْوَاتٌ, hrana, život
namirnice

قَوْسٌ, pl. قِيسٌ, lûk

قَوَفٌ - قَافٌ tragati po tragu

قَالَ - قَوْلٌ reći, govoriti

قَوْلٌ, pl. أَقْوَالٌ, govor;
mišljenje

قَوَامٌ, pl. قَوَامُونَ, starješina

قَوْمٌ, pl. أَقْوَامٌ, ljudi; društvo;
narod

قُوَّةٌ, pl. قُوَى, moć, snaga

قَوَى

قَوَى, s. قُوَّةٌ, sile, moći
 قَوَى, pl. أَقْوِيَاءُ, jak, snažan
 قَعَرَ = قَعَرَهُ pobijediti,
 pokoriti
 قَادَ = قِيَادَةً voditi
 قَاسَ = قِيَاسٌ mjeriti

كَ kao

كَتَبَ, pl. كُتِّبَ, pisac

كَافَّةً svi skupa

كَأْسٌ, pl. كُؤُوسٌ, čaša

كَأَيِّنْ koliko!

كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيِّهِ Koliko Božijih
 poslanika!

كَانَ, pl. كَانَتَاتٌ, svijet,
 vasiona

كَأَنَّ kao da

كَئِيبٌ tužan

كَبِيرٌ, s. كِبَارٌ, veliki; stari

كُبَارٌ velik

كُبَّارٌ vrlo velik

كَبِيرَةٌ, s. كِبِيرَةٌ, veliki grijesi

كَبِرَ = كَبُرَ odrasti, ostarjeti

كِبَرٌ starost

كَبِيرٌ, s. كِبَارٌ, veliki; stari

كِبَرِيَاءٌ veličina

كُذِرَ

قِيَاسِيٌّ pravilan

قَامَ = قِيَامٌ stajati, ustati;
 klanjati

قَيْدٌ, pl. قُبُودٌ, sveza, lanac

قِيَوْمٌ koji je odiskona; koji
 stalno uzdržava

ك

كَبِيرٌ, pl. كِبَارٌ, velik,
 star

كَبِيرَةٌ, pl. كِبَائِرٌ, veliki grijeh

كُتِبَ, pl. كِتَابٌ, knjiga

الْكِتَابُ Kur'an

كَتَبَ, s. كُتِّبَ, pisci

كَتَبَ = كِتَابَةٌ pisati; pismo

الْكِتَابَةُ pismo, pisanje

كَتَابَةٌ رَسْمِيَّةٌ slikovno pismo,
 hijeroglifi

أَكْتَفَ, pl. كَتِفٌ, plečka

كَتَمَ = كِتْمَانٌ kriti, tajiti

كَثُرَ = كَثْرَةٌ biti mnogo

كَثْرَةٌ mnoštvo

كَثْرَةُ أَمْوَالٍ mnoštvo imetka

كَثِيرٌ, pl. كَثِيرُونَ mnogo, mnogi

كَثِيرًا mnogo

كَدَّرَ = كُذِرَ biti mutan,
 zamutiti se

كُذِرَ pomućenost

كَذَّابٌ

- كَذَا ovako; toliko
 كَذَّابٌ lažov
 كَذَلِكَ također
 كَذَبَ - كَذِبٌ, كِذْبٌ slagati
 كِذْبٌ laž
 كَذُوبٌ lažov
 كَرَّرَ ponovno napasti
 nakon prividnog bje-
 žanja; povratiti se
 كَرَاهَةٌ ne željeti,
 izbjegavati
 كُرَّةٌ, pl. كُرَاتٌ lopta; kugla
 كُرَّةٌ, pl. كُرَّاتٌ jedan puta
 كُرْسِيٌّ, pl. أَلْكُرَاسِي, كُرَاسِي, klupa,
 stolica; prijestolje
 كَرِيمٌ biti plemenit,
 skupocjen
 كَرَمٌ plemenitost
 كَرْمٌ loza
 كَرُبٌ biti blizu
 كَرِيمٌ, pl. كُرِّمَاءٌ plemenit
 كَسَبٌ zaraditi, sticati
 كَسَرَ - كَسْرٌ razbiti, zdrobiti
 كَسْرَةٌ, pl. كَسَرَاتٌ, vokal »i« (ي) (ـ)
 كَسَلٌ lijenost
 كَسَلَانٌ, pl. كُسَالَى lijen
 كَسَا - كِسْوَةٌ obući

كَمْ لَكَ

- كَسُولٌ lijen, ljenčina
 كَشَفَ - كَشْفٌ otkriti
 الْكَعْبَةُ Kaba
 كَفَّ (عن) - كَفٌّ ustegnuti se
 od nečega
 كَفٌّ, pl. أَكْفٌ, dlan, šaka
 كَفَّلَ - كَفَالَةٌ izdržavati,
 opskrbljivati; jamčiti
 كَفَى - كِفَايَةٌ biti dosta
 كَفَيْتُمْ أَمْرَهُ s njim ćete
 svršiti
 قَدْ كَفِينَا الْجُوعَ osigurali smo
 se od gladi
 كَفَرٌ - كُفْرٌ ne vjerovati
 كُفُوٌ, pl. أَكْفَاءٌ ravan, prilika
 كُلٌّ svi, sve
 كُلُّ سَنَةٍ svake godine
 كِلَا oba, obadva
 كَلَّا nikako
 كَلْبٌ, s. كَلَبٌ psi
 كَلَامٌ govor; rečenica
 كِلْتَا obje, obadvije
 كِلَاكِلُ, pl. كِلَاكِلٌ prsa
 كَلَّمَا kad god
 كَلِمَةٌ, pl. كَلِمَاتٌ riječi
 كَمْ koliko!, koliko?
 كَمْ لَكَ koliko imaš?

كَمْ

- كُم , pl. أَكْمَامُ , rukav
 كَمَا يَنْبَغِي kako treba
 كَمُلَ ۚ كَمَالَ biti potpun
 كِنَائِسُ , s. كَنِيسَةٌ , crkva
 كِنَانَةٌ tobolac, torba za
 strelice
 كُنُوزٌ , pl. كُنُوزٌ , blagajna,
 riznica
 كُنَائِسُ , pl. كُنَائِسُ , crkva
 كُولَمُ Kulem (ime mjesta u
 Indiji)

لَبِيبٌ

- لَبِيَ كَان ۚ كُونُ biti; postati
 لَبِيفٌ , pl. كُهُوفٌ , pećina;
 sklonište
 لَبِيفٌ , pl. كُهُُولٌ , sredovječan
 čovjek
 لَبِي da
 لَبِيفٌ , pl. أَكْبَاسٌ , vreća
 لَبِيفٌ kako?
 لَبِيفَةٌ kakvoća, način
 لَبِي da ne

ل

- لَ zaista
 لَ za, radi; da; ima; neka
 لَا nije; ne; neka ne
 لَا يَأْسُ (ۚ) Nema štete, zapreke
 لَا يَأْسُ (على) Nema bojazni.
 لَا بُدَّ (من) Nema mimoilaženja,
 svakako treba.
 لَا دَرَّ دَرُّهُ Ne bio blagosloven!
 لَا مَحَالَةَ svakako
 لَا يَشْبَعَانِ Ne mogu se zasititi
 لَا يُمَكِّنُ Nije moguće
 لَا يَنْ كَوِي koji ima mlijeka
 لَا زِمَ potrebno; neprelazan
 glagol
 لَا مِعَ sjajan

- لَبِيفٌ , s. لَبِيفٌ , nitkovi, neva-
 ljalci, zlikovci
 لَبِي da ne
 لَبِي da
 لَبِي jer
 لَبِيفٌ , pl. لَبِيفٌ , nitkov, neva-
 ljalac, zlikovac
 لَبِيفٌ , pl. أَلْبِيسَةٌ , odijelo,
 odjeća
 لَبِيفٌ ۚ لَبِيفٌ ostati; ne pre-
 stajati
 لَبِيفٌ koji ima odijela
 لَبِيفٌ ۚ لَبِيفٌ oblačiti
 لَبِيفٌ , pl. أَلْبَانٌ , mlijeko
 لَبِيفٌ , pl. أَلْبَاءُ pametan

آلَى

- الدَّوَائِي, اللَّاتِ, اللَّائِي, اللَّاتِي, pl. آلَى, koja
 لَشِمَ - لَشِمَ cjelivati, ljubiti
 لَجَّ - لَجَّ ustrajati, biti uporan
 لُجَمٌ, pl. لُجَمٌ, uzda
 لُجَيْنٌ srebro
 لَحَظٌ, s. لَحَظٌ, pogledi preko oka
 لُحَفٌ, pl. لُحَفٌ, pokrivač, ogrtač
 لَحِقَ - لَحِقَ stići, priključiti se
 لَحْدٌ, pl. لَحَادٌ, grob
 لَحَسَ - لَحَسَ lizati
 لَحَظَ - لَحَظَ gledati preko oka (na stranu)
 لَحَظٌ, pl. لَحَظٌ, pogled preko oka, poprijeko
 لَحْمٌ, pl. لَحُومٌ, meso
 لَدَغَ - لَدَغَ ujesti, peciti (zmijsa, štipavac)
 لَدُنْ kod
 لَدَى kod
 لَذَّةٌ, pl. لَذَاتٌ, slast
 لُذْرِيْقُ Roderik, špan. kralj
 الَّذِي, pl. الَّذِينَ, koji
 لَذِيذٌ, pl. لَذَائِذٌ, ukusan

لَقَبَ

- لَزِمَ - لَزِمَ biti potrebno; ne napuštati nešto; držati se nečega
 لِسَانٌ, pl. أَلْسِنَةٌ, jezik
 لُصٌّ, pl. لُصُوصٌ, kradljivac
 لَصِقَ - لَصِقَ prilijepiti se
 لُصٌّ, s. لُصٌّ, kradljivci
 لَطَفَ (يُ) - لَطَفَ smilovati se
 لُطْفٌ, pl. أَلَطَافٌ, milost, dobrota
 لَطِيفٌ, pl. لَطَافٌ, lijep, ugodan, dobar; tanan
 لَعِبَ - لَعِبَ igrati se
 لَعَلَّ možda, ne bi li
 لَعَنَ - لَعَنَ proklinjati
 لَعِينٌ proklet
 لُغَةٌ, pl. لُغَاتٌ, jezik, govor
 لُغَةً jezično, prvobitno
 لُغَوِيٌّ jezični; jezičar
 لَفَّ - لَفَّ smotati, skupiti
 لَفَظَ - لَفَظَ izgovoriti, izbaciti
 لَفْظٌ, pl. أَلْفَافٌ, riječ
 لَفِيفٌ skup raznih stvari; zbirka, nepravilan glagol sa 2 slaba suglasnika
 لَقِيَ - لَقِيَ sresti
 لَقَبٌ, pl. أَلْقَابٌ, nadimak

لِقَاطٌ

لِقَاطٌ brati

لَكَ tebi; imaš

لَكَ 10 milijuna

لِكُلِّ svaki ima

لَكِنَّ ali

لَكِنِّي da

لَكِنَّهَا da ne

لِي Divan li je čovjek!

لَمْ nije

لِمَا zašto

لَمْA nije još (nikada);
pošto

لَمْع - sjati

لَنْ nikako neće

مَا što? nije, ne

مَا أَحْسَنَ Krasan li je!

مَا أَطْيَبَ Ugodan li je!

مَا أَعْدَلَهُ Pravedan li je!

مَا أَقْبَحَ Ružan li je!

مَا أَنْفَكَ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا بَالُكَ Šta je tebi? zašto ti?

مَا بَرِحَ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا دَامَ dok traje

مَاشِيَةٌ

نَا nama; imamo

لَوْ da

لَوْ لَا da ne

لَوْ لَا koriti; vrijedati

لِي meni; imam

لَيْلٍ, s. لَيْالٍ, أَلْيَالِي

لَيْتَ da je!

لَيْتَ شَعْرِي Da mi je znati!

لَيْثٌ, pl. لَيْثٌ, lav

لَيْسَ nije

لَيْلٍ, pl. لَيْالٍ, أَلْيَالِي, noć

لَيْلَةٌ الْإِسْرَاءِ noć miradža

لَيْنَ - bititi mekan, blag

مَا زَالَ stalno, neprestano,
trajno bitiمَا فَتَى stalno, neprestano,
trajno biti

مَا يَجْسُنُ Nije lijepo

مَا يَشَاءُ šta hoće

مَا, pl. مِيَاهُ, voda

مَا دَّةٌ, pl. مَوَادُّ, materija

مَا دِحُونُ, pl. مَا دِحُ, koji hvali

مَا شِيَا pješice, idući

مَا شِيَةٌ, pl. مَوَاشِي, مَوَاشِي, stoka,
blago

مَكْرٌ

- مَكْرٌ, pl. مَكَرَةٌ, varalica
 مَالٌ, pl. أَمْوَالٌ, imetak
 مَاهِرٌ, pl. مَهْرَةٌ, vješt
 مَأَثَرٌ, s. مَأَثَرَةٌ, pohvalna djela, vrline
 مَوَاحَاةٌ أَخِي (بَيْنَ) - pobratiti
 مَوَاحَاةٌ bratstvo
 مَوَاحَاةٌ أَخَذَ - koriti, kazniti
 مَوَاكَلَةٌ - jesti s nekim
 مَوَاسِمَةٌ - savjetovati se
 مَوَاسِيَةٌ - zabavljati, praviti društvo
 مِائَةٌ, pl. مِائَتٌ, stotina
 مِائَةٌ stoti
 مِائَةُ أَلْفٍ sto hiljada
 مَأَثَرَةٌ, pl. مَأَثَرٌ, pohvalno djelo, vrlina
 مَادِبٌ, pl. مَادِبَةٌ, gozba
 مُؤَدِّبٌ, pl. مُؤَدِّبُونَ, uzgajatelj
 مَأْسَدَةٌ predjel u kome ima mnogo lavova
 مُؤَكَّدٌ pojačan
 مُؤَكَّدَةٌ سُنَّةٌ pojačani sunet
 مُؤَلِّفٌ, pl. مُؤَلِّفُونَ, pisac
 مُؤْمِنٌ, pl. مُؤْمِنُونَ, vjernik
 مَأْنُوسٌ običan
 مُؤَوَّنَةٌ, pl. مُؤَنَّ, trošak; trud; zaliha
 مَأْوًى sklonište

مُتَقَدِّمُونَ

- مَبْدَأٌ, s. أَلْمَبَادِي, počeci
 مَبَادِرَةٌ - بَادَرٌ pohitjeti, požuriti
 مَبَارَكَةٌ - بَارَكَ blagosloviti
 مَبَالِغَةٌ - بَالِغٌ pojačati, pretjerati
 مَبَانٍ, s. أَلْمَبَانِي, građevine, zgrade
 مَبْدَأٌ, pl. أَلْمَبَادِي, početak
 مَبَرِدٌ, pl. مَبَارِدٌ, turpija
 مَبْسَامٌ koji se mnogo smije, šaljivčina
 مَبْعُوثٌ, pl. مَبْعُوثُونَ, poslanik
 مَبْلَغٌ, pl. مَبَالِغٌ, stepen, iznos, količina
 مَبْنِيٌّ, pl. مَبْنِيَّاتٌ, nepromjenljivo ime
 مَبْنِيٌّ, pl. أَلْمَبَانِي, građevina, zgrada; sagrađen
 مُبِينٌ jasan, otvoren
 مَتَاعٌ, pl. أَمْتِعَةٌ, korist; uživanje; ono s čim se koristi; roba; prtljaga
 أَلْمُتَأَخَّرُونَ učenjaci kasnijih pokoljenja
 مُتَّحِدٌ jednak, istovjetan
 مُتَّسِعٌ po devet
 مُتَّسِعٌ deveterostruk
 مُتَّسِعٌ prostran
 مُتَّصِلٌ spojen, sastavljen
 أَلْمُتَقَدِّمُونَ učenjaci ranijih pokoljenja

مُسْكِبَرٌ

- مُسْكِبَرٌ, pl. مُسْكِبَرُونَ, ohol
 مُسْمِلًا poslužiti se poslovicom; navodeći kao primjer
 مُتَمَدِّنٌ kulturan
 مَثْنٌ, pl. مَثُونٌ, leđa; tekst
 مَثْنُ اللَّغَةِ riječi i njihova značenja
 مُتَنَاهِيَةٌ فِي الْكِبَرِ veoma velika
 مُتَنَوِّعٌ, pl. مُتَنَوِّعُونَ raznovrstan
 مُتَوَاتِرٌ sigurna vijest koju pripovijeda velik broj ljudi
 مُتَوَاضِعٌ čedan, skroman
 مُتَهَدِّمٌ srušen, porušen
 مَتَى kada
 مَتَى مَا kad god
 مَتِينٌ čvrst
 مَثَلٌ, pl. أَمْثَالٌ, poslovica
 مِثْلَ kao
 مِثْلَتَ po tri
 مُثَلَّثٌ trostruk
 مِثْمَنَ po osam
 مُثْمَنٌ osmerostruk;
 u osmerokutu
 مِثْنَى po dva
 مِثْنَى dvostruk
 مُشَوْلٌ stati pred nekim

مَجْهُولٌ

- مَجَّ - مَجَّ izbacivati
 مَجَابٌ - أَجَابَ odgovoriti
 مَجَابٍ, s. أَلْمَجَابِي, pobiranja, prihodi
 مُجَادَلَةٌ - جَادَلَ (عَنْ) boriti se, prepirati se
 مُجَالَسَةٌ - جَالَسَ sjediti s nekim, družiti se
 مَجَانًا badava, besplatno
 مَجَانِينٌ, s. مَجْنُونٌ, ludi
 مُجَاوِرَةٌ - جَاوَرَ biti u susjedstvu
 مُجَاوِزَةٌ - جَاوَزَ proći
 مُجَاهَدَةٌ - جَاهَدَ boriti se, ratovati
 مَجْبَى, pl. أَلْمَجَابِي, pobiranje, prihod
 مَجْدٌ slava
 مُجِيدٌ, pl. مُجِيدُونَ, marljiv
 مَجْرُورٌ, pl. مَجْرُورَاتٌ, ime u genitivu
 مَجْزِرٌ klaonica
 مُجَزَّعٌ šaren (bijel i crn)
 مُجَلِّسٌ, pl. مُجَالِسٌ, sjednica, zbor
 مَجْلُوءٌ ugledan, očišćen, obrisan
 مَجْنُونٌ, pl. مَجَانِينٌ, lud
 مَجْهُولٌ nepoznat; pasivan oblik glagola

مَجِيءٌ

- مَجِيءٌ - جَاءَ doći
 مُحَاجَّةٌ - حَاجَ raspravljati;
 prepirati se
 مُحَازَرَةٌ - حَازَرَ čuvati se
 مُحَارَبَةٌ - حَارَبَ ratovati,
 boriti se
 مُحَاسَبَةٌ - حَاسَبَ polagati račun,
 tražiti obračun od
 nekoga
 مُحَاسِنٌ, s. حُسْنٌ, ljepote
 مُحَافَظَةٌ - حَافَظَ (على) čuvati; redo-
 vito izvršavati, održa-
 vati nešto
 مُحَاكَاةٌ - حَاكَى sličiti, oponašati
 مُحَاوَلَةٌ - حَاوَلَ nastojati
 مُحَبَّةٌ - حَبَّ ljubiti voljeti
 مُحَبَّةٌ ljubav
 مُحَبُوبٌ drag, mio
 مُحْتَاجٌ, pl. مُحْتَاجُونَ, potreban
 مُحْتَالٌ, pl. مُحْتَالُونَ, varalica
 مُحْتَرَمٌ, pl. مُحْتَرَمُونَ, poštovan
 مُحَدِّثٌ koji se bavi prouča-
 vanjem hadisa (predaje)
 مُحَرَّابٌ, pl. مُحَرَّبُونَ, mihrab, gdje
 imam staje pri zajed-
 ničkom klanjanju
 مُحَرَّمُ الْحَرَامِ muharrem (1 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 مُحْرُوسٌ učuvan, zaštićen

مَدٌّ

- مُحْسِنٌ, pl. مُحْسِنُونَ, dobročinitelj
 مُحْكَمٌ čvrst, utvrđen
 مُحَلٌ, pl. مُحَالٌ, mjesto
 مُحَلَّةٌ, pl. مُحَلَّاتٌ, mahala; sje-
 dište
 مُحْمِدَةٌ - حَمِدَ zahvaljivati
 مُحْمُودٌ, pl. مُحَامِيدٌ, hvaljen,
 pohvalan
 مُحِنَةٌ, pl. مُحَنٌ, muka, nevolja
 مُحْيَاٌ - حَيَّ živjeti
 مُحَافَةٌ strah
 مُحَابٌ, s. مُحْدَبٌ, pandže, kandže
 مُحَالَجَةٌ - خَالَجَ ulaziti; na um
 pasti
 مُحَالَطَةٌ - خَالَطَ miješati se
 مُحَالَفَةٌ - خَالَفَ protiviti se
 مُحْتَالٌ, pl. مُحْتَالُونَ, ohol
 مُحْتَلِفٌ, pl. مُحْتَلِفُونَ, različan
 مُحْتَصُوصٌ naročit, osobit
 مُحْدَبٌ, pl. مُحَابٌ, pandža, kandža
 مُحَلَّدٌ vječan
 مُحَلْقٌ, pl. مُحَلَّقَاتٌ, stvoren
 مُحْمَسٌ po pet
 مُحْمَسٌ peterostruk
 مُحْنِيطٌ igla
 مَدٌّ مَدٌّ pružiti
 مَدٌّ plima

مُدَّة

- مُدَّة, pl. مُدَد, vrijeme
 مُدَاعَبَةٌ - مُدَاعَبَ šaliti se, zabavljati se
 مُدَافَعَةٌ - مُدَافَعَ (عن) braniti
 مُدَاوَاةٌ - مُدَاوَى liječiti
 مَدَحٌ - مَدَحَ hvaliti
 مَدَحٌ hvala
 مَدْخَلٌ ulazak
 مَدَرٌ ilovača; sela, naseobine
 مَدْرَسَةٌ, pl. مَدَارِسُ, škola
 مُدَقُّ tucalo
 مُدَوَّرٌ, pl. مُدَوَّرَاتٌ, okrugao
 مُذَهِنٌ mazalo
 مَدِينِي Medinjanin, medinenski
 مَدِيحٌ, pl. مَدَائِحُ, hvala, pohvala, hvalospjev
 مُدِيرٌ upravitelj
 مَدِينَةٌ, pl. مَدَائِنُ, مُدُنٌ, grad
 الْمَدِينَةُ Medina
 مُذٌ od, za vrijeme
 مَذَاهِبٌ, s. مَذَهَبٌ, pravci
 مَذْكُورٌ spomenut
 مَذْمُومٌ, pl. مَذْمُومُونَ, pokuđen, nevaljao
 مَذْهَبٌ, pl. مَذَاهِبُ, pravac
 مُرٌ gorak
 مُرَادٌ cilj, želja

مَرَضَى

- مِرَارًا, s. مَرَّةٌ, više puta
 مَرَاسِي, pl. مَرَاسِي, pristanište
 رَاعَى - مُرَاعَاةٌ paziti
 رَامَ - مُرَامٌ namjeravati
 رَجَالٌ, pl. مَرَّةٌ, čovjek; muž
 نِسَاءٌ, pl. مَرَأَةٌ, žena; supruga
 مَرَأَى prizor, izgled
 مَرْبَعٌ po četiri
 مَرْبَعٌ četverostruk; četvorina
 مَرَارًا, pl. مَرَّاتٍ, Mَرَّةٌ, jedan put
 مَرَابِدٌ, pl. مَرَابِدٌ, tor za deve; mjesto za sušenje datula
 مُرْتَدٌ odmetnik od vjere
 مُرْتَفِعٌ visok
 مَرْجَعٌ - رَجَعَ vratiti se
 مَرْحَمَةٌ - رَحِمَ smilovati se
 مُرَخَّمٌ od mramora
 مَرْزُوقٌ, pl. مَرْزُوقُونَ, sretan, opskrbljen svim potrebama
 مُرْسَلٌ, pl. مُرْسَلُونَ, poslanik
 مَرَسِي, pl. مَرَاسِي, pristanište
 مِرْصَادٌ zasjeda
 مَرَضٌ - مَرَضٌ razboljeti se
 مَرَضٌ, pl. أَمْرَاضٌ, bolest
 مُرْضِعَاتٌ, pl. مُرْضِعٌ, dojilja
 مَرِيضٌ, s. مَرَضَى, bolesnici

مَرْفِقٌ

- مَرْفِقٌ - رَفِقَ biti blag
 مَرْفِقٌ naslanjač
 مَرْفُوعٌ ime u nominativu
 مِرْقَاةٌ, pl. اَلْمِرْقَاةُ stepenice
 مَرْقَةٌ mesna voda, čorba
 مَرْوَةٌ čovječnost
 مَرْوَرٌ - مَرَّ (ب) proći pokraj nečega
 مَرِيضٌ, pl. مَرْضَى bolesnik
 مَرْجَمٌ Merjema
 مِرْزَاخٌ šala
 مِرْزَاحَةٌ - مَرَّاحَةٌ pritijesniti, natiskivati se
 مِرْزَايَةٌ - مَرَّايَةٌ ostaviti, napustiti
 مِرْدَحَمٌ stiska
 مِرْزُولَةٌ, pl. مِرْزَاوِلٌ sunčani sat za označavanje pola dana
 مَزِيدٌ, pl. مَزِيدَاتٌ dodan, povećan; proširena vrsta glagola
 مَسَّ - مَسَّ dotaknuti
 مَسَاءٌ večer, mrak
 مَسْجِدٌ, s. مَسْجِدٌ džamije
 مَسَاطِبُ, s. مَسْطَبَةٌ klupe, divani
 مَسَاعِدَةٌ - مَسَاعِدٌ pomagati
 مَسَافَةٌ, pl. مَسَافَاتٌ udaljenost, razmak
 مَسَافِرٌ, pl. مَسَافِرُونَ putnik

مُسْعَطٌ

- مُسَافَرَةٌ - سَافَرَ putovati
 مَسَاكِنُ, pl. مَسْكِنٌ stanovi
 مَسَالِكُ, s. مَسَلَكٌ putevi, pravci
 اَلْمَسَالِكُ El-Mesalik (ime djela)
 مُسَاوٍ, pl. مُسَاوُونَ jednak
 مُسَاوَاةٌ - سَاوَى (ب) izjednačiti
 مَسْبِيعٌ po sedam
 مَسْبِيعٌ sedmerostruk
 مُسْتَجَابٌ - اِسْتَجَابَ tražiti da bude udovoljeno; udovoljiti
 اَلْمُسْتَدْرَكُ El-Mustedrek (ime djela)
 مُسْتَطِيلٌ dugačak
 مُسْتَعِدٌّ, pl. مُسْتَعِدُّونَ spreman
 مُسْتَفْلَةٌ, pl. مُسْتَفْلَاتٌ prihod
 مُسْتَقِلٌ samostalan, poseban
 مُسْتَقْبَلٌ budućnost
 مُسْتَقِيمٌ ispravan
 مُسْتَقِيمُ الرَّأْيِ ispravna mišljenja
 مُسْتَهِيمٌ očaran, zanešen
 مَسْجِدٌ, pl. مَسَاجِدُ džamija, mjesto gdje se pada ničice
 مَسْدَسٌ po šest
 مَسْدَسٌ šesterostruk
 مَسْطَبَةٌ, pl. مَسَاطِبُ divan, klupa
 مَسْعَاةٌ - سَعَى truditi se
 مُسْعَطٌ iz čega se šmrče

مَسْقُطٌ

- مَسْقُطٌ مَسْقَطٌ مَسْقَطٌ gdje nešto pada
 مُسَقَّفَةٌ natkrivena
 مُسْكِرٌ, pl. مُسْكِرَاتٌ, opojno piće; alkohol
 مَسْكِنٌ, pl. مَسَاكِينٌ, stan
 مُسْكِرٌ pijanica
 مَسْكُونٌ nastanjen
 مُسْكِينٌ, pl. مَسَاكِينٌ, vrlo siromašan, bijednik, kukavan
 مُسَلَّحٌ naoružan
 مَسْلَخٌ, pl. مَسَالِخٌ, klaonica
 مَسَلَكٌ, pl. مَسَالِكٌ, pravac, put
 مُسْلِمٌ, pl. مُسْلِمُونَ, musliman
 مَسِيرٌ - مَسَارٌ ići, putovati
 مَسِيرَةٌ kuda se ili kada se ide; hod; razmak; daljina
 مَشَاءٌ, pl. مَشَاوُونَ, koji mnogo ide
 مَشَاءٌ, s. مَاشٍ, pješaci
 مُشَارَكَةٌ uzajamnost, reciprocitet
 مُشَاكَلَةٌ - مُشَاكَلٌ biti sličan, srodan
 مُشَاهَدَةٌ - مُشَاهَدٌ vidjeti
 مُشْحُونٌ pun; natovaren
 مُشْرِفٌ (إِلَى) koji nastoji da nešto sazna
 مُشْرِقٌ, pl. مَشَارِقٌ, istok

مَصْدَقٌ

- مُشْرِكٌ, pl. مُشْرِكُونَ, poganin, mnogobožac
 مَشْغَلٌ - مَشْغَلٌ zanimati se
 مَشْوَرَةٌ dogovor, savjetovanje
 مَشْهَدٌ, pl. مَشَاهِدٌ, grob
 مَشْهُورٌ, pl. مَشَاهِيرٌ, znamenit
 مَشَى - مَشَى ići
 مَشِئَةٌ - مَشِئَةٌ htjeti
 مَشِيبٌ - مَشِيبٌ osijedjeti
 مَشِيبٌ starost
 مَشِيَةٌ hod, idenje
 يَمْشِي مَشِيَةً أَلَا سِدَ Ide poput lava
 مَشِيخَةٌ starješinstvo
 مُصَاحَبَةٌ - مُصَاحَبٌ družiti se
 مُصَاحَبَةٌ druženje
 مُصَاحَفٌ, s. مُصَحَفٌ, zbirke, musafi
 مُصَادِرٌ, s. مُصَدَّرٌ, ishodišta; glagolske imenice
 مُصَادَفَةٌ - مُصَادَفٌ susresti, pogoditi
 مُصَاطِبٌ, s. مُصْطَبَةٌ, klupe, divani
 مُصَالِحٌ, s. مُصْلِحَةٌ, interesi, koristi
 مُصْبَاحٌ, pl. مَصَابِيحٌ, svjetiljka
 مُصْحَفٌ, pl. مَصَاحِفٌ, zbirka, musaf
 مُصَدَّرٌ, pl. مَصَادِرٌ, ishodište; glagolska imenica
 مَصْدَقٌ - مَصْدَقٌ biti iskren

مِصْرُ

- مِصْرُ Egipat
 مِصْرُ, pl. أَمْصَارُ, grad
 مِصْرِيٌّ, pl. مِصْرِيُّونَ, Egipćanin;
 egipatski
 مَصْرُوفٌ utrošen, potrošen
 مِصْطَبَةٌ, pl. مَصَاطِبُ, klupa
 مِصْطَفَةٌ poredane
 مُصْطَفًى, pl. مُصْطَفَوْنَ, odabran
 مُصَفَّحٌ obložen pločama
 مَصْلَحَةٌ, pl. مَصَالِحُ, interes, korist
 مَصْنُوعٌ napravljen
 مُصِيبَةٌ, pl. مَصَائِبُ, nesreća
 مَصِيرٌ - صَارَ postati
 مُضَافٌ vezano ime; dodat
 مُضِجَةٌ vedra
 مُضْرَبٌ, pl. مَضَارِبُ, tučac, tucalo
 مَضَرَّةٌ, pl. مَضَرَّاتٌ, šteta
 مَضْمُونٌ slovo s vokalom »u« (ُ) (ا)
 مَضَى - مَضَى proći, otići
 مَضَى (يَضِي) odvesti
 مُطَالَعَةٌ - طَالَعَ čitati
 مَطْبَخٌ, pl. مَطَابِحُ, kuhinja
 مَطْبَعَةٌ, pl. مَطَابِعُ, štamparija
 مَطَرٌ, pl. أَمْطَارٌ, kiša
 مِطْرَقٌ, pl. مِطَارِقٌ, čekič; pucar-
 sko mlatilo

مُعَامَلَةٌ

- مَطْلِعٌ mjesto gdje se nešto
 javlja, ishodište
 مَطْلَعٌ pojaviti se
 مُطْمَئِنَّ, pl. مُطْمَئِنُّونَ, smiren,
 spokojan
 مَطْهَرَةٌ, pl. مَطَاهِرُ, soba za
 čišćenje, kupatilo
 مُطِيعٌ, pl. مُطِيعُونَ, poslušan
 مُظْلِمٌ taman
 مَظْلُومٌ, pl. مَظَالِمُ, potišten,
 prikraćen
 مَعَ sa; premda
 مَعًا zajedno
 مُعَاتَبَةٌ - عَاتَبَ koriti
 أَلْمَعَادُ budući svijet
 مُعَادَاةٌ - عَادَى biti neprijatelj
 nekome
 مُعَادَاهُ neprijateljstvo
 مُعَادِنٌ, s. مَعْدِنٌ, kovine
 مُعَارَضَةٌ - عَارَضَ suprotstaviti
 se, oduprijeti se
 مُعَاشِرٌ, s. مَعِشْرٌ, skupine
 مُعَاشِرَةٌ - عَاشَرَ družiti se, općiti
 مُعَاَصِدَةٌ - عَاَصَدَ potpomagati se
 مُعَاقِبَةٌ - عَاقَبَ kazniti
 مُعَاكِسَةٌ - عَاكَسَ suprotstaviti se,
 raditi nekome usprkos
 مُعَالَجَةٌ - عَالَجَ boriti se, nasto-
 jati; liječiti; nadvladati
 مُعَامَلَةٌ - عَامَلَ postupati

مَعَامَلَةٌ

مَعَامَلَةٌ سَيِّئَةٌ rdav postupak

مُعَانَدَةٌ - عَانَدَ protiviti se,
odvojiti seمَعَانٍ , أَلْمَعَانِي , مَعْنَى s. značenja,
smisli

مَعَانِي (عِلْمٌ) stilistika

مُعَاوَدَةٌ - عَاوَدَ ponovo nastupiti

مُعَاوَنَةٌ - عَاوَنَ pomagati

مُعَايَنَةٌ - عَايَنَ vidjeti

مُعْبَدٌ , pl. مَعَابِدُ bogomolja

مُعْتَبَرٌ pouka

مُعْجَبٌ umišljen

مُعْجَزَةٌ , pl. مُعْجَزَاتٌ čudo

مُعْجَمٌ slovo s tačkom

مِعْدَةٌ , pl. مِعَدٌ , مِعْدَةٌ želudac

مِعْدِنٌ , pl. مَعَادِنُ kovina

مُعْرَبٌ , pl. مُعْرَبَاتٌ promjenljiva
imenica

مَعْرِفَةٌ - عَرَفَ znati, poznavati

مَعْرُوفٌ dobročinstvo

مَعْشَرٌ po deset

مَعْشَرٌ , pl. مَعَاشِرُ skupina, dru-
žina

مَعْشَرٌ deseterostruk

مَعْصِيَةٌ - عَصَى griješiti

مَعْصِيَةٌ , pl. أَلْمَعَاصِي , مَعَاصِي grijeh

مُعْظَمٌ većina

مُعْظَمَةٌ poštovana

مُفَاجَأَةٌ

مُعَلِّمٌ , pl. مُعَلِّمُونَ učitelj

مُعَلِّمَةٌ , pl. مُعَلِّمَاتٌ učiteljica

مَعْلُومٌ slovo s tačkom odozgo

مَعْلُومٌ poznat; aktivan oblik
glagola

مَعْنَى - عَنَى namjeravati

مَعْنَى , pl. أَلْمَعَانِي , مَعَانٍ značenje,
smisaoمَعِيشَةٌ , pl. مَعَائِشُ hrana, život
življenje

مُفَادَرَةٌ - غَادَرَ ostaviti, napustiti

مَغَارَةٌ , pl. مَغَاوِرُ , مَغَارَاتٌ pećina

مُغَالَبَةٌ - غَالَبَ nastojati, nad-
vladati nekoga,
pobijediti

مَغَانٍ , pl. أَلْمَغَانِي , مَغَانٍ stanovi

مُفْتَئِلٌ mjesto gdje se ili vri-
jeme kada se nešto
pere ili prati se

مَغْرِبٌ , pl. مَغَارِبُ , مَغْرِبٌ zapad

مَغْزَى , pl. مَغَازِي , أَلْمَغَازِي namjera;
smisao; bojište;
ratovanje

مُفْشَمٌ neustrašiv(a)

مُفْشِيٌّ عَلَيْهِ onesviješćen

مُفْشِيٌّ pokriven

مُفْضَبٌ ljut

مَغْفِرَةٌ - غَفَرَ oprostiti

مَغْنَى , pl. أَلْمَغَانِي , مَغَانٍ stan

مَغِيبٌ - غَاب biti odsutan

مُفَاجَأَةٌ - فَاجَأَ iznenaditi

مُفَاخَرَةٌ

- مُفَاخَرَةٌ - مُفَاخَرَةٌ فَخَرٌ - natjecati se u hvalisanju
 مُفَارَقَةٌ - مُفَارَقٌ فَارَقَ - rastati se
 مَفَازَةٌ, pl. مَفَازَاتٌ - pustinja
 مِفْتَاحٌ, pl. مِفْتَاحٌ - ključ
 مُفْتَرِقٌ - razni
 مَفَرٌ - bježanje
 مُفْرَدٌ, pl. مُفْرَدَاتٌ - jedinica; riječ
 مُفْرَدٌ - jednina; jednostruk; sam
 مَفْرِقٌ - sredina glave
 مَفْرُوشٌ بِالرُّخَامِ - popločan mramorom
 مِفْضَالٌ - jako darežljiv
 مَفْقُودٌ - što nema; izgubljen
 مُفْلِحٌ, pl. مُفْلِحُونَ - spašen, uspio
 مَفْهُومٌ - razumljiv; sadržaj
 مُفِيدٌ - koristan
 مُقَابَلَةٌ - مُقَابَلٌ قَابَلَ - susresti se s nekim
 مُقَاتَلَةٌ - مُقَاتِلٌ قَاتَلَ - boriti se
 مُقَارَبَةٌ - مُقَارِبٌ قَارَبَ - približiti se
 مُقَاسَاةٌ - مُقَاسٍ قَاسَى - trpjeti, podnositi
 مَقَاصِدٌ, s. مَقْصَدٌ - namjera, želja
 مُقَاطَعَةٌ - مُقَاطِعٌ قَاطَعَ - prekinuti
 مُقَالَ - مُقَالَ قَالَ - govoriti
 مَقَامٌ, pl. مَقَامَاتٌ - mjesto
 مُقَامٌ - مُقَامٌ أَقَامَ - ostati

مَكَّةٌ

- مُقَاوَلَةٌ - مُقَاوِلٌ قَاوَلَ - zdogovoriti se
 مُقَاوَمَةٌ - مُقَاوِمٌ قَاوَمَ - opirati se, protiviti se
 مَقْبَرَةٌ, pl. مَقَابِرُ - groblje
 مَقْتُولٌ - ubijen
 مَقْتَنَاءٌ - gdje ima mnogo krastavica
 مُقَدَّسٌ - svet
 الْمُقَدَّمُ - prvi
 مَقَرٌ, pl. مَقَارٌ - boravište, sjedište
 مُقَرِّئٌ, pl. مُقَرِّوْنَ - koji poučava učenju Kur'ana
 مُقَسَّمٌ - razdijeljen
 مُقْصَدٌ, pl. مَقَاصِدُ - namjere, želje
 مَقْصُورَةٌ, pl. مَقَاصِرُ - soba; dvorana
 الْمُقَطَّمُ - El-Mukattam (gorje u Egiptu)
 مُقَوِّدٌ - povodac, jular
 مُقِيلٌ - podnevno počivanje
 مُكَاتَبَةٌ - مُكَاتِبٌ كَاتَبَ - dopisivati se
 مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ - plemenitosti čudi
 مَكَارِهِ, s. مَكْرَهُ - neugodnosti, zla
 مُكَافَأَةٌ - مُكَافَأٌ كَافَأَ - nagraditi
 مُكَالَمَةٌ - razgovarati se
 مَكَانٌ, pl. أَمَاكِنُ, أَمَكِنَةٌ - mjesto
 مَكَّةٌ - Meka

مَكْتَبٌ

- مَكْتَبٌ, pl. مَكَاتِبُ, škola; pisarna
 مَكْتَبَةٌ, pl. مَكَاتِبُ, knjižara;
 knjižnica
 مَكْتُوبٌ, pl. مَكَاتِيبُ, pismo
 مَكَثَ, مَكَثَ, مَكَثَ ostati, zadržati se
 مَكْثِرٌ brbljavac
 مَكْهَلَةٌ surmedan
 مَكْرٌ prevara
 مَكْرَةٌ, s. مَاكِرٌ, varalice
 مَكْرَمٌ častan
 مَكْرَهٌ neugodnost, zlo
 مَكْسَالٌ ljenčina
 مَكْسَحَةٌ metla
 مَكِّيٌ Mekkanac; mekkanski
 مَكِّيْتِبٌ pisamce
 مَلَائِكَةٌ, s. مَلَكٌ, anđeli
 مَلَائِسَةٌ - لَابَسٌ udruženje
 مَلَّاحٌ, pl. مَلَّاحُونَ, mornar
 مَلَّاقَةٌ - لَاقَى sresti se
 مَلَائِيْنٌ, s. مَلِيُونٌ, milijuni
 مَلَأَ - مَلَأَ napuniti
 مِلَّةٌ, pl. مِلَلٌ, vjera, konfesija
 مِلْحٌ, pl. مِلَاحٌ, so; slan
 مِلْصَقٌ pričvršćen, prilijepljen
 مِلْكٌ vladavina, vlast
 مَلَكٌ, pl. مَلَائِكَةٌ, anđeo

مِنَ الْغَدَاةِ

- مَلِكٌ, pl. مُلُوكٌ, vladar
 مَلَّ - مَلَّ dosaditi se
 مَلَلَوَانِ dan i noć (vrijeme)
 مَلُوثٌ uprljan, prljav
 مَلُوكٌ, s. مَلِكٌ, vladari
 مَلُونٌ obojen
 مَلِيحَةٌ, pl. مِلَاحٌ, ljepotica
 مَلِيُونٌ, pl. مَلَائِيْنٌ, milijun
 مَمَاةٌ smrt
 مُمَادَةٌ pružati
 مَمَالِكٌ, s. مَمْلَكَةٌ, pokrajine
 مَمَالِيْكٌ, s. مَمْلُوكٌ, robovi
 مَمَالِيْكُ Mameluci
 مُمْتَازٌ, pl. مُمْتَازُونَ, vrstan, odlikovan
 مَمَرٌ, pl. مَمَارٌ, prolaz
 مُمَكِنٌ moguće
 مُغَيَّرٌ مُمَكِنٌ nemoguće
 مَمْلَكَةٌ, pl. مَمَالِكٌ, pokrajina
 مَمْلُوءٌ pun
 مَمْلُوكٌ, pl. مَمَالِيْكٌ, rob
 مُمَوَّهٌ بِالذَّهَبِ pozlaćen
 مَنْ ko
 مِنْ od, iz; nego; radi
 مِنْ أَجْلِ zbog, radi
 مِنْ الْغَدَاةِ ujutro, izjutra

مِنَ الْقَدِيمِ

- مِنَ الْقَدِيمِ oduvijek, oddavnina
 مِنْ حَيْثُ po, obzirom
 مِنْ خِلَافٍ unakrst
 مِنْ دُونِ mimo, osim
 مِنْ غَيْرِ تَغْيِيرٍ bez promjene
 مِنْ قَوْرِهِ odmah
 مُنَاجَزَةٌ - نَاجَزَ boriti se
 مُنَادٍ, pl. مُنَادُونَ, vikač, telal
 مُنَادَاةٌ - نَادَى zvati, vikati
 مَنَارٌ svjetionik
 مَنَارَةٌ, pl. مَنَارَاتٌ, svjetionik; munāra
 مُنَاشِدَةٌ - نَاشَدَ zaklinjati nekoga
 مَنَاطِرُ, s. مَنَظَرٌ, izgledi, prizori
 مَنَاعٌ koji jako, stalno sprečava
 مُنَافَقَةٌ - نَافَقَ biti licemjerman
 مَنَالٌ - نَالَ postići
 مُنَاوَاةٌ - نَاوَأَ suprostaviti se
 مُنَاوَلَةٌ - نَاوَلَ dodati, dohvatiti
 مُنْبِتٌ klijalica
 مُنْبَرٌ, pl. مَنَابِرٌ, govornica
 مُنْتَشِرٌ raširen
 مَنشُورٌ proza
 مُنَجِّمٌ, pl. مُنَجِّمُونَ, astronom; astrolog
 مُنْحَطَّةٌ niže, niske

مَنْيَّةٌ

- مَنْخَرٌ nozdrva
 مُنْخَلٌ, pl. مَنَاحِلُ, sito
 مُنْذُ od, otkada, za vrijeme, ima...
 مُتْرَلَةٌ, pl. مَنَازِلُ, stepen, položaj
 مَنَسِيكٌ, pl. مَنَاسِكٌ, žrtvenik; hadžski obred
 مَنَشَأٌ mjesto gdje neko odraste, rodno mjesto
 مُنْصَرِفٌ ime koje se potpuno deklinira
 مُنْصِفٌ pravedan
 مُنْصُوبٌ ime u akuzativu
 مَنطِقٌ - نَطَقَ govoriti
 مَنطِيقٌ govor
 مَنَظَرٌ, pl. مَنَاطِرُ, izgled, prizor
 مَنظُومٌ pjesma, poezija
 مَنَعٌ - مَنَعَ spriječiti, zabraniti
 مَنَعَ (عَنْ) odbiti, odbraniti
 مَنَقَارٌ, pl. مَنَاقِيرُ, kljun
 مُنْقَسِمٌ razdijeljen
 الْمُنُورَةُ svijetla
 مَنَهْجٌ, pl. مَنَاجِهُ, put, pravac
 مُنَى, s. مَنِيَّةٌ, želje
 مُنِيَّةٌ, pl. مُنَى, želja
 مَنِيَّةٌ, pl. مَنَايَا, smrt

مُواجهَة

- مُواجهَة - sresti se lice u lice
 مَوارِدُ, s. مُورِدُ, mjesta gdje se dolazi
 مُواذَرَة - وَاذَرَ pomagati
 اَلْمَواشِي, s. مَاشِيَة, stoka, blago
 مُواصَلَة - وَاصَلَ spojiti se
 مَواضِعُ, s. مَوضِعُ, mjesta
 مَواظِبُ, s. مَوعِظَة, predikovanja, savjeti
 مُوافاةُ - وَاَفَى stići; doći; ispuniti
 مُوافَقَة - وَاَفَقَ slagati se
 مَوْتُ - مَاتَ umrijeti
 مَاتَ (عن) ostaviti iza sebe
 مَوْتُ pomrijeti
 مَوْتُ smrt
 مَوجُ - مَاجَ uzburkati se; pomiješati se
 مَوجُ, pl. اَمْواجُ, val
 مُوجِبُ zahtjev; potvrđan
 بِمُوجِبِ prema, po
 مُوجودُ što postoji
 مُوَحَّدُ po jedan
 مُوَحَّدُ slovo s jednom tačkom
 مُوَحِّدُ koji vjeruje u jednog Boga, monoteist
 مَوحِلُ kaljuža

مَهْزُولُ

- مَوَدَّةٌ - وَدَّ voljeti
 مَوَدَّةُ ljubav
 مَورِدُ, pl. مَوارِدُ, mjesto gdje se dolazi
 اَلْمَواصِي, pl. مَواصِي, britva
 موسى Musa a. s.
 اَلْمُوسِيقَى muzika
 مَواضِعُ, pl. مَوضِعُ, mjesto
 مَواضِعُ, pl. مَواضِعُ, predmet, tema; oboren
 مَواضِعُ, pl. مَواضِعُ, ročište, rok
 مَواضِعُ - وَعَظَ predikovati
 مَوقَرَة natovarena
 مَوقَرَة poštovana
 مَواقِفُ, pl. مَواقِفُ, mjesto
 مَوقُوتُ povremen
 مَوالِدُ, pl. مَوالِدُ, rođenje
 مَولودُ rođen; rođenče
 مَوالِي, pl. اَلْمَوالِي, gospodar; saveznik; oslobođen rob
 مَهْ Polagano!
 مُهاجِمَة - هَاجَمَ navaliti
 مَهارَة vještina
 مَهْدُ, pl. مَهودُ, kolijevka
 مَهْدِيّ, pl. مَهْدِيّونَ, upućen pravim putem
 مَهْزُولُ mršav

مَعْلَا

- مَعْلَا Polako!
 مُهِمٌ važan
 مُفْلٌ slovo bez tačke
 مَعْمَا što god
 مَيِّتٌ, pl. أَمْوَاتٌ, mrtav
 مَيِّنَةٌ strvina

نَحْبٌ

- مِيزَانٌ, pl. مَوَازِينُ, mjerilo;
 tezulja
 مَيِّسِرٌ - يَسِرَ kockati se
 مَيْلٌ - مَالٌ naginjati (se)
 مِيلٌ, pl. أَمْيَالٌ, milja (400 ko-
 raka)
 مِلَادٌ rođenje, roditi

ن

- نَائِمٌ, pl. نَائِمُونَ, koji spava
 نَابٌ, pl. أَنْيَابٌ, zub očnjak
 نَاجٌ, pl. نَاجُونَ, spašen
 نَادٍ, pl. أَنْدِيَةٌ, klub; vijeć-
 nica; zbor
 نَادِرَةٌ, pl. نَوَادِرُ, rijetkost
 نَادِمٌ, pl. نَادِمُونَ, koji se kaje
 نَارٌ, pl. نِيرَانٌ, vatra
 نَاسٌ, s. إِنْسَانٌ, svijet, ljudi
 نَاسِكٌ, pl. نُسَاكٌ, pobožnjak,
 asketa
 نَاطِرَةٌ, نَاطِرٌ oko
 نَاصِعٌ čist, svijetao (za boje)
 نَاعِمٌ mekan
 نَافِعٌ koristan
 نَاقِصٌ krnjav; glagol u koga
 je treći korjeniti su-
 glasnik slab
 نَاقَةٌ, pl. نَوَقٌ, deva

- نَبَاتٌ, pl. نَبَاتَاتٌ, bilje
 نَبَتٌ - نَبَتٌ niknuti
 نَبَشٌ - نَبَشٌ iskopati iz groba
 نَبْضٌ, pl. أَنْبَاضٌ, bilo, kucanje
 srca
 نَبَاٌ - نَبَاٌ otići daleko;
 otkočiti
 نُبُوءَةٌ, pl. نُبُوءَاتٌ, poslanstvo
 نَبِيٌّ, pl. أَنْبِيَاءٌ, Božji poslanik
 نَتَائِجٌ, s. نَتِيجَةٌ, proizvodi,
 rezultati
 نَتِيجَةٌ, pl. نَتَائِجٌ, proizvod,
 rezultat, posljedica
 نَجَاٌ - نَجَاٌ spasiti se
 نَجْرَانٌ Nedžran (ime mjesta u
 Arabiji)
 نَجْمٌ, pl. نَجُومٌ, zvijezda
 نَسْجُوتٌ postrance
 نَحَّاسٌ bakar; olovo
 نَحَبٌ - نَحَبٌ - نَحَبٌ glasno plakati,
 naricati

نَحَتُ

- نَحَتَ - نَحَتُ klesati
 نَحْلَةٌ zb. im. نَحْلٌ, pčela
 نَحْنُ mi
 نَحْوُ sintaksa
 نَحْوُ kao
 نَحْوُ prema
 نَحْوِي, pl. نَحَاةٌ, gramatičar,
 filolog
 نَحَلَ - نَحَلٌ sijati, prosijati
 نَخْلَةٌ zb. im. نَخْلٌ, palma
 نَدَاةٌ - نَادَى zvati, vikati
 نَدَامَةٌ - نَدِمَ kajati se
 نَدَامَةٌ kajanje
 نَدْمَانٌ drug kod stola
 نَرَاةٌ - تَرَوَانٌ nasrnuti
 نَزُولٌ - تَزُولٌ otsjesti, sići,
 odjahati
 نَزُولٌ silazak
 نِسَاءٌ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نَسَاحٌ, pl. نَسَاحُونَ, prepisivač
 نَسَبٌ - نِسْبَةٌ pripisivati
 نَسَبٌ, pl. أَنْسَابٌ, rod, porijeklo
 نَسَجُ الْعَنْكَبُوتِ paučina
 نَسْرٌ, pl. نُسُورٌ, orao
 نِسْوَةٌ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نُسُورٌ, s. نَسْرٌ, orlovi
 نَسِيَ - نِسْيَانٌ zaboraviti

نَطَعَ

- نُشَابَةٌ, pl. نَشَائِبٌ, strelica
 نَشِطٌ - نَشَاطٌ raspoložiti se;
 biti špretan
 نَشَاطٌ okretnost, živahnost
 نَشَاءٌ rast, mladost
 نَشَدَ - نَشْدَةٌ tražiti (izgubljeno)
 نَشَرٌ - نَشَرٌ širiti
 نَشَرٌ, pl. نَشَارٌ, uzdignuto
 mjesto, podnožje
 نَشَأَ - نُشُوَةٌ odrasti,
 odgojiti se
 نَصَابٌ količina imetka koju
 čovjek mora imati pa da bude
 zadužen zekatom ili radi koje
 se kradljivac kažnjava
 نَصَبٌ - نَصَبٌ postaviti
 نَصَبٌ akuzativ
 نَصَحٌ - نَصَحٌ savjetovati
 نَصِيحَةٌ, pl. نَصَائِحٌ, savjet
 نَصَرَ - نَصْرٌ pomoći
 نَصْرَانِيٌّ, pl. نَصَارَى, kršćanin
 نَصْرَةٌ pomoć
 نَصَفٌ, pl. أَنْصَافٌ, poslovica
 نَصِيرٌ, pl. أَنْصَارٌ, pomoćnik
 نَصِيفٌ polovica
 نَضَجٌ - نَضَجٌ dozreti,
 skuhati se
 نَطَاقٌ, pl. نَطُوقٌ, pas, pregača
 نَطَعَ, pl. أَنْطَاعٌ, koža na kojoj
 se osuđeni ubija

نطق

- نُطِقَ = نَطَقَ govoriti
 نَظَافَةٌ čistoća
 نَظَرَ = نَظَرَ gledati
 نَظَرٌ, pl. أَنْظَارٌ, mišljenje,
 nazor
 نَظِيرٌ, pl. نَظَرَاءٌ, ravan, sličan
 نَظِيفٌ, pl. نَظَافَةٌ, čist
 نُبَاسٌ drijemanje, spavanje
 نَمَتْ atribut
 نَعْلٌ, pl. نَعَالٌ, obuća
 نَعَم da, jest
 نِعْمَةٌ, s. نِعَمٌ, blagodati
 نِعَم Divan li je!
 نِعْمَةٌ, pl. نِعَمٌ, blagodat
 نَعِيمٌ uživanje, ugodnost
 نَعَمٌ, pl. نَعَمَاتٌ, melodija
 نَفَدَ = نَفَدَ nestati
 نَفَخَ = نَفَخَ puhati; hroktati
 نَفَرَ = نَفَرَ ići u boj
 نَفَسٌ, pl. أَنْفَاسٌ dah, disanje
 النَّفْسُ الصَّعْدَاءُ dubok uzdah
 نَفْسٌ, pl. نَفُوسٌ, duša
 نَفْسٌ, pl. أَنْفُسٌ, duša; strast;
 sam; sebe
 نَفْسُهُ sebe
 نَفَعَ = نَفَعَ koristiti

نَامَ

- نَفَقَاتٌ, pl. نَفَقَةٌ, trošak
 نَفَذَ = نَفَذَ prolaziti
 نَفُوسٌ, s. نَفْسٌ, duše
 نَفَّارَةٌ halka
 نَقْدٌ, pl. نَقُودٌ, novac
 نَقَشَ = نَقَشَ urezati, ukle-
 sati, šarati
 نَقَصَ = نَقَصَ nedostajati
 نَقَلَ = نَقَلَ prenositi
 نَكَحَ = نَكَحَ uzeti za ženu
 نَكَبَ = نَكَبَ skrenuti s
 javnog puta
 نَغُوسٌ, pl. نَغْسٌ, kuna
 نَغُوسٌ, s. نَغْسٌ, kune
 نَغِيمَةٌ smutljivost
 نَوَاءٌ, pl. أَنْوَاءٌ, zalazak zvije-
 zda po čemu Arapi
 proriču kišu, vjetar
 i druge pojave
 نَوَائِبُ الدَّهْرِ nesreće
 نَوَائِبُ الْمَعْرُوفِ zgodne prilike
 نَوَايَاتٌ, pl. نَوَاةٌ, špica
 نَوَادِرٌ, s. نَادِرَةٌ, rijetkosti
 نَوَارٌ, pl. أَنْوَارٌ, svjetlo
 نَوَاعٌ, pl. أَنْوَاعٌ, vrsta
 نَوَمَ = نَوَمَ spavati
 نَامَ (عن) zanemariti nešto

نُومَةٌ

- نُومَةٌ pospanac
 نَهَارٌ, pl. أَنْهَارٌ, dan
 نِهَابَةٌ kraj, konac
 نَهَرَ - نَهْرٌ tjerati povicima, odbiti
 نَهْرٌ, pl. أَنْهَارٌ, rijeka
 نَهَشَ - نَهْشٌ gristi; ujesti

وَ i; a; sa; tako mi!

وَ uh! čudo!

وَ أَسْفَاهُ, وَ أَسْفَا kuku!

وَاحِدٌ jedan

وَادٍ, pl. أَوْدِيَةٌ, dolina; rijeka

وَادِي سَلَا rijeka Sela u Ribatu u Maroku

وَاسِعٌ, pl. وَاسِعُونَ, prostran, raširen

وَاضِحٌ jasan

وَاعِظٌ, pl. وَعَظٌ, propovjednik

وَافِرٌ obilan

وَاقِعَةٌ, pl. وَاقِعَاتٌ, događaj

وَاقِفَةٌ stoje

وَإِلٍ, pl. وَوَلَاءٌ, namjesnik

وَإِلِدٌ, pl. وَإِلِدُونَ, roditelj

وَإِلٌ opasnost, zla posljedica

وَثَرٌ liho

وَثَبَ (على) - وَثُوبٌ skočiti, navaliti

وَدَعَ

وَدَعَ - نَهَضَ ustati, dići se

وَدَعٌ proždrljiv

وَدَعٌ - نَوَى namjeravati

وَدَعٌ toliko

وَدَعَ - نَالَ postići; zadesiti

النَّيْلُ Nil (ime rijeke u Africi)

و

وَثِقَ - وَثُوقٌ, ثِقَةٌ pouzdati se

وَثِيقٌ čvrst, jak

وَجْهٌ, يَوْجُهُ, وَجَاهَةٌ biti ugledan

وَجْدَانٌ savjest

وَجَعٌ, pl. أَوْجَاعٌ, bol

وَجَلَ - وَجَلَّ bojati se

وَجْهٌ, pl. وَجُوهٌ, lice, način, zadovoljstvo

وَجُوبٌ - وَجَبَ (على) morati: biti dužnost, biti nužno

وَجَدَ - وَجُودٌ, وَجْدَانٌ naći, opstojati

وَجْهٌ, s. وَجُوهٌ, lica; načini

وُجْهَةٌ strana, kraj zemlje

وَجِيفٌ - وَجَفَ uznemiriti se

وَجِيهٌ ugledan

وَدَّ - وَدٌّ, مَوَدَّةٌ voljeti

وَدَائِعٌ, s. وَدِيعَةٌ, pohrane, amaneti

وَدَعَ - وَدَعَ pustiti, proći se

وَدِيعَةٌ

- وَدِيعَةٌ, pl. وَدَائِعُ, pohrane,
amanet
وَذَرَ - وَذَرَ pustiti, proći se
وَرَاءَ za
وَرْدٌ, s. وَرْدَةٌ, ruže
وَرْدَةٌ zb. im. وَرْدٌ, ruža
وَرَقَةٌ zb. im. وَرَقٌ, list (papira)
وَرَدَ - وَرَدَ stići, doći
وَرَى svijet, ljudi
وَرَّ, pl. وَرَّاتٌ, guska
وَرَّ sklonište, zaklon
وَزَرَ - وَزَرَ nositi
وِزْرٌ, pl. أَوْزَارٌ, teret, tovar
وَزَعَ - وَزَعَ zadržati
وَزَنَ - وَزَنَ mjeriti
وَزْنٌ, pl. أَوْزَانٌ, oblik; mjera
وَزِيرٌ, pl. وَزَرَاءُ, ministar
وَسَائِلُ, s. وَسِيلَةٌ, sredstva
وَسْخٌ prljav
وَسْطٌ sredina
وَسْطٌ usred
وَسِعَ - وَسِعَ biti prostran
وَسِيلَةٌ, pl. وَسَائِلُ, sredstvo
وَصَفَ - وَصَفَ opisati
وَصَلَّ - وَصَلَّ spojiti, nagraditi

وَقَعَ الْقَدَمَ

- وُصُولٌ - وَصَلَ (إِلَى) stići, doći,
prispjeti, dospjeti
وَضَعَ - وَضَعَ postaviti,
metnuti; skinuti;
oprostiti; napisati djelo
وُضُوحٌ - وَضَحَ biti jasan,
ukazati se
وَطِئَ - وَطِئَ gaziti
وَطَنٌ, pl. أَوْطَانٌ, domovina
وَظِيفَةٌ, pl. وَظَائِفُ, služba; plata
u novcu ili naravi
وَعَدَ - وَعَدَ obećati
وَعْدٌ, pl. وَعُودٌ, obećanje
وَعَظَ - وَعَظَ savjetovati
وَعَى - وَعَى zapamtiti
وَقَاهُ - وَقَاهُ ispuniti obećanje
وَفَاةٌ, pl. وَفَيَاتٌ, smrt
وَقَدَ (عَلَى) - وَقَدَ doći
nekome
وَقُودٌ, pl. وَقُودٌ, odaslanstvo,
deputacija
وَقْرَةٌ obilnost
وَقْدٌ, s. وَقُودٌ deputacije
وَقِيًا, pl. وَفِيٌّ, pouzdan, vjeran
وَقَارٌ dostojanstvo
وَقَى - وَقَى čuvati
وَقَاتٌ, pl. وَأَوْقَاتٌ, vrijeme
وَقَعَ الْقَدَمَ topot, bahat

وَقَفَ

- وَقَفَ - zastaviti
 وَقَفَ, pl. أَوْقَافَ, zadužbina, vjersko dobro (imanje); vakuf
 وَقُودٌ gorivo
 وَقُوعٌ - وَقَعَ dogoditi se; pasti
 وَقُوفٌ - وَقَفَ stajati, ostati
 وَكَلَّ (إِلَى) - وَكَلَّ prepustiti nekome
 وَلَدٌ, pl. أَوْلَادٌ, dijete
 وَلَدَ - وَلَدَ roditi
 وَلَادَةٌ rođenje
 وَلَايَةٌ - وَلِيَ upravljati
 وَلِيَ - وَلِيَ slijediti iza nečega, biti do nečega

هَآ eto

هَآئِلٌ strahovit

هَاتِ daj!

هَاتَانِ te dvije

هَادٍ, pl. هُدَاةٌ, voda

هَاشِمِيّ Hašimija

هَؤُلَاءِ ovi, ove

هَبُّوبٌ puhati vjetar

هَتَفٌ - هَتَفَ zovati; klicati

هَجْرَةٌ seoba

هَدَمَ - هَدَمَ srušiti, porušiti

هَرَمَ

- هَرَمَ (يُ) يُولَعُ odati se nečem
 وَلَوْلَ - وَلَوْلَ pomagati, jaukati
 وَلِيٌّ, pl. أَوْلِيَاءُ, prijatelj; pomoćnik; skrbnik
 وَلِيٌّ, pl. أَوْلِيَاءُ اللَّهِ, Božji ugodnik, dobri
 وَهَبَ - وَهَبَ pokloniti
 وَهْمٌ, pl. أَوْهَامٌ, pričinjaње, umišljenost, uobraženje
 وَجَّحَ teško!
 وَجَّحَكَ Teško tebi!
 وَيْلٌ jao, teško!
 وَيْلٌ لَهُ Teško njemu!

هَذُودٌ pupavac

هَدَى - هَدَا uputiti

هَدَأَ - هَدَأَ smiriti se

هَدَى uputa

هَدِيَّةٌ, pl. هَدَايَا, dar, poklon

هَذَا, pl. هَؤُلَاءِ, ovaj

هَذِهِ, pl. هَؤُلَاءِ, ova

هَرَبَ - هَرَبَ pobjeći, umaknuti

هَرَمَ - هَرَمَ ostarjeti

هَرَمٌ, pl. أَهْرَامٌ, piramida

هَزْ

هَزْ هَزْ تRESTI, vrtjeti
 هَشْ هَشْ - هَشْ هَشْ osmjehnuti se,
 raspoložiti se
 هَكَذَا ovako
 هَلْ je li, da li?
 هَلْ لَكَ Želiš li?
 هَلَا neka, da li ne?
 هَلَكَ - هَلَكَ propasti;
 umrijeti
 هَلَكَ - هَلَكَ potrošiti,
 upropastiti
 هَلُم! Ovamo!
 هَلُم جَرًّا i tako dalje
 هُمْ oni
 هُمْ, pl. هُمُوم, briga
 هُم, pl. هُم, veledušje;
 poduzetnost, nastojanje
 هُم, s. هُم, veledušja,
 poduzetnosti
 هُم - هُم rzati
 هُنْ stvar
 هُنْ one
 هُنَا ovdje

يَتِيمٌ

هَنَا tamo
 هُنَا tamo
 هُنَا tamo
 هُو, pl. هُمْ, on
 هَوَانٌ poniženje
 هُودٌ Židovi
 هَوَالٌ - هَوَالٌ prestrašiti
 هَوَالٌ, pl. أَهْوَالٌ, strah
 هَوْنًا lako, blago
 هَوَى - هَوَى ljubiti, voljeti
 هَوَى - هَوَى pasti
 هَهُنَا ovdje
 هِيَ, pl. هُنَّ, ona
 هَيَّا Hajde!
 هَيَّا بِنَا Hajdemo, dižimo se!
 هَيْئَةٌ, pl. هَيْآتٌ, oblik, stanje
 هَيْبَةٌ - هَابٌ bojati se
 هَيْجَانٌ - هَاجٌ uzburkati se,
 pobuniti se
 هَيْهَاتَ daleko je, velika je
 razlika!

ي

يَا أَيُّهَا يَا o!
 يَا اللَّهُ Bože!
 يَا زَيْدَ U pomoć Zejde!
 يَا زَيْدَ U pomoć Zejdu!

يَا عَجَبًا يَا لِلْعَجَبِ o čuda!
 يَأْسٌ - يَأْسٌ očajavati,
 izgubiti nadu
 يَتَامَى, pl. أَيْتَامٌ, siroče

يَدٌ

يَدٌ	pl. أَيْدٍ, ruka
يَدَايِ	ručni
يَسَارٌ	lijevo
يَسَرَ - يَسَرُّ	kockati se
يُسْرٌ	olakšica, lakoća
يَقُظُّ	vrlo oprezan; budan
يَقِينٌ	uvjerenje
يَمٌّ	more
يَمِينٌ	desno
يَنْعَ - يَنْعُ	dozreti
يَوْمٌ, pl. أَيَّامٌ	dan
يَوْمُ الْآحَدِ	nedjelja
يَوْمُ الْاِثْنَيْنِ	ponedjeljak

يَهُودِيٌّ

يَوْمُ الْأَرْبَعَاءِ	srijeda
يَوْمُ الثَّلَاثَاءِ	utorak
يَوْمُ الْجُمُعَةِ	petak
يَوْمُ الْخَمِيسِ	četvrtak
يَوْمُ السَّبْتِ	subota
يَوْمُ الْعِيدِ	blagdan
يَوْمُ الْقِيَامَةِ	sudnji dan
يَوْمًا مَا	jednoga dana, nekada
الْيَوْمَ	danas
يَوْمَئِذٍ	tada, toga dana
يَوْمُكَ	danas
يَهُودِيٌّ, zb. im. يَهُودٌ	Židov.

Štamparske pogreške

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno:</i>	<i>Ispravno:</i>
4	22	زَيْدٌ	زَيْدٌ
5	15	(crveniji od)	crveniji od
9	4	أُمُّ عَطِيَّةَ	أُمُّ عَطِيَّةَ
9	9	الْهَاشِمِيُّ	الْهَاشِمِيُّ
14	5	قَتِيلٌ	قَتِيلٌ
15	10	općih	zajedničkih
15	21	— اء	— اء
15	22	حُبْلَيَاتٌ	حُبْلَيَاتٌ
27	16	مُحَمَّدٌ	مُحَمَّدٌ
35	17	الْلُّوْلُو	الْلُّوْلُو
40	22	أَنْتَ صَالِحٌ	أَنْتَ صَالِحٌ
50	4	طَابَ زَيْدٌ أَبَا	طَابَ زَيْدٌ أَبَا
53	11	مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ	مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ
54	17	إِنْ خَيْرًا	إِنْ خَيْرًا
56	12	دَارُ زَيْدٍ	دَارُ زَيْدٍ
59	3	a uistinu je on predikat	a uistinu je on po smislu predikat
59	10	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ
61	18	بَدَلُ الْكُلِّ	بَدَلُ الْكُلِّ
93	2	أَنِّي يُحِبُّ	أَنِّي يُحِبُّ
95	15	كَأَنَّ	كَأَنَّ
116 I stupac	24	أَذْرُعُ	أَذْرُعُ
119 I stupac	15	إِسْتِغَاثَ	إِسْتِغَاثَ
119 II stupac	21	إِسْتِمَالَ	إِسْتِمَالَ
125 II stupac	8	فَاضِلٌ	فَاضِلٌ
127 I stupac	5	لَا	أَلَا

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno:</i>	<i>Ispravno:</i>
127 I stupac	7	لَا فِي	إِلَّا فِي
137 I stupac	5	بَلَى - بَلَى	بَلَى - بَلَى
137 I stupac	6	بَلِيَّةٌ	بَلِيَّةٌ
138 I stupac	17	تَأْخِيرٌ	تَأْخِيرٌ
145 I stupac	17	تَنْبُوهُ	تَنْبُوهُ
155 II stupac	13	حَقَائِقُ	حَقَائِقُ
156 I stupac	1	خَزَائِنُ	خَزَائِنُ
156 I stupac	10	حِصَالُ	حِصَالُ
156 II stupac	14	خَفِيَ - خَفَاءُ	خَفِيَ - خَفَاءُ
157 I stupac	22	أَدْوَاءُ	أَدْوَاءُ
161 II stupac	27	رَدِئٌ	رَدِئٌ
164 I stupac	10	سَائِرُ الشَّيْبِيَّيْنَ	سَائِرُ الشَّيْبِيَّيْنَ
165 I stupac	20	سَخِرَ (من) -	سَخِرَ (من) -
165 I stupac	21	سَخَى	سَخَى
170 I stupac	1	شَهِدَ -	شَهِدَ -
171 II stupac	18	صَفَا - صَفَرُ	صَفَا - صَفَرُ
172 I stupac	2	صَلَاتٌ	صَلَاتٌ
172 I stupac	11	صَلَّى - صَلَّى	صَلَّى - صَلَّى
176 I stupac	9	عَثَرَ - عَثَرُ	عَثَرَ - عَثَرُ
176 II stupac	20	عَذَرَاءُ	عَذَرَاءُ
182 II stupac	5	فَتَى	فَتَى
188 II stupac	24	كَدَّرَ -	كَدَّرَ -
189 II stupac	15	كَفَوُ	كَفَوُ
192 II stupac	16	مَا فَتَى	مَا فَتَى
٢	zadnji	كَذَالِكَ	كَذَالِكَ
٤	4	فِي النَّارِ	فِي النَّهَارِ
١٢	zadnji	بِأَسَا	بِأَسَا
١٤	7	تَقْصُفُ	تَقْصُفُ

Sadržaj

II DIO

SINTAKSA

Strana

SINTAKSA IMENA	3
Određena i neodređena imena	7
Vlastite imanice	8
Lične zamjenice	9
Određeni član i nunacija	10
Vokativ	12
Rod imena	13
Imena ženskog roda	13
Broj imena	15
Deklinacija	16
Imena koja se mijenjaju po nepotpunoj deklinaciji	18
Promjena na kraju imena	21
Promjena prema položaju riječi	23
Nepromjenljiva imena	24
Padeži	26
Nominativi	26
Infinitiv	27
Izvedena imena	28
Glagol i njegov subjekat	30
Slaganje glagola sa svojim subjektom	32
Čestica أَنْ i إِنَّ	38
Akuzativi	43
Opći objekat	43
Objekat	44
Akuzativ mjesta ili vremena	46
Akuzativ uzroka ili svrhe	47
Akuzativ uz riječ (الْفِعْلُ مَعَهُ) وَ	48
Akuzativ stanja	48
Akuzativ koji поближе označuje nešto	50
Akuzativ izuzimanja	52
Predikat glagola كَانَ i njemu sličnih glagola	54
Subjekt čestice إِنَّ i sličnih čestica	54

Subjekat iza niječne čestice \bar{y}	55
Predikat čestica \bar{y} i \bar{L}	55
Genitivi	55
Dodatak o padežima	57
SINTAKSA GLAGOLSKIH OBLIKA:	
Prelazni i neprelazni glagoli	62
Intranzitivni glagoli	62
Tranzitivni glagoli	65
Aktiv i pasiv	68
Pomoćni glagoli	70
Glagolska vremena	73
Glagolski načini	76
SINTAKSA ČESTICA	79
Prijedlozi	79
Pravi prijedlozi	79
Prijedlozi koji su postali od imenica	87
Prilozi	90
Veznici	93
REČENICA	96
Niječna rečenica	98
Upitna rečenica	99
Odnosna rečenica	100
Rečenica koja označuje stanje	101
Pogodbena rečenica	101
Bilješka	105
RJEČNIK	109
Štamparske pogreške	213
ČITANKA	Λ. - 2

على مَبْلَغٍ استطاعتهم ، وكان فيهم الملوك الذين تَحْمِلُهُمْ عِزَّةُ الملك
على مُعَانَدَتِهِ ، و الامراء الذين يدعوهم السلطانُ إلى مُنَاوَأَتِهِ ، و
الخطباء و الشعراء و الكتَّاب الذين يَشْمَخُونَ بِأُتُوفِهِمْ عن مُتَابَعَتِهِ .
و قد اشتدَّ جميع أولئك في مقاومته ، و انبألوا بِهُوَاهِمِ عليه استكبارا
عن الخضوع ، و تمسَّكوا بما كانوا عليه من أديان آبائهم و حِمِيَّةٍ لعقائدهم
و عقائد أسلافهم . و هو مع ذلك يُخْطِئُ آرائهم ، و يُسِفُّهُ أَحْلَامُهُمْ ،
و يحقرُّ أَسْمَاءَهُمْ ، و يدعوهم إلى ما لم تَعْهَدُهُ أَيَّامُهُمْ و لم تَخْفِقْ
لِثَلَاثَةِ أَعْلَامِهِمْ ، و لا حُجَّةَ له بين يَدَيِ ذلك كُلِّهِ إِلَّا تَحْدِيثُهُمْ
بِالْآيَاتِ بِمِثْلِ أَقْصَرِ سُورَةٍ مِنْ ذَلِكَ الْكِتَابِ أَوْ بَعْشَرِ سُورَةٍ مِنْ
مِثْلِهِ و كان في استطاعتهم أَنْ يَجْمَعُوا إِلَيْهِ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ الْفُصَحَاءِ وَ
الْبُلَغَاءِ مَا شَاءُوا لِيَأْتُوا بِشَيْءٍ مِنْ مِثْلِ مَا أَتَى بِهِ لِيُبْطِلُوا الْحُجَّةَ وَ يُفْحِمُوا
صَاحِبَ الدَّعْوَةِ .

جاءنا الخير المتواتر أَنَّهُ مَعَ طُولِ زَمَنِ التَّحَدِّيِّ ، وَلِجَاجِ
الْقَوْمِ فِي التَّعَدِّيِّ ، أُصِيبُوا بِالْعَجْزِ ، وَرَجَعُوا بِالْخِيبَةِ وَحَقَّتْ لِلْكِتَابِ
الْعَزِيزِ الْكَلِمَةُ الْعُلْيَا عَلَى كُلِّ كَلَامٍ .

آخَذَ الْعُلَمَاءُ مِنَ الْمَلَلِ الْمُخْتَلَفَةِ عَلَى مَا أَفْسَدُوا مِنْ عَقَائِدِهِمْ وَمَا
خَلَطُوا فِي أَحْكَامِهِمْ ، وَمَا حَرَّفُوا بِالتَّأْوِيلِ فِي كُتُبِهِمْ . وَشَرَعَ لِلنَّاسِ
أَحْكَامًا تَنْطَبِقُ عَلَى مَصَالِحِهِمْ ، وَظَهَرَتِ الْفَائِدَةُ فِي الْعَمَلِ بِهَا وَ
الْمَحَافِظَةُ عَلَيْهَا ، وَقَامَ بِهَا الْعَدْلُ ، وَانْتَضَمَ بِهَا شَمْلُ الْجَمَاعَةِ مَا كَانَتْ
عِنْدَ حَدِّ مَا قَرَّرَهُ ، ثُمَّ عَظُمَتِ الْمَضَرَّةُ فِي إِهْمَالِهَا وَالانْحِرَافُ عَنْهَا
أَوَّالِبُعْدِهَا عَنِ الرُّوحِ الَّذِي أُودِعَتْهُ ، فَفَاقَتْ بِذَلِكَ جَمِيعَ الشَّرَائِعِ
الْوَضِيعَةِ كَمَا يَتَبَيَّنُ لِلنَّازِلِ فِي شَرَائِعِ الْأُمَمِ . ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ بِحُكْمِ
وَمَوَاعِظِ وَآدَابِ تُخَشِّعُ لَهَا الْقُلُوبَ ، وَتَهَشُّ لِاسْتِقْبَالِهَا الْعُقُولُ ،
وَتَنْصَرِفُ وَرَائِهَا الْهِمَمُ ، انْصِرَافَهَا فِي السَّبِيلِ الْأُمَمِ .

نَزَلَ الْقُرْآنُ فِي عَصْرِ اتَّفَقَ الرُّوَاةُ وَتَوَاتَرَتِ الْأَخْبَارُ عَلَى أَنَّهُ
أَرْقَى الْأَعْصَارِ عِنْدَ الْعَرَبِ وَأَعَزُّهَا مَادَّةً فِي الْفَصَاحَةِ ، وَأَنَّهُ الْمُمْتَازُ
بَيْنَ جَمِيعِ مَا تَقَدَّمَهُ بِوَفْرَةِ رِجَالِ الْبَلَاغَةِ ، وَفِرْسَانِ الْخُطَابَةِ ، وَأَنَّهُ نَفْسُ
مَا كَانَتْ الْعَرَبُ تُتَنَافِسُ فِيهِ مِنْ ثَمَارِ الْعَقْلِ وَنَتَائِجِ الْفِطْنَةِ وَالذِّكَاةِ
هُوَ الْغَلَبُ فِي الْقَوْلِ ، وَالسَّبْقُ إِلَى إِصَابَةِ مَكَانِ الْوُجْدَانِ مِنَ الْقُلُوبِ ،
وَمَقَرُّ الْإِذْعَانِ مِنَ الْعُقُولِ ، وَتَفَانِيهِمْ فِي الْمَفَاخِرَةِ بِذَلِكَ مِمَّا لَا يُحْتَاجُ
إِلَى الْإِطَالَةِ فِي بَيَانِهِ .

تَوَاتَرَ الْخَبَرُ كَذَلِكَ بِمَا كَانَ مِنْهُمْ مِنَ الْحَرَصِ عَلَى مُعَارَضَةِ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالتَّيَاسُّهِمِ الْوَسَائِلَ قَرِيبَهَا وَبَعِيدَهَا
لِإِبْطَالِ دَعْوَاهُ وَتَكْذِيبِهِ فِي الْإِخْبَارِ عَنِ اللَّهِ ، وَإِتْيَانِهِمْ فِي ذَلِكَ

حفظاً لِعِرْضِكَ و عرض بنتك و صياتكما من العار . وقد أمرت
لابنتك بعشرة آلاف درهم حيث أخبرتنى بحقيقة الأمر . و أنا أسألك
أن تأذن لى فى تزويجها منه ، فقال الشيخ : أيها الأمير قد أذنت لك
فى ذلك . فحمد الله خالد و أثنى عليه ، و خطب خطبة حسنة ، (و أدرك
شهرزاد الصباح فسكتت عن الكلام المباح) .

٧١

❦ من رسالة التوحيد للشيخ محمد عبده ❦

❦ القرآن ❦

جاءنا الخبر المتواتر الذى لا تتطرق إليه الريبة أن النبى صلى
الله عليه وسلم كان فى نشأته و أميته على الحال التى ذكرنا ، و
تواترت أخبار الأمم كافة على أنه جاء بكتاب قال : إنه أنزل
عليه ، وأن ذلك الكتاب هو القرآن المكتوب فى المصاحف ، المحفوظ
فى صدر من عني بحفظه من المسلمين إلى اليوم . كتاب حوى من
أخبار الأمم الماضية ما فيه معتبر للأجيال الحاضرة والمستقبلة ؛ نقيب على
الصحيح منها ، و غادر الأباطيل التى ألحقها الأوهام بها ، و نبه على
وجوه العبرة فيها . حكى عن الأنبياء ما شاء الله أن يقص علينا من
سيرهم ، و ما كان بينهم و بين أممهم ، و برأهم مما رماهم به أهل
دينهم المعتقدون برسالاتهم .

الأمير! لا تَجَلْ بالقطع حتى تقرأ هذه الرقعة؛ ثم دفعت إليه رقعة ففتحها خالد وقرأها فاذا مكتوب فيها هذه الأبيات :

أخالدُ هذا مستهَام مُتَمِّمٌ رمته لحاظي عن قِسي الحمالق

فأصماه سهمُ اللحظ مني لأَنَّهُ حليف جوى من دأئه غير فائق

أَقَرَّ بما لم يقترفه كأنَّهُ رأى ذاك خيرا من هتيكة عاشق

فمهلا عن الصبِّ الكئيب فأنَّهُ كريم السجيا في الوردى غير سارق

فلما قرأ خالد الأبيات تنحى، وانفرد عن الناس وأحضر المرأة،

ثم سألها عن القصة فأخبرته بأن هذا الفتى عاشق لها، وهى عاشقة

له . و إنما أراد زيارتها فتوجه إلى دار أهلها ورمى حجرا فى الدار

ليعلمها بمجيئه فسمع أبوها وإخوتها صوت الحجر فصعدوا إليه فلما أحسَّ

بهم جمع قماش البيت كله، وأراهم أَنَّهُ سارق سترأ على معشوقته .

فلما رأوه على هذه الحالة أخذوه . وقالوا : هذا سارق، و

أتوا به إليك فاعترف بالسرقة وأصرَّ على ذلك حتى لا يفضحنى، و

قد ارتكب هذه الأمور من رَمَى نفسه بالسرقة لفرط مروءته، وكرم

نفسه فقال خالد إِنَّهُ لخليق بأن يُسَعَفَ بمراده، ثم استدعى الفتى إليه

فقبله بين عينيه، وأمر باحضار أبى الجارية، وقال له : يا شيخ إنا كُنَّا

عزمنا على إنفاذ الحكم من هذا الفتى بالقطع، و لكنَّ الله عزَّ وجلَّ

قد حفظه من ذلك . و قد أمرت له بعشرة آلاف درهم لبذله يده

(وفي ليلة اثنتين وأربعين وثلاثمائة) قالت : بلغني أيها الملك السعيد أن خالدًا بعد أن تحدث مع الشاب أمر به إلى السجن فكث فيه ليلته ، فلما أصبح الصباح حضر الناس ينظرون قطع يد الشاب ، ولم يبقَ أحد في البصرة . ثم استدعى بالقضاة وأمر بإحضار الفتى ، فأقبل يحجل في قيوده ولم يره أحد من الناس إلا بكى عليه ، وارتفعت أصوات النساء بالنحيب ، فأمر القاضي بتسكيت النساء . ثم قال : إن هؤلاء القوم يزعمون أنك دخلت دارهم وسرقت مالهم فلعلك سرقت دون النصاب ؟ قال : بل سرقت نصابًا كاملاً . قال : لعلك شريك القوم في شيء منه ؟ قال : بل هو جميعه لهم لا حق لي فيه . فغضب خالد ، و قام إليه بنفسه ، و ضربه على وجهه بالسوط وقال متمثلاً بهذا البيت :

يريد المرء أن يُعطى مُناه و يأبى الله إلا ما يريدُ

ثم دعا بالجزار ليقطع يده فحضر وأخرج السكين ومد يده ووضع عليها السكين ، فبادرت جارية من وسط النساء عليها أطمارٌ وِسَخَةٌ فصرخت ودمت نفسها عليه ، ثم أسفرت عن وجه كأنه القمر ، وارتفع في الناس ضجة عظيمة ، و كاد أن يقع بسبب ذلك فتنة طائفة الشرر ، ثم نادى تلك الجارية بأعلى صوتها ناشدتك الله أيها

قال أيها الأمير : لا يَقَعُ في نفسك شيء سوى ما اعترفتُ به عندك
وليس لي قصةٌ أشرحُها إلا أني دخلت دار هؤلاء فسرقتُ ما
أمكنني ، فأدركوني ، وأخذوه مني وحملوني إليك . فأمر خالد
بحبسه ، وأمر مناديا ينادي بالبصرة : ألا من أحب أن ينظر إلى
عقوبة فلان اللص وقطع يده فليحضر من الغداة إلى المحلّ الفلاني .
فلما استقر الفتى في الحبس ووضعوا في رجليه الحديد تنفّس الصعداء
وأفاض العبرات . وأنشد هذه الابيات :

هَدَدَنِي خَالِدٌ بِقَطْعِ يَدِي إِنْ لَمْ أُبْجِعْ عِنْدَهُ بِقِصَّتِهَا
فَقُلْتُ : هَيْهَاتَ أَنْ أُبُوحَ بِمَا تَضْمَنَ الْقَلْبُ مِنْ مَحَبَّتِهَا !
قَطَعُ يَدِي بِالَّذِي اعْتَرَفْتُ بِهِ أَهْوَنُ لِلْقَلْبِ مِنْ فَضِيحَتِهَا

فَسَمِعَ ذَلِكَ الْمُوَكَّلُونَ به ، فَأَتَوْا خَالِدًا وَ أَخْبَرُوهُ بِمَا حَصَلَ مِنْهُ . فَلَمَّا
جَنَّ اللَّيْلُ أَمَرَ بِاحْضَارِهِ عِنْدَهُ ، فَلَمَّا حَضَرَ اسْتَنْطَقَهُ فَرَأَهُ عَاقِلًا
أَدِيبًا فَطِنًا ظَرِيفًا لَبِيبًا . فَأَمَرَ لَهُ بِطَعَامٍ ، فَأَكَلَ وَ تَحَدَّثَ مَعَهُ سَاعَةً ،
ثُمَّ قَالَ لَهُ خَالِدٌ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ لَكَ قِصَّةَ غَيْرِ السَّرْقَةِ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ
وَحَضَرَ النَّاسَ وَحَضَرَ الْقَاضِيَّ وَسَأَلَكَ عَنِ السَّرْقَةِ فَأَنْكَرَهَا وَادَّكَرُ
مَا يَدْرِي عَنْكَ حَدَّ الْقَطْعِ ، فَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :
« اذْرَوْا الْهَدُودَ بِالشُّبُهَاتِ » ثُمَّ أَمَرَهُ إِلَى السِّجْنِ (وَ أَدْرَكَ شَهْرَ زَادَ
الصَّبَاحُ فَسَكَتَ عَنِ الْكَلَامِ الْمُبَاحِ) .

❦ من كتاب ألف ليلة وليلة ❦

حكاية خالد بن عبد الله القسريّ مع الشاب السارق .

ومما يحكى أنّ خالد بن عبد الله القسريّ كان أمير البصرة فجاء إليه جماعة متعلقون بشابّ ذى جمالٍ باهرٍ ، وأدب ظاهرٍ ، وعقل وافرٍ ، وهو حسن الصورة طيب الرائحة ، وعليه سكينة ووقار ، فقدموه إلى خالد فسألهم عن قصّته ، فقالوا : هذا لصٌ أصبناه البارحة فى منزلنا ، فنظر إليه خالد فأعجبه حسنُ هيئته ونظافته . فقال : خلّوا عنه . ثم دنا منه ، وسأله عن قصّته فقال : إنّ القوم صادقون فيما قالوه والأمر على ما ذكروا . فقال له خالد : ما حملك على ذلك وأنت فى هيئةٍ جميلةٍ وصورةٍ حسنةٍ . قال : حملنى على ذلك الطمعُ فى الدنيا وقضاء الله سبحانه وتعالى . فقال له خالد : تَكِلْتِكَ أُمُّكَ ! أما كان لك فى كمالِ عقلك و حسن أدبك زاجر يزجرك عن السرقة . قال : دع عنك هذا أيها الأمير ! و امض إلى ما أمر الله تعالى به فذلك بما كسبت يدي ، و ما الله بظلامٍ للعبيد . فسكت خالد ساعةً يفكر فى أمر الفتى ، ثم أدناه منه وقال له : إنّ اعترافك على رؤوس الأشهاد قد رابى وأنا ما أظنك سارقا ، ولعلّ لك قصّةً غير السرقة فأخبرنى بها .

أنه رأى الفيل حين بنيت يصعد بالحجارة إلى أعلاها وهي من بناء
السلطان مُعزِّ الدين بن ناصر الدين بن السلطان غياث الدين و أراد
السلطان قطب الدين أن يبني بالصحن الغربي صومعة أعظم منها فبنى
مقدار الثلث منها وأخترم دون تمامها وأراد السلطان محمد إتمامها ثم
ترك ذلك تشاءما . و هذه الصومعة من عجائب الدنيا في ضخمتها و
سعة ممرها بحيث تصعد بها ثلاثة من الفيلة متقارنة وهذا الثلث المبنى
منها مساوٍ لارتفاع جميع الصومعة التي ذكرنا أنها بالصحن الشمالى و
صعدتها مرة فرأيت مُعظم دُور المدينة و عاينت الأسوار على ارتفاعها
و سموها منخطة . و ظهر لى الناس فى أسفلها كأنهم الصبيان الصغار و
يظهر لناظرها من أسفلها أن ارتفاعها ليس بذلك لعظم جرمها و
سعتها و كان السباطان قطب الدين أراد أن يبني أيضا مسجدا
جامعا يسيرى المسماة دار الخلافة فلم يتم منه غير الحائط القبلى
و المحراب و بناءه بالحجارة البيض و السود و الحمر و الخضر
ولو كمل لم يكن له مثل فى البلاد و أراد السلطان محمد إتمامه
و بعث عُرفاء البناء ليقدرُوا النفقة فيه فزعموا أنه ينفق فى إتمامه خمسة
و ثلاثون لَكاً فترك ذلك استكثارا له و أخبرنى بعض خواصه أنه
لم يتركه استكثارا لكنه تشاءم به لما كان السلطان قطب الدين قد
قتل قبل تمامه .

﴿ ذكر جامع دِهلي ﴾

و جامع دِهلي كير السَّاحة حيطانه وسقفه وفرشه كل ذلك من الحجارة البيض المنحوتة أبدع نحت ماصقة بالرصاص أتقن إلصاق ولا خشبة به أصلا وفيه ثلاث عشرة قبة من حجارة ومنبره أيضا من الحجر وله أربعة من الصحنون وفي وسط الجامع العمود الهائل الذي لا يدرى من أى المعادن هو ذكر لي بعض حكمائهم أنه يسمى هَفْت جُوش (بفتح الهاء وسكون الفاء وتاء مَعْلُوةٍ و جيم مضمومة و آخره شين مُعجِمة) ومعنى ذلك سبعة معادن وأنه مؤلف منها وقد جُلِّيَ من هذا العمود مقدار السبابة ولذلك المَجْلُو منه بريق عظيم و لا يؤثر فيه الحديد وطوله ثلاثون ذراعا وأدركنا به عِمامة فكان الذى أحاط بدائرته منها ثمانى أذرع وعند الباب الشرقى من أبواب المسجد صَنمان كبيران جدًّا من النحاس مطروحان بالأرض قد ألصقا بالحجارة وَيَطَأُ عليهما كل داخل إلى المسجد أو خارج منه وكان موضع هذا المسجد بُدْخَانَةٌ وهو بيت الأصنام فلما افْتُشِحَتْ جعل مسجدا وفى الصحن الشمالى من المسجد الصومعة التى لا نظير لها فى بلاد الاسلام وهى مبنية بالحجارة الحمر خلافا لحجارة سائر المسجد فانها بيض و حجارة الصومعة منقوشة وهى سامية الارتفاع وتَفَافِيحُها من الذهب الخالص وسعة ممرها بحيث تصعد فيه الفيلة . حدثنى من أثق به

(بفتح الهمزة وإسكان الصاد وفتح الطاء المهملتين و سكون النون و ضم الباء الموحدة و واو مدّ و لام) وهو بالعدوة الشرقية من النهر وفيه سكنى السلطان و أرباب دولته و سائر الناس و أسواقه و شوارعه مفروشة بالصفاح متّسعة و أهل كل صناعة على حدة لا يشاركون سواهم و على كل سوق أبواب تسدّ عليه بالليل و أكثر الصناعات و الباعة بها النساء و المدينة في سفح جبل داخل في البحر نحو تسعة أميال و عرضه مثل ذلك و أكثر و في أعلاه قلعة صغيرة و قصر السلطان و السور يُحيط بهذا الجبل و هو مانع لا سبيل لأحد إليه من جهة البحر و فيه نحو ثلاث عشرة قرية عامرة و الكنيسة العظمى هي في وسط هذا القسم من المدينة و أما القسم الثاني منها فيسمى الغلطة (بنين معجمة و لام و طاء مهملة مفتوحة) وهو بالعدوة الغربية من النهر شبيه برباط الفتح في قُرْبِهِ من النهر و هذا القسم خاص بنصارى الأفرنج يسكنونه و هم أصناف فمنهم الجنويون و البنادقة و أهل رومية و أهل إفرانسة و حكمهم إلى ملك القسطنطينية يقدّم عليهم منهم من يرتضونه و يسمونه القنص و عليهم وظيفة في كل عام لملك القسطنطينية و ربما استعصوا عليه فيحاربهم حتى يصلح بينهم البأبة و جميعهم أهل تجارة و مرساهم من أعظم المراسى رأيت به نحو مائة جفن من القراقير و سواها من الكبار و أما الصغار فلا تحصى كثرة و أسواق هذا القسم حسنة إلا أن الأقدار غالبية عليها و يشقّها نهر صغير قدّر نجس و كنائسهم قدرة لا خير فيها .

﴿ ذكر أرض الظلّة ﴾

و كنت أردت الدخولَ إلى أرض الظلّة و الدخولُ إليها من
 بُلغَار و بينهما أربعون يوما ثم أضربت عن ذلك لعِظَم المؤونة فيه
 و قِلّة الجَدْوَى و السفر إليها لا يكون إلا في عجالات صغار تجرّها
 كلاب كبار فان تلك المفازة فيها الجليد فلا يثبت قدم الآدميّ و لا
 حافر الدّابة فيها و الكلاب لها الأظفار فتثبت أقدامها في الجليد و لا
 يدخلها إلا الأقوياء من التجّار الذين يكون لأحدهم مائة عجلة أو نحوها
 مُوقَرةً بطعامه و شرابه و حطبه فانها لا شجر فيها و لا حجر و لا مدر
 و الدليل بتلك الأرض هو الكلب الذي قد سار فيها مرارا كثيرة و
 تنتهى قيمته إلى ألف دينار و نحوها و تربط العربّة إلى عنقه و يقرن
 معه ثلاثة من الكلاب و يكون هو المقدّم و تتبعه سائر الكلاب
 بالعربات فاذا وقف وقت و هذا الكلب لا يضربه صاحبه و لا ينهره .

﴿ ذكر مدينة القُسطنطينيّة ﴾

و هي متناهية في الكبر منقسمة بقسمين بينهما نهر عظيم المدّ
 و الجزر على شكل وادى سَلا من بلاد المغرب و كانت عليه فيما
 تقدّم قنطرة مبنية فخربت و هو الآن يعبر في القوارب و اسم هذا
 النهر أَبْسُي (بفتح الهمزة و إسكان الباء الموحّدة و ضم السين المهملة
 و كسر الميم و ياء مدّ) و أحد القسمين من المدينة يسمى أَصْطَنْبُول

افتح لنا أبواب رحمتك ومغفرتك يا أرحم الراحمين . وداخل الكعبة المشرفة مفروش بالرخام المجزَّع وحيطانه كذلك وله أعمدة ثلاثة طوال مُفَرَّطَةُ الطُّول من خشب السَّاج بين كل عمود منها وبين الآخر أربع خُطى وهى متوسطة فى الفضاء داخل الكعبة يقابل الأوسط منها نصف عرض الصفيح الذى بين الركنين العراقى والشامى . وستور الكعبة الشريفة من الحرير الأسود مكتوبٌ فيها بالأبيض وهى تتلأأ عليها نوراً وإشراقاً وتُكسى جميعها من الأعلى إلى الأرض .

﴿ ذكر سفرى إلى مدينة بُلْغَار ﴾

و كنت سمعت بمدينة بُلْغَار فأردت التوجه إليها لأرى ما ذكر عنها من انتهاء قِصر الليل بها وقصر النهار أيضا فى عكس ذلك الفصل وكان بينها وبين محلة السلطان مسيرة عشر فطابت منه من يوصلنى إليها فبعث معى من أوصلنى إليها ورددنى إليه . ووصلتها فى رمضان فلما صلينا المغرب أظننا و أذن بالعشاء فى أثناء إفتادنا فصليناها وصلينا التراوىح والشَّفع والوتر وطاع الفجر إثر ذلك . وكذلك يقصر النهار بها فى فصل قِصره أيضا وأقمت بها ثلاثا .

المعظمة في الصفيح الذي بين الحجر الأسود والركن العراقي وبين
 الحجر الأسود عشرة أشبار . وذلك الموضع هو المسمى بالملتزم
 حيث يستجاب الدعاء وارتفاع الباب عن الأرض أحد عشر شبرا و
 نصف شبر وسعته ثمانية أشبار وطوله ثلاثة عشر شبرا وعرض
 الحائط الذي ينطوي عليه خمسة أشبار وهو مصفح بصفائح الفضة بديع
 الصنعة وعضاداتاه وعتبته العليا مصفحات بالفضة وله نقارتان
 كبيرتان من فضة عليهما قفل ويفتح الباب الكريم في كل يوم
 جمعة بعد الصلاة ويفتح في يوم مولد رسول الله صلى الله عليه وسلم
 تسايما . ورسمهم في فتحه أن يضعوا كرسيًا شبه المنبر له درج و
 قوائم خشب لها أربع بكرات يجرى الكرسي عليها وياصقونه إلى
 جدار الكعبة الشريفة فيكون درجه الاعلى متصلا بالعتبة الكريمة ثم
 يصعد كبير الشيبين ويده المفتاح الكريم ومعه السدنة فيمسكون
 الستر المسبل على باب الكعبة المسمى بالبرقع بخلال ما يفتح رئيسهم
 الباب فاذا فتحه قبل العتبة الشريفة ودخل البيت وحده وسد الباب
 وأقام قدر ما يركع ركعتين ثم يدخل سائر الشيبين ويسدون
 الباب أيضا ويركعون ثم يفتح الباب ويبادر الناس بالدخول وفي
 أثناء ذلك يقفون مستقبليين الباب الكريم بأبصار خاشعة وقلوب
 ضاربة وأيد مبسوطة إلى الله تعالى فاذا فتح كبروا ونادوا : اللهم

جُذِرَ أَنَّهَا مَسَاطِبُ بِدُونِ حَنَائَا وَعِنْدَ بَابِ إِبْرَاهِيمَ مَدْخُلٌ مِنَ الْبِلَاطِ
الْغَرْبِيِّ فِيهِ سَوَارُ جَصِيَّةٍ . وَلِلْخَلِيفَةِ الْمَهْدِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَلِيفَةِ أَبِي جَعْفَرٍ
الْمَنْصُورِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا آثَارُ كَرِيمَةٍ فِي تَوْسِيعِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِحْكَامِ
بِنَائِهِ . وَفِي أَعْلَى جِدَارِ الْبِلَاطِ الْغَرْبِيِّ مَكْتُوبٌ : أَمَرَ عَبْدُ اللَّهِ مُحَمَّدُ
الْمَهْدِيُّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَصْلَحَهُ اللَّهُ بِتَوْسِيعِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ لِحَاجِّ بَيْتِ اللَّهِ
وَعِمَارَتِهِ فِي سَنَةِ سَبْعٍ وَسِتِينَ وَمِائَةٍ .

﴿ ذَكَرَ الْكَعْبَةُ الْمُعْظَمَةَ الشَّرِيفَةَ زَادَهَا اللَّهُ تَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا ﴾

وَالْكَعْبَةُ مِائَةٌ ثَلَاثَةٌ فِي وَسْطِ الْمَسْجِدِ وَهِيَ بِنْيَةٌ مَرْبُوعَةٌ ارْتِفَاعُهَا فِي
الْهَوَاءِ مِنَ الْجِهَاتِ الثَّلَاثِ ثَمَانٍ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا وَمِنَ الْجِهَةِ الرَّابِعَةِ
الَّتِي بَيْنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالرَّكْنِ الْيَمَانِيِّ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا . وَ
عَرْضُ صَفْحَتَيْهَا الَّتِي مِنَ الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ أَرْبَعَةٌ وَ
خَمْسُونَ شِبْرًا وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرَّكْنِ الْيَمَانِيِّ
إِلَى الرَّكْنِ الشَّامِيِّ وَعَرْضُ صَفْحَتَيْهَا الَّتِي مِنَ الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الرَّكْنِ
الشَّامِيِّ مِنْ دَاخِلِ الْحَجَرِ ثَمَانِيَةٌ وَأَرْبَعُونَ شِبْرًا وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ
الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرَّكْنِ الشَّامِيِّ إِلَى الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ . وَأَمَّا خَارِجُ
الْحَجَرِ فَانَّهُ مِائَةٌ وَعِشْرُونَ شِبْرًا . وَالطَّوَافُ إِنَّمَا هُوَ خَارِجُ الْحَجَرِ .
وَبِنَاؤُهَا بِالْحِجَارَةِ الصُّمِّ السُّمْرِ قَدْ أُصِقَتْ بِأَبْدَعِ الْإِلْصَاقِ وَأَحْكَمِهِ
وَأَشَدِّهِ فَلَا تَغْيِيرُهَا الْأَيَّامُ وَلَا تَوْثُرُ فِيهَا الْأَزْمَانُ . وَبَابُ الْكَعْبَةِ

المسجد ثلاثُ صَوَامِعَ . إحداها بشرقيه وهى من بناء الروم وبابها داخل المسجد وبأسفلها مَطْهَرَةٌ وبيوت للوضوء يغتسل فيها المعتكفون والملتزمون للمسجد ويتوضؤون . والصومعة الثانية بغربيّه وهى أيضا من بناء الروم . والصومعة الثالثة بشماله وهى من بناء المسلمين وعدد المؤذنين به سبعون مؤذنا .

﴿ ذكر المسجد الحرام شرفه الله وكرمه ﴾

والمسجد الحرام فى وسط مكة وهو متسع السّاحة طوله من شرقٍ إلى غربٍ أزيد من أربعمئة ذراع . حكى ذلك الأزرقي . وعرضه يقرب من ذلك . والكعبة العظمى فى وسطه ومنظره بديع ومرآه جميل لا يتعاطى اللسان وصف بدائه . ولا يُحيط الوصفُ بحسن كماله وارتفاع حيطانه نحو عشرين ذراعا . وسقفه على أعمدة طوَال مُصْطَفَّةٍ ثلاثة صفوف بأثْقَنِ صناعة وأجملها وقد انتظمت بلاطاته الثلاثة انتظاما عجيبا كأنها بلاط واحد و عدد سواريه الرخامية أربعمئة واحدى وتسعون سارية ما عدا الجصيّة التى فى دار النَّدْوَةِ الْمَزِيدَةِ فى الحرم وهى داخله فى البلاط الآخذ فى الشمال ويقابلها المقامُ مع الرُّكْنِ الْعِرَاقِيّ . وفضاءها متصل يدخل من هذا البلاط اليه ويتصل بجدار هذا البلاط مساطبٌ تحت قِيسِيّ حَنَائِيَا يجلس بها الْمُقَرَّبُونَ والنَّسَآخُونَ والخياطون وفى جدار البلاط الذى يقابله مساطب تماثلها وسائر البلاطات تحت

الثانية من شَرْقِي الصَّحْنِ عَلَى هَيْئَةِ الْأُخْرَى إِلَّا أَنَّهَا أَصْغَرُ مِنْهَا قَائِمَةٌ عَلَى ثَمَانٍ مِنْ سَوَارِي الرِّخَامِ وَتُسَمَّى قُبَّةَ زَيْنِ الْعَابِدِينَ . وَ الْقُبَّةُ الثَّلَاثَةُ فِي وَسْطِ الصَّحْنِ وَهِيَ صَغِيرَةٌ مُثَنَّنَةٌ مِنْ رِخَامٍ عَجِيبٍ مُحْكَمٍ الْإِلْصَاقِ قَائِمَةٌ عَلَى أَرْبَعِ سَوَارٍ مِنَ الرِّخَامِ النَّاصِعِ وَتَحْتَهَا شُبَّاكُ حَدِيدٍ فِي وَسْطِهِ أُنْبُوبُ نُحَاسٍ يَمُجُّ الْمَاءَ إِلَى عُلوٍّ فَيَرْتَفِعُ ثُمَّ يَنْثَنِي كَأَنَّهُ قَضِيبٌ لُجَيْنٍ . وَهُمْ يُسَمُّونَهُ قَفْصَ الْمَاءِ وَيَسْتَحْسِنُ النَّاسُ وَضْعَ أَفْوَاهِهِمْ فِيهِ لِلشَّرْبِ وَ فِي الْجَانِبِ الشَّرْقِيِّ مِنَ الصَّحْنِ بَابٌ يُفْضِي إِلَى مَسْجِدٍ بَدِيعِ الْوَضْعِ يُسَمَّى مَشْهَدَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ . وَيَقَابَلُهُ مِنَ الْجِهَةِ الْغَرْبِيَّةِ حَيْثُ يَلْتَقِي الْبَلَاطَانُ الْغَرْبِيُّ وَالْجَوْفِيُّ مَوْضِعٌ يُقَالُ إِنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سَمِعَتْ الْحَدِيثَ هُنَاكَ . وَ فِي قُبَّةِ الْمَسْجِدِ الْمَقْصُورَةِ الْعُظْمَى الَّتِي يَوْمَ فِيهَا إِمَامُ الشَّافِعِيَّةِ . وَ فِي الرُّكْنِ الشَّرْقِيِّ مِنْهَا إِزَاءَ الْمَحْرَابِ خِزَانَةٌ كَبِيرَةٌ فِيهَا الْمَصْحَفُ الْكَرِيمُ الَّذِي وَجَّهَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى الشَّامِ . وَ تُفْتَحُ تِلْكَ الْخِزَانَةُ كُلَّ يَوْمِ جُمُعَةٍ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَيَزْدَحُمُ النَّاسُ عَلَى لَثَمِ ذَلِكَ الْمَصْحَفِ الْكَرِيمِ . وَ هُنَاكَ يَحْلِفُ النَّاسُ غُرْمَاتِهِمْ وَمَنْ ادَّعَا عَلَيْهِ شَيْئاً . وَ عَنْ يَسَارِ الْمَقْصُورَةِ مَحْرَابُ الصَّحَابَةِ وَيَذْكُرُ أَهْلُ التَّارِيخِ أَنَّهُ أَوَّلُ مَحْرَابٍ وَضِعَ فِي الْإِسْلَامِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُ الْمَالِكِيَّةِ . وَ عَنْ يَمِينِ الْمَقْصُورَةِ مَحْرَابُ الْحَنْفِيَّةِ وَ فِيهِ يَوْمَ إِمَامُهُمْ وَبِإِيَّاهِ مَحْرَابُ الْحَنَابِلَةِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُهُمْ . وَلِهَذَا

كل بلاط منها ثمان عشرة خطوة . و قد قامت على أربع وخمسين سارية و ثمانى أرجل جَصِيَّة تتخلَّها و ست أرجل مرَّخمة مرَّصبة بالرخام الملون قد صور فيها أشكال محاريب و سواها و هى تُقلِّ قبة الرصاص التى أمام المحراب المسماة بقبة النسر كأنهم شبهوا المسجد نسرا طائرا و القبة رأسه و هى من أعجب مباني الدنيا و من أى جهة استقبلت المدينة بدت لك قبة النسر ذاهبة فى الهواء مُنيفة على جميع مباني البلد . و تُدير بالصَّحن بلاطات ثلاثة من جهاته الشرقية والغربية والجوفية . سعة كل بلاط منها عشر خطى و بها من السَّوارى ثلاث و ثلاثون و من الارجل أربع عشرة . و سعة الصحن مائة ذراع وهو من أجمل المناظر و أتمها حسنا و بها يجتمع أهل المدينة بالعشايا فمن قارى و محدث و ذاهب و يكون انصرافهم بعد العشاء الأخيرة و إذا لقي أحد كبرائهم من الفقهاء و سواهم صاحباً له أسرع كل منهما نحو صاحبه و حطَّ رأسه و فى هذا الصحن ثلاث من القباب إحداها فى غربيه و هى أكبرها و تُسمَّى قبة عائشة أم المؤمنين و هى قائمة على ثمان سوارى من الرخام مزخرفة بالفصوص و الأصبغة الملونة مُسقَّفة بالرصاص يقال إن مال الجامع كان يُختزن بها . و ذُكر لى أن فوائد مُستغلات الجامع و مجابيه نحو خمسة وعشرين ألف دينار ذهباً فى كل سنة . و القبة

الذى تَوَلَّى بِنَاءَهُ وَإِتْقَانَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ .
وَوَجَّهَهُ إِلَى مَلِكِ الرُّومِ بِسُطْنُطِينِيَّةٍ بِأَمْرِهِ أَنْ يَبْعَثَ إِلَيْهِ الصُّنَّاعَ
فَبَعَثَ إِلَيْهِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ صَانِعٍ وَكَانَ مَوْضِعُ الْمَسْجِدِ كَنِيسَةً فَلَمَّا
افْتَتَحَ الْمُسْلِمُونَ دِمَشْقَ دَخَلَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْ إِحْدَى
جِهَاتِهَا بِالسَّيْفِ فَانْتَهَى إِلَى نِصْفِ الْكَنِيسَةِ وَدَخَلَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ
الْجَرَّاحِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ الْجِهَةِ الْغَرْبِيَّةِ صُلْحًا فَانْتَهَى إِلَى نِصْفِ
الْكَنِيسَةِ فَصَنَعَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ نِصْفِ الْكَنِيسَةِ الَّذِي دَخَلُوهُ عَنُودَ مَسْجِدٍ
وَبَقِيَ النِّصْفُ الَّذِي صَالَحُوا كَنِيسَةً فَلَمَّا عَزَمَ الْوَلِيدُ عَلَى زِيَادَةِ الْكَنِيسَةِ
فِي الْمَسْجِدِ طَلَبَ مِنَ الرُّومِ أَنْ يَبِيعُوا مِنْهُ كَنِيسَتَهُمْ تِلْكَ بِمَا شَاءُوا
مِنْ عِوَضٍ فَأَبَوْا عَلَيْهِ فَانْتَرَعَهَا مِنْ أَيْدِيهِمْ وَكَانُوا يَزْعُمُونَ أَنَّ الَّذِي
يَهْدِمُهَا يُجَنُّ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلْوَلِيدِ فَقَالَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَجْنُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَأَخَذَ الْقَاسَ وَجَعَلَ يَهْدِمُ بِنَفْسِهِ فَلَمَّا رَأَى الْمُسْلِمُونَ ذَلِكَ تَتَابَعُوا
عَلَى الْهَدْمِ وَاسْتَكْذَبَ اللَّهُ زَعْمَ الرُّومِ . وَزَيَّنَ هَذَا الْمَسْجِدَ بِفُصُوصِ
الذَّهَبِ الْمَعْرُوفَةِ بِالْفُسَيْفَسَاءِ تُخَالِطُهَا أَنْوَاعُ الْأَصْبَغَةِ الْغَرْبِيَّةِ الْحُسْنِ .
وَذَرَعَ الْمَسْجِدَ فِي الطُّولِ مِنَ الشَّرْقِ إِلَى الْغَرْبِ مِائَتًا خَطْوَةً وَهِيَ
ثَلَاثُمِائَةِ ذِرَاعٍ وَعَرْضُهُ مِنَ الْقِبْلَةِ إِلَى الْجُوفِ مِائَةٌ وَخَمْسٌ وَثَلَاثُونَ
خَطْوَةً وَهِيَ مِائَتَا ذِرَاعٍ . وَعَدَدُ شَمَسَاتِ الزُّجَاجِ الْمَلَوَّنَةِ الَّتِي فِيهِ
أَرْبَعٌ وَسَبْعُونَ وَبَلَاطَاتُهُ ثَلَاثَةٌ مَسْتَطِيلَةٌ مِنْ شَرْقٍ إِلَى غَرْبٍ سَعَةً

﴿ ذكر قُبَّةِ الصَّخْرَةِ ﴾

وهي من أعجب المباني وأتقنها وأغربها شكلا قد توفر
حظُّها من المحاسن وأخذت من كل بديعة بطرف وهي قائمة على
نَشْرِ في وسط المسجد يصعد إليها في دَرَج رُخام ولها أربعة أبواب .
والدائر بها مفروش بالرخام أيضا محكم الصنعة و كذلك داخلها .
وفي ظاهرها وباطنها من أنواع الزَّوَاقَةِ ورائق الصنعة ما يُعجز الواصف
وأكثر ذلك مُغَشَّى بالذهب فهي تتلأأ نورا وتلمع لمعان البرق .
يُحَار بصر متأملها في محاسنها و يقصر لسان رائيها عن تمثيلها وفي
وَسَط القبة الصخرة الكريمة التي جاء ذكرها في الآثار فإنَّ النبيَّ صلى
الله عليه وسلم عرج منها إلى السماء وهي صخرة صماء ارتفاعها
نحو قامة وتحتها مغارة في مقدار بيت صغير ارتفاعها نحو قامة أيضا
يُنزل إليها على دَرَج و هنالك شكل محراب وعلى الصخرة شُبَّا كان
اثنان محكما العمل يغلقان عليها أحدهما وهو الذي يلي الصخرة من حديد
بديع الصنعة والثاني من خشب وفي القبة دَرَقَة كبيرة من حديد معلقة
هنالك والناس يزعمون أنها درقة حمزة بن عبد المطلب رضى الله عنه .

﴿ ذكر جامع دمشق المعروف بجامع بني أُمَيَّة ﴾

وهو أعظم مساجد الدنيا احتفالا واتقنها صناعة وأبدعها
حسنا وبَهْجَة وكَمالا ولا يعلم له نظير ولا يوجد له شبيه و كان

إلى قصده . لغرابه ما أتى به . و كيفية احتياله في صعوده أنه رمى
 بُشَابَةً قد عقد فوقها خيطاً طويلاً وعقد بطرف الخيط حبلاً وثيقاً
 فتجاوزت النشابة أعلى العمود معترضةً عليه ووقعت من الجهة الموازية
 للرامي فصار الخيط معترضاً على أعلى العمود فجذبه حتى توسط الحبل
 أعلى العمود مكان الخيط فأوثقه من إحدى الجهتين في الأرض وتعلق
 به صاعداً من الجهة الأخرى واستقرّ بأعلاه وجذب الحبل واستصحب
 من احتماه فلم يهتد الناس لحيلته وعجبوا من شأنه .

﴿ ذكر المسجد المُقَدَّسِ بِالْقُدْسِ ﴾

هو من المساجد العجيبة الرائقة الفائقة الحُسن . يقال : إنه
 ليس على وجه الأرض مسجد أكبر منه وإن طوله من شرق إلى غرب
 سبعمائة و ثنتان وخمسون ذراعاً بالذراع المالكية وعرضه من القبلة
 إلى الجوف أربعمائة ذراع وخمس وثلاثون ذراعاً . وله أبواب
 كثيرة في جهاته الثلاث . وأما الجهة القبليّة منه فلا أعلم بها إلا باباً
 واحداً وهو الذي يدخل منه الإمام . والمسجد كله فضاء غير مُسَقَّف
 إلا المسجد الأقصى فهو مُسَقَّف في النهاية من إحكام العمل وإتقان
 الصنعة مُمَوَّه بالذهب والأصيفّة الرائقة وفي المسجد مواضع
 سواء مسقّفة .

مائة وأربعون شبرا وهو على تَلٍّ مرتفع . ومسافة ما بينه وبين
 المدينة فرسخ واحد في بَرٍّ مستطيل يحيط به البحر من ثلاث جهات
 إلى أن يتصل البحر بسور البلد فلا يمكن التوصل إلى المنار في
 البرِّ إلا من المدينة . وفي هذا البر المتصل بالمنار مقبرة الاسكندرية .
 وقصدت المنار عند عَوْدِي إلى بلاد المغرب عام خمسين وسبعمائة
 فوجدته قد استولى عليه الخراب بحيث لا يمكن دخوله ولا الصعود
 إلى بابه . وكان الملك الناصر رحمه الله قد شرع في بناء منار مثله
 بإزائه فعاقه الموت عن إتمامه .

﴿ ذكر عمود السَّوَارِي ﴾

ومن غرائب هذه المدينة عمود الرُّخَامِ الهائل الذي بخارجها
 المسمَّى عندهم بعمود السَّوَارِي . وهو متوسط في غابة نخل وقد
 امتاز عن شجراتها سُموًّا وارتفاعا وهو قطعة واحدة مُحْكَمَةُ النَّحْتِ
 قد أُقيم على قواعد حجارة مُرَبَّعة أمثال الدَّكاكين العظيمة . ولا
 تعرف كيفية وضعه هناك ولا يُتَحَقَّقُ مَنْ وَضَعَهُ . قال ابنُ جُزَيٍّ :
 أخبرني بعض أشياخي الرِّحَالِين أن أحد الرُّمَّاة بالاسكندرية صعد
 إلى أعلى ذلك العمود ومعه قوسه وكنانته واستقر هنالك وشاع خبره
 فاجتمع الجَمُّ الغفير لمشاهدته وطال العجب منه وخَفِيَ على النَّاس وجهُ
 احتياله . وأظنه كان خائفا أو طالبَ حاجة فانتج له فعله الوصولَ

المغرب . الجامعة لمفترق المحاسن لتوسطها بين المشرق والمغرب
فكل بديعة بها اجتلائها ، وكل طرفة فإليها انتهائها ، وقد وصفها
الناس فأطنبوا ، وصنفوا في عجائبها فأغربوا . وحسب المشرف
إلى ذلك ما سطره أبو عبيد في كتاب المسالك .

﴿ ذِكْرُ أَبْوَابِهَا وَمَرَسَاهَا ﴾

ولمدينة الاسكندرية أربعة أبواب : باب السدرة وإليه
يشرع طريق المغرب ، و باب الرشيد ، و باب البحر ، و الباب الأخضر
وليس يُفتح إلا يوم الجمعة فيخرج الناس منه إلى زيارة القبور ولها
المرسى العظيم الشأن . ولم أر في مراسى الدنيا مثله إلا ما كان من
مرسى كُولم و قَالِيْقُوطَ ببلاد الهند و مَرَسَى الكِفَّارِ بِسُوداقَ ببلاد
الأتراك و مرسى الزيتون ببلاد الصين .

﴿ ذِكْرُ الْمَنَارِ ﴾

قصدت المنار في هذه الوجهة فرأيت أحد جوانبه متهدماً .
وصفته أنه بناء مُرَبَّعٌ ذاهب في الهواء و بابه مرتفع على الأرض
وإزاء بابه بناء بقدر ارتفاعه وُضعت بينهما ألواحُ خشبٍ يُعبر
عليها إلى بابه فاذا أُزيلت لم يكن له سبيل . و داخل الباب موضع
جلوس حارس المنار . و داخل المنار بيوت كثيرة . و عرض الممر
بداخله تسعة أشبار و عرض المنار من كل جهة من جهاته الأربع

عَكَازَتِي هِيَ نَاطِرِي هَلْ فِي جَمَادٍ مِنْ بَصَرٍ
 يَجْرِي الصَّفَارُ وَيَلْعَبُونَ وَيَتَعَوْنَ وَلَا ضَرَرُ
 يَتَمَتَّعُونَ بِمَا يَرَوْنَ مِنَ الْجَمَالِ الْمُفْتَخَرِ
 وَأَنَا ضَرِيرٌ قَاعِدٌ فِي عُقْرِ بَيْتِي مُسْتَقَرٌ
 وَيَلَاهُ هَلْ أَقْضَى الْحَيَاةَ بِغَيْرِ عَيْنٍ أَوْ نَظَرٍ
 مَاذَا جَنَيْتَ مِنَ الذُّنُوبِ بِبِهَا يَكْسِنِي الْقَدَرُ
 يَا أُمَّ ضَاقَ بِي الْفَضَا وَمِنْ الْعَمَى قَلْبِي انْكَسَرَ
 يَا أُمَّ ضَمِّينِي إِلَيْكَ فَلَيْسَ غَيْرُكَ مِنْ يَدٍ
 يَا أُمَّ لَا تَبْكِي عَلَيَّ رَعَاكَ مِنْ خَلْقِ الْبَشَرِ
 اللَّهُ يَلْطِفُ بِي وَيَصْرِفُ مَا نُقَاسِي مِنْ كَدَرٍ

٦٩

❦ من رَحْلَةِ ابْنِ بَطُوطَةَ ❦

❦ وَصْفُ الْإِسْكََنْدَرِيَّةِ ❦

ثُمَّ وَصَلْنَا فِي أَوَّلِ جَمَادَى الْأُولَى مَدِينَةَ الْإِسْكََنْدَرِيَّةِ حَرَسَهَا اللَّهُ تَعَالَى
 وَهِيَ الشَّجَرُ الْمَحْرُوسُ ، وَالْقَطْرُ الْمَأْنُوسُ ، الْعَجِيبَةُ الشَّانُ ، الْأَصِيلَةُ الْبُنْيَانُ ،
 بِهَا مَا شَتَّ مِنْ تَحْسِينٍ وَتَحْصِينٍ ، وَمَا ثَرِ دُنْيَا وَدِينٍ . كَرَمَتْ مَغَانِيهَا ،
 وَلَطَفَتْ مَعَانِيهَا ، وَجَمَعَتْ بَيْنَ الضَّخَامَةِ وَالْإِحْكَامِ مَبَانِيهَا . فَهِيَ
 الْفَرِيدَةُ تَجَلَّى سَنَاهَا ، وَالْخَرِيدَةُ تُجَلَّى فِي حُلَاهَا . الزَاهِيَةُ بِجَمَالِهَا

العنكبوت: بالعقل قد سُدَّتِ والرأى السديد على كل البرية حتى صرت كالعلم
 رَقَّ الجناحان والعينان أبرقتا سُبْحَانَ رَبِّيَ كم أُولَاكٍ مِنْ هِمَمٍ
الذبابه: يا سيدي لك مني الشكر خالصه إذ في مديحك هذا أَلْطَفُ الكَلِمِ
 هَذِي يَدِي أَسْتَمِيعُ العذر عن غَضَبٍ من سوء ظنٍّ قد يَأْتِيكَ بِالْأَلَمِ
العنكبوت: هَاتِي يَدِيكَ فَقَدْ أَفْلَحْتُ فِي حِيلِي أَنْ آكُلَنَّكَ أَكُلَ الْجَائِعِ النَّهْمِ
 قد غرَّكَ المدح مني وانخدعت به فذُقتَ منه صنوف الحُتْفِ والعَدَمِ
المغزى: إِنْ تَقْبَلِ المدحَ مَعْنَى يَسْتَمِيلُكَ فِي شَرِّ عَضِضَتِ بَنَانِ الكَفِّ مِنْ نَدَمِ

﴿ أَنَّنِي طِفْلٌ ضَرِيرٌ ﴾

يا أُمَّ ما شكل السماء... و ما الضياء و ما القمر
 بجمالها تتحدَّثون... و لا أرى منها الأثر
 هل هذه الدنيا ظلام...م في ظلام مستمر
 يا أُمَّ مَدَى لِي يَدِيكَ عسى يزايلني الضجر
 أمشي أخاف تعثراً وسط النهار أو السحر
 لا أهتدي في السير إن طال الطريق وإن قصر
 فالنور عندي كالظلام...م و الاستطالة كالقصر
 أمشي أحاذر أن يصاب...م دَفَنِي إذا أخطو خطر
 والأرض عندي يستوى منها البسائط و الحفر

بمهارة عظيمة و يضعونها في هذه الأماكن . حتى إذا قامت القيامة وجدت كل روح جسمها باقيا فتدخله لتعيد إليه الحياة .

والأحجار التي بُنيت منها هذه الأهرام كبيرة الحجم عظيمة الثقل . لا يستطيع عشرة رجال حمل الواحد منها . و كانوا يقطعونها من جبال المقطم و يُنْشِئُونَ حَدُورًا من الرَّمْل بين الجبل و مكان البناء و يُزْلِقُونَهَا عَلَيْهِ ثُمَّ يرفعونها بِرَوَافِعِ آليَّةٍ و يُثَبِّتُونَهَا فِي مَوْضِعِهَا . و في هَرَمِ الحِيزَةِ الأكبر جملةٌ عُرفَ . بعضها صغير و بعضها كبير . و في وَسَطِهِ بئر عميقة يقال إنهم كانوا يتخذونها مِرْوَلَةً يعرفون بها الزمن .

﴿ العنكبوت و الذبابة ﴾

العنكبوت: إني أرى طائرا في الجوّ مرتفعا له طنين يُحاكي أحسن النغم .
 هذى الذبابة قد جاءت تُؤَانِسُنَا أهلا وسهلا بمن أهوى من القدم
الذبابة: ما ذا تُريد بترحيب قصدت به إيداء شخص يودّ العيش في سلم .
 إني علمت بأن العنكبوت إذا رأى الذبابة لم يرتح من القرم
العنكبوت: هذا كلام عدوٍ كله حسدٌ لا تسمعيه و كوني عنه في صمم .
 لو تنظرين لما هيأت من فرشٍ ومن طعام لسرت اليوم بالقدم
الذبابة: لا لا أجيئ لدار انت تسكنها علما بأنك تسعى أن تُريق دمي
 لا حاجة اليوم تدعوني إلى نظري في قلب بيتك فاتركني ولا تلم .

ولم يكن طلب العلم بالأزهر مقصورا على المصريين وحدهم بل كان مباحا للمسلمين القادمين إليه من كل بقاع الأرض تكفلهم الأوقافُ الكثيرة التي حُبست عليه وما زال كذلك بين ارتقاء وانحطاط حتى جاء محمدٌ عليٌّ باشا والى مصر . وأمنَ البلاد وأراح الناس من الفساد فأخذ الأزهر يستعيد زهوه ومقامه وأصبح عددُ طلابه في هذه الأيام أكثر من عشرة آلاف نفس . وتخرج فيه علماء عاملون نشروا الفضل والحكمة في جميع الأقطار الإسلامية .

٦٦

❦ الأهرام ❦

كان المصريون القدماء أمهرَ أهل الأرض في صناعاتهم وأعمالهم حتى إن كثيرا منها لا تزال طريقة عمله سرا غامضا إلى الآن . و من ذلك الأهرام الكثيرة التي بنوها في كثير من الجهات فإنها آيةٌ في إتقان الصنعة وفي الضخامة .

وأهمُّ هذه الأبنية أهرام الحيزة الثلاثة العظام . بنى أكبرها الملك خوفو منذ أكثر من خمسة آلاف سنة . وهو هو لم يُبْلِه مرور هذه الآلاف من السنين وكان مُجَصَّصا ومُطْلِيا بدهانٍ أملسٍ منقوشٍ عليه صورٌ وكتابات من كتابتهم الرسمية .

والسبب في إقامة هذه الأهرام العظيمة أنهم كانوا يعتقدون أن الأرواح تعود إلى أجسامها يوم القيامة فكانوا يحفظون الأجسام

رصين و كان خاصاً بالرَّشيد آخِذاً لِصِلاتِهِ و له تَصَانِيفُ كَثِيرَةٌ .
و كان هرونُ الرّشيدُ قد استخلصه لمجلسه و عُمرَ نيفاً و تسعين سنة .
ورثاه الحسن بن مالك :

لا دَرَّ دَرُّ نَبَاتِ الْأَرْضِ إِذْ فُجِعَتْ بِالْأَصْمَعِيِّ لَقَدْ أَبَقَتْ لَنَا أَسْفَا
عِشْ مَا بَدَا لَكَ فِي الدُّنْيَا فَلَسْتَ تَرَى فِي النَّاسِ مِنْهُ وَ لَا فِي عِلْمِهِ خَلْفَا

جامع الأزهر

لَمَّا فَتَحَ مِصْرَ الْقَائِدُ جَوْهَرُ بِاسْمِ الْمُعِزِّ لَدِينِ اللَّهِ الْفَاطِمِيُّ أَنْشَأَ
فِي الثُّلُثِ الْأَخِيرِ مِنَ الْقَرْنِ الرَّابِعِ لِلْهِجْرَةِ مَدِينَةً شِمَالَ الْقُسْطَاطِ مَدِينَةَ
عُمَرَوِ بْنِ الْعَاصِ وَ أَسَّسَ فِيهَا مَسْجِدًا يَفُوقُ مَسْجِدَ عُمَرَوِ اتِّسَاعًا وَ
عَظَمَةً لِيُحَوِّلَ السَّكَّانَ بِذَلِكَ الْعَمَلِ إِلَى مَدِينَتِهِ الْجَدِيدَةِ . وَ أَنْشَأَ فِيهِ
مَدْرَسَةً يَوْمُهَا الطُّلَّابُ مِنْ كُلِّ الْبِلَادِ يَتَلَقَّوْنَ عُلُومَ اللُّغَةِ وَ عُلُومَ الدِّينِ .
أَخَذَ هَذَا الْمَسْجِدَ مِنْ ذَلِكَ الْحِينِ يَزْدَادُ عِمَارَةً وَ فَخَامَةً بِتَوَالِي
مُلُوكِ مِصْرَ وَ أُمَرَائِهِمْ وَ كُلُّهُمْ يُضِيفُ إِلَى بِنَائِهِ أَوْ يَحْبِسُ عَلَيْهِ أَوْقَافًا
تَقُومُ بِنَفَقَتِهِ . وَ بُنِيَ فِيهِ أَرْوَاقٌ خَاصَّةٌ بِكُلِّ قَبِيلٍ مِنَ النَّاسِ يَقِيمُونَ
فِيهَا لِكَيْ يَنْقَطِعُوا لَطَلِبِ الْعِلْمِ . وَ مَا زَالَ يَعْلُو مَقَامُهُ وَ يَنْبُو صِيَّتُهُ وَ يَزِيدُ
طُلَّابُهُ إِلَى أَنْ أَضْحَى أَكْبَرُ مَدْرَسَةِ جَامِعَةِ إِسْلَامِيَّةٍ تُعَلِّمُ فِيهِ سَائِرَ
الْعُلُومِ الدِّينِيَّةِ وَ الدُّنْيَوِيَّةِ حَتَّى الْمَوْسِيقَى كَانَتْ تُعَلِّمُ فِيهِ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي .

سَيَبَوِيَه

﴿ ١٢١ - ١٦١ هـ * ٧٢٠ - ٧٧٩ م ﴾

هو أبو بشر عمرو الحارثي وسيبويه لقب بالفارسيّة معناه رائحة التفّاح . و كان من أهل فارس ومنشأه بالبصرة . و كان أعلم المتقدمين والمتأخرين بالنحو . كان أخذه عن الخليل و لم يوضع فيه مثل كتابه . قال الجاحظ : أردت الخروج إلى محمد بن عبد الملك ففكرت في شيء أهديه له فلم أجِد شيئاً أشرف من كتاب سيبويه . فقال : والله ما أهديت إلى شيء أحبّ إلىّ منه . و كان يُقال بالبصرة : قرأ فلان الكتاب فيعلم أنه كتاب سيبويه . و كان أبو عثمان المازني يقول : من أراد أن يعمل كتاباً كبيراً في النحو بعد كتاب سيبويه فليستح . وتوفي سيبويه بقرية من قرى شيراز .

الْأَصْمَعِيُّ

هو أبو سعيد عبد الملك الباهلي من أبناء عدنان . و كان عالماً عارفاً بأشعار العرب وآثارها كثير التطوّف في البوادي لاقتباس علومها و تلقّي أخبارها . فهو صاحب غرائب الأشعار و عجائب الأخبار و قدوة الفضلاء و قبلة الأدباء . قد استولى على الغايات في حفظ اللغات و ضبط العلوم الأدبيّات . صاحب دين متين و عقل

فالصرف علم نعرف به ما يجب أن تكون عليه بنية الكلمة
قبل انتظامها في الجملة . والنحو علم نعرف به ما يجب أن يكون
عليه آخر الكلمة بعد انتظامها في الجملة .

٦٢

✽ الخليل بن أحمد ✽

✽ ١٠٠ - ١٧٤ هـ * ٧١٩ - ٧٩١ م ✽

هو الخليل بن أحمد البصري الفراهيدي إمام العربية وسيد
أهل الأدب قاطبة وهو أول من دَوَّن اللغة العربية وجمعها في
كتاب واحد . و كتابه هذا يُسمَّى كتاب العين لأنَّ أولَ
حرف فيه حرف العين . وهو أول من استنبط علم العروض و
أخرجه إلى الوجود . وكان له معرفةٌ بالإيقاع والنغم . وتلك
المعرفة أحدثت له علم العروض فانهما متقاربان جداً . و قيل إنه
مر يوماً بسوق الصفارين فسمع دققةً مطارقهم على الطُسوتِ فأدَّاه
ذلك إلى تقطيع أبيات الشعر وفتح عليه بعلم العروض . وكان
الخليل رجلاً صالحاً عاقلاً حليماً ذكياً و اتفق العلماء على جلالته و
فضائه و تقدُّمه في علوم العربية .

واللغة العربية هي الكلمات التي يعبر بها العرب عن أغراضهم . وقد وصلت إلينا من طريق النقل وحفظها لنا القرآن الكريم والأحاديث الشريفة و ما رواه الثقات من منشور العرب ومنظومهم .

ولما خشي أهل العربية من ضياعها بعد أن اختلطوا بالأعاجم دُونُوا مفرداتها في القواميس وجعلوا لها أصولاً وقواعد تحفظها من الخطأ فصارت بذلك علوماً تُدرّسُ وفنوناً تُقرأ وتُسمى هذه العلوم العلوم العربية .

فالعلوم العربية هي العلوم التي يتوصل بها إلى عصمة اللسان والقلم عن الخطأ وهي ثلاثة عشر علماً : الصرف ، والنحو ، والرسم ، والمعاني ، والبيان ، والبديع ، والعروض ، والقوافي ، وقرض الشعر ، والانشاء ، والخطابة ، وتاريخ الأدب ، ومثنى اللغة . وأهم هذه العلوم الصرف والنحو .

وللكلمات العربية حالتان ، حالة إفراد وحالة تركيب . فالبحث عنها وهي مفردة لتكون على وزن خاص وهيئة خاصة هو من موضوع علم الصرف . والبحث عنها وهي مركبة مع غيرها ليكون آخرها على ما يقتضيه منهج العرب في كلامهم من رفع أو نصب أو جر أو جزم أو بقاء على حالة من غير تغير هو من موضوع علم النحو .

لَأَرْبَابِ الْغَفْلَةِ ، وَ الْأُمَمِ الْخَالِيَةِ ، وَ الْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ ! يَا مَعْشَرَ إِيَادِ !
 أَيْنَ الْآبَاءُ وَالْأَجْدَادُ ، وَ أَيْنَ الْمَرِيضُ وَالْعُودَادُ ، وَ أَيْنَ الْفَرَاغَةُ الشَّدَادُ ،
 أَيْنَ مِنْ بَنِي وَشَيْدَ ، وَ زَخْرَفَ وَ نَجَّدَ ، أَيْنَ الْمَالُ وَالْوَلَدُ ، أَيْنَ مِنْ
 بَغَى وَ طَغَى ، وَ جَمَعَ فَأَوْعَى وَ قَالَ أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى ؟ أَلَمْ يَكُونُوا
 أَكْثَرَ مِنْكُمْ أَمْوَالًا ، وَ أَطْوَلَ مِنْكُمْ آجَالًا ؟ طَحَنَهُمُ الثَّرَى بِكُلِّكَلِهِ ،
 وَ مَزَقَهُمْ بِطَوِيلِهِ ، فَتَلَكَ عِظَامُهُمْ بِأَلِيَّةٍ ، وَ بِيُوتَهُمْ خَالِيَةً ، عَمَرَتْهَا الذَّنَابُ
 الْعَاوِيَةُ ، كَلًّا ، بَلْ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ ، لَيْسَ بِوَالِدٍ وَ لَا مَوْلُودٌ . ثُمَّ
 أَنْشَأَ يَقُولُ :

فِي الْذَاهِبِينَ الْأَوَّلِينَ مِنْ الْقُرُونِ لَنَا بَصَائِرُ
 لَمَّا رَأَيْتُ مَوَارِدًا لَمُوتٍ لَيْسَ لَهَا مَصَادِرُ
 وَ رَأَيْتُ قَوْمِي نَحْوَهَا يَمْضِي الْأَصَاغِرُ وَالْأَكَابِرُ
 لَا يَرْجِعُ الْمَاضِي إِلَّا إِلَى وَلَا مِنْ الْبَاقِينَ غَابِرُ
 أَتَيْتُ أَنِّي لَا مَحَا... لَهْ حَيْثُ صَارَ الْقَوْمُ صَائِرُ

اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ وَ عِلْمُهَا

اللُّغَةُ أَلْفَاظٌ يُعَبِّرُ بِهَا كُلُّ قَوْمٍ عَنْ مَقَاصِدِهِمْ . وَ اللُّغَاتُ
 كَثِيرَةٌ وَ هِيَ مُخْتَلِفَةٌ مِنْ حَيْثُ اللَّفْظُ مُتَّحِدَةٌ مِنْ حَيْثُ الْمَعْنَى أَيْ إِنَّ
 الْمَعْنَى الْوَاحِدَ الَّذِي يَخَالِجُ ضَمَائِرَ النَّاسِ وَاحِدٌ وَلَكِنْ كُلُّ قَوْمٍ يَعْبُرُونَ
 عَنْهُ بِلَفْظٍ غَيْرِ لَفْظِ الْآخَرِينَ .

الدارين . واعلموا أني أول مجيبٍ إلى ما دعوتكم إليه . و إني عند ملتقى الجمعين حاملٌ بنفسى على طاغية القومٍ لذريقٍ فقاتله إن شاء الله تعالى فاحملوا معي فإن هلك بعدة فقد كُفيتُم أمره ولم يُعوزكم بطلٌ عاقلٌ تُسندون أموركم إليه و إن هلك قبل و صولى إليه فأخلفوني في عزمي هذه واحملوا بأنفسكم عليه و اكتبوا لهم من فتح هذه الجزيرة بقتله .

﴿ خُطْبَةُ قُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ الْيَادِي ﴾

يا أيها الناس ! أَسْمَعُوا و عُوا ، و إذا وَعَيْتُمْ فانتفعوا ، إِنَّه من عاشَ ماتَ ، و من ماتَ فاتَ ، و كلُّ ما هو آتٍ آتٍ ، مَطَرٌ و نَبَاتٌ ، و أَرْزَاقٌ و أَقْوَاتٌ ، و آبَاءٌ و أُمَّهَاتٌ ، و أَحْيَاءٌ و أَمْوَاتٌ ، جَمْعٌ و أَشْتَاتٌ ، و آيَاتٌ بَعْدَ آيَاتٍ ، إِنْ فِي السَّمَاءِ لَخَبْرًا ، و إِنْ فِي الْأَرْضِ لَعِبْرًا ، لَيْلٌ دَاجٍ ، و سَمَاءٌ ذَاتُ أَبْرَاجٍ ، و أَرْضٌ ذَاتُ فَجَاجٍ ، و بِحَارٌ ذَاتُ أَمْوَاجٍ . مَا لِي أَرَى النَّاسَ يَذْهَبُونَ و لَا يَرْجِعُونَ ؟ أَرْضُوا بِالْمُقَامِ فَأَقَامُوا ، أَمْ تُرِكُوا هُنَاكَ فَنَامُوا ؟ ! أَقْسَمَ قُسٌّ قَسَمًا حَقًّا لَا خَائِنًا فِيهِ وَلَا آثِمًا ، إِنْ لِلَّهِ دِينًا هُوَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ دِينِكُمُ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ و نَبِيًّا قَدْ حَانَ حِينُهُ و أَظْلَكُمُ أَوَانُهُ و أَدْرَكُكُمْ إِبَانُهُ . فَطُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَهُ فَاَمْنٌ بِهِ وَهَدَاهُ ! وَوَيْلٌ لِمَنْ خَالَفَهُ وَعَصَاهُ ! ثُمَّ قَالَ : تَبًّا

﴿خطبة طارق بن زياد قبل فتوح الأندلس﴾

لما بلغ طارقاً دُنُوَّ لُذْرِيْقٍ قَامَ فِي أَصْحَابِهِ فَمَحَمَدَ اللّٰهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ
بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ حَثَّ الْمُسْلِمِينَ عَلَى الْجِهَادِ وَرَغَّبَهُمْ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ !
أَيْنَ الْمَفْرُ؟ الْبَحْرُ مِنْ وَرَائِكُمْ وَالْعَدُوُّ أَمَامَكُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ وَاللّٰهُ إِلَّا
الصَّبْرُ وَالصَّبْرُ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ فِي هَذِهِ الْجَزِيرَةِ أَضْيَعُ مِنَ الْإِيْتَامِ فِي
مَادُوبَةِ اللَّيَامِ وَقَدْ اسْتَقْبَلَكُمْ عَدُوُّكُمْ بِجَيْشِهِ وَأَسْلِحَتِهِ وَأَقْوَاتِهِ مَوْفُورَةً
وَأَنْتُمْ لَا وَزَرَ لَكُمْ إِلَّا سُيُوفُكُمْ وَلَا أَقْوَاتَ إِلَّا مَا تَسْتَخْلِصُونَهُ مِنْ
أَيْدِي عَدُوِّكُمْ . وَإِنْ اِمْتَدَّتْ بِكُمْ الْأَيَّامُ عَلَى افْتِقَارِكُمْ وَلَمْ تُنْجِزُوا
لَكُمْ أَمْرًا ذَهَبَ رِيحُكُمْ وَتَعَوَّضَتِ الْقُلُوبُ مِنْ رُغْبِهَا مِنْكُمْ الْجُرْأَةُ عَلَيْكُمْ
فَادْفَعُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ خِذْلَانِ هَذِهِ الْعَاقِبَةِ مِنْ أَمْرِكُمْ بِمَنَاجَزَةِ هَذَا
الطَّائِفَةِ ^(١) فَقَدْ أَلْقَتْ بِهِ إِلَيْكُمْ مَدِينَتُهُ الْحَصِينَةُ وَإِنْ اِنْتَهَزَ الْفُرْصَةَ
فِيهِ لِمُمْكِنٍ إِنْ سَمَحْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ بِالْمَوْتِ . وَإِنِّي لَمْ أُحْذِرْكُمْ أَمْرًا أَنَا
عَنْ بَنْجَوَةٍ وَلَا حَمَلَتِكُمْ عَلَى خُطَّةٍ أَرْخَصُ مَتَاعَ فِيهَا النُّفُوسُ إِلَّا أَبَدًا
بِنَفْسِي . وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِنْ صَبَرْتُمْ عَلَى الْأَشَقِّ قَلِيلًا اسْتَمْتَعْتُمْ بِالْأَرْفَةِ
الْأَلَدِ طَوِيلًا . فَلَا تَرْغَبُوا بِأَنْفُسِكُمْ عَنْ نَفْسِي ^(٢) فَمَا حَظُّكُمْ فِيهِ بِأَوْفَرِ
مِنْ حَظِّي . وَاللّٰهُ تَعَالَى وَلِيٌّ إِنْجَادِكُمْ عَلَى مَا يَكُونُ لَكُمْ ذِكْرًا فِي

^{١)} Stupanjem u borbu sa ovim silnikom sačuvajte-sebe, da konačno ne ostanete na cjedilu u ovom vašem poduzeću.

^{٢)} Ne pretpostavljajte svoj život mome!

عليه وسلم ارتدت العرب ومنعت شاتها وبعيرها وأجمع رأينا كلنا أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم أن قلنا له يا خليفة رسول الله إن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يُقاتل العرب بالوحى والملائكة يمدّه الله بهم وقد اتقطع ذلك اليوم فالزم بيتك ومسجدك فانه لا طاقة لك بقتال العرب فقال أبو بكر الصديق: أوكلكم رأييه على هذا؟ فقلنا: نعم. فقال: والله لأن خير من السماء فتخطفني الطير أحب إلى من أن يكون هذا رأيي. ثم صعد المنبر فحمد الله وكبره وصلى على نبيه صلى الله عليه وسلم ثم أقبل على الناس فقال: أيها الناس من كان يعبد محمداً فإن محمداً قد مات ومن كان يعبد الله فإن الله حي لا يموت. أيها الناس إن كثر أعداؤكم وقل عددكم ركب الشيطان منكم هذا المَرْكَبُ^١. والله ليظهرن الله هذا الدين على الأديان كلها ولو كره المشركون. قوله الحق ووعده الصدق. بل نقذف بالحق على الباطل فيدمغه فاذا هو زاهق. وكم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة باذن الله والله مع الصابرين. والله أيها الناس لو أفردت من جميعكم لجاهدوهم في الله حق جهاده حتى أبلي بنفسي عذراً أو أقتل قتلاً. والله أيها الناس لو منعوني عقالاً لجاهدوهم واستعنت عليهم الله وهو خير معين. ثم نزل فجاهد في الله حق جهاده حتى أذغت العرب بالحق.

^١) Zar će vas satana ovako zavesti (zajahati) stoga što je vaših neprijatelja mnogo, a vas malo!

﴿ خُطْبَةُ عُمَرَ حِينَ وُلِّيَ الْخِلَافَةَ ﴾

صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي دَاعٍ فَأَمِنُوا ، اللَّهُمَّ إِنِّي غَالِيظٌ فَلْيَنِّ لِأَهْلِ طَاعَتِكَ بِمُوافَقَةِ الْحَقِّ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ وَالدَّارِ الْآخِرَةِ ، وَارْزُقْنِي الْغِلْظَةَ وَالشَّدَّةَ عَلَى أَعْدَائِكَ وَأَهْلِ الدَّعَاةِ وَالنِّفَاقِ مِنْ غَيْرِ ظَلَمٍ مِنِّي لَهُمْ وَلَا أَعْتَدَاءٍ عَلَيْهِمْ . اللَّهُمَّ إِنِّي شَجِيحٌ فَسَخِّنِي فِي نَوَائِبِ الْمَعْرُوفِ قَصْدًا مِنْ غَيْرِ سَرَفٍ وَلَا رِيَاءٍ وَلَا سُمْعَةٍ . وَاجْعَلْنِي أَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ ، اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي خَفْضَ الْجَنَاحِ وَلَيْنَ الْجَانِبِ لِلْمُؤْمِنِينَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي كَثِيرُ الْغَفْلَةِ وَالنِّسْيَانِ فَأَلْهِمْنِي ذِكْرَكَ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَذَكَرَ الْمَوْتِ فِي كُلِّ حِينٍ . اللَّهُمَّ إِنِّي ضَعِيفٌ عِنْدَ الْعَمَلِ بِطَاعَتِكَ فَارْزُقْنِي النَّشَاطَ فِيهَا وَالْقُوَّةَ عَلَيْهَا .

﴿ تَوَاضَعُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ﴾

بَلَغَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ قَوْمًا يُفَضِّلُونَهُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَثَبَ مُغَضِّبًا حَتَّى صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَصَلَّى عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي سَأُخْبِرُكُمْ عَنِّي وَعَنْ أَبِي بَكْرٍ . إِنَّهُ لَمَّا تُؤَفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

بَصَدَقَاتِ نَجْرَانَ فَحَجَّ مَعَهُ . وَعَلَّمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ مَنَاسِكَهُمْ
وخطب الناسَ بَعْرَةَ خُطْبَتِهِ الَّتِي بَيْنَ فِيهَا مَا بَيْنَ : حَمْدِ اللَّهِ وَأَثْنِ
عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي لَا أَدْرِي لَعَلِّي لَا أَتِقَاكُمْ
بَعْدَ عَامِي هَذَا بِهَذَا الْمَوْقِفِ أَبَدًا . أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ
عَلَيْكُمْ حَرَامٌ إِلَى أَنْ تَلْقَوْا رَبَّكُمْ كَحَرَمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا وَحَرَمَةِ شَهْرِكُمْ هَذَا .
وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ وَقَدْ بَلَّغْتُ فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ
أَمَانَةٌ فَلْيُؤَدِّهَا إِلَى مَنْ اسْتَمَنَ عَلَيْهَا . وَإِنْ كَانَ رَبًّا فَهُوَ مَوْضُوعٌ وَ
لَكُمْ رُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ . أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الشَّيْطَانَ
قَدْ يَسَّ أَنْ يُعْبَدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنَّهُ رَضِيَ أَنْ يُطَاعَ فِيمَا
سِوَى ذَلِكَ مِمَّا تُحَقِّرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ . أَمَّا بَعْدُ
أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِهِنَّ عَلَيْكُمْ حَقًّا . وَاسْتَوْصُوا
بِالنِّسَاءِ خَيْرًا . فَأَعِظُوكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَاسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي قَدْ بَلَّغْتُ قَوْلِي
وَتَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ اسْتَعَصِمْتُمْ بِهِ فَلَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا : كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ
نَبِيِّهِ . أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي وَاعْلَمُوا أَنَّ كُلَّ مُسْلِمٍ أَخُو الْمُسْلِمِ وَ
وَأَنَّ الْمُسْلِمِينَ إِخْوَةٌ فَلَا يَحِلُّ لِأَمْرٍ مِنْ مَالِ أَخِيهِ إِلَّا مَا أَعْطَاهُ
إِيَّاهُ عَنْ طَيِّبِ نَفْسٍ فَلَا تَظْلَمُوا أَنْفُسَكُمْ أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ . فَذُكِرَ
أَنَّهُمْ قَالُوا : اللَّهُمَّ نَعَمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اللَّهُمَّ
اشْهَدْ . وَكَانَتْ هَذِهِ الْحُجَّةُ تُسَمَّى حُجَّةَ الْبَلَاغِ وَحُجَّةَ الْوَدَاعِ لِأَنَّهُ لَمْ
يُحْجَ بَعْدَهَا . ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي بَقِيَّةِ ذِي الْحِجَّةِ مِنَ الْعَاشِرَةِ .

بَيْنَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ وَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِيَمِينِهِ حَتَّى يَرْتَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فَغَفَرَ لَهُ .

مَنْ يُحَرِّمِ الرَّفْقَ يُحَرِّمِ الْخَيْرَ كُلَّهُ . خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَأَبْدَأُ بَيْنَ تَعُولٍ . إِذَا كَانُوا ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الثَّالثِ فَإِنْ ذَلِكَ يُحْزِنُهُ . الْقَضَاءُ ثَلَاثَةٌ : وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَاثْنَانِ فِي النَّارِ فَمَا الَّذِي فِي الْجَنَّةِ فَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ وَجَارٌ فِي الْحَكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ ، وَرَجُلٌ قَضَى لِلنَّاسِ عَلَى جَهْلِ فَهُوَ فِي النَّارِ . لِأَنَّ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ أَجْبَلَهُ ثُمَّ يَأْتِي الْجِبَلَ فَيَأْتِي بِحُزْمَةٍ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِيعُهَا خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ أَنْعَطَوْهُ أَوْ مَنَعَوْهُ .

حَجَّةُ الْوَدَاعِ

❖ مِنْ تَارِيخِ ابْنِ خَلْدُونِ ❖

ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حَجَّةِ الْوَدَاعِ فِي خَمْسِ لَيَالٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ وَمَعَهُ مِنْ أَشْرَافِ النَّاسِ . وَدَخَلَ مَكَّةَ يَوْمَ الْأَحَدِ لِأَرْبَعِ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ . وَلَقِيَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ

وَلْتُبَعَثَنَّ كَمَا تَسْتَيْقِظُونَ . وَلْتَحَاسِبُنَّ بِمَا تَعْمَلُونَ وَلْتُجْزَوْنَ بِالْإِحْسَانِ
إِحْسَانًا وَبِالسُّوءِ سُوءًا . وَإِنَّهَا لِلْجَنَّةِ أَبَدًا أَوْ النَّارِ أَبَدًا وَإِنَّكُمْ
لَأَوَّلُ مَنْ أُنْذِرَ بَيْنَ يَدَيَّ عَذَابٍ شَدِيدٍ .

٥٥

❦ بَعْضُ الْأَحَادِيثِ النَّبَوِيَّةِ ❦

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ . الْمُسْلِمُ
مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَهُوَ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى
دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ . مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ لَا يَشْكُرُ اللَّهَ . لَا حَسَدَ
إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ : رَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا وَرَجُلٍ
آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكَتِهِ فِي الْحَقِّ . يَهْرَمُ ابْنُ آدَمَ وَيَشِبُّ فِيهِ
اثْنَتَانِ : الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمُرِ . إِنْ مِنْ أَحَبِّكُمْ
إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنْ أَبْغَضَكُمْ
إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ وَ الْمُتَشَدِّقُونَ وَ الْمُتَفِيهِقُونَ
قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا الْمُتَفِيهِقُونَ ؟ قَالَ : الْمُتَكَبِّرُونَ . كُلُّكُمْ رَاعٍ
وَ كُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ
عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا ،
وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ .

بواقعتها . فأطلقوها وأتفدوها إلى السلطان فاقبته وهو راكب وأنا
 في خدمته وفي خدمته خلق عظيم . فبكت بكاءً شديداً ومرتعت
 وجهها في التراب . فسأل عن قصتها فأخبروه فرقاً لها ودمعت عينه
 وأمر باحضار الرضيع فوجدوه قد بيع في السوق فارتدّه وأمر بدفع
 ثمنه إلى المشتري وأخذه منه . ولم يزل واقفاً حتى أحضر الطفل و
 سلم إليها . فأخذته وبكت بكاءً شديداً وضمتها إلى صدرها والناس
 ينظرون إليها ويبكون وأنا واقف في جملتهم فأرضعته ساعة . ثم
 أمر لها فحملت على فرس وألحقت بعسكرهم مع طفلها . فانظر إلى
 هذه الرحمة الشاملة لجنس البشر . اللهم إني أذكرك خلقته رحيمًا فارحمه
 رحمةً من عندك يا ذا الجلال والإكرام ! وانظر إلى شهادة الأعداء
 له بالرفقة والكرام .

و ما يجهل شهدت لها ضرائرها والحسن ليس لحقه من منكر

٥٤

﴿أَوَّلُ خُطْبَةٍ خَطَبَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ حِينَ دَعَا قَوْمَهُ إِلَى الْإِسْلَامِ﴾

قَالَ بَعْدَ أَنْ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ :

إِنَّ الرَّائِدَ لَا يَكْذِبُ أَهْلَهُ . وَاللَّهُ لَوْ كَذَبَتُ النَّاسَ مَا
 كَذَبْتُكُمْ . وَلَوْ غَرَرْتُ النَّاسَ مَا غَرَرْتُكُمْ . وَاللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ حَقًّا . وَإِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَاللَّهُ لَتَمُوتُنَّ كَمَا تَنَامُونَ

طَفَعُوا فِي الْبِلَادِ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ
 إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ . قَالَ مَالِكُ : فَضَمَمْتُ ثِيَابِي أَيْضًا مَخَافَةَ أَنْ
 يَمْلَأَنِي دَمُهُ . فَأَمْسَكَ الْمَنْصُورُ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ : يَا ابْنَ طَاوُسٍ نَاوِلْنِي
 الدَّوَاةَ . فَأَمْسَكَ ابْنُ طَاوُسٍ وَلَمْ يَنَاوِلْهُ إِلَّاهَا وَهِيَ فِي يَدِهِ . فَقَالَ :
 مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَنَاوِلْنِيهَا ؟ قَالَ : أَخْشَى أَنْ تَكْتُبَ بِهَا مَعْصِيَةَ لِلَّهِ
 فَأَكُونَ شَرِيكَكَ فِيهَا . فَلَمَّا سَمِعَ الْمَنْصُورُ ذَلِكَ قَالَ : قَوْمًا عَنِّي . قَالَ
 ابْنُ طَاوُسٍ : ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي . قَالَ مَالِكُ : فَمَا زِلْتُ أَعْرِفُ
 لَابْنَ طَاوُسٍ بَعْدَهَا فَضَاه .

❦ قِصَّةُ الرَّضِيعِ وَالسُّلْطَانِ صَلَاحِ الدِّينِ ❦

❦ مِنْ سِيرَةِ صَلَاحِ الدِّينِ الْقَاضِي ابْنِ شَدَّادٍ ❦

إِنَّهُ كَانَ لِلْمُسْلِمِينَ لُصُوصٌ يَدْخُلُونَ إِلَى خِيَامِ الْعَدُوِّ فَيَسْرِقُونَ
 مِنْهُمْ الرِّجَالَ وَكَانَ مِنْ قِصَّتِهِمْ أَنَّهُمْ أَخَذُوا ذَاتَ لَيْلَةٍ طِفْلاً رَضِيعاً
 لَهُ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ . وَسَارُوا بِهِ حَتَّى أَتَوْا إِلَى خَيْمَةِ السُّلْطَانِ وَعَرَضُوهُ
 عَلَيْهِ . وَكَانَ كُلُّ مَا يَأْخُذُونَهُ يَعْضُونَهِ عَلَيْهِ وَيُعْطِيهِمْ مَا أَخْذُوهُ وَلَمَّا
 فَقَدَتْهُ أُمُّهُ بَاتَتْ مُسْتَعِثَةً بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ طَوْلَ اللَّيْلِ حَتَّى وَصَلَ خَبَرُهَا
 إِلَى مُلُوكِهِمْ . فَقَالُوا : إِنَّهُ رَحِيمُ الْقَلْبِ وَقَدْ أَذِنَّا لَكَ بِالْخُرُوجِ . فَأَخْرَجْنِي
 وَأَطْلَبِيهِ مِنْهُ فَانْهَ يَرْدُهُ عَلَيْكَ . فَخَرَجَتْ تَسْتَعِيثُ إِلَى الْحَرَسِ فَأَخْبَرَتْهُمْ

وكان عنده وَقْتِيذٍ مَسْلَمَةٌ بَنُ عَبْدِ الْمَلِكِ فَوْهَبِ أَرْبَعِينَ أَلْفًا
لِيَفَرِّقَهَا عَلَى أَوْلَادِهِ وَ قَالَ لَهُ : عَنْ طِيبِ نَفْسٍ فَعَلْتُ . فَقَالَ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَوْصِيكَ أَنْ تُفَرِّقَهَا عَلَى مَنْ أَخَذَتْ مِنْهُمْ ظُلْمًا .
فَقَالَ مَسْلَمَةٌ : لَقَدْ جَمَعْتَ عَلَيْنَا قُلُوبًا مَتَفَرِّقَةً وَجَعَلْتَ لَنَا فِي الصَّالِحِينَ
ذِكْرًا . ثُمَّ تُوفِّيَ رَحِمَهُ اللَّهُ سَنَةَ مِائَةٍ وَوَاحِدَةٍ هِجْرِيَّةٍ . وَمَكَثَ فِي
الْخِلَافَةِ سَنَتَيْنِ وَخَمْسَةَ أَشْهُرٍ . كَانَ فِيهَا مُتَحَرِّيًا سِيرَةَ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ .

٥٢

﴿ سُلْطَانُ الْحَقِّ يَهْرُ سُلْطَانُ الْمَلِكِ ﴾

رَوَى عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : بَعَثَ إِلَى أَبِي
جَعْفَرِ الْمَنْصُورِ وَ إِلَى طَاوُسٍ فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى فُرْشٍ قَدْ
نُصِّدَتْ لَهُ وَ بَيْنَ يَدَيْهِ أَنْطَاعٌ قَدْ بُسِطَتْ وَ جُلَادٌ بِأَيْدِيهِمُ السُّيُوفُ
لضَرْبِ رِقَابِ النَّاسِ فَأَوْمَأَ إِلَيْنَا بِالْجُلُوسِ وَ أَطْرَقَ عَلَيْنَا طَوِيلًا . ثُمَّ
التَفْتُ إِلَى ابْنِ طَاوُسٍ فَقَالَ لَهُ : حَدِّثْنِي عَنْ أَبِيكَ ! قَالَ : نَعَمْ .
سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ : قَالَ : رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ أَشَدَّ
النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَشْرَكَهُ اللَّهُ فِي حُكْمِهِ فَادْخَلَ عَلَيْهِ الْجُورَ
فِي عَذْلِهِ . قَالَ مَالِكٌ : فَضَمَمْتُ ثِيَابِي مَخَافَةَ أَنْ يَمْلَأَنِي دَمُهُ . ثُمَّ
التَفْتُ إِلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ فَقَالَ : عِظْنِي يَا ابْنَ طَاوُسٍ : قَالَ : نَعَمْ . أَمَا
سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ : أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ - إِلَى قَوْلِهِ - : الَّذِينَ

فَنَزَلَ عَلَيْهِ وَسَالَ عَنْ الْمَرْبِدِ وَ أَرَادَ أَنْ يَتَّخِذَهُ مَسْجِدًا فَاشْتَرَاهُ مِنْ
 بَنِي النَّجَّارِ بَعْدَ أَنْ وَهَبُوهُ إِيَّاهُ فَأَبَى مِنْ قَبُولِهِ ثُمَّ أَمَرَ بِالْقُبُورِ فَنُبِشَتْ
 وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَتْ وَبَنَى الْمَسْجِدَ بِاللَّيْلِ وَجَعَلَ عُضَادَتَيْهِ الْحِجَارَةَ وَ
 سَوَارِيَهُ جُذُوعَ النَّخْلِ وَ سَقْفَهُ الْحَرِيدَ وَ عَمِلَ فِيهِ الْمُسْلِمُونَ حِسْبَةَ اللَّهِ
 عَزَّ وَجَلَّ .

٥١

❦ تَعَفُّفُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ❦

كَانَ أَعْدَلَ بَنِي مَرْوَانَ سَيِّدُنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ . وَهُوَ ابْنُ
 مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ وُلِدَ سَنَةَ سِتِّينَ مِنَ الْهِجْرَةِ حِينَ كَانَ أَبُوهُ وَالِيًا
 عَلَى مِصْرَ . وَكَانَ لَهُ بِجَدِّهِ الْفَارُوقِ أُسْوَةٌ حَسَنَةً . مَا أَخَذَ لِنَفْسِهِ
 وَلَا لِأَوْلَادِهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ شَيْئًا . وَكَانَ إِذَا قَدِمَ عَلَيْهِ وَفُودَ الشُّعْرَاءُ
 لَمْ يَأْذَنْ لَهُمْ . وَكَانَ يَقُولُ لَا بَيْنَهُ : قُلُوبُ لَهُمْ : إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
 رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ . وَمَاتَ عَنْ اثْنَيْ عَشَرَ غَلَامًا لَمْ يَتْرُكْ لَهُمْ
 شَيْئًا . وَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ جَمَعَهُمْ وَجَعَلَ يُصَوِّبُ نَظْرَهُ فِيهِمْ وَ
 يُصَعِّدُهُ حَتَّى اغْرُورَقَتْ عَيْنَاهُ بِالدُّمُوعِ ثُمَّ قَالَ : بِنَفْسِي فِتْنَةٌ تَرَكْتُكُمْ
 وَ لَا مَالَ لَهُمْ . يَا بَنِيَّ إِنِّي خَيْرْتُ نَفْسِي بَيْنَ أَنْ تَفْتَقَرُوا إِلَى آخِرِ
 الْأَبَدِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ أَبُوكُمُ النَّارَ فَاخْتَرْتُ الْأَوَّلَ . يَا بَنِيَّ عَصَمَكُمُ اللَّهُ
 وَ رَزَقَكُمُ . وَ قَدْ وَكَلْتُ أَمْرَكُمْ إِلَى اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَ هُوَ
 يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ .

عنه من مكة بعد أن ردّ الودائع للناس التي كانت عند النبي صلى الله عليه وسلم فنزل معه بقباء وأقام رسول الله صلى الله عليه وسلم هناك أياماً ثم نهض لما أمر الله وأدركته الجمعة في بني سالم بن عوف . فصلاها في المسجد هناك ورغب إليه رجال بني سالم أن يقيم عندهم وتبادروا إلى خطام ناقته اغتناماً لبركته . فقال عليه السلام : خلّوا سبيلها فإنها مأمورة . ثم مشى والأنصار حوآليه إلى أن مرّ بدار بني بياضة فتبادر إليه رجالهم يبتدرون خطام الناقة . فقال : دعوها فإنها مأمورة . ثم مر بدار بني ساعدة فتلّقاه رجال وفيهم سعد بن عبادة والمُنذر بن عمرو ودعوه كذلك وقال لهم مثل ما قال للآخرين ثم إلى دار بني حارثة بن الخزرج فتلّقاه سعد بن الربيع وخارجة بن زيد وعبد الله بن ربيعة ثم مرّ ببني عدي بن النجار أخوال عبد المطلب ففعلوا وقال لهم مثل ذلك إلى أن أتى إلى دار بني مالك بن النجار فبركت ناقته على باب مسجده اليوم وهو يومئذ لغلّامين منهم في حجر معاذ بن عفراء اسمهما سهل وسهيل وفيه خرب ونخل وقبور للمشرّكين ومربد ثم بركت الناقة وبقى على ظهرها ولم ينزل فقامت ومشّت غير بعيد ولم يثنها ثم التفت خلفها ورجعت إلى مكانها الأول فبركت فيه واستقرت ونزل رسول الله صلى الله عليه وسلم عنها وحمل أبو أيوب رحله إلى داره

تأتيهما بالطعام و يُعفى عامرٌ بالغنم أثر عبد الله ولما فقدته قريشُ
اتبعوه ومعهم القائف فقف الأثر حتى وقف عند الغار وقال هُنا
انقطع الأثر وإذا بنسج الغنكبوت على فم الغار فاطمأنوا إلى ذلك
ورجعوا وجعلوا مائة ناقةٍ لمن ردهما عليهم . ثم اتاهما عبد الله بن
أريقط بعد ثلاثٍ براحتيهما فركبا وأردف أبو بكر عامر بن فهيرة
وأَتتهما أسماءُ بِسُفْرةٍ لهما وشَقَّتْ نِطَاقَها وربطت السفرة فسُمِّيَتِ
ذاتَ النِّطَاقَيْنِ . وحمل أبو بكر جميع ماله نحو سِتَّةِ آلافِ درهمٍ
ومروا بِرُاقَةِ بن مالك بن جَعْشِمٍ فأتبعهم ليرُدَّهُم . ولما رآوه دعا
عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم فساخت قوائم فرسه في الأرض
فنادى بالأمان وأن يعفوا له وطلب من النبي أن يكتب له كتابا
فكتبه أبو بكر بأمره وسلك الدليل من أسفل مكة على الساحل
من عُسْفَانَ وأَمَجَ وأجاز قُدَيْدًا إلى العَرِجِ ثم إلى قُبَا من عَوَالِي
المدينة ووردوها قريبا من الزوال يوم الاثنين لاثنتي عشرة ليلة
خَلَّتْ من ربيع الأول وخرج الأنصار يتلقونه وقد كانوا ينتظرونه
حتى إذا قَلَصَتِ الظلالُ رجعوا إلى بيوتهم فتلقوه مع أبي بكر في ظلِّ
نَخْلَةٍ . ونزل عليه السلام بئبَّا على سَعْدِ بْنِ خَيْشَمَةَ وقيل على كُلْثُومِ
بن الهَدْمِ ونزل أبو بكر بالسُّنْحِ في بني الحَرِثِ بن خَزْرَجٍ على
خُبَيْبِ بن أسدٍ وقيل على خَارِجَةَ بن زَيْدٍ ولحق بهم على رضى الله

من المهاجرين سَبَقُوهُ إِلَيْهِمْ تَشَاوَرُوا مَا يَصْنَعُونَ فِي أَمْرِهِ واجتمعت
 لذلك مَشِيخَتُهُمْ فِي دَارِ النَّدْوَةِ وَمَعَهُمْ مَنْ لَا يُعَدُّ مِنْ قُرَيْشٍ فَتَشَاوَرُوا
 فِي حَبْسِهِ وَإِخْرَاجِهِ عَنْهُمْ ثُمَّ اتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يَتَخَيَّرُوا مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ
 مِنْهُمْ فَتَى شَابًّا جَلَدًا فَيَقْتُلُونَهُ جَمِيعًا فَيَتَفَرَّقُ دَمُهُ فِي الْقَبَائِلِ وَلَا يَقْدِرُ
 بَنُو عَبْدِ مَنَافٍ عَلَى حَرْبِ جَمِيعِهِمْ وَاسْتَعَدُّوا لذلك مِنْ لَيْلَتِهِمْ وَجَاءَ
 الْوَحْيُ بِذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَلَمَّا رَأَى إِرْصَادَهُمْ
 عَلَى بَابِ مَنْزِلِهِ أَمَرَ عَلَى بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يَنَامَ عَلَى فِرَاشِهِ وَيَتَوَشَّحَ
 بِبُرْدِهِ ثُمَّ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَمَسَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى
 أَبْصَارِهِمْ وَوَضَعَ عَلَى رُؤُوسِهِمْ تُرَابًا وَأَقَامُوا طَوْلَ لَيْلَتِهِمْ فَلَمَّا أَصْبَحُوا
 خَرَجَ إِلَيْهِمْ عَلَى فَعَلُوا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَجَا وَتَوَاعَدَ
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَأَسْتَأْجَرَ عَبْدُ اللَّهِ
 بْنَ أَرْيَظٍ الدَّوْلِيَّ مِنْ بَنِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ مَنَاةَ لِيَدُلَّ بِهِمَا إِلَى الْمَدِينَةِ
 وَيَنْكُبَ عَنِ الطَّرِيقِ الْعُظْمَى . وَكَانَ كَافِرًا وَحَلِيفًا لِلْعَاصِي بْنِ وَائِلٍ
 لَكِنَّهُمَا وَثَقَا بِأَمْرِهِ وَكَانَ دَلِيلًا بِالطَّرِيقِ وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَوْخَةٍ فِي ظَهْرِ دَارِ أَبِي بَكْرِ لَيْلًا وَأَتَيَا الْغَارَ الَّذِي
 فِي جَبَلِ ثَوْرٍ بِأَسْفَلِ مَكَّةَ فَدَخَلَا فِيهِ . وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي
 بَكْرٍ يَأْتِيهِمَا بِالْأَخْبَارِ وَعَامِرُ بْنُ نُفَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ وَرَاعَى غَنَمَهُ يُرِيحُ
 غَنَمَهُ عَلَيْهِمَا لَيْلًا لِيَأْخُذَا حَاجَتَهُمَا مِنْ لَبْنِهَا وَأَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ

❦ الإِخْوَانُ ❦

تَغَيَّرَتِ الْمَوَدَّةُ وَالْإِخَاءُ وَقَلَّ الصِّدْقُ وَانْقَطَعَ الرَّجَاءُ
وَأَسْلَمَنِي الزَّمَانُ إِلَى صَدِيقٍ كَثِيرِ الْغَدْرِ لَيْسَ لَهُ رِعَاءُ
وَرُبَّ أَخٍ وَفَيْتُ لَهُ وَفَائِي وَ لَكِنْ لَا يَدُومُ لَهُ وَفَاءُ
أَخْلَاءُ إِذَا اسْتَعْنَيْتُ عَنْهُمْ وَأَعْدَاءُ إِذَا نَزَلَ الْبَلَاءُ
يُدِيمُونَ الْمَوَدَّةَ مَا رَأَوْنِي وَيَبْقَى الْوُدُّ مَا بَقِيَ اللَّقَاءُ
فَإِنْ غُيِّبْتُ عَنْ أَحَدٍ قَلَانِي وَ عَاقَبَنِي بِمَا فِيهِ أَكْتَفَاءُ
سَيُغْنِيَنِ الذِّى أَغْنَاهُ عَنِّي فَلَا فَقْرٌ يَدُومُ وَلَا ثَرَاءُ
وَكُلُّ مَوَدَّةٍ لِلَّهِ تَصْفُو وَلَا يَصْفُو عَلَى الْفِسْقِ الْإِخَاءُ
وَكُلُّ جِرَاحَةٍ فَلَهَا دَوَاءُ وَ خُلِقَ السُّوءُ لَيْسَ لَهُ دَوَاءُ
وَلَيْسَ بِدَائِمٍ أَبَدًا نَعِيمٌ كَذَلِكَ الْبُؤْسُ لَيْسَ لَهُ بَقَاءُ
إِذَا أَنْكَرْتُ عَهْدًا مِنْ حَمِيمٍ فَفِي نَفْسِي التَّكْرُمُ وَالْحَيَاءُ
إِذَا مَا رَأَسُ أَهْلِ الْبَيْتِ وَلِيٌّ بَدَأَ لَهُمْ مِنَ النَّاسِ الْجَفَاءُ

٥٠

❦ هِجْرَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ❦

❦ مِنْ تَارِيخِ ابْنِ خَلْدُونِ ❦

وَلَمَّا عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ صَارَ
لَهُ شِيعَةٌ وَأَنْصَارٌ مِنْ غَيْرِهِمْ وَأَنَّهُ مُجْمِعٌ عَلَى اللَّحَاقِ بِهِمْ وَأَنَّ أَصْحَابَهُ

صَدَقَةٌ تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا . وَ قَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ : أَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ . فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ .

❖ الْحَجُّ ❖

اعْلَمْ أَنَّ الْحَجَّ فَرَضُ عَيْنٍ فِي الْعُمْرِ مَرَّةً وَاحِدَةً لِمَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ مِنْ قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْحَجُّ مَرَّةً وَاحِدَةً فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ . وَثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ . قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا .

و لَا يَجِبُ إِلَّا عَلَى الْحُرِّ الْبَالِغِ الْعَاقِلِ الْقَادِرِ عَلَى الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ بِشَرَطٍ أَنْ يَزِيدَ ذَلِكَ عَمَّا يَلْزِمُ لِمَسْكَنِهِ وَمَا يَلْزِمُهُ فِي تَقَةِ الذَّهَابِ وَالْإِيَابِ وَمَا يَلْزِمُ لِعِيَالِهِ إِلَى حِينَ عَوْدَتِهِ مِنَ الْحَجِّ .

وَالْحُجَّاجُ يَزُودُونَ الْمَدِينَةَ الْمُنَوَّرَةَ وَمَسْجِدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَبْرَهُ الشَّرِيفَ . وَهَذِهِ الزِّيَارَةُ لَيْسَتْ وَاجِبَةً لَكِنَّهَا مِنْ أَفْضَلِ الْقُرْبِ وَأَحْسَنِ الْمُسْتَحَبَّاتِ .

﴿ صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ ﴾

الجماعةُ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ لِلرِّجَالِ فِي الصَّلَاةِ الْخَمْسِ . وَقِيلَ هِيَ وَاجِبَةٌ . وَالْجَمَاعَةُ شَرْطٌ فِي صِحَّةِ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ وَالْعِيدَيْنِ . وَقَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعَشْرِينَ دَرَجَةً .

﴿ الصَّوْمُ ﴾

وَصَوْمُ رَمَضَانَ فَرَضُ عَيْنٍ قَدْ ثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ . وَقَدْ فُرِضَ فِي شَهْرِ شَعْبَانَ مِنَ السَّنَةِ الثَّانِيَةِ لِلْهِجْرَةِ . قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ . وَقَالَ تَعَالَى : شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ . يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ .

﴿ الزَّكَاةُ ﴾

أَعْلَمُ أَنَّ الزَّكَاةَ فَرَضُ عَيْنٍ كَالصَّلَاةِ . وَفُرِضَتْ فِي شَوَّالٍ فِي السَّنَةِ الثَّانِيَةِ مِنَ الْهِجْرَةِ . وَالْأَصْلُ فِي وُجُوبِهَا قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى : وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَوْلُهُ تَعَالَى : خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ

فَمَنْ جَعَدَ الصَّلَاةَ كَفَرَ لثُبُوتِهَا بِدَلِيلٍ قَطْعِيٍّ . وَ قَدْ رَوَى
 الطَّبْرَانِيُّ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :
 مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ جَهَارًا . فَالصَّلَاةُ فَرَضٌ عَلَى كُلِّ
 مُسْلِمٍ بَالِغٍ عَاقِلٍ سَوَاءٌ كَانَ ذَكَرًا أَمْ أُنْثَى حُرًّا أَمْ عَبْدًا فِي كُلِّ
 يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَمْسُ صَلَوَاتٍ .

﴿ صَلَاةُ الْجُمُعَةِ ﴾

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ فَرَضٌ عَيْنٌ ثَبَتَ بِاَلْكِتَابِ وَ السُّنَّةِ وَ الْإِجْمَاعِ .
 قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ
 فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ .
 فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ
 وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .
 وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ فَرَضًا وَ هِيَ صَلَاةٌ مُسْتَقِلَّةٌ فَلَيْسَتْ
 ظَهْرًا مَقْصُورَةً وَ لَهَا سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ أَرْبَعُ رَكْعَاتٍ قَبْلَ الْفَرَضِ
 وَأَرْبَعٌ بَعْدَهُ بِتَسْلِيمَةٍ وَاحِدَةٍ .

وَرَوَى أَبُو دَاوُدَ وَ الْحَاكِمُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ : الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِلَّا أَرْبَعَةً عَبْدًا مَمْلُوكًا
 أَوْ امْرَأَةً أَوْ صَبِيًّا أَوْ مَرِيضًا .

﴿ أَهَمُّ الْعِبَادَاتِ ﴾

من أَهَمِّ الْعِبَادَاتِ الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالزَّكَاةُ وَالْحَجُّ .

﴿ الصَّلَاةُ ﴾

الصَّلَاةُ لُغَةً الدُّعَاءُ وَأُصْطِلَاحًا هِيَ الْأَقْوَالُ وَالْأَفْعَالُ الْمَخْصُوصَةُ الْمُفْتَتَحَةُ بِالتَّكْبِيرِ الْمُخْتَتَمَةُ بِالتَّسْلِيمِ .

وَفُرِضَتِ الصَّلَاةُ بِمَكَّةَ لَيْلَةَ الْإِسْرَاءِ وَهِيَ لَيْلَةُ السَّابِعِ وَالْعَشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَجَبٍ قَبْلَ الْهَجْرَةِ بِسَنَةٍ كَمَا جَرَى عَلَيْهِ النَّوَوِيُّ .

وَالصَّلَاةُ ثَابِتَةٌ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ . قَالَ اللَّهُ تَعَالَى :

وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَالَ تَعَالَى : حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ . وَرَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ

ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ . شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا

رَسُولُ اللَّهِ ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ، وَحُجِّ الْبَيْتِ ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ . وَرَوَى عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللَّهُ عَلَى الْعِبَادِ . فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْخِلَهُ

الْجَنَّةَ ، وَ مَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ .

فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَرَحُوا . فَشَكَرَتْهُ الْمَرَأَةُ عَلَى حُسْنِ صَنِيعِهِ
وَقَالَتْ : جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا . أَنْتِ أَوْلَى بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
عُمَرَ . فَقَالَ لَهَا : إِنَّكَ إِذَا جِئْتَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ غَدًا وَجَدْتَنِي هُنَاكَ .
ثُمَّ خَرَجَ عُمَرُ وَجَلَسَ قَرِيبًا مِنَ الدَّارِ يَسْمَعُ الْأَطْفَالَ يَلْعَبُونَ وَيَضْحَكُونَ
حَتَّى نَامُوا وَهَدَأُوا . فَقَامَ مُطْمَئِنًّا وَهُوَ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى مَا فَعَلَ .

٤٧

﴿ جَزَاءُ الْوَالِدَيْنِ ﴾

مَالِي مَرَضْتُ وَكَمْ أَقَاسِي مِنَ أَلَمٍ ! وَرَقَدْتُ فِي مَهْدِي وَكَمْ أَشْكُوكُمْ !
أَوَاهُ مِنْ وَجَعٍ أَرَاهُ أَصَابَنِي ! فَهَتَفْتُ : يَا أُمَّاهُ ! قَالَتْ لِي : نَعَمْ !
جَاءَتْ عَلَى عَجَلٍ بِلَوْنٍ شَاحِبٍ وَحَنِينٍ صَوْتٍ هَاجٍ مِنْ قَلْبٍ لِفَمٍّ .
لَثَمْتُ خُدُودِي رَحْمَةً وَ مَحَبَّةً وَجَرَتْ تَجِيءٌ بَمَا يُخَفِّفُ لِي الْأَلَمَ .
عَادَتْ تُسَلِّينِي بِعَذْبِ حَدِيثِهَا وَتَقْصُّ مِنْ خَبَرِ الْبِلَادِ مَعَ الْأُمَمِ
حَتَّى سَمِعْتُ عَلَى السَّلَامِ ضَجَّةً وَكَلَامَ أَشْخَاصٍ فَوْقَهَا بِالْقَدَمِ
هَذَا أَبِي وَبِجَنِيهِ رَجُلٌ أَتَى هُوَذَا الطَّبِيبُ لِكِي يُعَالِجَنِي قَدِمَ
قَاسَ الْحَرَارَةَ جَسَّ نَبْضِي بَعْدَهَا وَرَجَالِي الْبُرْءَ السَّرِيعَ مِنَ السَّقَمِ
حَضَرَ الدَّوَا ، فَشَرِبْتُهُ فَوَجَدْتُهُ مُرًّا ، وَ لَكِنْ فِيهِ كَشْفٌ لِلنُّعْمِ
فَرِحْتُ لِذَا أُمِّي ، وَدَاعَبَنِي أَبِي فَتَشِطْتُ حَتَّى مِنْ سُرُورِي لَمْ أَنْمِ
هَذَا حَنَانُ الْأُمِّ ، مِنْ أَجْلِ ابْنِهَا وَكَذَا حُبُّ أَبِي ، فَمَا هَذِي النِّعَمُ !
لِجَزَاءِ هَذَا الْحُبِّ مَنَى طَاعَةً وَ مَحَبَّةً مَا شَاءَ رَبِّي ذَوَا الْكَرَمِ

﴿ شَفَقَةُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﴾

عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ هُوَ ثَانِي الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ . وَ قَدْ كَانَ عَادِلًا شَدِيدًا فِي تَنْفِيذِ الْأَحْكَامِ . وَ لَكِنَّهُ مَعَ ذَلِكَ كَانَ رَقِيقَ الْقَلْبِ مُتَوَاضِعًا رَحِيمًا .

فَقَدْ خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ يَتَفَقَّدُ أَحْوَالَ رَعِيَّتِهِ وَ كَانَ الْجَوُّ بَارِدًا فَرَأَى نَارًا تُضِيُّ فِي أَحَدِ الْمَسَاكِينِ فَلَمَّا اقْتَرَبَ مِنْهَا وَجَدَ امْرَأَةً تَوْقَدُ تَحْتَ قِدْرِ وَجَانِبِهَا أَوْلَادُهَا وَ هُمْ يَبْكُونَ وَ يَصِيحُونَ . فَسَأَلَهَا عَنْ حَالِهَا وَ عَنْ سَبَبِ بُكَاءِ الْأَطْفَالِ . فَقَالَتْ : إِنَّهُمْ يَصِيحُونَ مِنَ الْجُوعِ . فَقَالَ لَهَا : وَ مَا الَّذِي فِي هَذِهِ الْقَدْرِ ؟ فَقَالَتْ : فِيهَا مَاءٌ أُسْكِتَهُمْ بِهِ وَ أَوْهَمَهُمْ أَنَّ فِيهَا طَعَامًا حَتَّى يَنَامُوا . وَلَمْ تَكُنِ الْمَرْأَةُ تَعْرِفُ أَنَّ الَّذِي يُكَلِّمُهَا هُوَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ نَفْسُهُ . فَقَالَتْ : اللَّهُ بَيِّنًا وَ بَيْنَ عُمَرَ ! لَقَدْ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يَبْحَثَ عَمَّا يُخَفِّفُ آلامَنَا . فَقَالَ لَهَا : وَ مِنْ أَيْنَ يَعْلَمُ عُمَرُ بِحَالِكَ ؟ فَقَالَتْ : أَتَوَلَّى أَمْرَنَا وَ يَنَامُ عَنَّا ؟ ! فَقَامَ عُمَرُ مِنْ فَوْرِهِ وَ أَحْضَرَ سَمْنًا وَ كَيْسًا مِنَ الدَّقِيقِ حَمَلَهُمَا بِنَفْسِهِ وَ عَادَ إِلَى الْمَرْأَةِ وَ وَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهَا . ثُمَّ جَلَسَ وَ وَضَعَ مِقْدَارًا مِنَ الدَّقِيقِ وَ مِقْدَارًا مِنَ السَّمْنِ فِي الْقَدْرِ وَ صَارَ يُجَرِّكُهُمَا وَ يَنْفُخُ فِي النَّارِ حَتَّى نَضِجَ الطَّعَامُ ثُمَّ أَفْرَغَهُ فِي صَحْفَةٍ وَ قَدَّمَهُ لِلْأَطْفَالِ .

فانتَهَزَ إِبْرَاهِيمُ وَقَتًا لَمْ يَكُنْ فِيهِ أَحَدٌ عِنْدَ الْأَصْنَامِ وَ أَخْبَذَ
فَأَسَا وَ كَسَّرَهَا إِلَّا الصَّنَمَ الْكَبِيرَ فَإِنَّهُ تَرَكَهُ وَ عَاقَ الْفَأْسَ بِرِقَبَتِهِ . فَلَمَّا
وَجَدُوا أَصْنَامَهُمْ مُكَسَّرَةً صَاحُوا وَ غَضِبُوا وَ قَالُوا : مَنْ فَعَلَ هَذَا
بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ . فَقَالَ بَعْضُهُمْ : سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ
لَهُ إِبْرَاهِيمُ . فَأَحْضَرُوهُ وَ سَأَلُوهُ : أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ؟
فَارَادَ إِبْرَاهِيمُ أَنْ يُظْهِرَ لَهُمْ جَهْلَهُمْ وَ خَطَأَهُمْ وَ يَسْتَهْزِئَ بِهِمْ .
فَأَشَارَ إِلَى الصَّنَمِ الْكَبِيرِ وَقَالَ : بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ
إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ . فَاغْتَاظُوا مِنْ كَلَامِ إِبْرَاهِيمَ وَ تَحَيَّرُوا . لِأَنَّهُمْ
يَعْلَمُونَ أَنَّ الْأَصْنَامَ لَا تَنْطِقُ . فَقَالَ لَهُمْ إِبْرَاهِيمُ : أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ . فَتَأَلَّمُوا مِنْ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ
لِأَنَّهُمْ رَأَوْهُ يَسْخَرُ مِنْهُمْ وَ مِنْ أَصْنَامِهِمْ . وَ اتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يُحْرِقُوهُ .
فَجَمَعُوا لَهُ حَطَبًا كَثِيرًا وَ أَوْقَدُوا النَّارَ وَ أَلْقَوْا سَيِّدَنَا إِبْرَاهِيمَ فِيهَا . وَ
لَكِنَّ اللَّهَ حَفِظَهُ مِنْهَا وَ جَعَلَهَا بَرْدًا وَ سَلَامًا وَ نَجَّاهُ مِنْ أَعْدَائِهِ وَ هُوَ
ثَابِتٌ عَلَى عَقِيدَتِهِ وَ إِيْمَانِهِ بِاللَّهِ .

وَ مِنْ أَوْلَادِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلُ الَّذِي مِنْ ذُرِّيَّتِهِ سَيِّدُنَا
مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ . وَ مِنْ أَوْلَادِهِ أَيْضًا إِسْحَاقُ وَ هُوَ جَدُّ سَيِّدِنَا
يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ .

فَسَارُوا فِي الصَّحْرَاءِ حَتَّى وَصَلُوا إِلَى الْبَحْرِ الْأَحْمَرِ . فَأَتَبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
بِجُنُودِهِ حَتَّى أَذْرَكَوهُمْ . فَخَافَ بَنُو إِسْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُمْ مُوسَى :
لَا تَخَافُوا إِنَّمَا مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ .

وَقَدْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ : أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ . فَضْرَبَ
مُوسَى الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ أَمَامَهُمْ وَظَهَرَتِ الْأَرْضُ فَمَشَوْا عَلَيْهَا . وَسَارَ
فِرْعَوْنُ وَرَاءَهُمْ هُوَ وَجُنُودُهُ وَلَكِنَّ الْبَحْرَ انْطَبَقَ عَلَيْهِمْ وَغَرِقُوا وَ
نَجَّى اللَّهُ مُوسَى وَقَوْمَهُ .

٤٥

﴿ قِصَّةُ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ ﴾

كَانَ سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ فِي جِهَةٍ تُسَمَّى أَرْضَ بَابِلَ فِي قَارَةِ آسِيَا
قُرْبَ بِلَادِ الْعَرَبِ . وَكَانَ قَوْمُهُ يَعْبُدُونَ الْأَصْنَامَ الَّتِي يَصْنَعُونَهَا مِنْ
الْحِجَارَةِ . فَرَأَى سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ أَنَّ عِبَادَةَ الْأَصْنَامِ خَطَأٌ وَأَنَّ الَّذِي
يَجِبُ أَنْ يُعْبَدَ هُوَ الْإِلَهِ الْحَقُّ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي خَلَقَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَجَمِيعَ مَا فِي الْعَالَمِ .

فَدَعَا قَوْمَهُ إِلَى عِبَادَةِ اللَّهِ . وَقَالَ لَهُمْ : إِنَّ هَذِهِ الْأَحْجَارَ الَّتِي
تَعْبُدُونَهَا لَا تَنْفَعُ وَلَا تَضُرُّ وَلَا تَسْمَعُ وَلَا تَنْفَعُ الضَّرَّ لَا عَنْكُمْ وَلَا عَنْ
نَفْسِهَا . فَمِنْ الْجَهْلِ عَادَتْهَا . فَلَمْ يُصْغُوا إِلَى قَوْلِهِ وَلَمْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ
وَقَالُوا : وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ .

الايان بالله تعالى . فلم يُصنع إلى قوله . فأظهر له موسى المعجزة
و ألقى عصاه فانقلبَت حيةً كبيرةً خاف منها فرعونُ و لكنه قال
لموسى : إنَّ هذا سحرٌ و عندنا من السحرة من يفعلُ مثلَ ذلكَ .
ثمَّ جمع السحرة و قال لهم : قد جاءنا ساحرٌ ما رأينا مثله
أبدًا و إنَّكم إن غلبتموه أكرمُتكم . فقالوا : حدِّد لنا موعدًا
نُجتمعُ فيه . فقال لهم : موعدُكم يومُ العيدِ . فجمع فرعونُ الناسَ
ليشاهدوا عملَ السحرة و خرج موسى يتكى على عصاه و معه أخوه
هارونُ حتى أتى الجمعَ و فرعونُ في مجلسه مع أشرافِ مملكته .
فقال موسى للسحرة : ابدؤا أنتم . فألقوا جبالهم و عصيهم
فكانت تظهرُ كأنَّها حياتٌ و ثعابينُ . و هى لم تكن كذلك
حقيقةً و لكن هذا وهمٌ .

ثم ألقى موسى عصاه فإذا هى حيةٌ تسعى . و أخذت
تأكلُ جميعَ ما عمله السحرة . و عند ذلك عرفتوا أنَّ عملَ موسى
ليس سحرًا و اعترفوا بأنَّه معجزةٌ من الله فأمنوا و سجدوا لله .

فلما رأى فرعونُ ذلك اغتاظَ و قال للسحرة : فلا قِطْعَنَ
أيديكم و أرجلكم من خلافٍ و لأصلبنكم في جذوع النخلِ .
فقالوا له : افعل ما شئت إنا آمناء برَّبنا ليغفر لنا خطايانا .

و لما لم يؤمن فرعونُ و استمرَّ هو و قومه في إيذاء بني
إسرائيلَ أمر الله موسى أن يخرجَ من مصرَ هو و بنوا إسرائيلَ .

وَلَمَّا وُلِدَ سَيِّدُنَا مُوسَى خَافَتْ أُمُّهُ أَنْ يَذْبَحَهُ فِرْعَوْنُ
فَوَضَعَتْهُ فِي صُنْدُوقٍ وَطَلَّتْهُ بِالْقَارِ ثُمَّ أَلْقَتْهُ فِي نَهْرِ النَّيْلِ فَعَامَ عَلَى
وَجْهِ الْمَاءِ حَتَّى اتَّقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ مِنَ النَّهْرِ . وَلَمَّا رَأَتْهُ امْرَأَةٌ
فِرْعَوْنَ فَرِحَتْ بِهِ وَعَرَفَتْ أَنَّ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَتْ : لَا تَقْتُلُوهُ
عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ يَتَّخِذَهُ وَلَدًا . وَلَمَّا كَبِرَ كَانَ يَعْرِفُ أَنَّ مِنْ
بَنِي إِسْرَائِيلَ فَكَانَ يَخْتَلِطُ بِهِمْ وَيُدَافِعُ عَنْهُمْ لِأَنَّهُمْ قَوْمُهُ . وَقَدْ
رَأَى مَرَّةً رَجُلًا إِسْرَائِيلِيًّا يَتَشَاوِرُ مَعَ رَجُلٍ مِصْرِيٍّ فَأَتَحَاوَرَا إِلَى
جَانِبِ الْأَسْرَائِيلِيِّ وَضَرَبَ الْمِصْرِيُّ بَقْبُضَةٍ يَدَهُ فَأَمَاتَهُ . وَلَكِنَّهُ
نَدِمَ عَلَى عَمَلِهِ وَخَافَ أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ فِرْعَوْنُ فَهَرَبَ مِنْ مِصْرَ إِلَى
جِهَةِ تُسَمَّى مَدْيَنَ فِي بِلَادِ الْعَرَبِ . فَوَجَدَ بِهَا بُرًّا أَزْدَحَمَ عَلَيْهَا النَّاسُ
لَيْسَتْ قَوْمًا مَوَاشِيَهُمْ . وَوَجَدَ بَنَتَيْنِ لَا تَسْتَطِيعَانِ السَّقْيَ لِشِدَّةِ الزَّحَامِ
فَاعَاوَهُمَا وَسَقَى لِهَمَا غَنَمَهُمَا ثُمَّ جَلَسَ فِي الظِّلِّ . وَكَانَتِ الْبَنَتَانِ هُمَا
بَنَتَا نَبِيِّ اللَّهِ شُعَيْبٍ . فَلَمَّا رَجَعَتَا إِلَى أَبِيهِمَا أَخْبَرَتَاهُ بِمَا فَعَلَ مُوسَى
فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ وَعَرَضَ عَلَيْهِ أَنْ يُزَوِّجَهُ أَحَدَى ابْنَتَيْهِ عَلَى أَنْ يَشْتَغَلَ
مَعَهُ أَجِيرًا ثَمَانِي سِنِينَ أَوْ عَشْرًا . فَرَضَى مُوسَى بِذَلِكَ وَتَزَوَّجَ
ابْنَتَهُ وَمَكَثَ عَشْرَ سَنَوَاتٍ يُسَاعِدُهُ .

ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُوسَى رَسُولًا وَأَمَرَهُ أَنْ يَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ
وَقَوْمِهِ لِيُخَالِصَ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَذْهَبَ إِلَى مِصْرَ وَدَعَا فِرْعَوْنَ إِلَى

وَاطْلُبُوا الدِّيكَ يَوْذَنَ لصلَاةِ الصُّبْحِ فِينَا
فَاتَى الدِّيكَ رَسُولٌ مِنْ إِمَامِ النَّاسِكِينَا
عَرَضَ الْأَمْرَ عَلَيْهِ وَهُوَ يَرْجُو أَنَّ يَلِينَا
فَأَجَابَ الدِّيكُ: عُذْرًا يَا أَضْلَّ الْمُهْتَدِينَا
بَلَغَ الشَّعْبَ عَنِّي عَنْ جُدُودِ الصَّالِحِينَا
عَنْ ذَوِي التَّيْجَانِ مِمَّنْ دَخَلَ الْبَطْنَ اللَّعِينَا
أَنَّهُمْ قَالُوا - وَخَيْرَ الْقَوْلِ قَوْلُ الْعَارِفِينَا - :
مُخْطِئٌ مِنْ ظَنٍّ يَوْمًا أَنَّ لِلشَّعْبِ دِينًا

٤٤

﴿قِصَّةُ سَيِّدِنَا مُوسَى﴾

قَوْمُ سَيِّدِنَا مُوسَى هُمُ الْيَهُودُ . وَيُسَمَّوْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لِأَنَّهُمْ
مِنْ ذُرِّيَّةِ إِسْرَائِيلَ الَّذِي هُوَ يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمُ
السَّلَامُ . وَمَعْنَى إِسْرَائِيلَ عَبْدُ اللَّهِ .

وَقَدْ جَاءَ يَعْقُوبُ مَعَ أَوْلَادِهِ وَذُرِّيَّتِهِ إِلَى مِصْرَ أَيَّامَ الْفِرْعَوْنَةِ
لَمَّا كَانَ سَيِّدُنَا يُوسُفُ قَائِمًا بِتَدْبِيرِ الْخَزَائِنِ لِمَلِكِ مِصْرَ وَعَاشُوا
فِيهَا . وَلَمَّا رَأَى الْفِرْعَوْنَةُ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ كَثُرُوا خَافُوا أَنَّ
يُزَاجِمُوهُمْ فِي بِلَادِهِمْ فَعَامَلُوهُمْ مُعَامَلَةً سَيِّئَةً وَصَادَرُوا يُذَبِّحُونَ
الذَّكَورَ مِنْ أَوْلَادِهِمْ .

﴿حِكْمٌ وَ أَمْثَالٌ﴾

النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ - مِنْ جَدٍّ وَجَدَ - الْعَقْلُ السَّلِيمُ فِي الْجَسِمِ
 - السَّلَامُ - مَنْ تَأَنَّى نَالَ مَا تَمَنَّى - خَيْرُ الْأَصْحَابِ مَنْ دَلَّكَ عَلَى
 الْخَيْرِ - سَوْءُ الْخُلُقِ يُعْدِي - تَنْظِيمُ الْعَمَلِ يُوَفِّرُ نِصْفَ الْوَقْتِ -
 الْعَمَلُ يَجْعَلُ الصَّعْبَ سَهْلًا وَ الْبَطَالَهَ تَجْعَلُ السَّهْلَ صَعْبًا - أَحْسِنْ إِذَا
 أَرَدْتَ أَنْ يُحْسِنَ إِلَيْكَ . مَنْ يَزْرَعُ يَحْصُدُ - الْحَسُودُ لَا يَسُودُ -
 الْعِلْمُ فِي الصِّغَرِ كَالنَّقْشِ عَلَى الْحَجَرِ - فِي التَّأَنِّي السَّلَامَةُ وَ فِي الْعَجَلَةِ
 النَّدَامَةُ - مَنْ شَبَّ عَلَى شَيْءٍ شَابَ عَلَيْهِ - نَحْنُ نُفَكِّرُ وَاللَّهُ
 يُدِيرُ - مَنْ حَفَرَ لَا خِيَةَ حُفْرَةً وَقَعَ فِيهَا - مَنْ قَلَّ صِدْقُهُ قَلَّ
 صَدِيقُهُ - كَمَا يَدِينُ الْفَتَى يُدَانُ -

﴿الدِّيكُ وَ الثَّعْلُبُ﴾

بَرَزَ الثَّعْلُبُ يَوْمًا فِي شِعَارِ الْوَاعِظِينَا
 فَشَى فِي الْأَرْضِ يَهْدِي وَ يَسُبُّ الْمَاكِرِينَا
 وَيَقُولُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ إِيَّاهُ الْعَالَمِينَا
 يَا عِبَادَ اللَّهِ تَوَبُّوا فَهُوَ كَهْفُ التَّائِبِينَا
 وَارْهَدُوا فِي الطَّيْرِ إِنَّ الْغَيْشَ عَيْشُ الزَّاهِدِينَا

﴿ وَلَا تَصْنَعِ الْمَرْغُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ ﴾

لَقَدْ رَمَدَ الثُّعْبَانُ يَوْمًا مِنَ الشِّتَا
وَجَاءَ بِهِ يَسْعَى إِلَى الدَّارِ طَائِشًا
فَلَمَّا أَحَسَّ الْوَحْشُ بِالْدِفِّ حَوْلَهُ
وَفَتَحَ عَيْنَيْهِ وَحَرَّكَ رَأْسَهُ
أَتَاهُ أَبُوهُ عَاجِلًا قَطَّ رَأْسَهُ
وَقَالَ : بُنَى أَحْذَرُ لَيْمًا لِقَيْتِهِ
فَمَرَّ غَلَامٌ وَاسْتَعَدَّ لِنَقْلِهِ
وَأَذْفَاهُ ، فَانْظُرْ لِقِلَّةِ عَقْلِهِ
وَسَاحَتْ سُومُ الْمَوْتِ فِي الْجِسْمِ كُلِّهِ
عَلَى الْوَلَدِ الْمِسْكِينِ يَبْغِي لِقَتْلِهِ
وَدَاسَ عَلَيْهِ غَاضِبًا بِنَعَالِهِ
وَلَا تَصْنَعِ الْمَرْغُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ

﴿ الطَّائُوسُ ﴾

قَدْ أَظْهَرَ الطَّائُوسُ إِعْجَابَهُ
يَفْتِنُ النَّاطِرَ فِي شَكْلِهِ
لَكِنَّ عَصْفُورًا تَصَدَّى لَهُ
وَعَابَ مِنْهُ السَّاقَ فِي عُزِّيَّهَا
فَقَامَ مِنْ حَوْلِهَا طَائِرٌ
فَقَالَ : كُلْ مِنْكُمْ مُعْجَبٌ
لَوْ نَظَرَ النَّاسُ إِلَى عَيْبِهِمْ
وَاخْتَالَ بَيْنَ الْوَرْدِ وَالْأَسْرِ
بِحُسْنِ رِيشِ الذَّيْلِ وَالرَّاسِ
بِالذَّمِّ فِي صَحْبٍ وَجُلَّاسِ
عَنْ ثَوْبِ رِيشٍ نَاعِمٍ كَأَنِّي
يَرْمِيهِمَا بِالْمَنْطِقِ الْقَاسِيِ
وِغَافِلٌ عَنْ عَيْبِهِ نَاسِيِ
مَا عَابَ إِنْسَانٌ عَلَى النَّاسِ

أَنْ يُفَكِّرَ فِي حِيلَةٍ يَصُلُّ بِهَا إِلَى ذَلِكَ . فَذَهَبَ إِلَى الْحِصَانِ وَقَالَ
 لَهُ : إِنَّنِي طَيِّبٌ أَعَالِجُ الْمَرْضَى وَأُعْطِيهِمُ الدَّوَاءَ مَجَّانًا . وَإِنَّنِي أَرَى
 أَنَّكَ وَقَفْتُ مِنْ غَيْرِ لَجَامٍ فِي فَمِكَ وَمِنْ غَيْرِ سَرْجٍ عَلَى ظَهْرِكَ
 وَلَا حِزَامٍ عَلَى بَطْنِكَ وَلَا قَيْدٍ فِي رِجْلَيْكَ . وَلَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ
 بِكَ مَرَضٌ فِي مَعِدَتِكَ فَقَهَمَ الْحِصَانُ أَنَّ الذِّئْبَ يُرِيدُ أَنْ يَحْتَالَ
 عَلَيْهِ فَعَزَمَ عَلَى أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ . وَقَالَ لَهُ : إِنْ رَجُلِي بِهَا جُرْحٌ
 مِنْ أَثَرِ الْقَيْدِ الَّذِي كَانَ فِيهَا . فَتَقَدَّمَ الذِّئْبُ لِيَرَى الْجُرْحَ وَيُعَالِجَهُ
 وَهُوَ يَنْوِي أَفْتِرَاسَ الْحِصَانِ . وَلَكِنَّ الْحِصَانَ رَفَسَهُ فِي وَجْهِهِ رَفْسَةً
 أَطَارَتْ أَسْنَانُهُ وَهَشَّتْ وَجْهَهُ . فَقَرَّ الذِّئْبُ وَقَالَ : إِنَّنِي سَعَيْتُ
 فِي ضَرَرِي بِنَفْسِي لِأَنِّي ادَّعَيْتُ مَا لَا أَعْرِفُ نَاقِيًا أَنْ أَضُرَّ غَيْرِي
 فَعَادَ الضَّرَرُ عَلَيَّ . وَهَذَا جَزَائِي لِأَنَّ الشَّرَّ يُصِيبُ صَاحِبَهُ .

❦ القطار ❦

قَاطِرَةٌ الْحَدِيدِ تَسِيرُ بِالْوَقُودِ
 تُسْرِعُ بِالرُّكَّابِ وَالْمَتَاعِ وَالْبَرِيدِ
 تَنْقُلُهُمْ مِنْ بَلَدٍ لِبَلَدٍ بَعِيدِ
 تُوفِّرُ الْوَقْتَ كَمَا تُبْقِي عَلَى النُّقُودِ
 كَمْ يُخْرِجُ الْعِلْمُ لَنَا مِنْ عَمَلٍ مُفِيدِ

حَتَّى أَمَكَّنَهُ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ أَخِيرًا . فَشَرِبَ حَتَّى رَوَى بَعْدَ صَبْرِهِ
وَجِدِّهِ . وَكَذَلِكَ كُلُّ مَنْ جَدَّ وَجَدَ .

٣٧

❦ الدَّجَاجَةُ الَّتِي تَبْيِضُ الذَّهَبَ ❦

كَانَ رَجُلٌ عِنْدَهُ دَجَاجَةٌ . وَكَانَتْ تَبْيِضُ لَهُ كُلَّ يَوْمٍ بَيْضَةً
مِنَ الذَّهَبِ . فَيَأْخُذُهَا وَيَشْتَرِي بِهَا مَا يُرِيدُ . وَعَاشَ عَلَى ذَلِكَ
عِيشَةً سَعِيدَةً . وَلَكِنَّهُ ظَنَّ أَنَّ فِي بَطْنِ الدَّجَاجَةِ كَنْزًا . فَطَمَعَ
فِي أَنْ يَأْخُذَهُ دَفْعَةً وَاحِدَةً لِيَصِيرَ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ . فَأَمْسَكَ الدَّجَاجَةَ
وَشَقَّ بَطْنَهَا . غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَجِدِ الْكَنْزَ الَّذِي كَانَ يُرِيدُهُ . فَندِمَ
عَلَى مَا فَعَلَ . وَقَالَ : إِنَّ الطَّمَعَ هُوَ الَّذِي أَضَاعَ مِنِّي الذَّهَبَ الَّذِي
كُنْتُ آخُذُهُ كُلَّ يَوْمٍ وَأَعِيشُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ وَسَعَادَةٍ .

٣٨

❦ الْحِصَانُ وَالذِّئْبُ ❦

كَانَ الْحِصَانُ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ يَعِيشُ فِي الْحَقْلِ يَأْكُلُ الْبَرَسِيمَ
وَالْحَشَائِشَ وَيَنْتَقِلُ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ حُرًّا مُسْتَرِيحًا مِنَ الشُّغْلِ وَوَضَعَ
اللِّجَامَ فِي فَمِهِ وَالسَّرِجَ فَوْقَ ظَهْرِهِ وَالْقَيْدَ فِي رِجْلَيْهِ حَتَّى سَمِنَ
وَصَارَ حَسَنَ الْمَنْظَرِ قَوِيَّ الْجِسْمِ . فَمَرَّ بِهِ الذِّئْبُ يَوْمًا وَرَأَاهُ عَلَى
هَذِهِ الْحَالِ فَأَرَادَ أَنْ يَفْتَرِسَهُ لِأَكْلِ كُلِّ مَنْهُ مَا يُرِيدُ . وَلَكِنَّهُ رَأَى

وَبَعْدَ أَنْ ذَهَبَ الدَّبُّ نَزَلَ ذَلِكَ الْمُدَّعِي عَنْ الشَّجَرَةِ وَأَقْبَلَ
نَحْوَ رَفِيقِهِ وَهُوَ فِي شِدَّةِ الْحَبْلِ . وَسَأَلَهُ عَلَى سَبِيلِ الْمُزَاحِ عَمَّا
قَالَهُ الدَّبُّ فِي أُذُنِهِ . فَقَالَ الثَّانِي : هَذَا دُبٌّ حَكِيمٌ . فَلَقَدْ أَخْبَرَنِي
أَنْ مَادَحَ نَفْسِهِ كَذَّابٌ لَا يُصَدِّقُ وَلَا يُعْتَمَدُ عَلَيْهِ .

٣٦

﴿الْغُرَابُ وَالْجَرَّةُ﴾

عَطِشَ غُرَابٌ وَأَرَادَ الشُّرْبَ وَطَفِقَ يَبْحَثُ عَنْ مَاءٍ فِي كُلِّ
مَا جَاوَرَهُ مِنَ الْجِهَاتِ . فَخَآبَ سَعْيُهُ وَلَمْ يَجِدْ إِلَّا جَرَّةً فِي قَعْرِهَا
قَلِيلٌ مِنَ الْمَاءِ لَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ لِبُعْدِ غَوْرِهَا وَلِطُولِ عُقْبِهَا .
وَلَكِنَّ الْعَطَشَ أَشْتَدَّ بِهِ . فَأَعْمَلَ فِكْرَهُ فِي تَدْبِيرِ حِيلَةٍ يَرْفَعُ بِهَا الْمَاءَ
إِلَيْهِ مَا دَامَ هُوَ غَيْرَ قَادِرٍ عَلَى الْوُصُولِ إِلَى الْمَاءِ . وَصَمَّمَ عَلَى الْأَنْ
يَتْرُكَ الْمَكَانَ حَتَّى يَشْرَبَ مِنْ تِلْكَ الْجَرَّةِ . وَقَالَ فِي نَفْسِهِ : إِذَا
صَدَقَ الْعَزْمُ وَضَعَّ السَّبِيلُ .

عِنْدَ ذَلِكَ التَّفَتَ حَوْلَهُ . فَرَأَى حِجَارَةً صَغِيرَةً كَثِيرَةً . فَذَهَبَ
إِلَيْهِ وَأَخَذَ وَاحِدًا بِمِنْقَارِهِ . وَرَمَاهُ فِي الْجَرَّةِ . فَارْتَفَعَ الْمَاءُ قَلِيلًا .
فَعَادَ وَجَاءَ بِغَيْرِهِ . فَزَادَ ارْتِفَاعُ الْمَاءِ . فَأَذْرَكَ أَنََّّهُ إِذَا اسْتَمَرَّ عَلَى
عَمَلِهِ هَذَا وَدَابَّ عَلَيْهِ بَلَغَ غَايَتُهُ وَأُظْفَأَ حَرَارَةُ عَطَشِهِ . فَلَبِثَ
يَنْقُلُ الْحِجَارَةَ وَيَرْمِيهَا فِي جَوْفِ الْجَرَّةِ وَالْمَاءُ يَرْتَفِعُ فِيهَا قَلِيلًا قَلِيلًا

وكانت تحرُّسه إذا نامَ فتمنعُ عنه ما يؤذيه . وفي ذاتِ يومٍ نامَ
الرجلُ وكانت الدُّبَّةُ بجانيه تحرُّسه كعادتها . فجاءت ذُبابَةٌ ووقعتْ
على وجهه فطردتها . فعادت ثانية . وكانت كلما طردتها تعودُ و
تقعُ على وجه صاحبها . فاعتازت منها الدُّبَّةُ وأخذت حجراً وألقته
عليها . فجاء الحجرُ على وجه صاحبها فمات .
وهكذا يفعلُ الصديقُ الجاهلُ .

٣٥

❦ مَادِحُ نَفْسِهِ كَذَابٌ ❦

مرَّ رجلانِ في أجمَةٍ كثيرةِ الأشجارِ . فرأى أحدهما على
الأرضِ آثارَ أقدامِ السِّباعِ . فقال لرفيقه إِنَّهُ يَخْشَى أَنْ يُخْرِجَ
عليهما سَبْعٌ فيقتُلَهُما ، وليسَ معهما سلاحٌ يُدَافِعانِ به عن نفسيهما .
فقال الآخرُ : لا تَخَفْ ما دُمْتُ أنا معكَ . وأنت تعلم مَبْلَغَ شجاعتي
وقُوَّتِي و... و ما كادَ يُتِمُّ كلامه حتَّى سَمِعَا صوتَ دُبٍّ آتِيًا ،
فتركَ ذلكَ المدَّعى رفيقه . وجرى نحوَ شجرةٍ وصعدَ إلى قِمَّتِها
هَرَبًا من الدبِّ . وأمَّا الآخرُ فاستلقى على الأرضِ و كَتَمَ نَفْسَهُ .
ولما جاء الدبُّ دارَ حوله يَشُمُّ بَدَنَهُ فلم يجدْ فيه نَفْسًا . فظنَّ
أَنَّهُ مَيِّتٌ وَتَرَكَهُ وانصَرَفَ . لأنَّه لا يأكلُ الميتة .

يَا أَخِي أَنْ تَنْصَحَنِي بِمَا يُرِيحُنِي مِنْ تَعَبِي هَذَا الشَّدِيدِ؟ فَقَالَ لَهُ
 الْحِمَارُ: تَمَارِضْ وَلَا تَأْكُلْ عِلْفَكَ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ وَرَأَى
 صَاحِبَنَا هَكَذَا تَرَكَكَ وَلَمْ يَأْخُذْكَ لِلْحِرَاثَةِ فَتَسْتَرِيحُ. قَالُوا:
 وَكَانَ صَاحِبُهُمَا يَفْهَمُ لِسَانَ الْحَيَوَانَاتِ فَفَهِمَ مَا دَارَ بَيْنَهُمَا مِنَ
 الْحَدِيثِ. ثُمَّ إِنَّ الثَّورَ أَخَذَ بِنَصِيحَةِ الْحِمَارِ وَعَمِلَ بِمُوجِبِهَا. وَلَمَّا
 أَقْبَلَ الصَّبَاحُ حَضَرَ صَاحِبُهُمَا فَرَأَى الثَّورَ غَيْرَ آكِلٍ عِلْفَهُ فَتَرَكَهُ
 وَأَخَذَ الْحِمَارَ بَدَلَهُ. وَحَرِثَ عَلَيْهِ كُلَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ حَتَّى كَادَ يَمُوتُ
 تَعَبًا. فَندِمَ عَلَى نَصِيحَتِهِ لِلثَّورِ. وَلَمَّا رَجَعَ عِنْدَ الْمَسَاءِ قَالَ لَهُ الثَّورُ:
 كَيْفَ حَالُكَ يَا أَخِي؟ فَقَالَ: بِخَيْرٍ غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ الْيَوْمَ مَا قَدْ
 هَانَنِي عَلَيْكَ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ الْحِمَارُ: سَمِعْتُ
 صَاحِبَنَا يَقُولُ إِذَا بَقِيَ الثَّورُ هَكَذَا مَرِيضًا يَجِبُ ذَبْحُهُ لِئَلَّا
 نَخْسَرَ ثَمَنَهُ. فَالرَّأْيُ الْآنَ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى عَادَتِكَ وَتَأْكُلْ
 عِلْفَكَ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَحِلَّ بِكَ هَذَا الْأَمْرُ الْعَظِيمُ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ:
 صَدَقْتَ. وَقَامَ لِلْحَالِ إِلَى عِلْفِهِ فَأَكَلَهُ. فَعِنْدَ ذَلِكَ ضَحِكَ صَاحِبُهُمَا.
 (مَغْزَاهُ): مَنْ كَانَ قَلِيلَ الرَّأْيِ عَمِلَ مَا كَانَتْ عَاقِبَتُهُ
 وَبَالًا عَلَيْهِ.

الدُّبَّةُ وَصَاحِبُهَا

اصْطَادَ رَجُلٌ دُبَّةً وَصَارَ يُطْعِمُهَا وَيَسْقِيهَا حَتَّى أَلْفَتْهُ. وَ
 كَانَتْ تُسَاعِدُهُ فِي أَعْمَالِهِ وَتَذْهَبُ لِلصَّيْدِ. وَتُحْضِرُ لَهُ مَا تَصْطَادُهُ.

فَاعِدُ فِي قَعْرِ الْبَيْرِ . فَقَالَتْ لَهُ : مَا تَصْنَعُ هُنَا ؟ فَقَالَ لَهَا إِنِّي
 أَكَلْتُ نِصْفَ هَذِهِ الْجُبْنَةِ وَبَقِيَ نِصْفُهَا لَكَ فَأَنْزِلِي فَكُلِيهَا .
 فَقَالَتْ : وَكَيْفَ أَنْزِلُ ؟ قَالَ : تَقْعُدِينَ فِي الدَّلْوِ . فَقَعَدَتْ فِيهَا
 فَأَنْحَدَرَتْ وَارْتَفَعَ الثَّلَبُ فِي الدَّلْوِ الْأُخْرَى . فَلَمَّا اتَّقَيَا فِي وَسْطِ
 الْبَيْرِ قَالَتْ لَهُ : مَا هَذَا ؟ قَالَ : كَذَا التُّجَّارُ تَخْتَلِفُ . فَضَرَبَتْ
 بِهِمَا الْعَرَبُ الْمَثَلَ فِي الْمُخْتَلِفِينَ .

٣٢

❦ إِنْسَانٌ وَأَسَدٌ وَدُبٌّ ❦

حُكِيَ أَنَّ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنْ أَسَدٍ فَأَلْتَجَأَ إِلَى شَجَرَةٍ فَصَعِدَ
 عَلَيْهَا . وَإِذَا فَوْقَهَا دُبٌّ يَلْقُطُ ثَمَرَهَا . فَجَاءَ الْأَسَدُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ
 ثُمَّ اقْتَرَشَ يَنْتَظِرُ نُزُولَ الْإِنْسَانِ . فَالْتَفَتَ الرَّجُلُ إِلَى الدُّبِّ فَإِذَا
 هُوَ يُشِيرُ إِلَيْهِ بِإِصْبَعِهِ عَلَى فَمِهِ أَنْ أُسْكُتَ لئَلَّا يَشْعُرَ الْأَسَدُ أَنِّي
 هَهُنَا . فَتَحَيَّرَ الرَّجُلُ وَكَانَ مَعَهُ سِكِّينٌ لَطِيفٌ فَأَخَذَ يَقْطَعُ الْغُصْنَ
 الَّذِي عَلَيْهِ الدُّبُّ حَتَّى أَتَاهُ . فَوَقَعَ الدُّبُّ عَلَى الْأَرْضِ فَوَثَبَ
 عَلَيْهِ الْأَسَدُ فَتَصَارَعَا فَأَقْتَرَسَ الْأَسَدُ الدُّبَّ وَكَرَّ رَاجِعًا وَنَجَّى الرَّجُلُ .

٣٣

❦ حِمَارٌ وَثَوْرٌ ❦

زَعَمُوا أَنَّهُ كَانَ لِبَعْضِهِمْ حِمَارٌ قَدْ أَبْطَرَتْهُ الرَّاحَةُ وَثَوْرٌ قَدْ
 أَذَلَّهُ التَّعَبُ . فَشَكَا الثَّوْرُ أَمْرَهُ يَوْمًا إِلَى الْحِمَارِ وَقَالَ لَهُ : هَلْ لَكَ

النَّاسِكَ لَا يَهُودُ كَلْبًا . فَلَمْ يَزَالُوا مَعَهُ عَلَى هَذَا وَ مِثْلِهِ حَتَّى لَمْ
يَشْكُ أَنَّ الَّذِي يَهُودُهُ كَلْبٌ . وَأَنَّ الَّذِي بَاعَهُ لَهُ سَحَرَ عَيْنَيْهِ .
فَأُطْلِقَهُ مِنْ يَدِهِ فَأَخَذَهُ الْمُحْتَالُونَ وَ مَضَوْا بِهِ .

❦ إِنْسَانٌ وَ أَسَدٌ وَ دُبٌّ فِي بَيْرٍ ❦

حُكِيَ أَنَّ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنَ الْأَسَدِ فَوَقَعَ فِي بَيْرٍ . وَوَقَعَ
الْأَسَدُ عَلَيْهِ فَرَأَى الْأَسَدُ فِي الْبَيْرِ دُبًّا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ :
كَمْ لَكَ هَهُنَا ؟ فَقَالَ لَهُ : مَئِذُ أَيَّامٍ وَ قَدْ قَتَلَنِي الْجُوعُ . فَقَالَ لَهُ :
دَعْنَا نَأْكُلَ هَذَا الْإِنْسَانَ وَ قَدْ كُفِينَا الْجُوعَ . فَقَالَ لَهُ : وَ إِذَا
عَاوَدَنَا الْجُوعُ مَرَّةً أُخْرَى فَمَاذَا نَصْنَعُ ؟ وَلَكِنَّ الْأُولَى أَتَيْنَا نَحْلِفُ
لَهُ أَنْ لَا نُؤْذِيَهُ . فَيَحْتَالُ فِي خَلَاصِنَا لِأَنَّهُ أَقْدَرُ مِنَّا عَلَى الْحِيلَةِ .
فَحَلَفَا لَهُ فَأَحْتَالَ حَتَّى خَلَصَ وَ خَلَصَهُمَا . فَكَانَ نَظَرُ الدُّبِّ
أَكْمَلَ مِنْ نَظَرِ الْأَسَدِ .

❦ ثَعْلَبٌ وَ ضَبْعٌ ❦

حُكِيَ أَنَّ الثَّعْلَبَ أُطْلِعَ فِي بَيْرٍ وَ هُوَ عَاطِشٌ وَ عَلَيْهَا رِشَاءٌ
فِي طَرَفِهِ دَلْوَانِ . فَقَعَدَ فِي الدَّلْوِ الْعُلْيَا فَأَنْحَدَرَتْ فَشَرِبَ . فَجَاءَتْ
الضَّبْعُ فَأُطْلِمَتْ فِي الْبَيْرِ فَأَبْصَرَتْ الْقَمَرَ فِي الْمَاءِ مُتَّصِفًا وَ الثَّعْلَبُ

﴿ كَلْبَانِ ﴾

كَانَ مَرَّةً فِي دَارِ أَصْحَابِ كَلْبٍ دَعْوَةٌ . فَخَرَجَ الْكَلْبُ إِلَى
السُّوقِ فَلَقِيَ كَلْبًا آخَرَ . فَقَالَ لَهُ : أَعْلَمُ أَنَّ عِنْدَنَا الْيَوْمَ دَعْوَةٌ .
فَأَمْضِ بِنَا لِنَقْصِفَ الْيَوْمَ جَمِيعًا فَمَضَى مَعَهُ . فَدَخَلَ بِهِ إِلَى الْمَطْبَخِ .
فَلَمَّا نَظَرَهُ الْخُدَّامُ قَبَضَ أَحَدُهُمْ عَلَى ذَنَبِهِ وَرَمَى بِهِ مِنَ الْحَائِطِ إِلَى
خَارِجِ الدَّارِ فَوَقَعَ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَفَاقَ اتَّفَضَ مِنَ التُّرَابِ
فَرَأَاهُ أَصْحَابُهُ فَقَالُوا : أَيْنَ كُنْتَ الْيَوْمَ ؟ أَكُنْتَ تَقْصِفُ .
فَاِنْتَنَا نَزَاكَ مَا خَرَجْتَ الْيَوْمَ تَذَرِي كَيْفَ الطَّرِيقُ .
(مَعْنَاهُ) : أَنَّ كَثِيرِينَ يَتَطَفَّلُونَ فَيَخْرُجُونَ مَطْرُودِينَ بَعْدَ
الِاسْتِخْفَافِ بِهِمْ وَالْهَوَانِ .

﴿ نَاسِكَ وَمُحْتَالُونَ ﴾

﴿ وَهُوَ مِثْلُ مَنْ صَدَّقَ الْكَذُوبَ الْمُحْتَالَ فَكَانَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾
زَعَمُوا أَنَّ نَاسِكَاً اشْتَرَى عَرَبُضًا ضَخْمًا لِيَجْعَلَهُ قُرْبَانًا .
وَأَنْطَلَقَ بِهِ يَهْدُوهُ . فَبَصُرَ بِهِ قَوْمٌ مِنَ الْمَكْرَةِ فَأَثْمَرُوا بَيْنَهُمْ
أَنْ يَأْخُذُوهُ مِنْهُ . فَعَرَضَ لَهُ أَحَدُهُمْ فَقَالَ : مَا هَذَا الْكَلْبُ الَّذِي
مَعَكَ ؟ ثُمَّ عَرَضَ لَهُ آخَرُ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ : مَا هَذَا نَاسِكَاً ، لِأَنَّ

﴿ غَزَالٌ وَثَلَبٌ ﴾

عَطِشَ غَزَالٌ مَرَّةً فَجَاءَ إِلَى عَيْنِ مَاءٍ يَشْرَبُ وَكَانَ أَلْمَاءُ
فِي جُبٍّ عَمِيقٍ . فَتَزَلَّ وَشَرِبَ ثُمَّ إِنَّهُ حَاوَلَ الطَّلُوعَ فَلَمْ يَقْدِرْ
فَنَظَرَهُ الثَّلَبُ فَقَالَ لَهُ : يَا أَخِي أَسَأْتَ فِي فِعْلِكَ إِذْ لَمْ تُمَيِّزْ
طُلُوعَكَ قَبْلَ نُزُولِكَ .

﴿ أَسَدٌ وَثَوْرٌ ﴾

أَرَادَ أَسَدٌ مَرَّةً أَنْ يَهْتَرِسَ ثَوْرًا . فَلَمْ يَجِسُرْ عَلَيْهِ لِشِدَّتِهِ .
فَمَضَى إِلَيْهِ مُتَمَلِّقًا قَائِلًا : قَدْ ذَبَحْتُ خُرُوفًا سَمِينًا وَأَشْتَهِي أَنْ
تَأْكُلَ عِنْدِي هَذِهِ اللَّيْلَةَ مِنْهُ . فَأَجَابَهُ الثَّوْرُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا
وَصَلَ إِلَى الْعَرِينِ وَنَظَرَهُ فَإِذَا الْأَسَدُ قَدْ أَعَدَّ حَطْبًا كَثِيرًا وَخَلَاقِينَ
كِبَارًا فَوَلَّى هَارِبًا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : مَا لَكَ وَلَيْتَ بَعْدَ مَجِيئِكَ إِلَيَّ
هُنَا . فَقَالَ لَهُ الثَّوْرُ : لِأَنِّي عَلِمْتُ أَنَّ هَذَا الْإِسْتِعْدَادَ لِمَا هُوَ
أكْبَرُ مِنَ الْخُرُوفِ .

(مَعْنَاهُ) : أَنَّهُ يَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ لَا يُصَدِّقَ عَدُوَّهُ .

﴿ كَلْبٌ وَشَوْحَةٌ ﴾

خَطَفَ كَلْبٌ مَرَّةً بُضْعَةَ لَحْمٍ مِنَ الْمُسْلَخِ وَ نَزَلَ يَخْوُضُ
 فِي النَّهْرِ . فَنَظَرَ ظِلَّهَا فِي الْمَاءِ وَإِذَا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أَلَّتِي مَعَهُ .
 فَرَمَى أَلَّتِي مَعَهُ فَأَنحَدَرَتْ شَوْحَةٌ فَأَخَذَتْهَا . وَ جَعَلَ الْكَلْبُ
 يَجْرِي فِي طَلَبِ الْكَبِيرَةِ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا . فَرَجَعَ فِي طَلَبِ أَلَّتِي
 كَانَتْ مَعَهُ فَلَمْ يُصِبْهَا . فَقَالَ : وَيْحِي ، أَنَا الَّذِي أَلْقَيْتُ نَفْسِي
 فِي الْغُرُورِ . لِأَنِّي ضَيَّعْتُ مَا كَانَ تَحْتَ يَدِي . وَسَعَيْتُ فِي طَلَبِ
 مَا لَيْسَ هُوَ تَحْتَ يَدِي وَ لَا يَصْلُحُ لِي :
 (مَعْرَاهُ) : لَا يَذْبَغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ يَتْرَكَ شَيْئًا قَلِيلًا مَوْجُودًا
 وَ يَطْلُبَ شَيْئًا كَثِيرًا مَفْقُودًا .

﴿ أَرَانِبٌ وَ ثَعَالِبٌ ﴾

الْأُسُورُ مَرَّةً وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْأَرَانِبِ حَرْبٌ . فَمَضَتْ
 الْأَرَانِبُ إِلَى الثَّعَالِبِ يَسُومُونَ مِنْهُمْ الْحِلْفَ وَالْمُعَاضِدَةَ عَلَى
 الْأُسُورِ . فَقَالُوا لَهُمْ : لَوْلَا أَنْ عَرَفْنَاكُمْ وَ لَوْ لَا أَنَّنَا نَعْلَمُ لِمَنْ
 تُحَادِبُونَ لَفَعَلْنَا ذَلِكَ .

(مَعْنَاهُ) : أَنْ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ إِلَّا يُحَارِبَ مَنْ هُوَ أَشَدُّ

بَأْسًا مِنْهُ .

قَالَتْ ضَرَبْتُهَا النَّحْلَةُ بِحُمَتِهَا . وَفِيَا هِيَ تَمُوتُ قَالَتْ فِي نَفْسِهَا :
لَقَدْ أُسْتَوْجِبْتُ مَا نَالَنِي مِنَ السُّوءِ . فَاِنِّي لَا أَحْسِنُ الزَّفَّتَ
فَكَيْفَ بِالْعَسَلِ .

(مَنْزَاهُ) : أَنَّ أَنْسَاءَ كَثِيرِينَ يَدْعُونَ مَا لَا يَنْبَغِي لَهُمْ
فَتَنْفَضِحُ عَاقِبَتَهُمْ .

٢٣

﴿مَثَلُ الْخَنَزِيرِ وَالْأَتَانِ﴾

كَانَ عِنْدَ رُومِيٍّ خَنَزِيرٌ فَرَبَطَهُ إِلَى أُسْطُوَانَةٍ وَوَضَعَ الْعَلْفَ
بَيْنَ يَدَيْهِ لِيَسْمِنَهُ . وَكَانَ بِجَنِبِهِ أَتَانٌ لَهَا جَحْشٌ . وَكَانَ ذَلِكَ
الْجَحْشُ يَلْتَقِطُ مِنَ الْعَلْفِ مَا يَتَنَاثَرُ . فَقَالَ لِأُمِّهِ : يَا أُمَّاهُ ! مَا
أَطِيبَ هَذَا الْعَلْفَ لَوْدَامَ . فَقَالَتْ لَهُ : يَا بُنَيَّ لَا تَقْرَبْهُ فَإِنَّ وَرَاءَهُ
الطَّامَّةَ الْكُبْرَى . فَلَمَّا أَرَادَ الرُّومِيُّ أَنْ يَذْبَحَ الْخَنَزِيرَ وَوَضَعَ
السِّكِّينَ عَلَى حَاقِهِ جَعَلَ يَضْطَرِبُ وَيَنْفُخُ . فَهَرَبَ الْجَحْشُ وَأَتَى
إِلَى أُمِّهِ وَأَخْرَجَ لَهَا أَسْنَانَهُ وَقَالَ : وَيْحَكَ يَا أُمَّاهُ أَنْظِرِي هَلْ
بَقِيَ فِي خِلَالِ أَسْنَانِي شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ الْعَلْفِ فَأَقْلَعِيهِ . فَمَا أَحْسَنَ
الْقَنَعَ مَعَ السَّلَامَةِ !

فَخَبَطَهُ الْأَسَدُ فَأَطَارَ رَأْسَهُ . ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الثَّعْلَبِ وَقَالَ : مَا كَانَ أَجْهَلَ صَاحِبِكَ بِالنِّسْمَةِ . هَاتِ أَنْتَ ! فَقَالَ : يَا أَبَا الْحَارِثِ ! الْأَمْرُ وَاضِحٌ . الْحِمَارُ لِنَدَائِكَ وَالظَّبْيُ لِعَشَائِكَ وَتَخَلَّلَ بِالْأَرْزَابِ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : مَا أَقْضَاكَ ! مَنْ عَلَّمَكَ هَذَا الْفِقْهَ ؟ فَقَالَ : رَأْسُ الذِّئْبِ الطَّائِرُ مِنْ جُشْتِهِ .

٢١

— مَثَلُ فَارَةِ الْبَيْتِ وَفَارَةِ الصَّحْرَاءِ —

قِيلَ : إِنَّ فَارَةَ الْبُيُوتِ رَأَتْ فَارَةَ الصَّحْرَاءِ فِي شِدَّةٍ وَمِخْنَةٍ . فَقَالَتْ لَهَا : مَا تَصْنَعِينَ هَهُنَا ؟ أَذْهَبِي إِلَى الْبُيُوتِ الَّتِي فِيهَا أَنْوَاعُ النَّعِيمِ وَالْخَضْبِ . فَذَهَبَتْ مَعَهَا . وَإِذَا صَاحِبُ الْبَيْتِ الَّذِي كَانَتْ تَسْكُنُهُ قَدْ هَيَّأَ لَهَا الرِّصْدَ لِبَيْتِهِ تَحْتَهَا شَحْمَةٌ . فَأَقْتَحَمَتْ لِتَأْخُذَ الشَّحْمَةَ فَوَقَعَتْ عَلَيْهَا اللَّيْنَةُ فَحَطَّمَتَهَا . فَهَرَبَتْ الْفَارَةُ الْبَرِّيَّةُ وَهَزَّتْ رَأْسَهَا مُتَعَجِّبَةً وَقَالَتْ : أَرَى ! نِعْمَةً كَثِيرَةً وَبَلَاءً شَدِيدًا . أَلَا إِنَّ الْعَافِيَةَ وَالْفَقْرَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ غِنَى يَكُونُ فِيهِ الْمَوْتُ . ثُمَّ فَرَّتْ إِلَى الْبَرِّيَّةِ .

٢٢

— خُنْفَسَةُ وَنَحْلَةُ —

قَالَتْ خُنْفَسَةُ مَرَّةً لِنَحْلَةٍ : لَوْ أَخَذْتَنِي مَعَكَ لَعَسَلْتُ مِثْلَكَ وَأَكْثَرَ . فَأَجَابَتْهَا النَّحْلَةُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى وِفَاءِ مَا

(مَعْنَاهُ) : أَنَّ الشَّرِيرَ يَقْدِرُ أَنْ يُفْسِدَ الْخَيْرَ وَ قَلِيلًا مَا
يُصْلِحُهُ الْخَيْرُ .

﴿ ثَعْلَبٌ وَ طَبْلٌ ﴾

﴿ وَ هُوَ مِثْلُ مَنْ يَسْتَكْبِرُ الشَّيْءَ حَتَّى يُجْبِرَ بِهِ فَيَسْتَصْفِرُهُ ﴾

زَعَمُوا أَنَّ ثَعْلَبًا أَتَى أَجْمَةً فِيهَا طَبْلٌ مُعَلَّقٌ عَلَى شَجَرَةٍ . وَ
كَلَّمَا هَبَّتِ الرِّيحُ عَلَى قُضْبَانِ الشَّجَرَةِ حَرَّكَتَهَا فَضَرَبَتْ الطَّبْلَ فَسَمِعَ
لَهُ صَوْتُ عَظِيمٌ . فَتَوَجَّهَ الثَّعْلَبُ نَحْوَهُ لِمَا سَمِعَ مِنْ عَظِيمِ
صَوْتِهِ . فَلَمَّا وَصَلَ إِلَيْهِ وَجَدَهُ ضَخْمًا فَأَيَّقَنَ فِي نَفْسِهِ بِكَثْرَةِ
الشَّحْمِ وَاللَّحْمِ فَعَالَجَهُ حَتَّى شَقَّه . فَلَمَّا رَأَاهُ أَجُوفًا لَا شَيْءَ
فِيهِ قَالَ : لَا أَذْرِي لَعَلَّ أَفْشَلَ الْأَشْيَاءِ أَجْهَرُهَا صَوْتًا وَ
أَعْظَمُهَا جُثَّةً .

﴿ أَسَدٌ وَ ثَعْلَبٌ وَ ذَيْبٌ ﴾

﴿ وَ هُوَ مِثْلُ مَنْ اتَّعَظَ بِغَيْرِهِ وَ اعْتَبَرَهُ ﴾

إِصْطَحَبَ أَسَدٌ وَ ثَعْلَبٌ وَ ذَيْبٌ . فَخَرَجُوا يَتَصَيَّدُونَ .
فَصَادُوا حِمَارًا وَ أَرْنَابًا وَ ظَبْيًا . فَقَالَ الْأَسَدُ لِلذَّيْبِ أَقْسِمُ بَيْنَنَا .
فَقَالَ : الْأَمْرُ بَيْنَ الْحِمَارِ لِلْأَسَدِ وَ الْأَرْنَبِ لِلثَّعْلَبِ وَ الظَّبْيِ لِي .

بِذَلِكَ . ثُمَّ فَعَلَ بِذَلِكَ مَا فَعَلَهُ بِهَذَا . وَهَكَذَا حَتَّى كَادَ يَذْهَبُ
بِالْجَنَّةِ . فَقَالَتْ لَهُ أَلْقِطَتَانِ : نَحْنُ رَضِينَا بِهَذِهِ الْقِسْمَةِ فَأَعْطَانَا
الْجَنَّةَ . فَقَالَ : إِذَا كُتُمَا أَنْتُمَا رَضِيْتُمَا فَإِنَّ الْعَدْلَ لَا يَرْضَى .
وَمَا زَالَ يَقْضِمُ الْقِسْمَ الرَّاجِحَ مِنْهُمَا كَذَلِكَ حَتَّى أَتَى عَلَيْهِمَا
جَمِيعًا . فَرَجَعَتِ أَلْقِطَتَانِ بِحُزْنٍ وَخَيْبَةٍ وَهُمَا تَقُولَانِ :
وَمَا مِنْ يَدٍ إِلَّا يَدُ اللَّهِ فَوْقَهَا . وَلَا ظَالِمٌ إِلَّا سَيُّبِلَى بِأَظْلَمِ .

١٧

صَائِدٌ وَعُصْفُورٌ

كَانَ صَائِدٌ يَصِيدُ الْعَصَافِيرَ فِي يَوْمٍ بَارِدٍ . فَكَانَ يَذْبُحُهَا
وَالدُّمُوعُ تَسِيلُ . فَقَالَ عُصْفُورٌ لِصَاحِبِهِ : لَا بَأْسَ عَلَيْكَ مِنْ
الرَّجُلِ . أَمَا تَرَاهُ يَبْكِي ؟ فَقَالَ لَهُ الْآخَرُ : لَا تَنْظُرْ دُمُوعَهُ
وَأَنْظُرْ مَا تَصْنَعُ يَدَاهُ .

١٨

أَسْوَدٌ

أَقْبَلَ أَسْوَدٌ فِي فَصْلِ الشِّتَاءِ يَأْخُذُ الثَّلْجَ وَيَفْرُكُهُ بِهِ
بَدَنَهُ . فَقِيلَ لَهُ : لِمَاذَا ذَلِكَ ؟ فَقَالَ : لَعَلِّي أَبْيَضُ . فَقَالَ
لَهُ حَكِيمٌ : يَا هَذَا لَا تُتِيبْ نَفْسَكَ فَرُبَّمَا أَسْوَدَ الثَّلْجُ مِنْ
جِسْمِكَ وَهُوَ بَاقٍ عَلَى حَالِهِ .

كَيْفَ أَنْتُمْ وَكَيْفَ أحوَالُكُمْ ؟ فَقَالُوا : إِنَّا بِخَيْرِ يَوْمٍ لَا نَرَى
وُجُوهَكُمْ .

(مَنْزَاهُ) : أَنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ يُظْهِرُونَ الْمَحَبَّةَ وَ يُبْطِنُونَ
الْبَغْضَاءَ .

١٥

﴿ إِنْسَانٌ وَأَلْمُوتُ ﴾

حَمَلَ إِنْسَانٌ مَرَّةً جُرْزَةً حَطَبٍ . فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَعْيَا
وَصَجِرَ مِنْ حَمْلِهَا رَمَى بِهَا عَنْ كَتِفِهِ وَ دَعَا عَلَى رُوحِهِ بِالْمَوْتِ .
فَشَخَصَ لَهُ أَلْمُوتُ قَائِلًا : هَا أَنَاذَا . لِمَ دَعَوْتَنِي ؟ فَقَالَ لَهُ
الْإِنْسَانُ : دَعَوْتُكَ لِتُحَوِّلَ هَذِهِ الْجُرْزَةَ مِنَ الْحَطَبِ عَلَى كَتِفِي .
(مَنْزَاهُ) : أَنَّ الْعَالَمَ بِأَسِيرِهِ يُحِبُّ الدُّنْيَا وَ إِنَّمَا يَمْلُ مِنْ
الضُّعْفِ وَالشَّقَاءِ .

١٦

﴿ قِطَّتَانِ وَالْقِرْدُ ﴾

اِخْتَطَفَتْ قِطَّتَانِ جُبْنَةً وَ ذَهَبَتَا بِهَا إِلَى قِرْدٍ لِكَيْ يَقْسِمَهَا
بَيْنَهُمَا . فَقَسَمَهَا إِلَى قِسْمَيْنِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الثَّانِي وَ وَضَعَهُمَا
فِي مِيزَانِهِ . فَرَجَحَ الْأَكْبَرُ . فَأَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِأَسْنَانِهِ وَ هُوَ
يُظْهِرُ أَنَّهُ يُرِيدُ مُسَاوَاتَهُ بِالْأَصْغَرِ . وَلَكِنْ إِذَا كَانَ مَا أَخَذَهُ
مِنْهُ هُوَ أَكْثَرُ مِنَ الْإِلَازِمِ رَجَحَ الْأَصْغَرُ فَفَعَلَ بِهَذَا مَا فَعَلَهُ

﴿ قِطُّ ﴾

دَخَلَ قِطُّ مَرَّةً دُكَانَ حَدَّادٍ فَأَصَابَ الْمِبْرَدَ فَأَقْبَلَ يَلْحَسُهُ
لِسَانَهُ وَالْدَّمُ يَسِيلُ مِنْهُ وَهُوَ يَبْلَعُهُ وَيَظْنُهُ مِنَ الْمِبْرَدِ إِلَى
أَنْ فَنِيَ لِسَانُهُ فَمَاتَ .

(مَغْزَاهُ) : الْجَاهِلُ لَا يُفِيْقُ مِنْ جَهْلِهِ مَا دَامَ الطَّمَعُ
غَالِبًا عَلَيْهِ .

﴿ صَبِيٌّ وَعَقْرَبٌ ﴾

كَانَ صَبِيٌّ يَصِيدُ الْجَرَادَ مَرَّةً فَنَظَرَ عَقْرَبًا فَظَنَّهَا جَرَادَةً ،
فَمَدَّ يَدَهُ لِيَأْخُذَهَا ثُمَّ تَبَاعَدَ عَنْهَا . فَقَالَتْ لَهُ : لَوْ أَنَّكَ قَبَضْتَنِي
بِيَدِكَ لَتَخَلَّيْتَ عَنْ صَيْدِ الْجَرَادِ .

(مَغْزَاهُ) : أَنَّ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ أَنْ يُمَيِّزَ بَيْنَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ
وَيُدَبِّرَ لِكُلِّ شَيْءٍ تَذْبِيرًا عَلَى حَدِّتِهِ .

﴿ النُّمُوسُ وَالْدَّجَاجُ ﴾

بَلَغَ النُّمُوسَ أَنَّ الدَّجَاجَ قَدْ مَرَضُوا ، فَلَبِسُوا جُلُودَ طَوَاوِيسَ
وَأَتَوْا لِيَزُورُوهُمْ ، فَقَالُوا لَهُمْ : السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الدَّجَاجُ .

سَآيَانُ وَجُنُودُهُ إِلَى هُنَاكَ وَصَعِدَ أَلهْدُهُ إِلَى الْجَوِّ وَصَادَ
جَرَادَةٌ وَكَسَرَهَا وَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ وَقَالَ : كُلُوا ، فَمِنْ فَاتَهُ
اللَّحْمُ لَمْ تَفْتَهُ الْمَرْقَةُ . فَضَحِكَ سَآيَانُ وَجُنُودُهُ . وَ أَخَذَهُ
بَعْضُ الشُّعْرَاءِ فَقَالَ :

وَ كُنْ قَنُوعًا فَقَدْ جَرَى مِثْلُ . إِنْ فَاتَكَ اللَّحْمُ فَاشْرَبِ الْمَرْقَةَ .

١٠

❦ كِلَابٌ وَ ثَعْلَبٌ ❦

أَصَابَ الْكِلابُ مَرَّةً جِلْدَ سَبْعٍ فَأَقْبَلُوا يَنْهَشُونَهُ ، فَبَصُرَ
بِهِمُ الثَّعْلَبُ فَقَالَ لَهُمْ : أَمَا إِنَّهُ لَوْ كَانَ حَيًّا لَرَأَيْتُمْ مَخَالِيَهُ
كَأَنِّيَابِكُمْ وَأَطْوَلَ .

(مَغْزَاهُ) : أَلْتَهَى عَنْ الشَّمَاتَةِ بِالمَوْتِ .

١١

❦ أَلَوْزٌ وَالْخُطَّافُ ❦

أَلَوْزٌ وَالْخُطَّافُ تَشَارَكَا فِي الْمَعِيشَةِ فَكَانَ مَرْعَاهُمَا فِي
مَحَلٍّ وَاحِدٍ . فَمَرَّ بِهِمَا الصَّيَّادُونَ يَوْمًا . فَمَا كَانَ مِنَ الْخُطَّافِ إِلَّا
أَنْ طَارَ وَسَلِمَ . فَأَمَّا أَلَوْزٌ فَأُذِرِكَ وَذُبِجَ .

(مَغْزَاهُ) : مَنْ عَاشَرَ مَنْ لَا يُشَاكِلُهُ أَحَاقَ بِهِ السُّوءُ .

﴿اللُّصُوصُ وَأَبُو بَكْرِ الرَّبَّانِيُّ﴾

دَخَلَ اللَّصُوصُ عَلَى أَبِي بَكْرِ الرَّبَّانِيِّ يَطْلُبُونَ شَيْئًا .
وَرَأَاهُمْ يَدُورُونَ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ : يَا فِتْيَانُ ، هَذَا الَّذِي تَطْلُبُونَهُ
فِي اللَّيْلِ قَدْ طَلَبْنَاهُ فِي النَّارِ فَمَا وَجَدْنَاهُ ، فَضَحِكُوا وَخَرَجُوا .

﴿سَيِّدُنَا عُمَرُ وَعَامِلُهُ﴾

دَخَلَ عَامِلٌ عَلَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَجَدَهُ مُسْتَلْقِيًا وَ
صَبِيَّاهُ يَلْعَبُونَ عَلَى بَطْنِهِ . فَأَنْكَرَ ذَلِكَ فَقَالَ عُمَرُ : كَيْفَ
أَنْتَ مَعَ أَهْلِكَ ؟ قَالَ : إِذَا دَخَلْتُ سَكَتَ النَّاطِقُ . فَقَالَ :
أَعْتَزِلُ فَإِنَّكَ لَا تَرْفُقُ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ فَكَيْفَ تَرْفُقُ بِأُمَّةٍ
مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ .

﴿ضِيَاةُ الْهَذْهِدِ﴾

قِيلَ إِنَّ الْهَذْهَدَ قَالَ لِسُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنِّي أُرِيدُ
أَنْ تَكُونَ فِي ضِيَاةِي . فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ : أَنَا وَحْدِي ؟ فَقَالَ :
لَا ، بَلْ أَنْتَ وَالْعَسْكَرُ فِي جَزِيرَةِ كَذَا فِي يَوْمٍ كَذَا . فَمَضَى

﴿النَّحْوِيُّ وَالْمَلَّاحُ﴾

رَكِبَ نَحْوِيُّ سَفِينَةً فَقَالَ لِلْمَلَّاحِ : أَتَعْرِفُ النَّحْوَ؟ قَالَ :
لَا . قَالَ : ذَهَبَ نِصْفُ عُمْرِكَ . فَهَاجَتِ الرِّيحُ وَأُضْطَرَّتِ السَّفِينَةُ
فَقَالَ الْمَلَّاحُ : أَتَعْرِفُ السِّبَاحَةَ؟ قَالَ : لَا . قَالَ : ذَهَبَ كُلُّ عُمْرِكَ .

﴿إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ وَالْغَنِيُّ﴾

قَالَ رَجُلٌ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمَ : أَقْبِلْ مِنِّي هَذِهِ الْجُبَّةُ . قَالَ :
إِنْ كُنْتُ غَنِيًّا قَبْلَتُهَا مِنْكَ . فَقَالَ : أَنَا غَنِيٌّ . قَالَ : كَمْ مَالُكَ؟
قَالَ : أَلْفَانِ . قَالَ : أَيْسُرُكَ أَنْ يَكُونَ أَرْبَعَةُ آلَافٍ؟ قَالَ :
نَعَمْ . قَالَ : أَنْتَ فَقِيرٌ لَا أَقْبِلُهَا مِنْكَ .

﴿الْلِّصُّ وَالْفَقِيرُ﴾

دَخَلَ لِصٌّ عَلَى بَعْضِ الْفُقَرَاءِ فَفَتَّشَ أَلَيْتَ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ
شَيْئًا فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قَالَ صَاحِبُ أَلَيْتَ : إِذَا خَرَجْتَ فَأَغْلِقِ
أَبْوَابَ . قَالَ الْلِّصُّ : مِنْ كَثَرَةِ مَا أَخَذْتُ مِنْ بَيْتِكَ تَسْتَحْدِ مِنْي !

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١

﴿مُنَجِّمٌ وَرَجُلٌ﴾

سَأَلَ مُنَجِّمٌ رَجُلًا عَنْ طَائِعِهِ فَقَالَ : تَيْسٌ . قَالَ : لَيْسَ
فِي السَّمَاءِ تَيْسٌ . قَالَ الرَّجُلُ : كَانَ يَقُولُ الْمُنَجِّمُونَ : الطَّالِعُ فِي
وِلَادَتِي جَدْيٌ وَ أَنَا صِرْتُ كَهَلًا فَلَا بُدَّ أَنْ يَصِيرَ طَالِعِي تَيْسًا .

٢

﴿الْإِسْكَندَرُ وَالنِّسَاءُ﴾

قَصَدَ الْإِسْكَندَرُ مَوْضِعًا فَحَارَبَتْهُ النِّسَاءُ فَكَفَّ عَنْهُنَّ فَقَالَ :
إِنَّ هَذَا جَيْشٌ إِنْ غَلَبْنَاهُ مَا لَنَا مِنْ فَخْرٍ ، وَإِنْ كُنَّا مَغْلُوبِينَ
فَذَلِكَ فَضِيحَةُ الدَّهْرِ .

٣

﴿أَعْرَابِيٌّ وَحَالُهُ﴾

قِيلَ لِأَعْرَابِيٍّ : كَيْفَ أَصْبَحْتَ ؟ قَالَ : لَا كَمَا يَرْضَى اللَّهُ
تَعَالَى وَلَا الشَّيْطَانُ وَلَا أَنَا . فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْضَى أَنْ أَكُونَ
عَابِدًا ، وَالشَّيْطَانُ أَنْ أَكُونَ كَافِرًا ، وَأَنَا أَرْضَى أَنْ أَكُونَ
مَرْذُوقًا ، وَلَسْتُ كَذَالِكَ .

کتاب مطالعة

للسنة الثالثة و الرابعة من المدارس الثانوية في يوغوسلاويا

تألف

الدكتور شاكر سيقريچ و محمد پاشيچ و محمد خانجيج

طبع على نفقة إدارة الأوقاف بسرای بوسنه

في مطبعة الحكومة بسرای بوسنه - ١٣٥٥ هـ و ١٩٣٦ م

